

वीर सेवा मन्दिर
दिल्ली

★

4875

क्रम संख्या

काल न०

खण्ड

24.09

क/

श्रीशेषकृष्णकृता
प्राकृत-चन्द्रिका
स्वोपज्ञवृत्तिसहिता]

वा० संस्कृतविश्वविद्यालयीय-
प्रन्थाध्यक्षचरैः
श्रीसुमद्रोपाध्यायैः
संशोधितम्

सम्पादकः
श्रीप्रभाकरभट्टा

एकमात्र वितरक
भारतीय विद्या प्रकाशन
पो० बा० १०८
वाराणसी (भारत)

प्रकाशक

अमर पब्लिकेशन्स

सी० के० १३/१२ सर्वज्ञासिंह
वाराणसी (भारत)

प्रथमावृत्ति १०००

१९६९ ई०

मूल्य १५)

मुद्रक .

**मानव मन्दिर मुद्रणालय,
तरहरिपुरा, वाराणसी-१**

ग्रन्थसंशोधितुर्निविदेनम्

भगवतो विष्वनाथस्य कृपया शेषकृष्णकृता सटीकेय प्राकृतचन्द्रिका पञ्चाना कोशाना साहाय्येन विदुषामुरत समुपस्थाप्यते । तत्र द्वौ कोशौ पुण्यपत्तनस्थ भाण्डारकर-अनुमन्धानां ग्रन्थालयस्य विद्येते, अथवा वाराणसेय-संस्कृतविश्वविद्यालयस्य सन्ति । ग्रन्थे विभिन्नकोशस्वपाठ-भेदानां सारिणीम् अनेकेभ्य हेतुभ्य उपस्थापयितुमक्षम क्षमा याचते

श्रावण कृष्ण-सप्तम्या
२०२४ सूर्यकसंवत्सरे
वाराणस्याम्

— सुभद्रोपाध्यायः

प्राकृतचन्द्रिकायाः

प्रकाशमः

प्रथमः प्रकाशः	१-११
(सामान्यविधिप्रकाशः)	
द्वितीयः प्रकाशः	१२-२०
(असंयुक्तादेशप्रकाशः)	
तृतीयः प्रकाशः	२१-४४
(संयुक्तादेशप्रकाशः)	
चतुर्थः प्रकाशः	४५-४८
(अव्ययप्रकाशः)	
पञ्चमः प्रकाशः	४९-६७
(सुबन्तप्रकाशः)	
षष्ठः प्रकाशः	६८-७३
(सक्रियाप्रकाशः)	
सप्तमः प्रकाशः	७-१०१
(तिङन्तप्रकाशः)	
अष्टमः प्रकाशः	१०२-१०४
(कृदन्तप्रकाशः)	
नवमः प्रकाशः	१०५-११२
(विविधभाषाप्रकाशः)	

प्राकृत-चन्द्रिका

प्रथमः प्रकाशः

अलिकुलमण्डितगण्डं प्रत्यूहन्यूहतिमिरमार्तण्डम् ।
सिन्दूरारुणशुण्डं देवं वेतण्डतुण्डमवलम्बे ॥१॥
कलितकमलपुस्तन्यस्तहस्ताग्रमुद्रा

दिशतु लिखनसिद्धिं शारदा सारदानः ।

प्रतिवदनसरोज या कवीनां नवीना

५

वितरति मधुधारा माधुरीणां धुरीणाम् ॥२॥

श्रीनृसिंहगुरोर्नत्वा पदपङ्कजतल्लजम् ।

विशदार्थां शिशुहितां कुर्वे प्राकृतचन्द्रिकाम् ॥३॥

प्रकृतिः संस्कृतं तत्र भवत्वात्प्राकृतं स्मृतम् ।

तद्भवं तत्समं देशीत्येवमेतत् त्रिधा मतम् ॥४॥

१०

प्रकृतिप्रत्ययाशाभ्यां विकृतं तद्भवं यथा ।

गोरीआ देउसो हग्ग सामिद्धिं पाअहं स्मृतम् ॥५॥

यत्केवलं प्रत्ययांशे विकृतं तत्समं यथा ।

हरिणो चरणे चारु नुमो कमलकोमले ॥६॥

देशी देश-विशेषेण प्रयुक्तमपरिस्फुटम् ।

१५

यथा हल्लो हलं हालः कदोट्ट सम उप्पवम् ॥७॥

तेषु देश्यं निरुद्धत्वात् स्वतन्त्रत्वाच्च लक्षणम् ।

नापेक्ष्यतेन्यभाषावत् संप्रदायोस्य बोधकः ॥८॥

संस्कृतप्राकृतोक्ताभ्यां लक्ष्याभ्यां विद्धि तत्समम् ।

अतस्तद्भवमेवैकमिह लक्ष्यतया स्थितम् ॥९॥

२०

तच्चार्षं मागधी शौरसेनी पैशाचिकी तथा ।

चूलिकापैशाचिकं चापभ्रश्चेति षड्विधम् ॥१०॥

एषां कार्यविशेषेण भेदोऽत्र स्फुटयिष्यते ।

शेषं संस्कृतवत्सिद्धं प्रकृतिप्रत्ययादिकम् ॥११॥

महाराष्ट्रोद्भवा भाषा प्रकृष्टं प्राकृतं विदुः ।

२५

आकरः सूक्तिरत्नानां सेतुबन्धादि यन्मयम् ॥१२॥

ऐ-औ-ँक^४ प-ऋ-ॠ लृ-लृ-सुतशषाः सर्गाः ।

चतुर्थी भ्यसि प्रान्ते हल् ऊच्यनाः पृथग्विवचनं
नाष्टादश प्राकृते ॥१३॥

- ऐ औ-इति ॥ प्रायोवादोयम् ॥ कैअव [= स० कैतवम्] । सौभरिअं
५ [= स० सौन्दर्यम्] । कौरवा [= स० कौरवाः] इत्यादौ कचित् ऐदौतोरपि
दक्षनात् ॥ १११३११

जिह्वामूलीयश्च कचित् शौरसेन्यादौ वक्ष्यते ॥ तक्ष = त^५ को ॥ तथा श्कः
मागध्यां वक्ष्यते ॥ यथा - यक्षे [= स० यक्ष.] । लक्ष्का [= स० लाक्षा
॥ १११३१२

- १० लहशवशणमिअलुलशिलविअलिअमदाललाइअ अहियुगे ॥

वीलधिणेय पक्षालदु मह शअलमवय्ययंवाळ ॥

= रभसवशनमितसुरशिरोविगलितमन्दारराजिताङ्घ्रियुग ।

वीरजीनः प्रक्षालयतु मम सकलमवधजम्बाळम् ॥

मागध्यां रस्थ ल. सः शो जो य सेडें च वक्ष्यते ॥ १११३१३

- १५ चतुर्थी भ्यसि इति । चतुर्थ्यां भ्यस् न प्रयुज्यते ॥ यद्वक्ष्यति -

षष्ठी चतुर्थ्याः सदा इति ॥ भ्यसि इति वचनात् चतुर्थ्या एकवचन-
मस्त्येव ॥ यद् वक्ष्यति—तादर्थ्योदितङ्गेस्तु वा इति । तादर्थ्यं चतुर्थी
वाच्या इति विहिता या चतुर्थी तत्सम्बन्धिनो ङे षष्ठी वा स्यात् ॥ देवाअ
णिवेज्ज देवस्स वा [= स० देवाय नैवेद्यम्] देवार्थमित्यर्थः ॥ १११३१४

- २० प्रान्त इति । प्रान्ते हल् नास्ति । लापोन्त्यस्य हलः इति वचनात् ।

प्रान्तअहणादनन्त्यस्य हल. प्रयोग न वारयति ॥ १११३१५

ऊच्यना इति । ऊचना पृथक् । पृथक् असयुक्ता न सन्ति । पृथग्ग्रहणात्
सयुक्ताननुमन्यते ॥ पञ्चमो । सपङ्क । चिन्तइ । झङ्गइ ॥ १११३१६

द्विवचनेति । स्यादीनां स्यादीनां च द्विवचन न प्रयुज्यते । द्वित्वे बहुवचन-

- २५ स्यैव विधास्यमानत्वात् ॥ १११३१७॥

सुप्तिङलिङ्गनराज्जलादिबहुलं षष्ठी चतुर्थ्याः सदा ।

तादर्थ्योदितङ्गेस्तु वा बहुवचो द्वित्वे प्रयोज्यं सदा ॥१४॥

तथा प्राकृते सुवादिविधिर्बहुलं भवति । यत्र विहितास्ततोन्मन्त्राणि भवन्ति ।
सुबिति स्यादथ तिङिति च स्यादथ पाणिनीयप्रसिद्ध्योच्यन्ते ।

- ३० तत्र द्वितीयार्थे षष्ठी यथा—गंगाधरस्स वदे [= गङ्गाधरं वन्दे] ।

तृतीयार्थे—धणस्स लुद्धो । धनेन हत्वधः । पञ्चम्यर्थे—चौरस्स बीहड् [= चौराद्

विभेति] । सप्तम्यर्थे—पिटृस्स केशवासो = पृष्ठे केशपाशः इत्यर्थः ॥

कश्चिद् द्वितीयातृतीययोः सप्तमी ॥ यथा—तामे अहिवस्तामि [= ग्रामम-
थिवस्तामि] । चरेण जाभि [= गृहं गच्छामि] । तिसु तैसु अलंकिभा पुहवी =
त्रिमिस्तैरलंकृता पृथिवी इत्यर्थः ॥

कश्चिद् पञ्चम्यास्तृतीयासप्तम्यौ ॥ यथा चरेण कीहइ = चौराद् विभे- ५
ति इत्यर्थः । अन्तेडरम्मि उभागळो राजा = अन्तःपुरादुपागतो राजा इत्यर्थः ।

कश्चिद् सप्तम्या द्वितीया । यथा—विज्जुओ अंतरइ रत्ति = विजुद्
उद्योतते रात्रौ इत्यर्थः ।

आषे तु तृतीयापि । तेणं कालेण तेणं समएणं = तस्मिन् काले तस्मिन्
समये इत्यर्थः । १०

कचित्प्रथमार्थे द्वितीया ॥ चडवीसं वि जिणवरा = चतुर्विंशतिरपि जिनवराः
इत्यर्थः ॥ ११११४११

एव तिकामपि व्यत्ययः । परस्मैपदात्मनेपदयो ॥

यथा—हसइ । हसए [= हसति] ॥ वेवइ । वेवए [= वेपते] ॥ ११११४१२

लिङ्गव्यत्ययो यथा—

प्रावृट्-शरत्तरणयः पुंसि स्नान्तमपि कश्चित् ।

वचः शिरो नभः श्रैयः सुमनः शर्म-वर्म न ॥ ११५ ॥

प्रावृट् इति । पाडसो [= प्रावृट्] ॥ सरओ [= शरत्] ॥ एसो तरणी
[= एषा तरणी] ॥ १११५१११ ॥

स्नान्त इति । सान्त नान्त च [कश्चित्] पुंसि स्यात् ॥ जमो [= यज्ञः] । २०
पओ [= पयः] । तमो [= तमः] । चेओ [= चेतः] । पुरो [= पूः] ॥
नान्तम्—जम्मो [= जन्म] । नम्मो [= नाम] । कम्मो [= कर्म] ।
पिम्मो [= प्रेम] ।

सर्वत्रान्त्यहलो लोपे सेडो कश्चित् इत्युक्तेनेह—वचः इति वचं ॥
[शिर इति] सिरं । [नभ इति] णहं । [श्रेय इति] = सेअ । [सुमन इति] २५
= सुमणं । [शर्म इति] = सम्मं । [वर्म इति] = वम्म ॥

अन्त्यलोपे कृते क्लीबे अस्त्योरम् ॥ १११५॥

बिन्दुः कुलं मण्डलामः खङ्गो वचन-भाजने ।

छन्दो माहात्म्यनेत्रार्थदुःखं वृक्षो गुणेश्वर्याम् ॥ ११६ ॥

बिन्दुः इति । एते पुन्नपुंसकबोध्यमयोर्भवन्ति ॥ बिन्दुइ बिन्दु = [बिन्दवः] ॥ ३०
कुलं । कुलो । कुलाहं [= कुलाभि] ॥ इत्यादि ॥

नेत्रार्थे । एष अञ्छी अञ्छीहं [= एते अञ्छिणी] ॥ चक्खु । चक्खुहं
[= चक्षुः । चक्षुषि] ॥ गणना । गणणाहं [= गणनानि] ॥ गुक्खो । गुक्खाहं
[= गुह्यम् । गुह्यानि] ॥ रुक्खो । रुक्खाहं [= वृक्षः । वृक्षा] ॥ गुणो ।
गुणाहं [= गुणाः] ॥ ११११६ ॥

५ इमान्ताञ्जलिपृष्ठाक्षिप्रश्नाः कुक्षिर्बलिनिधिः ॥
रश्मिर्ग्रन्थिर्विधिर्विद्युच्चोरिकाद्यास्तु वा स्त्रियाम् ॥ ११७ ॥

[इमान्ता इति । इमान्ताः—एष गरिमा । एसा गरिमा [= एष गरिमा] ॥
एस भुत्तिमा । एसा भुत्तिमा । [= एष भूर्तिमा] ॥ पृथ्व्यादेर्वैमन् इति
इमन्प्रत्यय । एस अञ्जली । एसा अञ्जली [= एष अञ्जलि.] ॥ पुट्टं । पुट्टी
१० [= पृष्ठम्] ॥ इत्त्वपक्षे पिट्टी इति स्त्रियामेवेत्येके ॥ एअ अच्छि । एसा
अञ्छी । [= एतत् अक्षि] ॥ एस पण्हो । एसा पन्हा । [= एष प्रश्नः] ॥
एस कुञ्छी एसा च [= एष कुक्षिः] ॥ एष वली । एसा च [= एष बलिः] ॥
एस णिही । एसा च ॥ [= एष निधिः] ॥ इस रम्ही । एसा च । [= एष
रश्मिः] ॥ एस गण्ठी । एसा च [= एषा ग्रन्थिः] ॥ एस विही । एसा च
१५ [= एष विधिः] ॥ एस विज्जू । एसा च । [= एषा विद्युत्] ॥ विज्जुणा ।
विज्जूए [= विद्युता । विद्युते] ॥ चोरिअ । चोरिआ [= चोरिका] ॥ ११११७ ॥
अचां व्यत्ययो बहुलम् ॥ यथा ।

दीर्घह्रस्वौ समासेचां सन्धिर्वा पदयोः क्वचित् ।

नैदान्त्यादेर नासवर्णोऽवोर्बोद्धृत्ते क्वचिच्च लुक् ॥ ११८ ॥

२० दीर्घ इति । समासेचां दीर्घह्रस्वौ भवतो व्यत्ययेन ॥ ह्रस्वस्य दीर्घः ।
अन्तर्वेदि = अन्तावेई । क्वचिच्च । जुवइजणो [= युवतिजन] ॥ क्वचिद्वा ।
वारिमई । वारीमई [= वरिमयी] । पइहर । पईहरं [= पतिगृहम्] ॥
वेलुवण । वेळुवण [= वेलुवनम्] ॥ भुअभन्तं । भुआभन्तं [=
भुजयन्त्रम्] ॥

२५ दीर्घस्य ह्रस्व । णिअव सिलक्खलिअवीइमालस्य । [= नितम्बसिला-
स्थलितबीचिमालस्य] ॥

क्वचिद्वा । जउँणजल । जउँणजलं [= यमुनाजलम्] ॥ गइसोत्तं
णईसोत्तं । [= नदीश्रोतः] ॥ वहुमुहं । वहुमुहं । [= बहुमुखम्] ॥ गोरि-
हरं । गोरीहरं [= गोरीगृहम्] ॥ ११८११ ॥

३० सन्धिः इति । संस्कृतोक्तः सन्धिः पदयोर्द्वयोः प्रायेण भवति वा ॥ मही
ईसरो । महीसरो [= महीश्वर] ॥ वास इसी । वासेसी [= व्यासक्वचिः] ॥

प्रदयोः इति वचनात् एकपदे सन्धिर्भवति ॥ ग्रहं [= पतिः] ॥ वच्छाओ
[= वत्सा.] ॥ सुदाए [= सुखायाः] ॥ महइ [= मन्यते] ॥ होइ
[= भवति] ॥

प्रायो वचनात्कचिदेकपदेपि ॥ काहिइ । काही [= कथयति] वीहओ ।
वीहो [= वीक्षितः] ॥ १११८।॥

५

नैदो इति । एदोतोः त्यादेशे स्वरस्य स्वरे परे सन्धिर्भवति स्यात् । अप्
अच्छरिभं [= आश्चर्यम्] ॥ तीए आणसं [= स्त्रिया आणसम्] ॥ आलक्खिमो
एण्हिं । [= आलक्ष्यामः] इदानीम् ॥ होइइ [= अभिष्यति] ॥ जंयेइ अअं
[= जल्पति अथम्] ॥ १११८।३॥

नासवर्णे इति । असवर्णे अचि परे इकारोकारयो सन्धिर्भवति स्यात् ॥ १०
वंदामे मज्ज [= वन्दे आर्य] ॥ दणुइंदो [= दनुजेन्द्र] ॥

उवोः किम् ॥ गूढोअर तामरसाणुसारिणी [= गूढोदर ताम्ररसानु-
सारिणी] ॥

असवर्णे किम् । पुहवीसो । [= पृथ्वीक्षः] ॥ १११८।४॥

वोद्वृत्त इति । कगच इत्यादिलुसम्बन्धनावशिष्टः स्वर उद्वृत्तः । १५
तत्र परेषां सन्धिर्भवति स्यात् । व्यञ्जस्थितवाक्यस्थाच्च कचिन्नैव ॥ गअणं
[= गगनम्] ॥ रअणीअरो [= रजनीचर] ॥ कचिद्वा । कुभआरो । कुभारो ।
[= कुम्भकार.] ॥ सुउरिसो । सूरिसो । [= सुपुरुषः] ॥

कचिस्सन्धिरेव । सालाहणो = शातवाहन ॥ चक्काओ = चक्रवाक
॥ १११८।५॥

२०

कचिचलुक् इति ॥ अचामचि कचिच्च लुगपि स्यात् ॥ त्रिदशेश =
तिअसीसो ॥ निश्वासोच्छ्वासौ = निःसाम्सासा ॥ १११८।६॥

हलां व्यत्ययो यथा —

लौप्योन्त्यो हल् निर्दुरोर्वा न स्वरे श्रुदोस्तुं न ।

अविद्युतः स्त्रियामात्व रा रेफस्य भुधस्तु हा ॥ १९॥

२५

[लोप्य इति । प्रकृते. प्रत्ययस्य वा यदन्यं हल् तलोप्यम् ॥ जाव ताव
[= जावत् तावत्] ॥ जसो [= यशः] ॥ तमो [= तमः] ॥ जहं [= जघः] ॥
सिरं [= शिरः.] ॥

समासे तु विवक्षावशादनन्त्यत्वमनन्त्यत्व च ॥ सद्धिमिद्धुं = सद्धिमिद्धुः ।
सद्धिमिद्धुः ॥ सज्जन. = सज्जणो । सज्जणो ॥ एतद्गुणाः = एतद्गुणाः । ३०
एतद्गुणाः ॥ तद्गुणाः = तद्गुणाः । तद्गुणाः ॥ १११९।१॥

निर् इति । अनयोरन्त्यस्य हलो लुगवा स्यात् ॥ गिस्सह । गीसहं ।
[= निःसहम्] ॥ दुस्सहं । दूस्सह [= दुस्सहम्] ॥ दुनिखओ । दुहिओ
[= दुःखितः] ॥ १११९।२॥

न स्वरे इति ॥ निदुरो, अन्त्यस्य लोपो न स्यादचि ॥ गिरन्तरं [= निर-
५ न्तरम्] ॥ गिरवभास [= निरवकासम्] ॥ दुरुत्तर [= दुरुत्तरम्] ॥ दुरव-
गाहं [= दुरवगाहम्] ॥

बाहुलकादन्तरोपि न लोपः ॥ अन्तरप्पा [= अन्तरारम्भा] ॥

क्वचिद् भवत्यपि ॥ अंताउरिआ । [= अन्त पुरिका] ॥ १११९।३॥

अदुदोरिति ॥ अनयोर्नान्त्यलोपः ॥ सहहिअ [= अद्वितम्] ॥ सद्धा
१० [= अद्धा] ॥ उग्गअ [= उद्गतम्] ॥ उण्णअं [= उन्नयम्] ॥ १११९।४॥

अविद्युत इति । विद्युद्वज्रस्य स्त्रीलिङ्गस्यात्वम् अन्त्यहल स्यात् ॥ लोपाप-
वादः ॥ सरित् = सरिआ ॥ [प्रतिपत्] = पडिवआ ॥ [सपत्] = सपआ ॥
विद्युतस्तु विज्जू ॥ अन्त्यलोपे दीर्घः ॥ १११९।५॥

रा इति । स्त्रियामन्त्यस्य रेफस्य रा स्यात् ॥ गिरा [= गीः] ॥ पुरा
१५ [= पू] ॥ उरा [= पूः] ॥ १११९।६॥

क्षुध इति ॥ क्षुहा [= क्षुधा] ॥ १११९।७॥

शरदोद् दिक्प्रावृषोः स आयुरप्सरसोस्तु वा ॥

ककुभो हो वा धनुषो मोनुस्वारः स्वरे तु वा ॥ ११२०॥

शरदो इति । शरदोन्त्यस्य अत्व स्यात् । पुस्त्वात् सेडो ॥ सरओ
२० [= शरत्] ॥ बाहुलकात् भिषक् । मिसओ ॥ ११२०।१॥

दिगिति ॥ अनयोरन्त्यस्य स इत्यादेशः । स्त्रीत्वादाप् । दिसा
[= दिक्] ॥ पुस्त्वात्सेडो ॥ पाउसो [= प्रावृट्] ॥ ११२०।२॥

आयुरिति । अनयोरन्त्यस्य सो वा स्यात् । दीहाउसो । दीहाऊ ।
[= दीर्घायुः] ॥ अच्छरसा । अच्छरा । [अपसरः] ॥ ११२०।३॥

२५ ककुभ इति ॥ स्त्रीत्वादाप् ॥ कउहा [= ककुप्] ॥ ११२०।४॥

वा धनुषः इति ॥

धनुहो धणू । [= धनुः] ॥ ११२०।५॥

मोनु इति । लोपापवादः ॥ जलं [= जलम्] ॥ वण । [= वनम्]
क्वचिदनन्त्यस्यापि ॥

३० वणम्मि । वणमि । [वने] ॥ ११२०।६॥

स्वरे इति । स्वरे परे मस्यानुस्वारो वा स्यात् ॥

णमह अवद्विभुंग अवसारिभविस्थं अण्णोणभगहिरं ।

अप्पलुधुअपरिसण्हं अण्णाअपरमत्थपाअड महुमहणं ॥

नमतावसित्तुक्कमपसारितविस्तृतमणोन्नदगम्भीरम् ।

आत्मलघुप्रसन्नमज्ञातपरमार्थप्राकृतं महुमथनम् ॥

पक्षे मस्य स्थितिः ॥

५

मम सभलमवज्जजंवाल [= मम सकलमवज्जजंवालम्] ॥११२०१७॥

नासिक्यानामनुस्वारोपदान्तेपि विभाषया ॥

मासमांसलकांस्येषु पांशुप्रांशुकर्कशुके ॥२१॥

कथ नूनमिदानी किं-सिंह-कांसिक-दाणिमि ॥

संस्कारे च समो मे च बिन्दोर्वालोप इष्यते ॥२२॥

१०

नासिक्यानामिति । पती । पन्ती । [= पङ्क्ति] ॥ परमुहो । परम्मुहो ।

[= पराङ्मुख] ॥ कचुअ । कञ्चुअ [= कञ्चुकम्] ॥ उक्कठा ।

उक्कण्ठा [= उत्कण्ठा] ॥ विस्सो । विप्पसो [= विन्ध्य] ॥ चदो । चन्दो

[= चन्द्र] ॥ कपह । कम्पह । [= कम्पते] ॥११२१११॥

मांस इत्यादि । माम [= मांसम्] ॥ मासलो [= मासल] ॥ इत्यादि ।

१५

११२१२॥ लोपामावे ॥

सयोगे ह्रस्वता बिन्दुराद्याद् वक्राश्रु-मूर्द्धसु ।

गुच्छ-पुच्छ-श्रमश्रु-पर्शु-व्रध्न-कर्कोट-दर्शने ॥२३॥

कुडमल त्र्यस्र-मार्जार-गृष्टि-वृश्चिक एवपि ।

मनःशिला-मनस्विन्योर्वयस्ये च प्रतिश्रुति ॥२४॥

द्वितीया स्यात् तृतीयत्तु स्यादुपर्यतिमुक्तके ।

२०

शषयो स स्पष्टयोः फः क्षस्य तु छह्रत्वा कचिन् ॥२५॥

सयोग इति । मस [= मांसम्] ॥ मसलो [= मासलः] ॥

इत्यादि ॥ ११२३१५॥

बिन्दुरिति ॥ वक [= वक्रम्] ॥ अस् [= अश्रु] ॥ मुषा

[= मूर्ध्ना] ॥ इत्यादि ॥ ११२३१२॥

२५

[द्वितीयेति ॥] मणसिला [= मनःशिला] ॥ माणंसिणी [= मनःस्विनी] ॥ ११२५११॥

तृतीयादिति ॥ अवरि [= उपरि] ॥ अणिमुत्तमं [= अतिमुत्कृष्टम्]

॥११२५१२॥

शषयोरिति । शषः = सप्तो ॥ अश्वः = अस्तो ॥ एषः = एसो ॥

३०

मेघः = मेसो ॥ ११२५१३॥

स्पण्ड इति ॥ स्पण्ड इति सयोगयोः क इत्यादेशः स्यात् ॥ निस्पन्दः =
णिष्कन्दो ॥ प्रतिस्पण्डो = पाण्डिफन्दी ॥ पुण्ड्रम् = पुण्ड्र ॥ निष्पेषः = निष्पेक्षो ॥

बाहुलकान् कचिन्न ॥ निस्पृहः = निस्पृहो ॥ ११२५।४॥

क्षस्येति ॥ क्षस्य यथाविधानमेते त्रय स्युः ॥ क्षीणम् = क्षीणं । क्षीणं ।

५ खीण ॥ क्वचित्स्व एव ॥ क्षयः = स्वभो ॥ लक्षणम् = लक्षण ॥ ११२५।५॥

द्यय्यर्य इति योगस्य ज स्याज्जज्ञोध्यहासाध्वसे ॥

समस्तस्तम्बवर्जस्य स्तस्य थः त्यध्ययोश्चछौ ॥ २६॥

द्यय्यर्येति ॥ सयोगानामेषां जः स्यात् ॥ थ—मज्ज = [मध्यम्] ॥

खजए [= खाद्यते] ॥ य्य—जय्य = जजो ॥ र्य—अजमा [= अर्यमा] ॥

१० सुजो [= सूर्य] ॥ अज [= आर्य] ॥ कज्ज [= कार्यम्] ॥ ११२६।१॥

ज्ञो इति ॥ एषां सयोगस्य ज्ञ स्यात् ॥ ध्य—सज्ञा [= सन्ध्या] ॥

विज्ञो [= विन्ध्यः] ॥ ज्ञ—गुज्ज [= गुह्यम्] । सज्ज [= सह्यम्] ॥

सज्जस [= साध्वसम्] ॥ ११२६।२॥

समस्तेति ॥ हत्यो [= हस्त] ॥ थुई [= स्तुति] ॥ वलोपः । स्थि

१५ [= स्वस्ति] ॥ समस्तस्तम्बवर्जस्य किम् । सलोप । समत्तो [= समस्त] ॥

तबो [= स्तम्ब] ॥ ११२६।३॥

त्यध्ययोरिति ॥ णिच्च [= नित्यम्] ॥ णच्चइ [= नृत्यति ॥ णेवच्च

[= नेपथ्यम्] ॥ पच्छ [= पथ्यम्] ॥ रच्छा [= रथ्या] ॥ ११२६।४॥

डम्कम्भोः पः हस्य भो वाथ न्मस्य मो र्मस्म चापि वा ॥

२० लुग् युक्ताद्याः ण्क पशषसकगाः पटडास्तदौ ॥ २७॥

डम्कमोरिति । अनयो प स्यत् । कुड्मलम् । वक्रादित्वाद् बिन्दु ।

कुपल ॥ रुक्मिणी = रुप्मिणी ॥ १२७।१॥

हस्येति ॥ द्वित्वम् । झला झलि पदान्ते च तृतीय ॥ प्रह्म = पञ्चभो ।

पहो ॥ आह्वानम् = अवभाण ॥ ११२७।२॥

२५ न्मस्येति ॥ द्वित्वम् । [जन्म =] जन्मो ॥ [मन्मन =] मन्मनं ॥

[तन्मयम् =] तन्मय ॥ १२७।३॥

र्मस्ये ॥ तिग्मम् = तिग्ग । तिग्म ॥ युग्मम् = जुग्म । जुग्ग ॥ ११२७।४॥

लुगिति ॥ सयोगस्यादिभूतयोजिह्वामूलीयोपध्मानीययो शादीनां च

लुक् स्यात् ॥ शुष्कम् = सुक्कं ॥ दु खम् = दुक्खं ॥ दु करम् = दुक्कर

३० ॥ अन्तःपात = अतप्पाओ ॥ निश्चलः = निश्चलो । श्लक्ष्णम् = लक्ष्णं ॥ गोष्ठी =

गोष्ठी ॥ षष्ठी = छट्टी ॥ स्कन्धः = स्वधो ॥ स्नेह = जेहो ॥ भुक्तम् = भुत्तं ॥ सुहृत् =

मुत्तं ॥ दुग्धम् = दुग्ध ॥ सुग्धम् = सुग्ध ॥ सुसः = सुसो ॥ गुसः = गुसो ।
 चट्पदः = चट्पदो ॥ कट्फलम् = कट्फलं ॥ लङ्गः = लङ्गो ॥ चङ्गः = चङ्गो ॥
 उपलम् = उपल ॥ उवातः = उपवातो ॥ मङ्गुरः = मङ्गुरो ॥ मुङ्गुरः =
 मोगुरो ॥ ११२७ ॥

युक्ताधो मनायां प्रायः सर्वत्र लवरामपि ॥

५

सर्व-शुल्ब-द्वितीय-द्विगुणोद्विगुणादिपूर्वलुक् ॥ १२८ ॥

युक्तेति ॥ संयोगस्याथ स्थितायां मनायाम् प्रायेण लोपः स्वात् ॥ युग्मम् =
 युग्मं ॥ स्मरः = स्मरो ॥ नग्नः = नग्नो ॥ साम्यम् = सम्मं ॥ कुल्यम् = कुल्यं ॥ ११ ॥

सर्वत्रेति ॥ सर्वत्र संयोगस्यादावधो वा स्थितानाम् लकार-वकार-मकाराणां
 लोपः ॥ उल्का = उल्का । वल्कलम् = वल्कलं । शुल्कः = शुल्को । विस्तवः = विस्तवो ॥ १०
 ध्वस्तः = ध्वस्तो ॥ पक्कम् = पक्कं ॥ विश्वेश्वरः = विश्वेश्वरो ॥ चक्रम् = चक्रं ॥ ग्रहः =
 ग्रहो ॥ आदिलोपादधोकोपो विप्रतिषेधेन ॥ [नग्नः =] = नग्नो ॥

अधोकोपोच्च लवराम् ॥ कलमपम् = कलमपं ॥

सर्व्वेति । सर्व्वम् = सर्व्वं ॥ [शुल्बम् =] शुल्बं ॥ [द्वितीयः =] द्वितीयो ॥
 [द्विगुणः] = विद्वानो ॥ [उद्विगः =] उद्विग्नो ॥ द्वेष्यः = द्वेष्यो ॥ ११२८ ॥ १५

द्विजाति-द्वीप-कुल्या-सुकाव्य-माल्यादिष्वधः ।

द्वारोद्विगुणादिषु द्वेधा रामचन्द्रे तु रो न लुक् ॥ १२९ ॥

द्विजातीति । [द्विजातिः =] दुर्गाई ॥ [द्वीपः =] द्वीपो ॥ [कुल्या =]
 कुला ॥ [काव्यम् =] काव्यं ॥ [माल्यम् =] माल्यं ॥

द्वारेति । [द्वारम् =] द्वारं, दारं ॥ [उद्विगः =] उद्विग्नो । उद्विग्नो । २०
 पक्षे उद्विग्नो ॥

रामेति । रामचन्द्रो सरकृतसमोचम् ॥ ११२९ ॥

द्रधात्र्योर्वा त्रस्य रात्रौ हरिश्चन्द्रे शचोरपि ।

लुग् दशार्हं हस्य मधुमथने वा न शब्दलुक् ॥ १३० ॥

द्रधात्र्योरिति । द्रधात्र्ये धात्रीशब्दे च त्रस्य लुग्वा ॥ [समुद्रः =] समुद्रा । २५
 समुद्रो ॥ [चन्द्रः =] चन्द्रो । चदो ॥ [रुद्रः =] रुद्रो ॥ [मद्रः =] मद्रो ।
 भद्रो ॥ तलोपः ॥ [धात्री =] । धाई । धारी ॥

त्रस्येति । रात्रिशब्दे त्र इति संयोगस्य लुग्वा ॥ राई । रात्री ॥ ११ ॥

हरिश्चन्द्रेति । [हरिश्चन्द्रः =] हरिश्चन्द्रो ॥ ११ ॥

लुगिति । [दशार्हः =] दशारो ॥ ११ ॥

मथ्यति । मधुमथोर्हत्वम् । मधुमथः =] मधुमथो ॥

२ प्रा० च०

[मधुमथन = महुमहणो ॥१॥

सम्भा अपारिभाभ कोत्थुह-लच्छिविरहिअ ।

महुमहणस्य उर सुमरामि अमुद्ध महणपुरओ चर्द हरजडापठमार ॥

स्वर्गमपारिजात कौस्तुभलक्ष्मीविरहितम् ।

५ मधुमथनस्योर स्मरामि मथनपुरतः असुग्धचद्र हरजडाप्राभासम् ॥१॥३०॥

ह्रस्वाच्छेषादेशयोर्द्वियुक्ते नाद्योर्न रेफहोः ।

समासे वा भवेद् द्वित्वमशेषादेशयोरपि ॥३१॥

ह्रस्वादिति ॥ सयुक्ते जोषावशिष्टस्यादेशभूतस्य चानादेर्ह्रस्वात्परस्य हलो

द्वित्वं स्यात्, न तु रेफहकारयोः । शेषे— [उक्तम् =] उक्त ॥ [मुक्तम् =]

१० मुक्तं ॥ [दुग्धम् =] दुग्धं ॥ [अर्क =] अर्को ॥ [मार्ग =] मार्गो ॥

आदेशे— [विद्या =] विज्जा ॥ [विज्ञ =] विष्णो ॥ [मध्यम =] मज्झिमो ॥

ह्रस्वादिम् । [निश्वास =] णीसासो । [शीर्षम् =] सीस ॥ [ईश्वर =]

ईसरो ॥ [आज्ञा =] आणा ॥ [दुस्सहम् =] दूसह [दर्शनम् =] दंसर्ण ॥

[स्पर्श =] फासो ॥ [वक्रम् =] वक ॥

१५ युक्ते किम् । [गगनम् =] गअण ॥ अनाद्योः किम् । [स्तम्भ =] खभो ॥

[स्तुति =] धुर्दं ॥

रहोस्तु ॥ सौन्दर्यम् = सुद्धरिअ । सुदेरं ॥ विह्वल = विह्वलो ॥

समास इति ॥ समासे वा द्विरथ स्यात् । [कुसुमप्रकर =] कुसुमपपअरो ।

कुसुमपअरो ॥ [नन्दिग्राम =] णड्ढगामो । णड्ढगामो ॥

२० अशेषा इति ॥ [सर्पिर्वास =] सपिवासो । सप्पिवासो ॥ [त्रैलोक्यम् =]

तेल्लोक । तेल्लोक ॥१॥३१॥

तैल-प्रभूत-मण्डूक स्रोतो-विचकिलज्जुषु ।

व्रीडाप्रेम्णोद्विरन्त्यस्य यौवनादौ तु मध्यतः ॥३२॥

तैलेति । [तैलम् =] तेल्ल ॥ [प्रभूतम् =] बहुत्त ॥ [मण्डूक =] मडुको ॥

२५ [स्रोतः =] स्रोत्तं ॥ [विचकिल =] विअड्ढलं ॥ [ज्जु =] उज्ज ॥

[व्रीडा =] विड्डा ॥ [प्रेम =] पेम्म ॥ [यौवनम् =] ओव्वण ॥१॥३१॥

सेवा-नीड-नख-स्थूल-निहित-व्याकुले हृते ।

मृदुके व्याहृते स्त्याने दैवे मूके कूतूहले ॥३३॥

स्थाणुतुष्णीकास्मदीयादिषु द्विर्वा यथोचितम् ।

३० सेवेति । सेव्वा । सेवा । नेडुं । नीडम् ॥ नखत्त । नख । नखम् ॥ ओल्ल ।

मूलं ॥ [=स्थूलम्] ॥ शिदित्तो । शिदिओ । विहितः ॥ वाउत्तलो । वाउत्तलो [=

व्याकुल] ॥ हुत् । हुअं [=हतम्] ॥ माउक् । माउअ । [=मृदुकम्] ॥ बाहुत्तो ।
बाहुओ । [=व्याहृतः] ॥ थियण । थीण । [=स्वानम्] ॥ देव्वं । देव । दइव्वं ।
[= दैवम्] ॥ मुक्को । मूओ [=मूकः] ॥ कोउहल्लं । कोउहल [=कुत्तलम्] ॥
खणू । खाणू । [= स्थाणुः] ॥ तुण्हिक्को । तुण्हिओ । [= तूणीकम्] ॥
अम्हक्केर । अम्हकेर । [=अस्मदीयम्] ॥

५

शषसां लुप्तयवरां प्राग्दीर्घः स्यात् त्सच्छ्रूयोरुतः १॥३४॥

शषसामिति । प्राकृतलक्षणवशात्लुप्ता यवरा येषां शषसां वेम्भः पूर्वस्यावो
दीर्घः ॥ पश्यति = पासइ ॥ कश्यप = कासवो । अश्वः=आसो ॥ विश्वास =
वीसासो ॥ विश्रामः=वीसामो ॥ मिश्रम्=मीस ॥ ष—शिष्यः=सीसो ॥ मनुष्यः=
मणूसो ॥ विष्वाण्=वीसाणो ॥ विष्वक् = वीस ॥ कषक. = कासओ ॥ वर्षा =
वासा ॥ स-शस्यम् = सासं ॥ कश्चिन् = कासइ ॥ विकस्वरः = विकासरो ॥ १०
निःश्व = णीसो ॥ नि सह = णीसहो ॥

त्शङ्केति । त्सशब्दे वृशब्देऽपि लोपावशिष्टे परे उतो दीर्घः । उत्सव = ऊसओ ॥
उत्सिक्तः = ऊसितो ॥ उच्छ्वसति = ऊससइ । [उच्छ्वास. =] ऊसासो ॥

तालव्ये रोध स्थितानामेव लोपे न दीर्घता ॥

तेनेह न । आदर्शक = आअरसिओ ॥

१॥३४॥

१५

इति सामान्यविधि-प्रकाशः ॥

द्वितीयः प्रकाशः

[असंयुक्तादेशप्रकाशः]

३५ क-ग-च-त-ज-द-पठ्यं लुप्यते नाद्ययुक्तं
न विदुरसमवाये कोपने नो सपापे ॥
स्वगत-सुगत-देवे दानवे चूचुके चा—
शुरू-विजन-सुतारे न प्रयागे सचापे ॥२॥१॥

५ कगचेति । अनादौ स्थिता असंयुक्ताः कादयो लुप्यन्ते विदुरादिवर्जम् ।

क—॥ [लोकः] = लोको ॥ [शकटम्] = सभट ॥

ग—॥ [नगरम्] = नगरं ॥

च—॥ [शची] = सई ॥ [लोचनम्] = लोचन ॥

ज—॥ [राजा] = राजा ॥

१० त—॥ [भूतलम्] = भूतलं ॥ [आगतः] = आगतो ॥

द—॥ [मदनः] = मदनो ॥

प—॥ [रिपु] = रिपु ॥

व—[ज्ञानवयम्] = ज्ञानवय ॥

वर्णोपि बो गृह्यते ॥ [विबुधः] = विबुद्धो ॥

१५ य—[नवनानि] = नवनानि ॥

अनादौ किम् । [काळः] = कालो ॥ [गव्यम्] = गव्यो ॥ [चौरः] = चोरो ॥

[जारः] = जारो ॥ [तरुः] = तरु ॥ [दारुणः] = दारुणो ॥ [पुरुषः] = पुरुषो ॥

[वनम्] = वन ॥

वस्य तु जत्वमादेर्वक्ष्यते ॥

२० वृत्तौ तु वाक्यविमर्शयपेक्षया भिन्नमभिन्न च पदं यथावक्ष्यं विवक्ष्यते ॥
तेनोभयथापि दृश्यते ॥

[सुखकरः] = सुखकरो ॥ सुहृदो ॥ [बहुतरः] = बहुदरो ॥ बहुअरो ॥

अयुक्तं किम् । [अर्कः] = अर्को ॥ [वर्गः] = वर्गो ॥ [शंकरः] = शंकरो ॥

[संगमः] = संगमो ॥

३५ विदुरादेस्तु । [विदुरः] = विदुरो ॥ [समवायः] = समवायो ॥

इत्यादि ॥१॥१॥

३६ स्यादवर्णादवर्णस्योद्भूतस्य लघु-य-श्रुतिः ।

स्वराद्युक्तस्यानादेर्नो णो वादौ तु पत्य वः ॥२॥

स्यादिति । उद्भूतस्य व्यञ्जने लुप्ते सस्ववशिष्टस्य अवर्णस्य लघुप्रत्ययः
अवर्णाच्चकारस्य आगम उच्चार्यः ।

[नगरम्] = नगरं ॥ [गगनम्] = गगनं ॥

अवर्णाक्षिम् । [कोचनम् =] कोचन ॥ [द्वीप] = द्वीपः । अवर्णस्य किम् ।

[राजीवम्] = राजीवं ॥ [सगुणम्] = सगुणं ॥

स्वरादिति । स्वरात्परस्वास्युक्तस्यानादौ स्थितस्य नस्य खत्वं स्यात् ।

[कनकम्] = कनकं ॥ [मानिनी] = मानिनी ॥

वादौ इति ॥ आदौ तु नस्य णो वा ॥ [नरः] = नरो । नरो ॥ [नदी] = १०
नदी । नदी ॥

अस्युक्तस्येत्येव । न्यायः=नाथो ॥

पत्येति । शपथः=सबहो ॥ व्यापः = साधो ॥

स्वरादित्येव । [कम्पते =] कम्पते ॥

अस्युक्तस्येत्येव । अप्या ॥ अनादेरित्येव । [पुरुषम्] = पुरुषं ॥ [पठति] = १५
पठति ॥ व्यवस्थितवानुद्भूतैरवन्तादेव वः ॥ नेह । रिपु.=रिउ ॥ कचिन्न । कपिः=कई ॥
पस्य बल्लकोपाहुक्तौ । तत्र यस्मिन्कृते श्रुतिसुखमुत्पद्यते स तत्र कार्य इति ॥१॥२॥

३७. टस्य डः स्यान्नत्वटतेष्टस्य ढो डस्य चापि लः ।

वडिशे दाडिमे नाडी नडेष्वपि गुडेपि वा ॥३॥

टस्येति । अयुक्तस्यानादेष्टस्य ड स्यान्नाट्-धातोः । नटः = नटो ॥ मटः= २०
मटो ॥ स्वरादित्येव । [घटा =] घटा ॥ अयुक्तस्येत्येव । [खट्वा =] खट्वा ॥
वलोपे द्वित्वम् । अनादेरित्येव । टको । अटतेस्तु अटति । अटति ॥

ठस्येति । ठस्य ठकारः । [पठति] = पठति ॥ [मटः] = मटो ॥ [कुठारः =]
कुठारो ॥ स्वरादेव । [वैकुण्ठः =] वैकुण्ठो ॥ असंयुक्तस्यैव । [तिष्ठति] = तिष्ठति ॥
वट्ट [= वटते] ॥ अनादेरेव । [स्थविरः =] ठेरो ॥

डस्येति । डस्य डः । बडवा=बलवा ॥ [कडार] = कडारो ॥ गरुडः=गरुडः ॥
स्वरादित्येव । मोण्डं । कोण्ड ॥ युक्तस्य तु [खड्गः =] खड्गो ॥ आदेशस्तु डिम्भो ॥
वडिशेति । एषु डस्य को वा । वडिसं । दाडिमं । नाली । नखं । गुको ।
एषे वाडशमित्यादि ॥१॥

३८. निषिडे पीडिते गौडे निगडोद्भूतडित्सु न ।

रस्य लः स्यादयुक्तस्य शिशिरे चरस्ये नरि ॥४॥

५

१५

३०

निबिडेति । एषु लक्ष्म न । निबिड । [पीडितम् =] ॥ पीडितः । [गौडः =]
गौडो । [निगडः =] निगडो । [उडुः =] उडू । [तडित् =] तडो ॥

रस्येति । [सिथिर =] सिथिलो । [चरणः =] चलण्यो । नलो ॥ [सत्कार =]
सत्कालो । [रुग्णः =] लुग्गो ॥ इत्यादि ॥ १३ ॥

५ ३६. सत्कारे शिबिरे रुग्णो दरिद्रातौ च वत्सरे ।
परिधे पारिभद्रे च करुणे बरुणोरुणे ॥ ५ ॥

४०. परिखामुकुमारापद्वारेषु समरे वरे ।

४१. विवरे जठरे वारे किराते मत्सरे करे ॥ ६ ॥

जठरे निष्ठुरे चैव शबरे मुखरेपि च ।

१० हरिद्रायां हलदी स्याद्बलदा वेष लस्य वा ॥ ७ ॥

[शिबिरः] = शिबिलो ॥ [चरणः] = चलणो ॥ [सत्कारः] = सत्कालो =
[रुग्णः] = लुग्गो इत्यादि ॥ ६ ॥

हरिद्रेति । हलदशब्दे लकाराकारस्य इत्वं च वा स्यात् । हलिदी । हलदी ।

हलिदा इत्यपि ॥ १७ ॥

१५ ४२ अङ्गारस्य तु अंगालो इंगालो अंगार इत्यपि ।

फोभौ बहुलं वो वो हत्वं खघथधां सभाम् ॥ ८ ॥

फोभेति । फस्य मत्वं हत्वं च स्यात् कच्चिद् । रेफ = रेभो ॥ शिफा =
सिमा ॥ कचिन् ह ।

[मुक्ताफलम्] = मुक्ताफल ॥ कचिदुभौ । सफलम् = सफल ॥ सहलं ॥

२० शोफलिका = सेभालिका ॥ सेहालिका ॥ शफरी = सभरी । सहरी ॥ हश्च-गुभइ ।
गुहइ ॥

स्वरादित्येव । गुम्फइ ॥

अयुक्तस्येत्येव । [पुष्पम् =] पुष्प ॥ [अनादेरित्येव । फषी ॥ [समासे
भिन्नपदत्वविवक्षया । [कृष्णफणी =] कसणफणी ॥

२५ बोवेति ॥ पर्वर्णस्य वस्थान्तस्थोयो वः स्यात् । [अखावू] = अखावू ॥

[खबलः] = खबलो [स्वरादित्येव । [शम्बूकः] = सम्बूभो ॥

[हत्समिति । लघ्वथधम इति पञ्चानां ह ।

ल- [सत्ता] = सहा ॥ [सुलम्] = सुह ॥ [मेलका] = मेहका

[किलति] = लिहइ ॥

३० व- [मेघ] = मेहो ॥ [माघ] = माहो ॥ [जघनम्] = जघर्ण ॥

थ- [नाथः] = नाहो ॥ [पथः] = पहो ॥ [मिथुनम्] = मिहुण ॥

ध—[साधुः] = साहू ॥ [वधिरः] = वहिरो ॥ [इन्द्रधनुः] = इन्द्रहणू ॥ [स्वभावः] = सहावो ॥ [नभः] = खहं ॥ [शोभते] = सोहह ॥

स्वरादित्येव । [शङ्खः] = सखो ॥ [सङ्को] = संखो ॥ [कन्धा] = कथा ॥

अयुक्तस्येत्येव । [वक्षत्रम्] = नक्षत्रं ॥ [प्रस्तरः] = पत्थरो ॥ ५

अनादरेव । [एष क्षत्रियः] = एष रूप्तिओ ॥

समासे पृथक्पदत्वविवक्षया । [प्रलयघनः] = पलघनयो ॥ [शममङ्गः]

= राममहो ॥२।८॥

४३ पदस्यादेर्यस्य जः स्यात् शुनके कस्य हः स्मृतः ।

कस्य खः कर्परे कीले कुञ्जे पुष्पेन्यतोप्ययम् ॥९॥ १६

पदस्येति । [यशः] = जसो ॥ [यमः] = जमो ॥

उपसर्गाणां पृथग् विवक्षया । [संयमः] = सजमो ॥ [सयोगः] = सजोओ ॥

शुनेति । [अम धार्मिक विस्रब्धः स था अद्य मारितस्तेन] = अम धर्मिअ

वीसत्यो सो सुणहो अज्ज मारिओ देण ॥

कस्येति । रजोपे द्वित्वे लप्परं ॥ खीजो ॥ स्वार्थे के [कीलकः] = खीलओ ॥ १५

कुञ्जेति । पुष्पान्यवाचिनः कुञ्जशब्दस्य लः । खुजो ॥ पुष्पे तु कुञ्जश्च ॥

सर्वत्र लवराम् इति वजोपे द्वित्वम् ॥

अन्येति । आर्षेण्यस्यापि कस्य ख स्यात् । कासितम् = लासिअ ॥ कासितम् =

खसिअ ॥२।९॥

४४ गत्वं मरकते कस्य तथा मदकले भवेत् । २०

किरातस्य चित्ताश्रः स्यात् कन्दुकस्य तु गेदुअं ॥१०॥

गत्वमिति । [मरकतम्] = मरगथ ॥ [मदकल] = मअगलो ॥ किरा-

तेति । कस्य चत्वं निपात्यते । लत्वं निपात्यते । लत्वं तु रस्य क इति स्थितमेव ।

[किरातः] = चिलाओ ॥ पुकिन्द एवेत्यते । नेह—। णमिमो हर किराअं ॥ =

[नमामो हर किरातम्] ॥ २५

कन्दुकेति । अस्यादेः कस्य गत्वं निपात्यते ॥१।१०॥

४५ शीकरे सीहरोपि स्यात्सीभरः सीश्रोपि च ।

चन्द्रिकायान्तु मः कस्य चिकुरे निकषे च हः ॥११॥

शीकर इति । कस्य मत्वं इत्वं च वा निपात्यते । पक्षे कलोपः स्थित एव ।

चन्द्रिकायामिति ॥ श्लोपः । चंदिमा ॥

३०

चिकुरेति । अमयोः कस्य हः स्यात् । चिहुरो । निहसो ॥२।११॥

४६ फलिहः स्फटिकस्य स्यात् स्फाटिके परिचे तथा ।
दीर्घे दिग्घोपि दीहोपि शृङ्खलस्य तु संकलम् ॥१२॥ १

फलिहेति । टस्य डः । कस्य हः ॥

स्फा इति । फलिहो । फलिहो ॥

५ दीर्घेति । एङ्गस्य वस्य द्वित्वे उपरि तृतीय परत्र तु नेति भेदः ॥
शृङ्खलेति । स्वस्य को निपात्यते । ऋतेः अत्वं स्थितमेव ॥१११॥

४७ प्रथक्शब्दस्य तु पिधं पुधं वापि पिहं पुहं ।
गस्य मो भागिनी पुत्रागे वा छागे तु गस्य लः ॥१३॥
प्रथमिति । अस्य चत्वारः आदेशाः ॥

१० गस्वेति । भागिनी पुत्रगगाह् बसन्ते । पक्षे गलोपे भाइयो पुण्याओ ॥
छाग इति । छाओ छाओ ॥११३॥

४८ दुर्भगे दूहवः पक्षे सुभगे सूहवोपि च ।
खचिते खसिओपि स्यात् पिशाचेपि पिसल्लवत् ॥१४॥

दुर्भगेति । उत ऊत्वे गस्य वत्वं भस्व हत्वं तु स्थितमेव । पक्षे कगचेति
१५ गलोपे हस्य भस्व द्वित्वम् । दुरोन्मलोपे वूहओ सूहओ ॥ अन्मलोपाभावे
सर्वत्रेति रलोपे द्वित्वे । दुर्भओ । सुहओ ॥

खेति । अपिशाब्दात्पक्षे च तयोर्लोपि खहओ ॥ पिशाचेति । पिसल्लो ॥
पक्षे च लोपे । पिसा ओ ॥११४॥

४९ भो वादेर्जटिले टस्य सटायां शकटे च ढः ॥
२० कैटभे केढवं विद्यादौषधेत्योसदौसहौ ॥१५॥

भो इति । जटिलशब्दे आदेर्जस्य झत्वं वा स्यात् टस्य ढः । झडिलो ।
पक्षे जडिलो ॥

टस्येति । एतयोश्च ढः स्यात् । [सटा =] सटा । कलोपः । [शकटः =]
सकटो ॥

२५ [कैटभेति । टस्य ङो निपात्यते । केढवो ॥
[दौषधेति । ओसढ । ओसहं । इत्वं वेत्यर्थः ॥१११॥

५० ढोंको ढेल्लश्चपेटायाश्चचिला चचिडा तथा ॥
पिठरे पिहडोपि स्याच् चुच्छं छुच्छं च तुच्छवत् ॥१६॥

ढोंको ढे इति । अङ्गोष्ठशब्दे टस्य द्विरुत्तोल्लः स्यात् । अकोल्लो । अकोल्ल-

३० तेह । संयोगे हस्यता । पक्षे अङ्कुल ॥ अपेटा इति स्वष्टम् ॥

पिठरेति । टस्य हः रस्य च ढ इति यावत् । पक्षे पिठरो । टस्य ढः ॥

सुखमिति । सुखस्यैते शब्दः स्वः । तस्य चो वेत्तव्यः ॥ सुखं । सुखं ।
सुखं ॥१११॥

५१ वेयोर्वा बेलुर्वेलू तगर-तूवर-असरे तटः ॥

(तो डः पताकाप्रभृतिप्राभृतन्यापृतप्रतेः ॥१७॥)

वेयोर्वेलि । बेलु । बेलू । पक्षे वेणू ॥

५

तगरेति । यषु तस्य टः स्यात् । टगरो । टूवरो । टसरो ॥ रलोपः ॥

तोवेति । यषां तस्य डः स्यात् । [पताका] = पडाआ ॥ [प्रभृति] =
पहुडि ॥ [प्राभृतः] = पाहुडो ॥ पलोपः ॥ यो व । वृतोत् । [न्यापृतम्] =
वावडं ॥ [प्रतिकूलः] = पडिऊलो ॥ [प्रतिमा] = पडिमा ॥ [प्रतिपदा] =
पडिबला ॥ [प्रतिहारः] = पडिहारो ॥१७॥

१०

५२ न प्रतिष्ठा-प्रतिष्ठान-प्रतिज्ञा-संप्रतिष्वयम् ।

न प्रतीपप्रतिसमययोरो वास्य तिष्ठतौ ॥१८॥

न प्रतिष्ठेति । एषु प्रतस्तस्य डो न स्यात् । तलोपः । पलोपः । ठस्य द्वित्वम् ।

[प्रतिष्ठा] = पड्डा । [प्रतिष्ठानम्] = पड्डाण ॥

स्नङ्गोर्णः । [प्रतिज्ञा] = पड्डणा ॥ [सप्रति] = सपड्ड ॥

१५

नेति [प्रतीपम्] = पड्डेव ॥ [प्रतिसमयम्] = पड्डसमय ॥

रोवेति । अस्य प्रतस्तकारस्य स्थाधालौ परे रो वा स्यात् । [प्रतिष्ठिता
शङ्खशुक्लीव] = परिष्ठिआ सखसुत्तिष्व ॥ पक्षे पड्डिआ ॥१८॥

५३ हरीतक्यां हरडई बहेडअ बिभीतके ॥

मृतके मडअ वेतसे तु वेडिस-वेअसौ ॥१९॥

२०

हरीतक्यामिति । बहेडओ ॥ मृतेति । स्पष्टम् । वेतसेति । वेडिसो ।
वेअसौ ॥१९॥

५४ गर्भिन्ते गर्भिण्यो रुण्यो रुदिते गद्गदे र दः ॥

अतस्यामलसी पीते पीअ-पीबल-पीअलाः ॥२०॥

गर्भिन्तेति । गर्भिण्यो ॥ रुण्येति । रुण्य रामेय ॥ गद्गदेति । गद्गद- २५
शब्दे दस्य रः स्यात् । सयोगादिलोपः । गद्वित्वम् । [गद्गदः] = गग्गरो ॥

अतेति । तस्य क इत्यर्थः । पीतेति । [पीतम्] = पीअं । पीबलं । पीअलं ॥

५५ हालः सालाहणः सालवाहणः शातवाहने ॥

वितस्तौ भरते मातुलिङ्गे हो वसतौ तु वा ॥२१॥

हालेति । हाल इति देशीशब्दोप्ययं पर्वायसौक्यार्थमुपनिबद्धः । परयोस्तु ३०
तस्य कत्वन्निपात्यसे ।

- [सातवाहनेन विरचितानि] = ह्यालेण विरहआह ॥ साखाहणो । साखवाहयो ॥
 वितेति । एषा तस्य हः स्यात् । स्तस्य थः ॥ [वितस्ति] = विहत्थी ॥
 [भरतः] = भरहो ॥ [मातुलिङ्गम्] = मातुङ्गिम् ॥
 वसताविति । [वसतिः] = वसही । वसई ॥२१॥
- ५ ५६ कातरे काहलः प्रोक्तः पाटेणौ फाल फाड च ॥
 पलिते तस्य लत्वं वा दस्य डत्वं दहेर्हशोः ॥२२॥
 कातरेति । काहलो ॥ पाटेरिति । ण्यन्तस्य पाटेरेतौ स्तः । [पाटवति] =
 फालेइ ॥ फाडेइ ॥
 पलितेति । पलिल । पक्षे तलोप । पलिअं ॥
- १० दस्येति । दह भस्मीकरणे दश दशने अनयोर्दस्य डः । दहति चन्द्र] =
 डहइ चदो ॥ [दशति मुजङ्ग] = डसइ भुअगो ॥२२॥
- ५७ दष्टे दग्धे दण्ड-दोला-दशने दाह-दम्भयोः ॥
 दरे भयार्थे कदन-दर्भयोर्दस्य डो न वा ॥२३॥
 दष्टेति । दष्टादिषु भयार्थे च दशब्दे दस्य डत्व वा स्यात् । [दष्टः] =
 १५ डट्टो ॥ [दग्ध] = डडडो ॥ डट्टो इत्यपीष्यते । [दण्ड] = डंडो ॥ [दण्ड] =
 दंडो ॥ डरो = दर ॥
 भयार्थे किम् । ईषदर्थस्य न । [ईषडलितकेसराणि] = दरदलिअ-
 केसराइ ॥२३॥
- ५८ बिन्दोर्हस्य तु वा घत्वमन्यत्रापि तु दृश्यते ॥
- २० शिथिरे प्रार्थिते मेथौ थस्य ठो वा निशीथके ॥२४॥
 बिन्दोरिति । अनुस्वारात्परस्य हस्य वा घ । [सिंह] = सिंघो = सिंहो ॥
 [सहार] = संघारो ॥
 अन्येति । डाहो । दाघो [= दाघ] ॥ शिथिरेति । [शिथिलः] = सिद्धिरो ।
 सिद्धिलो ॥ [प्रार्थित] = पड्ढिओ ॥ [मेथौ] = मेढी ॥
- २५ वा इति । छन्दोरोधास्वार्थे क । [निशीथ] = निसीढो ॥ पक्षे
 हत्वम् । खघथघां सभाम् इति हः । निशीढो ॥२४॥
- ५९ प्रथमे पदुमो पढमो पुढमो पुढुमो पृथिवी पुढवी पुढवी ॥
 शिथिले तु मतं सिद्धिलं सद्धिलं ककुभे कउहो निषघे निसढो ॥२५॥
 प्रथमेति । चत्वारि स्युः ॥२५॥
- ३० ६० अतिमुक्तके तु अशिउत्तअस्तथा अइउत्तओपि अइमुत्तओपि च ॥
 शबरे भवेत्तु समलः समरः सबलस्तथैव सबरअरमः ॥२६॥

अतीति । अतिमुक्तकक्षणे तस्य णत्वम् । इकारस्यानुनासिक । मलोप ।
उकारे बिन्दुः । युक्तादेः परस्य च कश्च लोप इति निषास्यते । तेन
अण्डित्तओ । अनुस्वारस्य वा परसवर्णः । अण्डित्तओ ॥ द्वितीये तु णत्वा-
भावात्तलोपे पूर्ववच्छेदे अण्डित्तओ । अण्डित्तओ ॥ तृतीये तु मञ्जोषानुनासि-
कानुस्वाराभावे तलोपकलोपतद्विवेकेषु अण्डित्तओ । इति त्रीणि ॥

५

शबर इति । वस्य मत्वम् । अन्तस्थीयवस्य ओ वरस्य वलत्व
वेत्यर्थः । समरो । समलो । सवलो । सवरो ॥ २६ ॥

६१ स प्रागिन्दुस्तु चामुण्डा-यमुना-कामुके मलुप ॥

कदल्यां कअली केली करली त्वद्रुमे मता ॥२७॥

सेति । एषा मस्य लोप पूर्वस्य चानुनासिक इति । चाँडण्डा । जँडणा । १०
काँडओ ॥

कदल्यामिति । कअली । केली ॥ द्रुमादन्यत्र करली ॥२७॥

६२ अभिमन्यावहिवरणू अहिमरणू चापि अहिमञ्जू ॥

अहिवञ्जू अहिमञ्जू अहिवञ्जू चेति षट् प्रोक्ताः ॥२८॥

अभिमन्या इति । स्पष्टम् ॥२८॥

१५

६३ यष्टौ स्मृता च लङ्घी पापद्वौ चापि पारद्वी ॥

भिसिणी स्त्रियां विसिन्यां विषमे विसद्वोथवा विसमो ॥२९॥

स्पष्टम् । भिमिणीति । भिसिणीपत्तमि रेहह वळाआ ॥ स्त्रिया किम् ।

विसतंतुपेलवाण ॥

विषमे इति । स्पष्टम् ॥२९॥

२०

६४ छाही छाहाकान्तौ छायायां स्याच् शिरा छिरापि सिरा ॥

कबन्धे कमंधः कयंधः प्रदीप्ते पलितं कदम्बे कलंबः कअंबः । ३०॥

छाहोति । तरुच्छाही । तरुच्छाहा ॥ अकान्तौ किम् । [मुखच्छाया]

मुखच्छाया ॥ मुखकान्तिरिति ।

स्यादिति । स्पष्टम् । कमधो । कबधो ।

२५

कबन्धेति प्रेति । स्पष्टम् । कदब इति । कलबो । कअबो ॥३०॥

६५ तथा नावित्रो रहावित्रो नापिते स्याल्ललाटे ॥

गिण्डालं गण्डालं च तुल्यं वा णत्वमादेलाङ्गूले लाङ्गूले

लाहले तथा ॥३१॥

तथेति । सयोगे ह्रस्वता । णंगूलं लंगूल ॥ णंगूलं । लगूलं ॥ शाहलं । ३०

लाहल ॥३१॥

६६ सिबिणः सिमिणः स्वप्ने नीमी नीमी च नीमिषु ॥

करवीरे कणवीरः पर्याणो स्यात्पडायाणं ॥३२॥

सिमिषेति । [स्वप्नः] = सप्तिणो । सिबिणो ॥ नीमी इत्यादि ।

स्पष्टम् ॥३२॥

५ ६७ पल्लाणं च स्थूले थोरं सुण्हा सुसा सुषायां च ॥

कइवाहं कइअवं भवेत्कतिपयस्य तु ॥३३॥

६८ पाषाणे पासाणोधो किरिः किडी ख्यातः ॥

भेरे भेडो निम्बे णिम्बो लिबोथ वम्महो मदने ॥३४॥

अथेति । मन्मथशब्दस्य वम्मह इत्यादेशो निपात्यते । [मन्मथसरा] =

१० वम्महसरा ॥३४॥

६९ स्यात्कदर्थितशब्दस्य कवट्टिअ-कवट्टिदौ ॥

उत्तरीये वोत्तरिज्जं दिवसे दिअहः स्मृतः ॥३५॥

स्यादिति । दस्य व थस्य ट । तस्य च वा लोपो निपात्यते । कवट्टिओ ।

कवट्टिदौ ॥

१५ उत्तेति । पक्षे उत्तरीअं ॥

दिवेति । सस्य ह. निपात्यते । दिअहो ॥३५॥

७० आपीडे त्वामेलअमेडअपि आवेलः ॥

आवेडोप्यथ नीपे णीमो णीवोपि विज्ञेयः ॥३६॥

आपीडेति । पस्य बत्वं वा पक्षे तु पो व स्थित एव । ईकारस्य च एडस्य

२० लत्व च वा निपात्यते ॥

अथेति । पस्य मत्व वा निपात्यते । पक्षे वत्व स्थितमेव ॥३६॥

॥ इति असंयुक्तादेशप्रकाश ॥

तृतीयः प्रकाशः संयुक्तादेशप्रकाशः

७१ तीक्ष्णस्य तिष्ठं तिवर्त्तं च जानातेज्ज्ञो जज्ञौ क्वचित् ॥
आविनःपूर्वकस्य ज्ञो न जत्वं केवलस्य च ॥
अभिज्ञकर्मोपपदकान्तस्य ज्ञस्य एस्य गुः ॥१॥

तीक्ष्णेति ॥ स्पष्टम् ॥

जानेति ॥ ज्ञ इति संयोगमात्रस्येत्यर्थः । ज्ञानम् = ज्ञानं । ज्ञाणं ॥ मनोज्ञम् = ५
मणोज्ञम् । मणोज्ञं ॥ आज्ञा = अज्ञा । अण्णा ॥

क्वचित्किम् । विज्ञानम् = विण्णाणम् ॥

आवीति । [आज्ञा] = आणा ॥ [विज्ञानम्] = विण्णाणं ॥ वैज्ञा-
निक = बहुव्याशिभो ॥ अज्ञ = अण्णो ॥ जानाति ज्ञ = णो ॥

अभिज्ञेति । अभिज्ञसम्बन्धिनस्तथा कर्मण्युपपदे विहितकप्रत्ययान्तस्य जानाते- १०
र्णस्य णुरिति आदेशः । [अभिज्ञ] = अहिण्णू । [सर्वज्ञ] = सव्वण्णू ॥ [आगमज्ञ] =
आभमण्णू । [कृतज्ञ] = कअण्णू ॥ ज्ञो जाणमुणाविति जाणादेशेपि यो णस्तस्या-
पि णु भवति । [बहुज्ञ] = बहुज्जाणुभो ॥ स्वार्थे क । तथा च सप्तद्विती-प्रयोगः ॥

हिअट्टिअमणुक्कं ओतुण्णमुहिं पिअ पसार्त्ता ।

अवरद्धस्स विण्णुदं बहुजाणुअ रुसिठं सक्कं ॥ गुणपताकायां च— १५
ससारो कामाभो कामो णिच्च हइ जुवइरअणाभो ।

ज तम्मि तेण सारं मणिअं बहुजाणुण्णफुडं ॥

अनयोरेवेति किम् । प्राज्ञ = पण्णो ॥ विज्ञ = विण्णो ॥ [मनोज्ञः] =
मणोज्ञो ॥ णस्य किम् । [अभिज्ञ =] अहिज्जो । [सर्वज्ञ =] सव्वज्जो ॥१॥

७२ प्रावरणं पावरणं पाउरणं पगुरणं ॥ २०

चापि शुष्के सुक्खं सुक्कं स्कन्दे क्खंदोथ कंदोपि ॥२॥

प्रावरणेत्यादि । स्पष्टम् ॥२॥

७३ स्थाणोः स्तम्भे खारू हरे तु थारू विनिर्दिष्टः ॥

स्तम्भे खभो थंभो स्तभ्नातेः थंभ-ठंभौ च ॥३॥

स्तम्भेति । स्तम्भ रोधन इत्यस्य स्पन्दाभावबुद्धेरेतौ स्तः । [स्तम्भ] = २५
थंभो । ठंभो ॥ सात्त्विको भावः स्तम्भ्यते = थंभिज्जइ । ठंभिज्जइ ॥३॥

७४ वा भाजने राजकुले दनुजे च जशब्दलुक् ॥

दनुजस्यासमासे तु न जशब्दो विलुप्यते ॥४॥

वेति । एषु जकाराकारसंघस्य लुक् स्यात् । पक्षे कगच्चेति कजयोर्लोपः ।

[भाजनम्] = भाण । भाअर्ण ॥ [राजकुलम्] = राजलं । राजकुलं ॥

५ [दनुजराज] = दणुराओ । दणुअराओ ॥ [दनुजवध] = दणुवहो । दणु-
अवहो ॥

दनुजेति । दणुजो ॥४॥

७५ लुगवा साचोर्ग्याकरणे प्राकारे चागते कगोः ॥

कालायसे किसलये हृदये वा यशब्दलुक् ॥५॥

१० लुग्वेति । एषामवसहितयो कगयोर्वा लुक् । युक्ताधो मनयां प्राय इति
बलोप । [व्याकरणम्] = वारण ॥ पक्षे कलोप । वाअरण ॥ सर्वत्र लवरा-
मिति रलोप । [प्राकार] = पारो । पक्षे पाआरो ॥ [आगत] = आओ ।
आअओ ॥

कालेति । शब्दग्रहण साचो लोपार्थम् । [कालायसम्] = कालास ।

१५ कालाअसं ॥ [किसलयम्] = किपल । [किसलअ ॥ [हृदयम्] = हिअ ।
हिअअ ॥५॥

७६ दुग्गादेवीपादपीठयोः पादपतने तथा ॥

साचोनादेर्दस्य लुगवा तथैवोदुम्बरेपि च ॥६॥

दुगेति । रलोपे गस्य द्वित्वम् । [दुग्गादेवी] = दुग्गावी । दुग्गाई ।

२० दुग्गादेवा ॥ पो व । अस्य ढ । [पादपीठम्] = पावीढ । पाअवीढ ॥ [पाद-
पदनम्] = पावडण । पाअवडण ॥ [उदुम्बर] = उबरो । उडबरो ॥

अनादेरित्युक्ते दुग्गाशब्दे न स्यात् ॥६॥

७७ यावत्तावदेवकुलावर्तमानावटेषु च ॥

प्रावारके जीवितैवमेवयोर्ग्यावशब्दलुक् ॥७॥

२५ यावदिदि । लोपोन्त्यस्य हल । [यावत्] = जा । जाव ॥ [तावत्] = ता ।

ताव ॥ [देवकुलम्] = देउळ ॥ रलोप । त-य द्वित्वम् । सयोगे ह्रस्वता ।

[आवर्तमान] = अत्तमाणो । आवत्तमाणो ॥ अस्य ढ । [अवट] = अबो ।

अवडो ॥ [प्रावारक] = पारओ । पावारओ ॥ [जीवितम्] = जीअं । जीविअ ॥

[एवमेव] = एमेव । एवमेव ॥७॥

१० ७८ शक्ते मुक्ते च दृष्टे च क्त्वं युक्तस्य वा भवेत् ॥

रुग्णस्य लुक् रुग्णोपि गृहस्य तु चरोपतौ ॥८॥

शक्त इति । एषां सयुक्तस्य को वा । [शक्तः] = सक्रो । पक्षे संयोगा-
देर्लोप । तस्य द्विवचम् । सक्तो ॥ [मुक्तः] = मुक्तो । मुक्तो ॥ डक्तो ॥ डक्तो ॥
दक्तो = [दष्ट] ॥

रुग्णेति । स्पष्टम् ।

गृहेति । [गृहम्] = घर ॥ [गृहस्वामी] = घरस्वामी ॥ पतौ तु ५
गहवई ॥८॥

७९ रक्ते रग्गो रक्तो शुल्बे सुक्कं च सुगं च ॥

प्रत्यूषे पञ्चूषः पञ्चूहः त्यस्य चोचैत्ये ॥९॥

रक्त इति । स्पष्टम् । शुल्ब इति । स्पष्टम् । प्रत्येति । पञ्चूषो । पञ्चूहो ॥
त्यस्येति । त्यशब्दस्य च-आदेश चैत्य वर्जयित्वा ॥ [सत्यम्] = सच्च ॥ १०
[अमात्य] = अमच्चो ॥ [प्रत्यय] = पञ्चओ ॥ आदेशत्वाद् द्वित्वम् । चैत्ये
तु चङत्त ॥९॥

८० ह्रस्वात्परेषा थ्यश्चत्सप्सानां छत्वमनिश्चले ॥

वोत्सवोत्सुकसामर्थ्यं स्पृहायान्तु छिहा प्पहा ॥१०॥

हस्येति । [पथ्यम्] = पच्छ ॥ [मिथ्या] = मिच्छा ॥ १५

अ—[पश्चिमम्] = पच्छिम ॥ [पश्चात्] = पच्छा ॥

त्स—[उत्साह] = उच्छाहो ॥ [सवत्सर] = सवच्छलो ॥ [मत्सर] =
मच्छलो ॥

प्स—[लिप्सते] = लिच्छइ ॥ [जुगुप्सति] = जुगुच्छइ ॥ [अप्सर]
अच्छरा ॥ ह्रस्वात् किम् । [उत्सारित] = ऊसारिओ ॥ २०

निश्चले तु न । [निश्चलः] निश्चलो ॥

वोत्सेति । एषु वा छ । [उत्सवः] = उच्छओ ॥ ऊसओ ॥ [उत्सुक] =
उच्छुओ । ऊसुओ ॥ [सामर्थ्यम्] = सामच्छ । सामर्थ्यं ॥

स्पृहेति । [निस्पृहः] = निच्छिहो । निष्पहो ॥१०॥

८१ शमी-शाव-सुधा-षट्सु शस्य छत्वं विधीयते ॥ २५

कृतेः किञ्चि चत्वरे चच्चरं स्यादक्षेरिच्छो वा छमा भूमिरेव ॥११॥

शमीति । [शमी] = छमी ॥ [शाव] = छावो ॥ [सुधा] = छुहा ॥

[षट्] = छट्टो ॥ [षट्पाद] = छप्पओ ॥ [षण्मुखः] = छम्मुहो ।

कृत्तेरित्यादि । स्पष्टम् । अक्ष इति । पक्षे ख । रिक्तो ॥

छमेति । भूमावेवार्थे क्षमाया छ स्यादक्षत्र ॥ [क्षमा] = छमा ॥ अन्यत्र ३०
क्षमा शान्ति ॥११॥

८२ इक्षोरुच्छ्र स्यात्पञ्चकलोपि पञ्चलो

पञ्चो वृत्ते स्यात्पु रुक्मलोपि पञ्चलो ।

स्याच्च छोचि-सदमी-क्षुर-कुचि-दक्ष-

कक्षा-क्षुर-प्रेक्षणे च कृत्ते ॥१२॥

५ ८३ क्षेत्र-क्षुधा-क्षीर-समक्षिका-क्षुत्

क्षणेपु कौक्षेयक-वक्षसोश्च ।

सदक्षोच्चक्षारकेषु क्षीरक्षारक्षरत्क्षितौ

इक्षोः कसे क्षे प्रेक्षणाक-क्षेय्यक्ष-क्षपित-क्षते ॥१३॥

इक्षोरिति । उच्छ्र ।

१० स्यादिति । एषु क्षस्य छ. स्यात् । [अक्षि] = अक्षि ॥ [लक्ष्मी] = लक्ष्मी ॥ [क्षुर] = क्षुरो ॥ [क्षुत्] = क्षुहा ॥ इत्यादि ॥१२॥१३॥

८४ स्थगिते छइत्थं क्षीरमिक्खुसारिक्खमार्षके ॥

वृत्तस्य वट्टं वुत्त च प्रात्पञ्चट्ट पउत्तवत् ॥१४॥

स्थगित इति । आर्षे प्राकृते क्षीरेक्षुसदक्षणामेतान्यपि रूपाणि स्यु ॥

१५ वृत्तेति । [वृत्त =] वट्टो । वुत्तो ॥

प्रादिति । प्रात्परस्यापि वृत्तस्य एते रूपे स्त । पञ्चट्टो । पउत्तो ॥१४॥

८५ स्यान्मट्टिष्ठा मृत्तिकायाः पत्तने पट्टर्णं स्मृतम् ॥

वृन्तस्य वेंटं वोंटं च विंटं दिही धिई धृतेः ॥१५॥

स्यादित्यादि । स्पष्टम् ॥१५॥

२० ८६ मृषाशब्दे मुसा मूसा मोसा र्तस्य तु टः स्मृतः ॥

धूर्त्तकीर्त्योर्वृत्तिवार्त्ता-वृत्तिकार्त्तवृत्तिके ॥१६॥

मृषेति । [मृषावाद =] मुसावाओ । मूसावाओ । मोसावाओ ॥

र्तस्येति । र्तस्य तु ट । [कैवर्त्त] = कैवट्टो ॥ [वर्त्ती] = वट्टी ॥ [वर्तुलम् =]

वट्टुलम् । नर्त्तकी = नट्टई ॥

१५ धूर्त्तत्वादि । धूर्त्तादिषु तु रलोपे द्वित्वे । धुत्तो । किर्त्ती ॥१६॥

८७ वार्त्तिकोत्कीर्त्तनार्त्तेषु कर्त्तरी-मूर्त्त-मूर्तिषु ।

आनिस्सं-प्रतिपूर्वेषु वृत्तेः शानजकानयोः ॥१७॥

आ-निस्-स-प्रति एतदुपसर्गपूर्वाणि वृत्ते रूपाणि शानच्-अक-अन-इत्येवं प्रत्ययान्तानि । [आवर्त्तमानः =] आवत्तमानो । [निवर्त्तमानः =] निवत्तमानो ।

३० [संवर्त्तमानः =] सवत्तमानो । [अवर्त्तमानः =] पवत्तमानो । निवत्तमानो । एवम् आवत्तओ आवत्तणमित्यादि ॥ अत्रोपसर्गस्य मिश्रपदत्वविवक्षया वलोपामाव ॥१७॥

८८ मूहूर्ध्वं कर्त्तुं कर्त्तुं स्वरे च तस्य नैव टः ॥

विसंस्थुलेस्थानि च ठो वार्धे स्त्रीन्ने वस्तुर्ध्वे ॥१८॥

विसंस्थुलेति । विसंस्थुलं । अष्टौ । वलोपसंस्थः ।

वार्धे इति । वस्तु संस्थुलस्य ठो न स्यात् । [वार्धे] = अष्टौ । प्रयोजनम् ॥

अथो धनम् । [स्त्रीन्ने] = स्त्रीन् । प्रथमे स्तस्य यः स्त्रीन् । स्तसमिति ५

निपातनात् संप्रसारणम् । सेवादित्वात् द्वित्वे ह्रस्वे थिन् । ठिन् । [वस्तुर्ध्वे] =

वस्तुर्ध्वे । वस्तुर्ध्वे ॥१९॥

८९ णस्य ठोनुह्रसंघट्टेष्टास्तु गर्त्ते तु डः स्मृतः ॥

पृष्ठस्य पिट्टी पुट्टी च षट् संप्राक्पदस्य तु ॥१९॥

पृष्ठेति । उद्गृह्णन्ति पृष्ठस्य टः स्यात् । [मुट्टि] = मुट्टी ॥ [षट्] = १०

दिट्टो ॥ [इट्. =] इट्टो ॥ उद्ग्रावी तु ष-र-डीपौ । [उट्टः] = उट्टो ।

[संघट्ट] = संघट्टो ॥ [इष्टा] = इष्टा ॥

गर्त्त इति ॥ [गर्त्त] = गर्त्तौ । गर्त्ता ॥

पृष्ठेति । उद्ग्रावद्वस्तस्य षट् इत्यादेशः । [अहीपृष्ठम्] = अहीपृष्ठम् ॥२०॥

९० संमर्द-छर्दि-विच्छर्दि-कपर्दक-वितर्दिषु ॥ १५

मर्दिते च र्दस्य डः स्याद् गर्दभे र्दस्य डस्तु वा ॥२०॥

समर्दति । [संमर्द.] = समर्दौ ॥ [छर्दि. =] छर्दौ ॥ [विच्छर्दि] =

विच्छर्दौ ॥ [कपर्दक] = कपर्दकौ ॥ [वितर्दिः] = वितर्दौ ॥ [मर्दित.] =

मर्दितौ ॥

गर्दभ इति । भो ह ॥ [गर्दभः] = गर्दभौ । गर्दभौ ॥२१॥ २०

९१ स्तब्धस्य ठड्ठौ वृद्धस्य बुद्धौ विड् इति द्वयम् ॥

विदग्धदग्धयौर्दत्त्वं ध्वजस्य तु मङ्गो घञो ॥२१॥

स्तब्धेति । ठड्ठौ ॥

वृद्धेति । बुद्धौ । पवर्गनादि. । विड्कहणिरुविचं [= वृद्धकविनिरुपितम् =] ।

वृद्धस्य इति । क-कस्यन्तयोरेकदेशानुकरणम् । अकार उच्चारणार्थः । तेन बुद्धेरपि २५

बुद्धौ विड् इति स्यात् ॥

विदग्धेति । [विदग्ध.] = विदग्धौ ॥ [दग्धः] = दग्धौ ॥ ध्वजस्येति ।

स्वष्टम् ॥२२॥

९२ अद्वा-मूर्द्धाद्ध-अद्वा-सुद्धा सुद्धाऽङ्ग-इद्धयः ॥

अद्वा-मूर्द्धाद्ध-अद्वा-सुद्धा सुद्धाऽङ्ग-इद्धयः ॥२२॥

अद्वाति । अद्वामेति कमाद्वा ऋः । [अद्वा] = अद्वा । अद्वा ॥ [सुद्धा] =

३ प्रा० च०

मुडा । मुडा ॥ [अर्धम् =] अड् । अड् ॥ [च्छडि] = इड् । इड् ॥
मन्धोरित्यादि । स्पष्टम् ॥ ३१२२ ॥

६३ पर्यस्ते पल्लत्थो पल्लट्ठो चाप्यथोत्साहे ॥
उत्थारो उच्छाहो आश्लिष्टे चापि आलिङ्गो ॥ २३ ॥

५ ६४ चिह्ने चिहं चिधमिधं भणो भस्सोपि भस्मनि ॥
बृहस्पतेर्ममस्सई भयप्पई भयप्फई ॥ २४ ॥

६५ बहस्सई बहप्पई बहप्फई विहस्सई ॥
विहप्पई विहप्फई वुसस्सई वुहप्फई ॥ २५ ॥

६६ वनस्पतेर्बणप्फई वणस्सई भणप्फई भणस्सई ॥ २६ ॥

१० ६७ भीष्मे भिण्णोय सेलिम्हो सेण्णोपि श्लेमणि स्मृतः ॥
ताम्ने तु तंबिरं तंबमाम्ने त्वंबं तथाविरं ॥ २७ ॥

६८ विह्लो भिब्भलोपि स्यात् विभलो विह्लोपि च ॥
स्यादुब्भमुद्भमूर्ध्वे काशमीरे कभरोपि कुसुमीरो ॥ २८ ॥
६९ कभरोपि च पर्यन्ते स्तः पेरंत-पज्जतौ ।

१५ अच्छरिअमच्छरिज्जं स्यादाश्चर्य्येच्छरीअं च ॥ २९ ॥

१०० अच्छअरं चाच्छेरं पत्त्यङ्केथापि पलिअंको ॥

बाण्णे बण्णो बाहोश्रुणि तूहं तित्थमपि तीर्थं ॥ ३० ॥

अच्छरिअ इति । अच्छरिअ । अच्छरिज्ज । अच्छरीअ । अच्छेर ॥ ३१३० ॥

१०१ कार्षापणस्य तु कहावणो काहावणोपि च ॥

२० दुःखे दुह च दुक्ख दन्तिणे दाहिण-दक्खिणौ ॥ ३१ ॥

१०२ ब्रह्मचर्यं बम्हचेरं स्याद्बम्हचरिअं तथा ॥

अन्ते इत्यन्तरं प्रोक्तं अंतःपुरम् अंतोऽरं ॥ ३२ ॥

१०३ अन्तश्चारी अंतेशारी कच्चिन्नान्तर्गतादिषु ॥

शय्यायां सेज्जा स्याद्वल्यां बेली च मेत्तमपि मात्रे ॥ ३३ ॥

२५ अन्ते इति ॥ अन्त पुरम्=अतेऽरं ॥ अन्तश्चारी=अतेऽारी ॥ कच्चिदिति ।

अन्तर्गतम् = अतर्गगश्च ॥ अतर्गगतं = [अन्तवर्षम्] ॥ अतोवीसभवासिआणं =

अन्तर्विश्रम्भवासितानाम् ॥ ३३३२ ॥

मेत्तमिति । [क्षणमात्रम्] = क्षणमेत्त । एद्दहमेत्तत्थणिआ=एतावन्मात्रस्त-
नीत्यर्थः ॥ ३३३३ ॥

३० १०४ एत्तिअ-तेत्तिअ-जेत्तिअ-केत्तिअमेतत्तदोर्यदोश्च किमः ॥

एद्दहजइहतहकइइ इत्यप्यवेहि परिमाणे ॥ ३४ ॥

एतीति । एतावदादीनामेते निपाताः । एतत् परिमाणमस्य एत्तिञ्च ॥३१३॥

१०५ सौन्दर्यं सुन्दरं सुन्दरिञ्च तूरमपि तौर्ये ॥

शौण्डीर्यं सुन्डीरं धैर्यं धीरं च धिज्जं च ॥३१॥

१०६ सौकुमार्यं सोअमल्लं कोह्डी कोह्लीति च ॥

मार्जारोपि च मजारो मंजरो बंजरोपि च ॥३६॥

५

कोहंङीति । कुष्माण्ड्यामित्यर्थः ॥

मर्जार इति । मार्जारि इत्यर्थः ॥३१३॥

१०७ युधिष्ठिरे जुहुद्विलो जुहिद्विलोपि वृश्चिके ॥

तु विच्छिन्नोपि विच्छुन्नो हरे हरोपि हीरश्चो ॥३७॥

१०८ महरट्टो मरहट्टो थेरो ठेरोपि च स्थविरे ॥

१०

पूर्वं पुरिमो पुवो प्रस्तावे पत्यवोपि पत्थावो ॥३८॥

महरट्टेति । महाराष्ट्रे इत्यर्थः ॥३१४॥

१०९ पक्के पक्कं पिक्कं स्यादाआरिसोपि आअंसो ॥

भिन्दिपाले दस्य डत्वं प्रभावे ह्रस्वतापि वा ॥३९॥

स्यादाआरिस इति । आदर्शे इत्यर्थः ॥

१५

भिन्दीति । भिन्दिपालो । प्रभावे । [प्रभाव] = पहवो । पहावो ॥३१५॥

११० श्म-ष्म-स्मद्धां पद्मणश्च स्मो न रश्मि-स्मरादिषु ॥

श्म-ष्म-स्म-ह-ह-क्ष्ण एषां एहः स्याद् ह्रस्व ल्ह इत्यपि ॥४०॥

एषां सयुक्तस्य मकाराकान्तो ह स्यात् । कुष्माण = कुम्हाणो ॥ ग्रीष्म =

गिम्हो ॥ ऊष्मा = उम्हा ॥ अस्मादश = अम्हारिसो ॥ विस्मयः = विम्हो ॥ ब्रह्मा = २०

बम्हा ॥ सुहमा = सुम्हा ॥ पद्मल = पम्हलो ॥ [पद्मलक्ष्मी] = पम्हलक्ष्मी ॥

वेति । [रश्मि] = रस्सी ॥ [स्मर] = सरो ॥ [सस्मारितम्] =

सस्मारिञ्च ॥

श्रेति । श्म-ष्म-स्म-ह-ह-क्ष्ण एषा एह स्यात् ॥ प्रश्न = पण्हो ॥ शिश्न =

सिण्हो ॥ विष्णु = विण्हू ॥ उष्ण = उण्हो ॥ कृष्ण = कण्हो ॥ स्नात = २५

पहाओ ॥ प्रस्तुत = पण्हुओ ॥ बद्धि = वण्हो ॥ जाह्नवी = जण्हवी ॥ पूर्वाह्न =

पुण्हण्हो ॥ [अपराह्नः] = अवरण्हो ॥ तीक्ष्णम् = तिण्ह ॥ श्लक्ष्णम् = सण्ह ॥

हो तु मस्यभ इत्यपि । [ब्राह्मण] = बंढमणो बम्हणो ।

ह्रस्वेति । कल्लार. =] कल्लारो । [प्रह्लाद. =] पल्हाओ ॥३४०॥

१११ सूक्ष्मे तु सुण्हं सण्हं च सुहुमं चेति कीर्तितम् ॥

१०

आचार्यस्य त्वाअरिओ भवेदाइरिओपि च ॥४१॥

१९३ उपाध्याये उवज्जाओ ओज्जाओ उवज्जाओ इत्यपि ॥

आर्द्रशब्दे त्वल्लमोल्लमदमोहं च कीर्तितम् ॥४२॥

इति । [उपाध्यायः] = उवज्जाओ । ओज्जाओ । उज्जाओ ॥ अल्लं ।

ओल्लं । अहं । ओहं ॥३॥४२॥

९ ११३ विष्णौ कृष्णस्य कण्हः स्यात् कसणो कसिणोसिते ॥

गुच्छे तु गुंछो गोंछोपि मिलिच्छो म्लेछ ईरितः ॥४३॥

विष्णाविति । कण्हो । श्यामगुण इत्यर्थः ॥३॥४३॥

११४ मृदङ्गे मिङ्गो मिञ्चङ्गो मुङ्गो मुञ्चङ्गो मृगे स्यान्मञ्चोथो मिञ्चोपि ॥

तटाके तलाओ तडाओथ चाओ भवेत्त्यागशब्दे मुरुक्खोपि

१० मूर्ख ॥४४॥

मुरुक्खेति । अपि शब्दात्पक्षे मुक्खो ॥३॥४४॥

११५ उपयोगे उज्जोओ ओज्जोओ स्यात्तथैव उवज्जोओ ॥

खल्वाटे खल्लिडो घिट्टो घट्टोपि धृष्टे स्यात् ॥४५॥

११६ अग्नेरगिण्यगण्यग्नी शार्ङ्गे सारङ्गमीरितम् ॥

१५ श्लाघायान्तु सलाहा स्याद्भत्ने तु रयणं स्मृतम् ॥४६॥

अग्नेरिति । अगणी । अगिणी । अग्नी । इति त्रय स्यात् ॥३॥४६॥

११७ स्नेहे तु रोहो सणेहो सिणेहोपि प्रकीर्तितः ॥

कृत्ते तु कसिणो ह्येयः क्रियायां किरिआ किआ ॥४७॥

११८ तप्ते तविओ तत्तो वप्ते वहर च वज्जं च ॥

२० भव्ये भव्वं भविअं चैत्ये चइओ चेइअ च दिट्ठिआ दिट्ठया ॥४८॥

११९ श्री-ईह्री अहेन्त्यादलः प्रागिल् लान्ते च शर्षयोस्तु वा ॥

हर्ष परामर्श-संघर्षधर्षके अमर्शसंकर्षणतर्षसर्षपे ॥४९॥

ओति । एषु सयोगेऽन्त्यादल पूर्वमिकार आगम स्यात् । सिरी ॥

हिरी ॥ अहति = अरिहइ ॥ अरिहो ॥

२५ लान्त इति । लान्ते च सयोगेऽन्त्यादल पूर्वमित्त्व स्यात् । क्लिष्ट =

लिखिट्टो ॥ श्लान्त = मिलाण ॥ क्लान्त = क्लितो ॥

हं इति । अनयो सयोगयोरेऽन्त्यात्पूर्वमिद्वा । अमर्श. = अमरिसो ॥ दर्श =

दरिसो ॥ हर्ष = हरिसो ॥ [परामर्शः] = परामरिसो ॥३॥४९॥

१२० अकर्षवर्षेऽप्यथ कर्षके च संघर्षवर्षादिषु नित्यमिः स्मृतः ॥

३० आकर्षकः आआसअ आकासअ आगरिसओपि स्यात् ॥५०॥

हर्षेति । स्पष्टम् ॥

आकर्षेति ॥ आभासञ्चो । आकासञ्चो । आत्मारिसञ्चो ॥३॥१०॥

१२१ वर्षे वरिसं वारं वासा वरिञ्चा च वर्षासु ॥

स्पर्शे फरिसो फंसो दंसणमपि दरिसणं दर्शे ॥२१॥

दंसणेति । दर्शे कृतगुणे द्वाघातो रूपे । तेन दंसिञ्चो । दरिसिञ्चो ।

दंसणीञ्च । दरिसणीञ्च ॥३॥११॥

५

१२२ चौर्य-सूर्य-स्थैर्य-धैर्य-भार्या-गाम्भीर्य-वीर्ययोः ॥

सौन्दर्याचार्यवर्षादौ र्यस्य स्यात् रिय इत्ययम् ॥५२॥

चौर्येति । चोरिञ्च । सूरिञ्चो । धैरिञ्च । धीरिञ्च । भारिञ्च । गंभीरिञ्च ।

गहीरिञ्च । वीरिञ्च । सुदरिञ्च । अजरिञ्चो । वरिञ्चो ॥३॥१२॥

१२३ अहं अरहो अरिहो अरुहो पद्मे तु पद्मपोम्भौ स्तः ॥

१०

छद्मनि छडमं छदं भ्रमरे भसलोपि भमरोपि ॥५३॥

पद्म इति । [पद्मम्] = पद्म । पोम्भ ॥ [पद्मराम] = पोम्भराञ्चो ॥

भ्रमरेति । भसल सस्कृतोऽप्यस्ति ॥३॥१३॥

१२४ द्वारे देरं दारं वारं दुआरमपि जीआ ज्या ।

घस्मरसन्नवेशमादौ युक्तेन्त्यात्पूर्वमुहलः ॥५४॥

१५

जीआ इति । जीआ ॥

घस्मरेति । एवंप्रकारेण संयोगस्यान्त्यस्य अनात्पूर्वमुहं स्यात् ॥ [घस्मर =]

घसुमरो ॥ [वेश्म =] वसुम ॥ सघ्न = सडम ॥३॥१४॥

१२५ स्वश्वसोः सुवोसमासे स्त्रिया इत्थी च त्थी इति ।

वनितायास्तु विलया हलुञ्चं लहुञ्चं लघोः ॥५५॥

२०

स्वश्चेति । असमस्तयो स्वश्वस् इत्येतयो सुव इत्यादेश स्यात् ॥ स्वे

जनाः = सुवे जणा ॥ श्व कृतम् = सुवे कञ् । समासे तु स्वजन = सज्जो ॥

स्त्रिया इत्यादि स्पष्टम् ॥३॥१५॥

१२६ हरिताले हलिआरो हरिआलः स्यात् हवे द्रुहोपि दहो ।

आलाने त्वाणालं वैदूर्ये स्यात्तु वेरुलिञ्चं ॥५६॥

२५

१२७ दष्ट्या अपि दाढा अचलपुरे स्याच्च अलचउरं ।

बाराणस्या करेणौ च व्यत्ययो रणकारयोः ॥५७॥

बारा इति ॥ [बाराणसी =] वाणारसी । [करेणु =] कणेरु ॥३॥१७॥

१२८ स्तोकस्य थोक्कं थोवं च थोरं च थोञ्चं च कीर्तितम् ॥

दुहितुर्धूआ दुहिआ बहिणी भइणी भगिन्याः स्यात् ॥५८॥

३०

स्तेकादि स्पष्टम् ॥३॥१८॥

१२९ मातुः श्वसुर्मांससिन्ध्या माउच्छा स्यात्पिउसिआपि पिउच्छा ॥

मल्लिने महलं उभये अवहं उवहं च उहअं च ॥५९॥

स्यादिति । पिण्वसुरिति शेषः ॥३१५॥

१३० शुक्तेः सिप्पी मुत्ती छुप्ते छिकोपि छुत्तोपि ॥

५ आरब्धे त्वारद्धो आढत्तो स्यात्पदातेस्तु ॥६०॥

१३१ पाइकोपि पआई बहिसो वाहं च वाहि च वाहिर च स्यात् ॥

अधसो हेट्टं तिरसस्तिरिच्छि तिरिआ इति त्वार्षे ॥६१॥

अन्यत्पष्टम् । तिरस इति ॥ [तिर्यक् प्रेक्षते =] तिरिच्छि पेच्छइ ॥

[तिर्यक् गच्छति =] तिरिआ गच्छइ ॥२११॥

१० १३२ स्यात्सिआ ईषतस्त्वीसि स्यात्कूरो वास्योपसर्जने ॥

निर्माल्ये ओमाल निम्मल्लमपि लुक् पदादपेर्वादेः ॥

अपि शब्दस्यै वा स्यात् सम्बोधन एव नान्यत्र ॥६२॥

स्यादिति । स्यादित्यस्य सिआ-आदेशः स्यात् । [स्यादेवम् =] सिआ

एवं ॥

१५ ईष इति ॥ ईषदित्यस्य ईसि स्यात् ॥ [ईषत् शुम्भितानि =] ईसि
शुबिआइ ॥

वेति । गौणत्वे ईषदित्यस्य कूर आदेशो वा स्यात् । चिचन्व कूरपिक्का =
चिच्चेव ईषत्पक्का । पसे ईसि पिक्का ॥

लुगिति । पदात्परस्यापेर्ध्ययस्यादेर्लुगवा स्यात् ॥ [तमपि =] तपि ।

२० तमवि ॥ [किमपि =] किपि । किमवि ॥ [केनापि =] केणवि । केणावि ॥

इह अपिशब्दस्य पलोपे अइ मअणिण् [= अपि मदनिके] इति मिद्धम् ॥

सम्बोधने च ऐ इति निपातान्तरमेव ॥ ऐ वीहेमि ॥ ततश्च अपि शब्दस्य
ऐ अइ इत्यादेशौ न विधेयौ ॥३१६२॥

१३३ तिः स्यादितेः स्वराद् द्विः स्तस्यादथादेस्तिरिआः प्रोक्तः ॥

२५ ति इति ॥ इति शब्दस्य ति इत्यादेशः स्यात् । [किम् इति =] किति ॥

[इष्टम् इति =] दिट्ठति ॥

स्वरादिति । इते तकारस्य स्वरात्परस्य द्वित्वं स्यात् । [तथा इति =]
तहेत्ति ॥ [नदी इति =] नइत्ति ॥ [प्रिय इति =] पिओत्ति ॥ [पुरुष
इति =] पुरिसोत्ति ॥

३० स्वरात् किम् । [न युक्तमिति =] न जुत्तति ॥

अथेति । वाक्यस्यादौ स्थितस्येते इअ इत्यादेशः स्यात् ॥ इति राजश्री-

प्रवरसेनविरचिते रावणवधे महाकाव्ये = इअ राजसिरिप्पवरसेनविरहृष्ट रावणवधे
महाकाव्ये ॥

आदेर्दीर्घो वासमृद्धिप्रतिपत्प्रतिसिद्धिसु ॥६३॥

१३४ अस्पर्श च प्ररोहे च तथा वर्णशतेपि च ॥

प्रसिद्धौ प्रकटे चैव चतुरन्धिप्रसुप्तयोः ॥६४॥

५

१३५ मनस्विन्यभिजातौ च प्रतिस्पद्धिं प्रवासिनोः ॥

परकीये प्रवचने सदृक्चतुरन्तयोः ॥६५॥

आदेरिति ॥ ऋत् इत् ॥ [समृद्धिः =] समिद्धौ । सामिद्धौ ॥ तो ङः ।
[प्रतिपत् =] पाडिबआ । पडिबआ ॥ [प्रतिसिद्धिः =] पडिसिद्धौ । पाडिसिद्धौ ॥
[अस्पर्श =] अफसो । आफसो ॥ [प्ररोह] = परोहो । पारोहो ॥ [वर्णशतम् =] १०
वर्णशतम् । वाणसअं ॥ [प्रसिद्धिः =] पसिद्धौ । पासिद्धौ ॥ [प्रकटम् =] पअडं ।
पाअडं ॥ [चतुरन्धिः =] चउरद्धी । चाउरद्धी ॥ [प्रसुप्तः =] पसुत्तो । पासुत्तो ॥
[मनस्वी =] मणसी । माणसी ॥ [मनस्विनी =] मणसिणी । माणसिणी ॥
[प्रतिस्पद्धिः =] पडिप्फद्धी । पाडिप्फद्धी ॥ [अभिजातिः] = अहिआई ।
आहिआई ॥ [प्रवासी =] पवासू । पावासू ॥ [परकीयम् =] परकेरं । १५
पारकेर ॥ पारक्कं । [प्रवचनम् =] पवअण । पावअण ॥ [सदृक् =] सरिच्छं ।
सारिच्छ ॥ [चतुरन्तम् =] चउरतं । चाउरत ॥ ३।६५॥

१३६ व्यलीके विलिअ प्रोक्तं ह्यशब्दे व्यत्ययो हलोः ॥

व्यजने विअण प्रोक्तं कृपणे किविणो मतः ॥६६॥

होति । व्यत्ययो बैपरीत्यम् ॥ गुह्यम् = गुज्झं । गुह्यं ॥ सङ्घ = सङ्घो । २०
सङ्घो ॥ ३।६६॥

१३७ उत्तमे तूत्तिम प्रोक्तं मरिचे मिरिअ स्मृतम् ॥

दत्ते दिण्ण दत्त च कतमे कइमो भवेत् ॥६७॥

१३८ सप्तपर्णे छत्तिवण्णो छत्तवण्णोपि कीर्तितः ॥

मयटः प्रत्ययस्य स्यान्मइओ मउओपि च ॥६८॥

२५

मयेति ॥ [विषमय =] विसमइओ । विसमउओ ॥ ७८॥

१३९ सा साणश्च शुनो विण्वक् विसुं स्याच्च ॥

ध्वनेर्भुणी बन्द्रे वण्डोपि वुण्डो खण्डितशब्दे तु खण्डिओ
खुडिओ ॥६९॥

१४० गवये गउओ गवयी गउआ अरण्यालाब्धोरादेरतो लुग्वा ॥ ३०

नमस्कारे नमोक्कारो परस्परे परोप्परं ॥७०॥

संज्ञि । [खा =] खा । खाणो ॥३॥६९॥

गवति गवयी । गडआ ॥

अरण्येति । अरण्य-अखाद् पुन्योरादेशो कुम्वा स्यात् । बलीयः । द्वित्वम् ।

रण्य=अरण्यम् ॥ अलोपः । लोळ । अलाळ ॥ लोळं । अलाळं [=अलाधु.] ॥३॥७०॥

५ अप्येति । अवयतेर्भातीरेतौ स्तः । अप्यइ । ओप्पइ [अर्पयति] ॥ [अर्पितम्]=
अप्पिअ । ओप्पिअं ॥३॥७०॥

१४१ अप्प-ओप्पश्चार्पयतेः स्वपेः सोव-सुधौ स्मृतौ ॥

१० पुनः शब्दे पुणाइ स्यात्पुणा पुणोपि च ॥७१॥

स्वपेरिति । [स्वपिति =] सोअइ । सुअइ ॥ [स्वपितुम् =] सोविडं ।

सुविडं ॥

पुनरिति । नःपूर्वस्थानादिस्वात्पलोपे [न पुन =] णडणाइ । णडणा ।

णडण । णडणो ॥३॥७१॥

१४२ वान्ययेषु ह्रस्व आत्तः नित्यं त्वितरथाभ्यधा ॥

अमान्तरा विना माङि वृथा-मुधा-पुरादिषु ॥७२॥

१५ वा इति । [यथा=] जह । जहा ॥ [तथा =] तह । तहा ॥ [अथवा =]

अह्व । अहवा ॥ [वा =] व । वा ॥ [हा =] ह । हा ॥ [न वा=] न व ।

[नाना =] नाण । नाणा ॥ [सर्वथा =] सब्वह । सब्वहा ॥

नित्यमिति । [इतरथा =] इअरह ॥ [अन्यथा =] अण्ह ॥

इत्यादि ॥३॥७२॥

२० १४३ वोत्खाते चामरे तालवृन्ते नाराच-खादिरे ॥

कुमार-कालक-बलाका-पारावत-हालिके ॥७३॥

१४४ ब्राह्मणे स्थापिते पूर्वार्द्धे हारिद्रे च मागधे ॥

वोत् खाते इति । उत्खादादिषु आदेराकारस्य ह्रस्वो वा स्यात् । [उत्खातम्=]

उअखअ । उअखाअ । [चामर =] चमरो । चामरो ॥ [तालवृन्तम् =] तल-

२५ वेण्ट । तालवेण्टं । तलवेण्ट । तालवेण्ट ॥ [नाराच. =] नराओ । नराओ ॥

[खादिरम्=] खइरं । खाइर ॥ [कुमार] = कुमरो । कुमारो ॥ [कुमारी=] कुमरी ।

कुमारी ॥ [कालक =] कलओ । कालओ ॥ [बलाका =] बलआ । बलाआ ॥

[पारावत.] परेवओ । पारेवओ ॥ [हालिक =] हलिओ । हालिओ ॥३॥७३॥

[ब्राह्मण =] बम्हणो । बम्हणो । विधिबलात्सयोगे ह्रस्वता न । [स्थापित =]

३० ठविओ । ठविओ ॥ [सस्थापित. =] सठविओ । सठविओ ॥ [पूर्वार्द्ध.]

पुअवण्हो । पुअवण्हो ॥ [हारिद्र =] हलइ । हलइ ॥ [मागध. =] मगहो ।

भाषाहो ॥ [चतुः =] चह । चाह ॥ [इत्वाग्नि. =] = दग्मग्नि । दग्मग्नि इति शब्दभेदादेव सिद्धम् ।

ध्वन्तस्यादुपान्त्यस्य वा रस्यामाकस्य सामञ्चो ॥७४॥

अदुपधस्य ध्वन्तस्यातो ह्रस्वो वा स्वात् ॥ [प्रवाहः =] पवहो । पवाहो ॥ [प्रहारः =] बहरो । पहारो ॥ [प्रकार =] पआरो । पआरो ॥ ध्ववस्थितत्वाच्चेह । ५
पाकः = पाओ । त्यागः = चाओ । अदुपधस्य किम् । रागः = राओ । भास. क्रोचे । भाओ ॥३॥७४॥

१४५ सदा-तदैकदा-सर्वदा-कूर्पास-निशाचरे ॥

सुषाञ्जलप्रभृतिषु चात इत्वं विभाषया ॥७५॥

सदेति । [सदा =] सह । सभा ॥ [तदा =] तड । तथा ॥ [एकदा] = १०
एकह । एकआ ॥ [सर्वदा =] सब्बह । सब्बआ ॥ [कूर्पास. =] कुप्पिसो ।
कुप्पासो ॥ [निशाचर =] निसिअरो । मिसाअरो ॥ [सुषाञ्जल =]
सुप्पिजलो । सुप्पज्जो ॥३॥७५॥

१४६ स्यात्सास्नायां सुगृहा ध्रुवश्चोपि स्ताबके प्रोक्तः ॥

उत्तिञ्चे च उच्छिञ्चः स्यादूर्सचश्च विज्ञेयः ॥७६॥

१५

उत्तिञ्चेति । [उत्तिञ्चति =] उच्छिञ्चह । उच्छिञ्चह ॥ उत्सेचकः = उच्छेजओ ।
उच्छेजओ ॥३॥७६॥

१४७ आसारे ऊसारोप्यज्जू श्रश्र्वास्तथाप्यायाः ॥

पारेबओ स्यात्पारावओ पारावते स्मृतः ॥७७॥

आसारेति ॥ अपिशब्दात् आसारो इत्यपि ॥ अज्जू इति । आर्षाशब्दस्य अज्जू २०
इति स्यात् श्रश्र्वाश्चेद् वाच्यम् ॥ [आर्षा =] अज्जू । श्रश्र्वा किम् । अजा ॥३॥७७॥

१४८ पङ्क्त्या अवल्यां भवेदोली संयोगे वा तु एदितः ॥

मेरा मिरायां किमुअं केमुअ चापि किमुके ॥७८॥

पथः पहोथ नीडे तु शेडुं एणीडं च नीडवत् ।

पङ्क्ताविति । पङ्क्तौ किम् । सख्याम् आली ॥ संयोग इति । संयोगे परे २५
इत् एत्वं वा स्यात् ॥ पिण्डम् = पेण्ड । पिण्ड ॥ [धम्मिल्लम् =] धम्मिल्ल ।
धम्मिल्लं ॥ [सिन्दूरम् =] सिंदूर । सेंदूरं ॥ [विल्वम् =] विल्लं । वेव्लं ॥
नीडेति । [नीडम्] = नेडुं । णीडं । नीडं ॥

मूषिके मूसओ ज्ञेयः प्रतिश्रुतिः पडंसुओ ॥७९॥

१५० इक्षुदे अंगुअं वा स्यात् तित्तिरौ तित्तिरः स्मृतः ॥

१०

कृत्रिमे कित्तिमो वापि मज्जौ नेरव्ययस्य गुणः ॥८०॥

कृत्रिमेति । [निमज्जति =] गुमज्जइ ॥ [निमग्ग] = गुमग्गो ॥ मज्जौ
किम् । [निपतति =] निवडइ ॥३१०॥

१५१ द्विधेत्यस्य दुहा दोहा कृव्योगे केवलस्य च ॥

प्रवासिनि पवासू स्याज्जीर्णं जुण्णो कचित्तु न ॥२१॥

५ द्विधेति ॥ [द्विधा क्रियते =] दुहाकिज्जइ । दोहाकिज्जइ ॥ [द्विधाकृतम्=]
दुहाइअ । दोहाइअ ॥ कृव्योगे किम् । वलोप । [द्विधागतम् =] दिहागअं ॥
केवलेति । केवलस्य धातुनासयुक्तस्यापि द्विधाशब्दस्यैतौ स्तः । [द्विधावेष-
सुरवधूसार्थ =] दुहावेसो सुरवहूसत्थो ॥

प्रवासीति । समृद्ध्यादित्वाद् दीर्घ ॥ [प्रवासी =] पवासू ॥ जीर्णेति ।

१० क्वचित्तु न । [जीर्णे भोजनमात्रे =] जिण्णे भोजनमत्ते ॥२१८१॥

१५२ हीने हूणोपि हीणोपि विहीनेष्वेवमीरितम् ॥

विहीति । [विहीन =] बिहूणो । बिहीणो ॥ बेरेवोपसर्गान्नान्यस्मादिति
नियमार्थमिदम् ॥ तेनेह न । [प्रहीणपरिजन =] पहीणपरिजणा ॥

ईत इद्वा तु पानीयोपनीतालीकजीवतौ ॥३१२॥

१५ १५३ प्रदीपित-करीषेषु तूष्णीके च निरीक्षिते ॥

अबसीदत्प्रसीदज्जीडितेष्वपि शिरीपके ॥८३॥

ईत इति । [पानीयम् =] पाणिअ । [उपनीतम् =] उवणिअ ॥

[अलीकम् =] अलिअ ॥ [जीवति =] जिअइ ॥ [जीवतु =] जिअउ ॥

जीवतो इति तन्त्रेण तिप्तुब्धन्योरनुकरणम् । पक्षे पाणीअ । उवणीअ । अलीअ ।

२० जीअइ । करीसो । अत्र व्यवस्थितत्वादेपु विकल्पोन्यपु तु नित्यम् ॥३१८॥

११४ द्वितीये च तृतीये च तदानीमि गृहीतके ॥

निलीयानीत-वल्मीक-गभीर-हीतपूर्वके ॥८४॥

११५ कुतूहले कोउहल्ल कोउहल्ल कुऊहल्लं ॥

कोहल्ल कउहल्ल च कोडुं चेति विनिर्दिशेत् ॥८५॥

२५ १५६ कीदृशेदृश-पीयूषेष्वीत एद्वा तु पीठके ॥

कुतूहलेति । स्पष्टम् ॥

कीदृशेति । एषामीकारस्य एत्वं स्यात् ॥ [कीदृश =] केरिसो ॥

[ईदृश =] एरिसो ॥ [पीयूष =] पेऊसो ॥

वेति । स्वार्थे क ॥ [पीठम् =] पेठ । पीठ ॥८६॥

३० गुड्गुच्यां तु गलोई स्याद् गुर्व्यां तु गरुई भवेत् ॥८६॥

१५७ आदेरुदोत्वं मुकुले मुकुले मुकुटे गुरौ ।

आदेरिति । मउलो । मउरो [= मुकुलः । मुकुरः ।] इत्यादि ॥

चुलुके मुकुतौ “१” चापि गुरोः कप्रत्यये तु वा ॥

१५८ उपरेरवरिमुवरिमुद्रव्यूढे उब्बीढमुब्बूढम् ॥

भिउडी स्मृता भुकुट्यां भुवि भुभया चापि भभया च ॥८८॥

गुरोरिति । [गुरुरेष पाषाण =] गरु एसो पासाणो । गुरोर्गुण एवेक्ष्यते ५

गुणादन्यत्र तु [अस्माकं गुरुजनवक्त्र =] अम्हाण गुरुज्जनवक्त्रो ॥१८७॥

गुरोरिति । स्वार्थे कप्रत्यये परे गुरोस्त अत्त्व वा स्यात् । [गुरुकः] = गरुओ । गुरुओ ॥

उपेति । [उपरि =] अवरि । उवरि ॥

१५९ स्यात्पौरुषे पउरिस पुरुषे पुरिसोपि च ॥ १०

छीअं लुतेथ मुसले मूसल मुसलं द्वयम् ॥८९॥

१६० दुकूले दुअल्लं दुऊल्ल दुगुल्ल

पशौ सिंहशब्दस्य सीहोपि सिधो ।

अपि स्तेनशब्दे स्मृतौ थेण-थूणौ

सइरणं च सेरणं च सिएणं च सैन्ये ॥९०॥ १५

दुकूलेति । दुगुल्लमित्यार्षे ।

पशाविति । पशौ किम् । [सिंहदत्त सिंहराज =] मिंघदत्तो सिंघराओ ॥

अपीति । [स्तेन =] थेण । थूण ॥३१९०॥

१६१ सैन्धवे सिन्धवं विद्यात् शनैश्चरे सणिच्छरो ॥

देवरे दिअरोपि स्यात् केसरं किसर द्वयम् ॥९१॥ २०

अपिशब्दात् देअरो ॥३१ १॥

१६२ हनूमति हनूमन्तो वातुले वाउलो भवेत् ॥

महुअ महुअ चापि मधूके सप्रकीर्तितम् ॥९२॥

१६३ नूपुरे नूउर प्रोक्त णेउरं निउरं त्रयम् ॥

ताम्बूले स्यात्तु तंबोलं तावूल तंवुल तथा ॥९३॥ २५

१६४ पुंश्चल्यां छिछई प्रोक्ता कर्पूरे कोप्परं भवेत् ॥

स्थूणा थूणा च थोणी च तूणे तोणं च तूणवत् ॥९४॥

१६५ मूल्ये तु मोल्लं मुल्लं कण्डूये कहुअः स्मृतः ॥

अतोत्स्यात् रिः केवलस्य वृषभे वसहोसहौ ॥९५॥

अत इति । अकारस्थात्स्यात् ॥ घृतम्=घअ ॥ तृणम्=तणं ॥ कृतम्=कअं ॥ ३०

रि इति ॥ व्यञ्जनाद्युक्तस्य अतोः रितिः स्यात् । अडि=रिद्धी ॥ अश्न=रिच्छो ॥

वृषेति ॥ [वृषभः =] वसहो । उसहो ॥ ३।९५॥

१६६ रिणहोसहो तृषभे ऋणे रिणमर्शं तथा ।

ऋणौ रिङ् च उजू च ऋतोरपि रिङ् उऊ ॥ ६६ ॥

रिणेति । ऋषभ शब्दे तु एवौ स्तः । रिसहो । उसहो । ऋणे इति ।

१७ ऋणम् = अण ॥

[ऋतौ इति ॥ शौरसेन्यां तु रिट् उट् ॥ ३।९६ ॥

१६७ वेभ्रणा बिभ्रणापि स्यात् ऋषेरपि रिसी इसी ॥

निवृत्तवृन्दारकयोरुत्वमत्वं भवेदतः ॥ ६७ ॥

निवृत्तेति । [निवृत्तम् =] बिबुत्तं । बिभ्रत् [वृन्दारकः =] बुदाराओ ।

१० वंदाराओ ॥ ३।९७ ॥

१६८ मृगाङ्क-मृत्यु-मृङ्गेषु मसृणौ च ऋतोदितौ ।

मृदुकस्य तु माडकं मउञ्चं प्रकीर्तितम् ॥ ६८ ॥

१६९ मृदुत्वस्य भवेन्माडत्तयां चापि मउत्तयां ।

कृशायां कसा कासा हप्ते तु दरिणो मतः ॥ ६९ ॥

१५ मृगाङ्केति । एषामृकारस्य अत्वमित्वं च स्वात् । गलोप । संयोगे हत्वता ।

[मृगाङ्कः =] मअको । मिअको ॥ त्यस्य च. । [मृत्युः =] मञ्जू । मिञ्जू ॥

[मृङ्गम् =] सग । सिग ॥ [मसृणम् =] मसिण । मसर्ण ॥

हस इति ॥ [हससिहेण =] हससिहेन ॥ ३।९९ ॥

१७० क्लृप्ते क्लित्तं क्लान्ते च किलत्तं आदृते दृढिः ॥

२० कक्लिन्वसान्तस्य तु दृशेर्दशब्दस्य रिरिष्यसे ॥ १०० ॥

१७१ वृष्टौ बिट्ठी च वुट्ठी च वृष्टे विट्ठं च वुट्ठवत् ॥

नट्टके णत्तिओपि स्यात् णत्तुओपि प्रकीर्तितः ॥ १०१ ॥

क्लृप्त इति । [क्लृप्तकुसुमोपहारेषु =] क्लित्तकुसुमोपहारेषु ॥ क्लान्त इति । [धाराक्लान्तः =] धाराक्लित्तवत् ॥

२५ आदृत इति । आदृतशब्दे दृ इत्यस्य ठि स्यात् । आद्धिओ ॥

कञ्वीति । सदृशः = सरिसो ॥ सदृक् = सरि ॥ [सदृग्देवानाम् =]

सरिदेवाण्य ॥ [सदृग्रूपः =] सरिरूपो ॥ सदृक्षः = सरिसो ॥ [तादृक्षः =]

तारिसः ॥ [यादृक्षः =] आरिसो ॥ [ईदृक्षः =] एरिसो ॥ [कीदृक्षः =]

केरिसो ॥ [अन्यादृक्षः =] अण्णारिसो ॥ [अस्मादृक्षः =] अस्मादरिसो ॥ ३।१०१ ॥

३० १७२ ऋतः पूर्वपदान्ते उन् इत्त्वमुत्त्वं च मातरि ।

प्राकृते पञ्चमं पाञ्चमं स्यात्पञ्च-पाञ्चौ ॥ १०२ ॥

अतः इति ॥ [पितृगृहम् =] ॥ पिउहरं ॥ [पितृवणम् =] पिउवणं ॥
[जामातृगृहम् =] जामाउहर ॥

इत्थमिति ॥ [मातृगृहम् =] माइहरं । माउहरं ॥ [मातृमण्डलम् । माउमण्डलं ॥
प्राकृतेति । प्राकृतशब्दस्यैते चत्वारः स्युः ॥ पञ्चम । पाञ्चमं । पउमं ।

पाउमं ॥ २१०२ ॥

१७३ इत्स्यात् कृपा-हृदय-वृद्धि-वृषी-वितृष्ण-

दृष्टेषु दृष्टि-नृप-नृम-सकृच्छ-गाले ॥

कृत्या-कृशानु-कृशरासु समृद्धि-ऋद्धि-

कृच्छ्रातिकृच्छ्रकृषिते कुस्तौ कृशे च ॥ १०३ ॥

१७४ कृत्याकृति-प्रकृति-कृत्यकृपीट-वृष्टि-

कृष्टेषु कृत्रिम-कृपे-कृपणे-कृपाणे ॥

हृत्-कृत्तिका सकृकलास-वृथा-नृसिंह-

भृङ्गार-निष्कृति-नृशंस-विस्तृत्वरेषु ॥ १०४ ॥

१७५ शृङ्गार-सृष्टि-हृत्-हृष्टिकृषौ समृद्धे

स्यात्कृत्तिवास-भृगु-भृङ्ग-विशृत्वरेषु ।

संन्याहृते-नृषित-वृत्ति वृके-निकृष्टे

वृष्ये वृषे च मृगया पुथुले पृथौ च ॥ १०५ ॥

[कृपा =] कृवा ॥ [हृदयम् =] हिअम् ॥ [वृद्धि. =] = विद्धी ॥

[वृषी =] विसी ॥ [वितृष्ण =] विहयहो ॥ [कृच्छ्रम् =] किच्छं ॥

[नृत्तम् =] तिप्प ॥ नृप = निवो ॥ ३१०५ ॥

१७६ वृत्तेपि केचन जगुर्धृतिभृत्य-भृत्या-

वृत्तेषु बृंहित-युतेषु सहच्छया च ॥

भृति-प्रवृत्ति-प्रभृति-निभृत्त-प्रावृते च ॥

वृत्तान्ते संबृते चैव विवृते निवृते तथा ॥ १०६ ॥

१७७ मृष्टे मडं रसो मिष्टं पिच्छी पुच्छी च पृथ्विका

उत्त्वम् ऋतु-परासृष्ट-प्रवृष्ट-स्पृष्ट-प्रावृषि ॥ १०७ ॥

१७८ निवृत्तौ निवृत्ते वृन्दे वृन्दारक-मृणालयोः ।

जैवातुके परभृते संभृते प्राभृते तथा ॥ १०८ ॥

पिच्छीति । पुथ्वीशब्दे एतौ ह्य ॥

उत्त्वमिति । [ऋतुः =] उरु ॥ [परासृष्टः =] परासृष्टो ॥ [प्रवृत्तः =] ३०

पउमो ॥ [प्रावृषः =] पाउमो ॥ [भृतिः =] भृई ॥ इत्यादि ॥ ३११०८ ॥

- १७६ दृतौ मृतौ मृते मृष्ये मातृकायां च मातृके ॥
जामातृके भ्रातृके च पितृकादिषु चेष्ट्यते ॥१०६॥
- १८० ऐत एत् औत ओदुश्चैर्नीचैसोष्टेरश्चः स्मृतः ।
अइष्टैश्चैर्न्य-दैर्न्य-स्वैर-भैरव-सैनिके ॥११०॥
- ५ १८१ वैदर्भे चैव वैशाखे वैदेशे वैणिके तथा ।
वैद्वर्ये वैभवे वैषे वैणे वैदे च वैपुले ॥१११॥
- १८२ नैसर्गिके नैकृतिके स्वैरिणी-शैत्यवैकृते ॥
वैकर्तने च दैवज्ञे ऐकारस्य भवेद्दृष्टः ॥११२॥
ऐत एत इति ॥ [शैलः =] सेलो ॥ [कैलाम् =] केलास. [वैद्य =]
१० वेजो ॥
औत ओत् ॥ [यौवनम् =] जोष्वण ॥ [कौमुदी =] कोमुई ॥ [कौस्तुभ =]
कोत्थुहो ॥
उच्चैरिति । अनयोष्टेऽत्र इत्यादेशः स्यात् ॥ उच्च ॥ नीचर्भ ॥
उच्चक-नीचक-शब्दाभ्यां सिद्धेऽपि उच्चैर्नीचसो रूपान्तरनिवृत्त्यर्थं वचनम् ॥
- १५ अइरिति ॥ एषामैकारस्य अइ स्यात् ॥ [दैत्यम् =] दइच्छो ॥ [ऐश्वर्यम् =]
अइसरिअ ॥ [दैभ्यम् =] दइष्ण ॥ [स्वैरम् =] सइरं ॥ [भैरवम् =] भइरव ॥
[सैनिकम् =] सइणिओ ॥ इत्यादि ॥
- १८३ वैरे तथा कैरव-कैतवे वैशम्पायने वैश्रवणे च दैवे ।
कैलास-वैकौशिक-दैवतेषु वैदेहवैतालिक-वैशिकेषु ॥११३॥
- १० १८४ वैकुण्ठ-वैश्वानर-वैजनन्य-वैशाल-वैकर्तन-गैरिकेषु ॥
वैतानिके शैशव-कैटभे च शैलेयमैरेय-सहैव जैने ॥११४॥
- १८५ जैवातृके वैजवने च वैश्ये सनैषधे वैजनने च चैत्रे ।
त्रैलोक्य-वैज्ञानिक-वैजयन्ती वैधव्यमुख्येषु अइर्विभाषा ॥११५॥
वैर इति ॥ पषे एत्वम् । [वैरम् =] वेरं । वहर इत्यादि ॥२११५॥
- २५ १८६ अरण्योऽणमण्यणमण्यण्यण्यं चान्योन्यपोन्यदे भवेत् ।
प्रकोष्ठे स्यात्पवटोपि पडटोपि प्रकीर्तितः ॥११६॥
- १८७ आतोद्ये स्यादावज्जं आउज्जं च निगद्यते ।
मनोहरे मणहरं मणोहरमिति द्वयम् ॥११७॥
- १८८ सरोरुहे सररुहमपरं च सरोरुहं ।
३० अपि भवति शिरोविअणा सिरविअणा च द्वय तुल्यम् ॥११८॥
अपीति । शिरोवेदनाशब्द इति शेष ॥३११८॥

१८६ सोच्छ्रासे सूसासो गोर्गड-गावश्च निर्दिष्टः ॥
 सौराष्ट्र-मौञ्जायनशौण्ड दीवारिकाश्च सौगन्धिक-सौमनस्ये ॥११६॥
 १९० सौगन्ध्य सौवर्णिकशीण्डिकाः पौलोमी च शौद्धोदनिरेषु औदुत् ॥१२०॥
 गोरिति । गडओ एसो । गडआ एसा । गावो हरस्स । एसा गाई ॥ स्त्रिया-
 मोप् ॥३११९॥

५

सौराष्ट्रेति ॥ एषामौकार उत्स्यात् ॥ सर्वत्र इति रलोपः । छस्य ठः ।
 द्वित्वम् । सयोगे ह्रस्वता ॥ [सौराष्ट्र. =] सुरटो ॥ [मौञ्जायन =] मुंजा
 अणो ॥ [शौण्डः =] सुण्डो ॥ [दीवारिकः =] दुवारिओ इत्यादि ॥३११०॥

१९१ कौन्तेयके भवेत्कुच्छेअअं कोच्छेअअं तथा ।

कउच्छेअअमित्येवं त्रयं नावा तु नौ पदे ॥१२१॥

१०

नौपदेति ॥ [नौ एषा =] नावा एसा ॥ [नावा गच्छति =] नावाए
 गच्छइ ॥३१२१॥

१९२ पौरकौरवमौनेषु सौध-पौरव-रौरवे ।

गौडकौशलकौले वा सौरे मौलौ च औ अउः ॥१२२॥

पौरिति ॥ एषामौकारस्य अउरित्यादेशः । [पौर =] पडरो । पोरो ॥ १५
 [कौरवः =] कउरवो । कोरवो ॥ [मौलिः =] मउली । मोली ॥३१२२॥

१९३ गौरवे गारव विद्यात्तथा गउरवं विदुः ॥

वेइल्ल विअइल्ल च द्वयं विचकिले भवेत् ॥१२३॥

१९४ अयस्कारे च एकारो केल कअल समम् ।

पूतरे पोर इत्युक्तः वोरं तु बदरे स्मृतम् ॥१२४॥

२०

पूत इति । पोरो दधिकीटकः ॥ वोरमिति ॥ [बदरम् =] वोर । [बदरिका =]
 वोरो ॥३१२४॥

१९५ नवमालिका तु णोमालिआ मता पोप्फल तु पूगफले ॥

णोहलिआ नवफलिकायां च निषण्णे णुमण्णोपि ॥१२५॥

पोत्फलं । पोप्फली ॥

२५

निषण्ण इति ॥ अपि शब्दात् निसण्णो इत्यपि ॥२१२४॥

१९६ लवणो लोणं लअणं मउह मोहौ मयूखेपि ॥

सुकुमारे सोमालं सुउमालं मउर-मोरौ च ॥१२६॥

मउरेति । मयूरशब्दे एतौ स्त ॥ मउरो । मोरः ॥३१२६॥

१९७ चतुर्द्वारे वा चोन्वारो चोग्गुणोपि चतुर्गुणे ॥

३०

चउत्थ-चोत्थौ चतुर्थे उक्खलं वा उदूखले ॥१२७॥

चतुरिति ॥ [चतुर्द्वारः = चोद्वारो ।] पक्षे चउध्वारो ॥ [चतुर्गुणः = चोर्गुणो ।] चउगुणो ॥

उद्वहति ॥ [उद्वहकम् =] उद्वहजं] । पक्षे उद्वहलं ॥ उद्वहलस्य तु उद्वहलं ॥३१२०॥

५ १६६ वावापोतस्य सर्वस्यौत् ऊदोचोपस्य वा गतेः ॥

नापमृत्यावपस्मारे नापस्मृत्यपि शब्दयोः ॥

नैवापराजितः।यां नोपपत्यपगतादिषु ॥१२८॥

वावा इति । अव-अप-उत इत्येतेषामभ्ययानां सर्वस्य स्थाने औत्वं वा स्यात् ॥ अवतरति = ओअरइ । अवअरइ ॥ अपसरति = ओसरइ । अवसरइ ॥

१० उद्वगच्छति=ओगच्छइ उअगच्छइ ॥

ऊदो इति । गतिसंज्ञस्थोपस्य एतौ वा स्तः ॥ [उपहसितः =] ऊहसिओ ।

ओसिओ । उवहसिओ ॥ [अपसादः =] ओसाओ । अवमाओ ॥

गतेः किम् । उपकुम् । क्रियायोग एव गतिसंज्ञोक्ता ॥

नापेति ॥ [अपमृत्युः =] अवमिच्छू । इमममह्नां पक्षमणश्च गृह इति गृह. ॥

१५ [अपस्मार =] अवमहारो ॥ [अपस्मृतिः =] अवमहई ॥ अपशब्द =] अवसहो ॥ [अपराजित =] अवराजिओ ॥ उपपति = उववई ॥ [अपगतम् =] अवगअ ॥३१२८॥

१६६ त्रस्तस्य द्वित्य-तट्टौ तत्थः क्षिप्तस्य ब्रूढमपि खित्तं ॥

एत्ताहे च इआणि एणिहं च स्यादिदानीमि ॥१२९॥

२० २०० कर्णिकारे कर्णिण्आरो कर्णिआरो भवेत्तथा ।

कर्णोरोपि कर्णोरोपि कर्णीरोपि निपात्यते ॥१३०॥

२०१ घृष्टधुम्ने भवेद् धिद्वज्जुणो द्वित्वं तु णस्य न ।

तद्वित्तस्याथ केरः स्यादिदमर्थे कृतस्य तु ॥१३१॥

त्रस्तेति ॥ [त्रस्तम् =] द्वित्वं । तट्टं । तत्थं ॥

२५ कर्णीति ॥ अस्य कर्णोरादेशो वा । णस्य च पक्षद्वयेपि द्वित्वं निपात्यते ॥

घृष्टेति । णस्य णादेशो निपात्यते ॥ तस्य च शेषादादेशयोः इति आहं द्वित्वं निषिध्यते ॥ निपातमस्यैवायं प्रपञ्चः ॥

तद्वित्तेति ॥ तस्यदेश इत्यर्थे कृतस्य कद्वित्तमत्ययस्य केरः स्यात् ।

धुष्मदीयः = तुम्हकेरो । अस्मदीयः = मम्हकेरो ॥३१३१॥

३० २०२ मदीये पाणिनीये च केरादेशो नहीच्छते ॥

तुम्हद्वयं तु धौष्माके अस्मान्के म्हेद्वयं विदुः ॥३१३२॥

२०३ परकीये पारकं पारिकं पारकेरं च ।

राअकं राइकं कीयान्ते राअकेरं च ॥१३३॥

अदीचेति ॥ [मदीयम् =] मईअं ॥ [पाणिनीयम् =] पाणिनीअं ॥

तुम्हे इति ॥ औष्माकम् = तुम्हेअं । अस्माकम् = अम्हेअं ॥

राअकं इति । राजकीयशब्दे एते अयः स्तुः ॥३१३३॥

५

२०४ वतेर्द्विरुक्तो वः सर्वज्ञीणो सर्वगिओ भवेत् ॥

पान्थे तु पहिओ नित्यं आत्मीयेप्पणओ भवेत् ॥१३४॥

वतेरिति । तेन तुल्ये वतिर्विहितस्य द्विरुक्तो वः स्यात् ॥ वाराणसीवन्मथुरा =
वाणारसिब्व मथुरा ॥ मथुरावत् पाटलिपुत्रे प्राकारः = मथुरव पाटलिपुत्रे
पाभारो ॥

१०

सर्वेति ॥ [सर्वाङ्गीण =] सब्वगिओ ॥

पान्थ इति ॥ पथिकशब्दस्य पहिओ सिद्धत्येव । पान्थशब्दस्य रूपान्तर-
निवृत्त्यर्थं वचनम् । अतएव नित्यग्रहणम् ॥३१३४॥

२०५ तीयस्य इज्जं वा त्वस्य डिमात्तण इत्यमी ।

डेल्लस्तैलस्य नाङ्कोटात् दोत्तो तस्प्रत्ययस्य वा ॥१३५॥

१५

तीयेति । द्वितीयम् = विइज्ज । [तृतीयम् =] तिइज्ज ॥

त्वस्येति । पीनत्वम् = पीणिमा । पीणत्त । पीणत्तणं ॥ पीनता इत्यस्य तु त-
लोपे पीणआ । मागध्यां तु पीणता ।

डेल्ल इति । अङ्कोटं हित्वा अन्यस्मात् पदात् परस्य तैलशब्दस्य कृतस्या-
कृतस्य वडिल इत्यादेशः स्यात् । स्नेहे तैल च । तिलानां स्नेहः । तिलतैलम् । २०
तिलेल्ल । कडेल्लं । डित्वाट्टिल्प् ॥ अङ्कोटात् अकोल्लतेल्ल ॥

दोत्तो इति । सर्व्वतः = सम्बदो । सम्बत्तो ॥ [एकतः] = एगदो । एगत्तो ॥
[अन्यतः =] अण्णदो । अण्णत्तो ॥ पङ्के सम्बओ इत्यादि ॥३१३५॥

२०६ कृत्वोभिमुखयोर्हुत्तं निपातं मेनिरे परे ॥

मतोः स्थाने इल्ल उल्लः आल आलु इरो मणः ॥१३६॥

२५

२०७ वन्तो मा मन्त इत्तरच यथालक्ष्यं दश स्मृताः ॥

कृत्वो इति । क्रियाभ्यावृत्तौ विहितस्य कृत्वसुच प्रत्ययस्य अभिमुखशब्दस्य
च हुत्तमित्यादेशः स्यात् । दशकृत्वः = दशहुत्तं ॥ शतकृत्वः = शतहुत्तं ॥ प्रियस्या-
भिमुखम् = पिअहुत्तं ॥

निपातेति । अभिमुख्यार्थे हुत्तमिति निपात एवायमस्ति नादेश इति केचित् ॥ ३०

मतोरिति ॥ ओम्मावान् = सोडिल्लो । जाम्बवान् = जामडिल्लो ॥ विकारवान् =

३ प्रा० च०

- विभास्यो ॥ [मांसवान् =] मांसुख्यो ॥ [दर्पवान् =] दपुख्यो ॥ अद्वावान् =
 सद्वाख्यो । उषोस्त्नावान् = जोषहाख्यो ॥ [जडावान् =] जडाख्यो ॥ [रसवान् =]
 रसाख्यो ॥ स्वेहवान् = शेहाख्यो ॥ [दयावान् =] दयाख्यो ॥ [ईर्ष्यावान् =]
 इर्ष्याख्यो ॥ [लज्जावान् =] लज्जाख्यो ॥ गम्बवान् = गम्बिरो ॥ रोषवान् = रोहिरो ॥
 ५ धनवान् = धनमणो ॥ [पुत्रवान् =] पुत्रमणो ॥ भक्तिमान् = भक्तिवन्तो ॥
 [धनवान् =] धनवन्तो ॥ हनूमान् = हणूमा । हणूमन्तो ॥ पुण्यवान् = पुण्य-
 मन्तो । मानवान् = माणह्यो । [काव्यवान् =] कवह्यो ॥
 मन्तो किम् । [धनी =] धनी । [आर्थिकः =] अर्थिको ॥
 यावतो जेत्तिअं जित्तिअं जित्तिलं च जेहहं ॥१३७॥
 १० २०८ तावतस्तेत्तिअं तित्तिअं तित्तिलं च तेहहं ।
 एतावत्येत्तिअं इत्तिअं इत्तिलमेहहं ॥१३८॥
 २०९ कियतः केत्तियं प्रोक्तं कित्तिलं केहहं त्रयम् ॥
 इदमस्त्वियतोपि स्यादेत्तिअ-इत्तिल-एहहाः ॥१३९॥
 इदम् इति । इदम् शब्द-प्रकृतिकस्य इत्यच्छब्दस्य एत्तिअ एत्तिलं एहहं इति
 १५ त्रय स्यात् ॥१३३९॥
 २१० त्रलप्रत्ययस्य ह-त्थो-हिः वैकाहः स्सि-सिअ-सिआ ।
 डिल्ल-डुल्लौ तत्र भवे आलु आलाविति स्मृतौ ॥१४०॥
 त्रलिति । हत्थहि इति त्रय आदेशाः ॥ यत्र = जह । जत्थ । जहि ॥
 तत्र=तह । तत्थ । तहि ॥ अन्यत्र = अण्णह । अण्णत्थ । अण्णहि ॥
 २० वैका इति । एकशब्दात्परस्य दाप्रत्ययस्य एते त्रय स्युः । एकदा=एकस्सि ।
 एकइआ । पणे एगइआ ॥
 डिल्लेति । तत्रभव इत्यर्थे एतौ स्त ॥ ग्रामे भव = गामिख्यो । गामि-
 ख्यो ॥ [पुरि भवम् =] पुरिख्यं ॥ [अधोभवम् =] हेट्टिलं ॥ [उपरिभवम् =]
 उवरिख्यं ॥ [आत्मनि भवम् =] अप्पुख्यं ॥
 २५ आल्विति ॥ [ग्रामे भव. =] गामाख्यो । गामाख्यो ॥१३४०॥
 २११ स्वार्थेऽप्येते स्मृताः कश्च नवैकाल्लोपि वा स्मृतः ॥
 छिअं शनैः सः मनाको मणिअं मणअं मणा ॥१३८॥
 २१२ मिश्रेमीसाणिअं मीसं दीर्घेस्तु दीह-दीहरी ॥
 अन्ये त्वन्धो अंधलोपि पत्रे पत्तं च पत्तलं ॥१३९॥
 ३० स्वार्थे इति ॥ निजिताशोकपल्लवेन = निजिताशोकपल्लविल्लेण ॥
 मउत्तणह्वलं = मृदुत्वम् ॥ पुरिख्यं । पुरा । पुरो व ॥ मह पिडल्लओ = मम

प्रियः । ह्युल्लो=हस्तः । वासी = वासुल्लो ॥ बौडा = बौडाल् । बौडालो ॥
कः । [चन्द्र. =] चन्द्रभो । [गगनम् =] गगनभं ॥ [गिरि =]
गिरिभो । [वधूम् =] वधुभ ॥ आलेट्ठुअं = आलेष्टुम् ॥ ब्राह्मणकात् बिन्दुलोप ।
आलेट्ठं । आलेष्टुअं = आरिल्लम् ।

कान्ताद् द्वितीयोपि को भवति ॥ [वधूम् =] बहूअं ॥ पञ्चे चंदो । गिरी । ५
आलेट्ठु ॥

कुत्सादौ क. संस्कृतवदेव सिद्धः ॥ स्वार्थिकस्तु को यावदादिभ्यः एव विहित
इति क-वचनम् ।

नवेति ॥ नव एक आभ्यां स्वार्थे द्विरुक्तो ल्लोपि वा स्यात् ॥ [नवः =]
नवल्लो ॥ [एक =] एकल्लो ॥ पञ्चे नवो । एकको । एओ ॥ १०

उपरे सभ्याने अवरिल्लम् इति तु स्वार्थे विहितेन डिल्लेनैव सिद्धम् ॥

डिअमिति ॥ शनैस्-शब्दस्य स्वार्थे डिअं-प्रत्ययः स्यात् । डित्वाट्टिलोपः ॥
[शनै. जल्प =] शणिअं जप्प ॥

मना इति । एते त्रय आदिश्यन्ते ॥३॥१४१॥

दीर्घेति । [दीर्घम्. =] दीह । दीहरं ॥३॥१४२॥ १५

२१३ गोगोर्गो णः स्यात् स्त्रियां गोणी गोणा गावी च गाई च ॥

वलीवर्धेः वड्लः स्यादप्सु आऊ इति स्मृतम् ॥१४२॥
गोरिति । [गौ. =] गोथो ॥ स्त्रियामिति ॥ [गौ =] गाई । गाव. गावीओ
गाईओ ॥ गोणी । गोणा ॥ वली इति ॥ [वलीवर्ध =] वड्लो ॥

[विज्ञानगुणमहाभ्ये पुरुषे दासत्वमपि रमणीयम् । २०

अबुद्धवलीवर्दानां गृहे मा स्वामिनी भूयात् =]

विण्णाणगुणमहग्घे पुरिसे दासत्तणमपि रमणिज्जं ।

अबुद्धवड्लायं घरे मरघमा सामिणी होच्चा ॥३॥१४३॥

१४ व्युत्सर्जने वीसिरणं व्युत्सर्गं विडसग्गवाक् ।

कचित्कत्थइ अपस्मार अवम्हारोपि बम्हलो ॥१४१॥ २५
व्युत्सर्ग इति ॥ विडसग्गो ॥

कवचित्-शब्दे कत्थइ इति प्रयोज्यम् ॥३॥१४४॥

२१५ उड्डहतावुव्वहइ भवेन्मुव्वहईति च ॥

निलेहणं स्यान्निलये चच्चिकं स्थासके स्मृतम् ॥१४५॥

उड्डहेति ॥ [उड्डहत गृहिणीम् =] उव्वहइ घरणि ॥ भवेदिति । मुव्वहइ ॥ ३०

अन्यत् विशदम् ॥३॥१४१॥

- २१६ महान्महंतोथ भवान् भवंतो जन्म जन्मणं ॥
 मधवा तु मधोणः स्यात्साक्षिणि स्यात्तु सक्खिणः ॥१४६॥
 मधवेति । मधवा । मधोणो ॥
 साक्षीति । सक्खिणो ॥३१४६॥
- ५ २१७ आशिषि स्यात्तु आसीसा झल्लके खुडुओ भवेत् ।
 प्रतिस्पद्धाया पाडिसिद्धी पडिसिद्धी च कीर्त्यते ॥१४७॥
- २१८ बृहत्तरे बडुअरं बृहन्बडो बडोपि च ।
 गायने घायणोपि स्यात् ककुदे ककुधंतथा ॥१४८॥
- २१९ स्यादकाण्डे तु अत्थकं कार्पासे फलही मता ॥
- १० २२० समर्थं पक्कलो ज्ञेयः शाखायां साहुली स्मृता ॥१४९॥
- २२० पण्डिते पण्डितो गेलच्छोपि विष्णौ तु भट्टिओ ।
 लज्जावत्यां भवेत्तल्लालुइणी उज्जल हठे ॥१५०॥
- २२१ खेले खेडुं श्मशाने मसाणं करसीति च ॥
 तिगिच्छं कुदिनं अल्लं पौष्पे रेणौ स्मृत त्रयम् ॥१५१॥
- १५ २२२ गोदवर्यां भवेद्गोला शेषमूह्य प्रयोगतः ।
 वीप्साया प्राक्पदान्तस्य स्यादेमो वा परे स्वरे ॥१५२॥
 शेषमिति । अत्रानुक्तलक्षणं लोपागमविकारादिप्रयोगदर्शनाद्वा उच्चीय बहुल-
 ग्रहणात्समाधेयम् । वीप्सायामिति । एकमेक । एकमेककेण । अङ्गे अङ्गे=अग-
 मंगमि ॥ पक्षे एकमेक । अगंअंगमि इत्यादि ॥३१५२॥
- २० [इति विविधावेशात्मक तृतीयः प्रकाशः ॥]

चतुर्थः प्रकाशः अव्ययानि

इत. ऊर्ध्वं वक्ष्यमाणानि अव्ययानि ॥

२०३ उअ पश्याथे तं वाक्योपक्रमे स्मृतम् ।

आम स्यादभ्युपगमे वैपरीत्ये णवि स्मृतम् ॥४१॥

उएति ॥

उअ णिञ्चलणिफ्फंदा = [पश्य निञ्चलनिस्पन्दा ।

५

तमिति ॥ [अथ त्रिदशबन्दिमोक्षम् =] त तिअसवधमोक्ष ॥

आमेति । आम वहला वणाली = वहला वनाली ॥

वैपरीति ॥ णवि हा वयो ॥४१॥

२२४ हंदि-हंद गृहाणार्थं जेण तेण च लक्षणो ॥

हंदि खेदे विकल्पे पञ्चात्तापे निश्चये ऋते ॥४१॥

१०

हदीति । हद पलोएसु इमं = प्रलोक्य इमम् ॥ हंदि तम्बोल । [ताम्बूल]

गृहाण इत्यर्थः ॥ ममरुअ जेण कमलवण = [ममरुतेन कमलवनम्] ॥४१॥

हदि चलणो णओ सो न माणिओ हंदि हुज्ज एताहे ॥

हंदि न होहि मणिरी सा सिज्जइ हदि तुह कज्जे ॥

हदीति । हंदि भणदि । सत्यम् [भणति] इत्यर्थः ॥४१॥

१५

२२५ इवेत्यर्थे मिव पिव विव ण्व विय वेव च ।

गण्ड-चेअ-चिअ-आः स्युद्विचाप्यधारणे ॥४१॥

इवेति ॥ [कुमुदमिव =] कुमुअ मिव । [चन्दनमिव =] अदृणं पिव ॥

[हस इव =] हंसो विव ॥ सागर इव =] साअरोम्ब ॥ [कमलमिव =]

कमलं विय] । [चन्द इव सूर्य इव =] चंदोव सुज्जो इव ॥ शेषस्येव विनि-

मोक्क = संसस्स व णिम्मोओ ॥ [नीलोत्पलमाला इव =] णीलुप्पलमाला

इव ॥

णइ इति । अत्वार एते अवधारणे प्रयोज्या । अन्त्यास्तु अयो द्विभूत-

चकारा । अपि शब्दादेकचकारा अपि प्रयुज्यन्ते ॥ गर्हणइ ॥ [यदि अदर्शनं

तदैव मरणम् =] अं चेअ अदर्शणं त चेअ मरणं ॥ [अन्धकार इव लोचनानां

सत्यशीलेन] = अंधार विअ लोअणाणं सच्चसीलेन ॥

२५

द्विधा इति । यथा ॥ ते स्निग्ध धण्या=[त एव धम्या] ॥ ते ष्वेभ सुवरिसा
[= त एव सुपुण्याः] ॥४१३॥

२२६ आनन्तर्यं तु णवरि केवले णवरं स्मृतम् ।
मुषेत्यर्थे मोरउत्ता निद्धारे निश्चये बले ॥४१४॥

५ आनन्तर्येति ।

णवरि अ से रहुवइणो = [अनन्तरम् च तस्य रघुपते.] ॥

केवले इति । [ईक्षति राम केवलो भुवनानि =] इत्थइ रामो णवर
मुषणाथि ॥

मुषेति । एक निपात. ॥

१० निद्धारेति । बले पुरिसो धणजओ खत्तिआणं [पुरुषो धनञ्जय एव
क्षत्रियाणाम्] ॥ बले सीहो ॥ सिंह एव इत्यर्थः ॥४१५॥

२२७ किलार्थे वा किर-हिर-इर संभावने अइ निवारणे अलाहि स्यात् ।
अण-णाई नवोर्थके माई मार्ये वेव्व वेव्वे भयामन्त्रणवारणे ॥४१६॥

किलेति । कल्ल किर खरहिअओ = [कल्यं किल खरहृदय] ॥ तस्स हिर

१५ [= तस्य किल] ॥ पिअवअंसो सो इर दिट्ठो जणो अहोहि [प्रियवयस्य स
किल दृष्टो जनः अस्माभिः] ॥ पचे एवं किल तेण सिविण्णए भणिअं एवं किल तेन
स्वप्ने मणितम् ॥

समावेति ॥ अइ देवर कि न पेच्छसि आयास किं मुधा पळोएसि ॥

निवारति ॥ अलाहि किं वा इएण लेहेण ॥

२० अणेति । [अचिन्तितम् =] अणचित्तिअं ॥ णाइ करेसि रोस = [मा
कुरु रोषम् ।

मा इति । माई काहीअ रोसं = मा कार्षीदोषम् ॥

वेव्वेति ॥ [मा प्रियसखि =] वेध्व पिअसहि ॥ वेव्वे मुरले वहसि
पाणीअ ॥४१७॥

२५ २२८ धिग्धिगित्यस्य छि छि स्यात् धिगस्त्विति धिरत्थु च ॥
हद्धीति हा धिगर्थे निर्वेदे धिकि धाह च ॥४१८॥
धिगीति । धिगित्यस्यार्थे धाह इति निपात । धाह हा । धाह ॥

२२९ दे आभिमुख्ये सख्याभिमन्त्रणे मामि हत्ताहले ।

संभावने विस्मये च वितर्के निश्चये हु खु ॥४१९॥

३० दे इति ॥ अभिमुखीकरणार्थे दे इति प्रयोज्यम् ॥ हे प्रसीद सुन्दरि =
दे पसिअ सुदरि ॥

सक्येति । सक्या आमन्त्रणे एते स्युः ।

ममि सरिसक्तराणां विमल्यि विह्वेसो पयं पि अवागा ।

योहभरिआण अण्यो अण्यो उण रोसभरिआण हला पेच्छ पेच्छ ॥

अण्णो कोवि सहाओ वम्महसिहिणो । हले हवासस्स । जिब्बाइ णोरसाणं
हिअओ सरसाण पज्जलइ ।

५

पणे सहि सउणिण्ण ॥

संभावेति ॥ तरोडं या हु णवर इम ॥ [एत खलु हसति] ॥ एअं खु हसइ ॥

विस्मये—को हु एसो दससिरो [= कः खल्वेष] दशशिरा'] ॥

वितर्के—ण हु एसा संगहिआ [=न खल्वेषा संगृहीता] ॥ मेहो खु धूमो खु
[= मेघ, खलु धूमः खलु] ॥

१०

बाहुलकादनुस्वारात्परो हुन्नं प्रयुज्यते ॥ किन्नु खलु एतत् = किं खु
एद ॥४१७॥

२३० चेपे च सुरताक्रोशे संभाषे च हरे इति ।

थू कुत्सायाम् ओ तु वार्थे पञ्चात्तापे च सूचने ॥४१८॥

२३१ अनुकम्पे विकल्पे च निश्चये स्याद्व्यो इति ।

१५

मये विमर्शे आश्चर्येभ्यो अप्पणो स्वयमर्थके ॥४१९॥

श्रेप इति ॥ हरे णिल्लज्ज [= हे निर्लज्ज] ॥ [अरे बहुवद्वज्ज =] हरे
बहुवद्वज्ज ॥ [हरे पुरिसा] ॥

थू इति । थू णिल्लज्जो लोओ [= धिक् निर्लज्ज लोक] ॥

ओ इति ॥ विकल्पार्थे ॥ ओ विरएमि णहअले ॥ ओ णम एतद् गाढमालिट्ठो ॥ २०
ओ अविणीद ॥

अन्विति । दासो वणेन मुच्चइ = दासोनुकम्प्यो न मुख्यते ॥ होइ वणे न
होइ = भवति वा भवति ॥ वणे देमि = निश्चय ददामि ॥

मये इति ॥ मये सूरु = किंस्वित् सूर्य ॥

आश्चर्य इति । अम्भो कह पारिजइ = कथ पार्यते शक्यत इत्यर्थः ।

२५

अप्पेति ॥ अप्पणो विअसंति कमलाइ = [स्वयं विकसन्ति कमलानि ॥

पणे सअं चेअ मुणसि करणिज्ज [स्वयमेव जानासि करणीयम् ॥] ४१९॥

२३२ प्रत्येकमित्यन्ते अं पाडिक्कं पाडिक्कं च एककसरिअं ।

सम्प्रति शोधये च स्यादितरथा इह्रा ॥४१९०॥

प्रत्येकेति । प्रत्येकमित्यस्यार्थं त्रयम् ॥

३०

एककेति । एककसरिअ साम्प्रतं शीघ्रं वा ॥

इतरेति । पवे इअरहा ॥४१०॥

२३३ अण्वो संभाषणे दुःखे विषादे विस्मये भये ।
पञ्चात्तापेपरावे च सूचनादरयोरपि ॥४११॥
अण्वो इति ॥ किमिण ॥

५ अण्वो किमिण किमिण । अण्वो दत्तति हिअणं ।
अण्वो किमेव देवणेण कअ अण्वो हरति हिअण ॥

इत्यादि ॥४११॥

२३४ किणो प्रशने पिवी एवे इ-जे-राः पादपूरणे ॥४१२॥

किणो इति । किणो ध्रुवसि ।

१० पिवी इति । नियमार्थे पि वि एतौ स्त ॥
पिवि अप्यर्थे ॥

इजे इति ॥ इ-जे-र अमी पादपूरणे स्यु ॥

अ-इ-वञ्चामि द गाम तथ अ पेक्खामि पिअअण जे ।

अणुहोमि न णअणसुह करोमि जीअ कअत्थअ ॥

१५ इह पुणरुत्तमिति कृतकरणे इति न पठ्यते । पुनरुक्तशब्दादेव सिद्धे ॥

हुं दानपृच्छानिवारणे । ऊर्गर्हाद्येपत्रिस्मये । रेअरे रति संभाषणे कलहे च ।

द्वाराद्धे इत्यादि तु न पठनीयम् । संस्कृतसमत्वात् ॥ अव्ययानामनेकार्थत्वाद्-
र्थान्तरेषु प्रयोक्तुं शक्यत्वात् इति संक्षेपः ॥

इत्यव्ययानि ॥

२०

॥ इति अव्ययप्रकाश ॥

पञ्चमः प्रकाशः

अथ सुबन्तप्रकाशः

एवं प्रकृतिषु संस्कृतासु ताभ्यः स्यादयो विभक्तय योज्यन्ते ॥ तत्राशौ
तदुपयोगिन्यः संगृह्यन्ते ॥

२३५ टामोर्णस्य सुपोहेः क्त्वा चान्ते वा बिन्दुरागमः ॥

अत एभिस्सुपोः वा तु हिन्तो सुन्तो हिषु भ्यसः ॥५१॥

टामोरिति । टाया आमश्चादेशो यो ण यच्च सुप्सप्तमी बहुवचन यश्च द्विभि- ५
सादेश क्त्वा च प्रत्ययः एषामन्ते बिन्दुरागमो वा स्यात् ॥ [देवेन कृतम् =]
देवेण कअ ॥ देवेण ॥ [देवानां ग्राम =] देवाण ग्रामो । देवाण ॥ [देवेषु =]
देवेषु । देवेषु ॥ [देवै =] देवेहि । देवेहि ॥ क्त्वा—[दृष्ट्वा =] ददृष्ट्वा ।
ददृष्ट्वा ॥

अत इति । अकारस्य ए स्याद्विसि सुपि च ॥ [देवै =] देवेहि । [देवेषु =] १०
देवेसुं ॥

वा त्विति ॥ भ्यस आदेशेषु हिन्तो-प्रभृतिषु अत एत्वं वा स्यात् ॥
[ग्रामेभ्य =] ग्रामेहिन्तो । ग्रामाहिन्तो । ग्रामेसुन्तो । ग्रामासुन्तो । ग्रामेहि ।
ग्रामाहि ॥ भ्यसः किम् ॥ ङ्सेस्तु ग्रामाहिन्तो [ग्रामात्] ॥५१॥

२३६ दीर्घोत्तोदोमुखेन्येषां स्याम् जस् शस् लुक् हि सुप्स्वपि । १५

सर्गे तोडो सैषयोर्वा धेर्वा दीर्घोत्र वा स्वरः ॥५२॥

दीर्घो इति ॥ ङ्सेस्तो-दो-दु-हिन्तो-हि-लुक् । सुन्तोन्तिमो भ्यस । [प्राकृत-
चन्द्रिका ५।३] । तेषु दो-प्रभृतिषु परेषु अकारस्य दीर्घं स्यात् ॥ [ग्रामात् =]
ग्रामाओ । ग्रामाउ । इत्यादि ॥

शौरसेन्यां तु ग्रामादो । ग्रामादु ॥

२०

अन्येषामिति । अदन्तादन्येषाम् इदन्तादीनां सौ अमि जस्-शसोश्च लुकि
भिसादेशे हौ सुपि च दीर्घं स्यात् । अपिशब्दात् दो-प्रभृतिष्वपि दीर्घं स्यात् ॥
[कवे. =] कईदो । कईदु ॥ [कविभ्य =] कईहिन्तो । कई ॥ [कवीनाम् =]
कईण । कईण ॥ [कवी इमे =] कई एदे । [कविषु =] कईसु ॥

जग्शसो लुकीति किम् ॥ हरयः तिष्ठन्ति =] प्रेक्षस्व वा । हरिणो हरिओ २५
चिद्वन्ति येच्छ वा ॥

एतत्सर्वं यथास्थानं स्फुटयिष्यते ॥

तत्रादन्ताद् राम-शब्दात् सौ परे राम + स् इति स्थिते सोर्बिसर्गे कृते रामः इति सिद्धं रूपम् ।

५. सर्ग इति । अदन्तात्परस्य विसर्गस्य स्थाने ङो इत्यादेशः स्यात् ॥ ङित्वा टिलोपः ॥ रामो । सर्वतः = सम्बन्धो ॥ कुत = कुत्रो ॥
सैवेति । तद् एतद् शब्दप्रभवयो स एष इति रूपयो सम्बन्धिनो विसर्गस्य ङो वा स्यात् ॥ [स देव =] सो देवो । एष रामो [= एष रामः] ॥
धेवेति । अतः परस्य धे सम्बुद्धेर्ङो वा स्यात् । [हे राम =] हे रामो । पक्षे लोप्योन्त्यो हञ् । इति स्-लोपः । हे राम ॥

१०. दीर्घ इति । अत्र धि-विषये सर्व एव स्वरो दीर्घो वा स्यात् ॥ [हे राम =] हे रामा ॥ स्वरग्रहणान्नात एव । तेन हे हरी । हे हरि । = [हे हरे] ॥ [हे गुरो] = हे गुरु । गुरु ॥ द्वयोर्बहुवचनमेव ॥
रामास् इति सिद्धे रूपे लोप्योन्त्यो हञ् रामा ॥ मोनुस्वार [रामम् =] राम ॥ ५।२॥

- १५ २३७ शसो डे भिस् स्वरात् द्विः स्यात्
स्सङ्सष्टामोर्णं डि म्मि वा ॥
ङसेः त्तो-दो-दु-हिन्तो हि
लुकः सुन्तोन्तिमोभ्यसः ॥ ५।३॥

- शसो इति ॥ अतः परस्य शसो डे स्यात् । ङित्वाटिलोपः । [रामान् २० प्रेक्षस्व =] रामे पेक्ष्वा ॥ टायां सिद्धमेव रामेण ॥ टामोर्णस्य इत्यादिना पक्षे बिन्दु रामेण ॥

भिसिति । स्वरात् सर्वस्मादपि भिसो हि स्यात् । अतः एमिस्सुपो इत्येव वा बिन्दु । [रामै =] रामेहि । रामेहि ॥ स्वरोक्ते हरीहि । हरीहि । हरीहि । [= हरिभिः] ॥ [गुरुभिः =] गुरुहि, गुरुहि ॥

- २५ चतुर्थ्या षष्ठी ॥ स्तेति ॥ षष्ठ्या ङस् इत्यस्य द्विसंकार आदेशः स्यात् । [रामस्य =] [हरे =] हरिस्स ॥ [गुरोः =] गुरुस्स ॥

तादर्थ्यकेस्तु पक्षे रामाभ [= रामाय] । हरये [= हरए] इत्याद्यपि ॥

टा इति ॥ टा-आम् एतयोर्ण आदेशः । टा-ग्रहणमादन्तार्थम् ॥

[हाहानाम् =] हाहाण ॥ [रामाणां =] रामाण । रामाण ॥

- ३० कि इति । स्वरात्परस्य सप्तम्या के म्मि इति द्विसंकार आदेशः स्याद् वा ॥ [रामे =] रामम्मि ॥ [हरौ =] हरिम्मि । [गुरौ =] गुरुम्मि ॥ पक्षे रामे ॥

कसेरिति ॥ कसे पञ्चम्याः स्थाने षडादेशाः स्युः । [रामात् आगत. =]
रामत्तो आगतो ॥ दीर्घो तोदो मुखे इति दीर्घः ॥ क ग च—इति द्रव्योपः ।
रामाओ । रामाड ॥ शौरसेन्यां द एव । रामादो । रामादु ॥ रामाहिन्तो
रामाहि ॥ लुकि दीर्घे रामा ॥

सुन्तो इति ॥ अतः परस्य भ्यसः सौप्रभृतयः षडादेशः । तत्र लुकमुद्घृत्य ५
तस्य स्थाने सुन्तो इति निर्माय तदन्तिमा प्रयोष्या ॥ रामत्तो ॥ रामओ
रामाड ॥ शौरसेन्यां रामादो रामादु । वा तुहिन्तो सुन्तो हि षु भ्यस इति एवं
वा रामेहिन्तो । रामाहिन्तो । रामेहि । रामाहि । रामेसुन्तो । रामासुन्तो ।

षष्ठी तु न साधिता ॥

डि म्मि वा ॥ [रामे =] रामाम्मि । रामे ॥

१०

अत ए भिस्सुपोः इत्येत्वम् ॥ वा बिन्दुः । [रामेषु =] रामेसुं । रामेसु ॥

एव केशवमाधवगोविन्दादयः ॥

अत इति तपरत्वात् न डो डे लोप्योन्त्यो हन् [हाहा. =] हाहा ॥

[हाहान् =] हाहा । सम्बोधनेष्वेवम् । हे-प्रयोगोनावश्यक । हाहा । शसि
हाहान् । हाहा । इति सिद्धौ अन्त्यलोपः । हाहा ॥

१५

द्वयोरप्येवम् । टामोर्णः । वा बिन्दुः ॥ हाहाण । हाहाण । तपरत्वाज्जात
एत्वम् ॥ हाहाहिं । हाहाहि ॥

चतुर्थ्या षष्ठी ॥ संयोगे ह्रस्वता इति ह्रस्वः । हाहस्स । हाहाण ।
हाहाण ॥ ह्रस्वः । हाहत्तो । हाहाओ । हाहादो । हाहाड । हाहादु ।
हाहाहिन्तो ॥ ५।३॥

२०

हिलुको प्राप्तयो ।

२३८ नादन्तदिर्बसिभ्यस्-हिङसेर्लुङ् डेर्मि डा शसः ।

मागध्यामत एत्वं सौ पुंसि डाहस्तु वा डसः ॥ ४।४॥

नादन्तेति ॥ आकारान्तादेः परयोः कसिभ्यसोर्हि कसेश्च लुक् न स्यात् ॥ ते
न कसेस्त्वोदो-दु-हिन्तो इति चत्वार एव । भ्यसोपि त एव सुन्तोषिका पञ्च ॥ २५
हाहत्तो । हाहाओ । हाहादो । हाहाड । हाहादु । हाहाहिन्तो हाहासुन्तो ॥ अतः
इत्युक्तैवेत्येव न ॥

षष्ठी प्राग्वत् ॥

डेर्मिर्माति । आदन्तादेः परस्य डे. सप्तम्याः मिमरेव नित्यं स्यात्तु विकल्प
इत्यर्थः । ह्रस्वः । हाहम्मि ॥ तपरत्वाज्जात एत्वम् अत एव हाहासु । वा बिन्दुः । ३०
हाहासुं ॥

डा शस इति । आदन्तात्परस्य शसो डा भवति । आतो धातोः इति बालोपे
प्रासेषं विधिः । सोमपा पेक्ष्व = [सोमपां प्रेक्ष्व] ॥ शेषं डाहावत् ॥ एवं
कोला-लुचा-प्रभृतयः ॥

मागध्यामिति । मागध्या प्राकृते सौ परे अत एत्वं स्यात् पुंसि ॥ [एष
५ पुरुषः =] एषो पुलिषे । पुंसि किम् । जलं [= अलम्] ॥ अत किम् । हाहा
[= हाहा.] ॥ गिरि = गिली ॥

डाह इति ॥ अतो डस्तो डाहो वा स्यान्मागध्याम् । टिलोषः ॥ [कस्य
ग्राम =] काह गामो । पक्षे कस्स [गामो] ॥ ५॥१॥

२३८ आमो वा डाहं नासिक्यः स्यादहं-वयमोर्हगे ॥

१० अतो डसेस्तु पैशाच्यां डातो डातू प्रकीर्तितौ ॥ १॥१॥

आमो इति । अदन्तात्परस्यामो वा डाहं स्यात् । स भानुनासिकान्तः ॥
[शयनानाम् =] शयणाहं ॥ [गृहाणाम् =] घराहं ॥ अम्हाहं = [अस्माकम्] ।
[युष्माकम् =] तुम्हाहं [सरितानाम् =] सरिआहं ॥ पक्षे शयणाणं इत्यादि ॥
स्यादिति ॥ अहवयमित्येतयो स्थाने हगे इत्यादेश स्यात् । हगे शक्काल-

१५ दाणतित्यणिवाशी धीवले = अह सत्कारदानतीर्थनिवासी धीवर ॥ राजान ॥

अतो इति । पैशाच्यामत परस्य डसेरेतौ स्तः । तुमातो । तुमातु त्वत् ॥
ममातो । ममातु [= मत्] ॥ ५॥१॥

२४० टया तदिमोर्नेन नाए तु स्यात् स्त्रियां तयोः ॥

धौ दीर्घो वेदुतो क्लीषे जस ओ वो उ वा तयोः ॥ १॥६॥

२० टया इति ॥ तृतीयैकवचनेन सह तदिदमो स्थाने नेन स्यात् । [अनेन-
कृतम् =] नेनकअ ॥

नाए इति । पैशाच्यां तयो तदिदमोः टाप्रत्ययान्तयोः स्त्रिया नाए
इत्यादेश स्यात् ॥ [पूजितश्रामया कुसुमप्रकरेण =] पूजितो च नाए कुसुमप-
अरेण ॥

२५ अनयोरन्ये विशेषा वक्ष्यन्ते ॥ शेषं प्राग्वत् ॥

हरिगुल्या सौ स्याम्-अस्-शस्-लुक्-हि सुप्त्वपि इति दीर्घ ॥ लोप्योभ्यो
हल् इति सिद्धोपः । [हरि । गुरु] हरी । गुरु ॥

धौ इति । हे हरि । हे गुरु ॥ हे हरी । हे गुरु ॥ अङ्गीबे किम् ।
[हे मधु =] हे मधु ॥ हे दहि ॥

३० जस् इति ॥ इदुद्ध्या परस्य जसः ओ वो उ इति त्रय स्यु । तत्संनियोगे
च तयोरिदुतो स्थाने अत्वं च वा स्यात् ॥ [हरय] हरओ । हरिओ । हरिवो

हरयो । हरिड । हरउ ॥५॥

२४१ जशशसोर्णो-लुकौ वाथास्त्रियां ऋसिऋसोश्च यो ॥

क्लीबेव्यम्-स्योरिन्दुबिन्दू जशशसोर्वात्र लुक्नुमः ॥५॥

जस् इति । इदुर्भ्यां परयोर्जशशसोर्णो इत्यादेशः । पक्षे लुक् वा स्यात् ।
अस्त्रीलिङ्गे तु ऋसिऋसोरपि णो वा स्यात् । वाग्रहणात्पक्षे यथाप्राप्तमपि ॥ ५
हरिणो । गुरुणो । लुक्पक्षे अन्येषां सि-आम्-जस्-शस्-लुक्-हि-सुप्स्वपि इति दीर्घः ।
हरी । गुरु ॥ हरिं गुरु ॥

यो जशशसोः । हरिणो । हरी ॥ गुरुणो । गुरु ॥ सिद्धरूपे हरिणा । गुरुणा ॥
अन्येषाम् इत्यादिना दीर्घः ॥ वा बिन्दु ॥ [अग्निमि =] अग्निहिं । अग्नीहिं ॥
[गुरुमि । गुरुहिं । गुरुहिं ।

१०

चतुर्थ्याः षष्ठी ॥ अस्त्रिया ऋसि-ऋसोश्च यो । [हरये हरे =] हरिणो ॥
[गुरवे । गुरोः =] गुरुणो ॥ पक्षे स्त । हरिस्स । गुरुस्स ॥ अन्येषामिति दीर्घः ।
हरीण । हरीण ॥ गुरुण । गुरुण ॥

अथास्त्रियामिति । णो वा ॥ हरिणो । गुरुणो । वा पक्षे ऋसे चो-दो-दु-
हिन्तो । हरित्तो ॥ अन्येषा स्याम्-जस्-शस्-लुक्-हि-सुप्स्वपि इति अपि- १५
शब्दात् दोमुत्प्रेष्वनतोपि दीर्घः ॥ [हरे =] हरीओ । हरीदो । हरीउ । हरीदु ।
हरीहिन्तो ॥ नादन्तादेः इति हिलुकोर्निषेधः ॥ भ्यसि [हरिभ्य =] हरित्तो ।
हरीदो । हरीओ । हरीदु । हरीहिन्तो । हरीसुन्तो ॥

नादन्तादे इति हिलुकोर्निषेधः ॥

षष्ठी प्राग्वत् ॥

२०

[हरौ =] हरिम्म ॥ [हरिषु =] हरीसु । हरीसुं ॥

एव गुरोरपि ऊहम् । एवम् अग्निमन्वादयः ॥

क्लीब इति ॥ क्लीबे वर्तमानस्य नाम्नोन्ते इन्दुरनुनासिको बिन्दुरनुस्वारश्चाग-
गम् स्यात् असम्बुद्धौ सौ अमि च परे ॥ [वनम् =] वण । [धनम् =] धण ।
[प्रेम =] पेम्म । [दधि =] दहिं । [मधु =] महु । [तिष्ठति प्रेक्षस्व वा =] २५
चिद्विदि पेक्स्व वा ॥

एवमनुनासिके प्युदाहार्यम् ॥

अधीति किम् । हे वन । धन । दधि । हे मधु =] हे वण । हे धण । हे
दहि । हे महु ॥

जशशसोरिति । क्लीबाजजशशसोस्तु इन्दु-बिन्दू वा स्तः ॥ तत्र च कृतयोर्नुमो ३०
लोपश्च स्यात् । सञ्जिबोगशिष्टत्वाहोषामावपक्षे नेन्दु-बिन्दू । [वनानि तिष्ठन्ति

प्रेक्षस्व वा = एवं [दधीनि मधूनि =] दहीहँ । दहीहँ । दहीणि । महुहिँ । महुहिँ । महुणि ॥

शेषं रामवत् । तदयं निगर्व (?) । वणँ । वणं ॥ धेळुंका लुसत्वाच्च
डोदीवौ ॥ अघौ इत्युक्ते नेन्दुबिन्दू ॥ हे वण । वणाहँ । वणाहँ । वणाणि । वणं ।
५ वणँ ॥

शसि जस्-वत् ॥ वणेण । वणेण । वणेहि । वणेहि । वणस्स । वणाण ।
वणाण ॥ कसौ वणत्तो । वणाशे । वणाओ । वणादु । वणाउ । वणाहिन्तो ।
वणाहि । वणा ॥

म्यस्योपि-वणत्तो । वणादो । वणादु । वणाहिन्तो । वणेहिन्तो । वणाहि ।
१० वणेहि । वणासुन्तो । वणेसुन्तो ॥

षष्ठी लूका ॥ वणम्मि । वणे ॥ वणेसु । वणेसु ॥ दहिँ । दहिँ । हे दहि ॥
दहीहँ । दहीहँ । दहीणि । दहिँ । दहिँ ॥

शसि जस्-वत् । दहिणा । दहीहिँ दहीहि ॥ डसि दहिणो । दहिस्स ।
दहीणं । कसौ । दहिणो । दहित्तो । दहीदो । दहीओ । दहीदु । दहीउ । दहीदु ।
१५ दहीहिन्तो ।

म्यसि दहीसुन्तो इत्यधिकम् । षष्ठी प्राग्वत् । दहिम्मि । दहीसु । दहीसु ॥
एव महु ॥

स्त्रियां बुद्धिधेनुभ्यां लोप्योन्त्यो हल् इति सेह्लोप ॥ अन्येषां सि-आम्-
जस् इति दीर्घ ॥ बुद्धी । धेणू ॥ अक्लीब इत्युक्तेष्वौ वा दीर्घः ॥ हे बुद्धी ।
२० हे धेणू । हे धेणू ॥५॥६॥

२४२ क्षियां तु जश्-शसोः सप्राग्दीर्घः श्रोदुल्लुकखयः ।

टाडसङ्कीनामादेदित्सप्राग्दीर्घाः क्सेस्तु वा ॥५॥८॥

क्षियामिति । प्राग्दीर्घसहिता ओत् उत् लुक् इति त्रयः स्युः । तकारोसन्दे-
हाय । बुद्धीओ । बुद्धीउ । बुद्धी ॥ धेणूओ । धेणूउ । धेणू ॥

२५ त्रिग्रहणम् जस ओ-वो-उ-वा तयो इत्यस्य वाधनार्थम् ॥ क्षियां किम् ॥
[हरयं =] हरिवो ॥ [दधीनि =] दहीह । [बुद्धिम् =] बुद्धि ॥ [धेनुम् =] धेणुं ॥
शस्यपि जस्वत् ॥

टाडस् इति । एषां प्रत्येकम् एते अत् आत् एत् इत् इति चत्वार आदेशाः ।
स्युः पूर्वस्य दीर्घश्च ॥ क्सेत्येते वा स्युः ॥ तकारोसन्नेहार्थः । बुद्धीअ । बुद्धीआ ।

३० बुद्धीए । बुद्धीइ कञ [= बुद्ध्या कृतम्] ॥ धेणूअ । धेणूआ । धेणूए । धेणूइ
कञ [धेन्या कृतम्] ॥ [बुद्धिभिः =] बुद्धीहिँ । बुद्धीहिँ । धेणूहिँ धेणूहिँ ॥

अतुल्या. वही । तत्र कस् टावत् ॥ बुद्धीयं । घेणूणं [= बुद्धीनाम् ।
घेनूनाम्] ॥ कसिरपि टावत् ॥ पक्षे बुद्धिषो बुद्धीओ । बुद्धीदो । बुद्धीदु ।
बुद्धीढ । बुद्धीहिन्तो ॥

एष घेनोरपि ॥

भ्यसि बुद्धीसुन्तो इत्यधिकम् ॥

५

कस् टावत् । बुद्धीण । घेणूणं ॥ [बुद्धीनाम् । घेनूनाम्] ॥ बुद्धिम्मि ।
घेणुम्मि [= बुद्धौ । घेनौ] ॥ बुद्धीसु । बुद्धीसुं ॥ घेणुसु । घेनुसुं ॥

सिलोप । बाला ॥ [नदी =] नई ॥ [वधू =] वहू ॥ ५१७ ॥

२४३ धावाप पट्टा ईदूतोह्रस्वः सर्वत्र तु क्तिपः ।

स्त्रियां स्वरस्य ह्रस्वोमि ईत अ वा सि-जश्शसाम् ॥ ५१९ ॥

१०

धावेति सबुद्धौ आप एत्वं वा स्यात् ॥ हे बाळे । हे बाला ॥ आप. किम् ।
हे माउच्छा । हे पिउच्छा [हे मातृष्वसर् , हे पितृष्वसर् ॥ हे अत्ता ॥ मातृष्वस-
पितृष्वस-भ्रश्रूणामेते आदन्ता निपातिता. ॥ केचित् धावाप ओत्वमपीच्छन्ति ॥ अइ
दीहराई सीसे दीसंति वसपत्ताई अम्मो मणामि भणिण तुम्हाण बि पंढरा पुट्टी ॥

[अति दीर्घाणि शीर्षे दृश्यन्ते वक्ष्यन्त्राणि ।]

१५

अथि मणाभि भणिते युष्माकमपि पाण्डुरं पृष्ठम् ॥

ईदू इति ईदूतोह्रस्वः । धौ इत्येव । हे नइ [= हे नदि] ॥ हे लच्छि [= हे
लक्ष्मि] ॥ [हे ग्रामणि =] हे गामणि ॥ [हे वधु =] हे वहु ॥

[हे खलपु] = हे खलपु ॥

सर्वत्रेति । भिष्यस्ययाम्तस्य नाम्न ईदूतो. सर्वत्र ह्रस्वः स्यात् । गामणिणा । २०
खलबुणा । गामणिणो । खलबुणो । गामणिकुळं । खलबुघरं ॥

जसि तु बालाओ । बालाढ । बाला ॥ गइओ ॥ नईउ । गइ ॥
वहुओ । बहुउ । वहू ॥

स्त्रियां तु जश्शसोः प्राग्वर्धः ओहुल्लुकक्षय इति आदेशः ॥ स्त्रियामिति ।

अमि परे स्वरमात्रस्य ह्रस्वः स्यात् । स्वरोक्किरीदूतोर्निबृत्त्यर्था ॥ बालं । नई । २५
वहु । गामणिं ॥

ईत इति । ईदन्तात्परेषां सि-अङ्-शसां स्थाने आत्वं वा स्यात् । एसा
हसन्तीआ सहीआ आअच्छति गोरीआ तरुणीआ चिट्ठन्ति पेक्क वा [एताः
हसन्त्यः सख्यः आगच्छन्ति गौर्यः तरुण्यः तिष्ठन्ति । एताः हसन्त्यः सखी गौरी
तरुणीः प्रेक्षस्व वा ।] ॥ पक्षे यथाप्राप्तं शसि बालाओ । बालाउ । बाला । ३०
[काटा.] ॥ एवं नई-वहु-शब्दयोरपि ॥ ५१८ ॥

२४४ नातष्टा-कसि-कस्-कीनामात् ईबापौ निरकुशौ ॥

हरिद्राक्षाययोरीद्धा स्वस्त्रादीनां तु डा स्मृतः ॥५॥१०॥

नात इति । टा-कस्-कीनाम् अत् आत् एत् इत् स प्राग्दीर्घा कसेस्तु वा ।
इति प्राप्त आकार आदन्ताच्च स्यात् ॥ बालाअ । बालाए । बालाइ । आत् किम् ॥
५. णईअ [नद्या] ॥ णईआ [नद्या] णईए । णईइ [नद्या] वहुअ । वहुआ । वहुए ।
वहुइ कर्म ॥ [= वधा कृतम्] ॥

चतुर्थ्या षष्ठी ॥ तत्र कसष्टावत् । बालाय । बालाणँ । णईय । णईणँ ।
वहुणं वहुणँ ।

कसेरपि टावत् ॥ म्यसि पक्षे तो प्रभृतयोपि । षष्ठी तूष्ठा ॥ हस्वस्तु युक्परः
१० इति हस्व । बालम्मि । बहुम्मि । णईम्मि ॥

ईबापौ इति ॥ स्त्रिया विहितावीबाप्प्रत्ययावनियमेन स्थातां बहुलमिति
यावत् ॥ कइ । कीअ । कया ॥ जाइ । जीअ जया ॥ ताइ । तीए । तया ॥

इमाहु । इमीए । अनथा ॥

कुरुचरी । कुरुचरा ॥

१५ साहणी । साहणा [= शाधना] सुप्पणही । सुप्पणहा [सूर्पणखा]
हसमाणी । हसमाणा । इत्यादि यथादर्शनमूह्यम् ॥

हरिद्रेति । हलही । हलहा । छाही । छाहा [छाया] ॥

स्वप्नेति । डित्वाट्टिलोपः ॥ मसा । णणदा । दुहिआ । जाआ । वाला ।

वद्रूपन्नेयम् ॥

२० २४५ स्यादावारः ऋतः पित्रादेस्त्वरः सौ तु ध्यान वा ॥५॥११॥

धौ त्वद्वरं च पित्रादेरुहतामस्यमौषु वा ॥

स्यादाविति ॥ स्यादौ परे ऋते आर स्यात् ॥ सर्गो तो डो । कत्तारो ।
कत्तारा ॥ कत्तारं । कत्तारे । कत्तारेण । कत्तारेणँ ॥ कत्तारेहि । कत्तारेहिँ ।
कत्ताराओ । कत्ताराओँ । कत्तारत्तो । कत्ताराड । कत्ताराडँ ॥ कत्ताराहिन्तो ।

२५ कत्ताराहि । कत्तारा ॥ म्यसि । कत्तारासुन्तो । कत्तारेसुन्तो । कत्तारा । हिन्तो ।
कत्तारेहिन्तो । कत्ताराहि । कत्तारेहि ॥ इत्यधिकम् ॥ लुग्वर्जम् । कत्तारस्स ।
कत्तारणं । कत्तारम्मि । कत्तारे । कत्तारेसुं । कत्तारेसुँ ॥ रामवद्रूपसुन्नेयम् ॥

एव भर्तृहर्तृभेदादयस्तृजन्ताः । लुप्तस्यादिविवक्षया भक्तार-विहिअ ॥

पित्रेति । पितृमातृभ्रातृयातृजामातृ-दुहित्रादीनामौषादिकानाम् ऋतः स्यादौ

३० अरः स्यात् ॥ आरस्यापवादः ॥ पिअरो । पिअरा । पिअरमित्यादि ।

सौ तु इति ॥ सौ तु परे ऋकारमात्रस्य आत्वं वा स्यात् । कत्ता । पिआ

जम्भारा । आभा ॥ पक्षे कत्तारो । पिभारो । जामाभरो । भाभरो ॥५१३॥

औ इति । सन्तुङ्गौ तु परे ऋतोद्गा कषाप् । हे कत्त । हे दाभ । हे पिभ ।
हे साभ । पक्षे—हे कत्तार । हे दाभार । हे पिभर । हे भाभर ।

भरञ्जिति । अस्य औ अहं इत्यादेशः । हे पिभरं । पक्षे—हे पिभ ॥ हे
पिभर । हे पिभरा ॥

उदतामिति ॥ सि-अम्-औ एतद्भर्जेषु स्यादिषु पस्वः ऋत उद् वा स्यात् ॥
जम्भ-कत्तू । कत्तुणो । कत्तड । कत्तभो । कत्तवो ।

शसि ॥ कत्तू । कत्तुणो ॥

दा—कत्तणा ॥

मिस्—कत्तूहिं । कत्तूहिं ॥

डसि—कत्तुत्तो । कत्तुदो २ । कत्तुदु १ । कत्तूहिन्तो । कत्तूहि । कत्तू ॥

एतान्येव । सुन्तोधिकानि लुग्वर्जानि म्यसि ॥

डस्—कत्तुणो । कत्तुत्स ।

आम्—कत्तूय । कत्तूयं ।

डि—कत्तुस्मि ॥

सुप्—कत्तूसु । कत्तूसु ॥

पक्षे आरादौ कत्तारो । पिभरो । इत्यादि ॥

एव पिडणो = पितु । जामाडणो [= जामातुः] । माडणो [= भ्रातु] ॥

पिडणो [= पितुणाम्] इत्याद्यपि ॥

अस्यमौषु किम् । सि—पिभा [= पिता] ॥ कत्ता [= कर्ता] ॥ अम्—
पिभर [= पितरम्] ॥ कत्तारं [= कर्तारम्] ॥ औ—पिभरा । कत्तारा । [पितरौ ।
कर्तारौ] ॥५१३॥

२४६ मातुर्जनन्यामाईळ देवतार्थे त्वरा भवेत् ।

वात्सर्वादेर्हंसिमाभो डेस्तु स्सि-म्मि-त्थ-हिं ततः ॥

क्रियत्तदिदमेतद्भयोदन्तेभ्यष्टा तु वा डिणा ॥११२॥

मातुरिति ॥ जनन्यर्थस्य मातुर्कृतः स्यादौ परे आ-ई-ऊ-इति त्रय स्युः ।

माभा । माई । माऊ । [= माता] ॥ माभाड । माभाओ । माभं । पक्षे माभारा
भाभरं । इत्यादि ॥

माईय । माऊय । माईए । माऊए ॥

देवेति । देवताभाविनो मातुर्कृतः अस् इत्यादेशः स्यात् । नमो माभराय । ३०

स्वादाकिल्लेय ॥ माङ्गणो । माङ्गयो ॥

५ प्रा० च०

सब्बादेः । सम्बो । हे सम्बो । हे सम्ब । हे सम्ब । वसि तु सम्बे ।
 सम्बो । जे । ते । के । कअरे । हअरे । एक्के । एए । इति सिद्धरूपाश्रयादेव
 सिद्धम् ॥ तेन सर्वादेर्जेसः इति नारम्यते अपवादभावे उत्सर्गस्यैवात्म्यादयत्वात् ।
 शसो हे । सम्बे । जे । ते । के । सम्बेण । जेण । सम्बेहिं । सम्बेहिं ।
 जेहिं । जेहिं । तेहिं । तेहिं ॥

चतुर्थ्याः षष्ठी । सम्बस्स । जस्स । कस्स ॥

वाए इति । अवर्णान्तात्सर्वादेरामो डेसि इत्यादेशो वा स्वाए ॥ सम्बेसि
 [=सवस्मिन्] । अण्णोसि [=अन्यस्मिन्] । जेसि [=यस्मिन्] । केसि [=कस्मिन्] ।
 पण्णे सम्बाण-सर्वेषाम्] । जाण [=येषाम्] । काण [=केषाम्] । तपरत्वाभावात्
 स्त्रियामपि ॥

सम्बेसि [=सर्वस्याम्] । अण्णोसि [=अन्यस्याम्] । सर्वासाम् ।
 सम्बासाम् इत्यर्थः ॥

कस्सेस्तोदो । सम्बत्तो । अण्णत्तो । सम्बाओ इत्यादि । व्यस्यपि प्राग्वत् ।
 षष्ठी सूक्ता ॥

१४ डेसित्विति ॥ अवर्णान्तात् सर्वादे परस्य हे एते चत्वारः स्युः । सम्बस्सि ।
 सम्बस्मि । सम्बत्थ । सम्बहिं । अण्णस्सि । अण्णस्मि । अण्णत्थ । अण्णहिं ॥

किंयत्तद्व्यः कियामपि । पण्णे काए । कीए । जीए । जाए । ताए । तीए ॥

आवीपौ निरकुशौ इत्यावीपौ किमः । क । को । के ॥ क । के ॥

किं यदिति ॥ किय्या । केण [=केन] ॥ जिय्या । जेण [=येन] ॥

१५ तिज्या । तेण [=तेन] ॥ इभिणा । इमेण [=अनेन] ॥ एदिणा । एदेण
 [=एतेन] ॥ भिसि-केहिं । जेहिं । तेहिं ।

चतुर्थ्या षष्ठी ॥५॥२॥

२४७ किंयत्तद्व्यो कसो वासः स्सा से वा स्त इदन्ततः ।

कितद्व्या डास डेसिणा-आमो म्हा वा यदो कस्सेः ॥५॥१३॥

१५ किंयदिति । एभ्यो कसः स्थाने आस इत्यादेशो वा स्वाए ॥ पण्णे स्स ॥

कास । कस्स [=कस्य] ॥ जास । जस्स [=यस्य] ॥ तास । तस्स [=तस्य] ॥

किय्यामकत्तादपि । कस्याः = कास । [यस्यः =] जास ॥ [तस्याः =]

तास ॥ पण्णे काए । जाए । ताए ॥

स्सा इति । इदन्तेभ्यस्तु किय्यादिभ्यो कसः स्सा-ओ इत्यादेशो वा स्तः ।

१६ आवीपौ निरकुशौ इति ईप्पणे इस्वस्तु जुक्मरः ॥ संबोणे इस्वता । किस्सा ।
 वीसे । वीस । वीसा । वीए । वीइ ॥

किंतदिति ॥ कास । केसि । काण ॥ तास । तेलि । ताण ॥ किंतदम्भा-
किम् । जेसि । इमेसि ॥

म्हा इति ॥ जम्हा । पक्षे जाओ । जाठ । इत्यादि ॥५११॥

२४८ किमो ऊसेर्डिणो स-म्हा वा डोम्हा तदोपि वा ।

किंयत्तदम्भ्यस्तु ऊः काले डाहे डाला इम्हा च वा ॥५११४॥ ५

किमो इति । पक्षे तो-दो-अभृतय । किणो । कीस । कम्हा । कतो । कादो
इत्यादि ॥ सो । तो । त ॥

डोम्हा इति । तद् परस्य ऊसे. डो-म्हा इत्येतावपि वा स्तः । पक्षे दो-अभृति ॥
तो । तम्हा । ताओ । ताओ तड ॥

किंयदिति ॥ पक्षे हिं-स्सि-म्मि-स्था । कस्मिन् काले-काहे । काला । कह्मा । १०
कहिं । कस्सि । कम्मि । कत्थ ॥ जाहे । जाला । जह्मा [= यस्मिन्] । ताहे ।
ताला । तह्मा ॥ [= तस्मिन्] ॥

ताला जायसि गुणा जाला ते सहिअएहिं वेप्पति ।

रविकिरणाणुगगहिभाहूँ होन्ति कमलाहं कमलाहं ॥

[= तदा जायन्ते गुणा यदा ते सखीभिर्गृह्यन्ते । १५

रविकिरणानुगृहीतानि भवन्ति कमलानि कमलानि ॥] ॥५११४॥

२४९ स्यादौ तदस्तु णः कापि किमः कस्त्र-तसादिषु ।

स्यादाविदभिमः सौ वा पुंस्ययं चेमिआ क्षियाम् ॥५११५॥

स्यादाविति ॥ क्वापि यथालक्ष्यम् ॥ णं पेक्क=तं पश्येत्यर्थः ॥ स्त्रियामपि ॥
हंतु नामिअमुही णं तिअडा = हन्तुं नामितमुखी तं त्रिजटा ॥ णेवं मणिअं = तेन २०
भणितम् ॥ णए=तया । योहिं कथं = तै [कृतम्] ॥ योहिं कथं = तामिः
[कृतम्] ॥

किमः इति ॥ क्क=कथं = कुत्र । तस्—कथो । कतो । कदो = कुतः ॥ स्यादौ
तु संस्कृतवत् सिद्धम् ॥ को । के । कं ॥

स्यादाविति । इदम्-शब्द इम-रूपमापद्यते स्यादौ परे । इमो । इमा [इमे]= २५
अयम् । इदम् । इयम् ॥

सौ वा इति । इदमः सौ परे पुंलि अयम् इति भावेषो वा । स्त्रियां तु सौ
इमिआ इत्यादेशो वा स्यात् ॥ अहकार्य कमकजो=अयकार्य कमकार्यः । इमिआ
यलिअधूआ = [इयं यलिअधुहिता] १ पक्षे—इमो राखो [= इमो राखो] ॥ इमा
वम्हायो [= इयं वम्हायो] ॥ इमे विट्ठसि [= इमे तिष्ठन्ति] ॥ इमाओ । इमाओ ३ ३०
इमाओ अयम्ओ = [इमाः] युवराजः ॥ ॥५११५॥

२६० स्वधर्मा सहैदमः क्रीवे स्यादिदं इणमो इणं ।

द्वयोरिमेणं एमिभं शष्टाभिस्त्विमेणो च ॥५१६॥

स्यमिति । इमापवादः । इदं वर्णं [= इदं वचनम्] । इणमो राजकुल [इदं राजकुलम्] इणं वरं [= इदं गृहं] चिह्ति वेक्ख वा [तिह्ति प्रेक्षस्व वा] ॥

५ द्वयोस्ति ॥ स्त्रीपुंसयोरिदमो इमा सह अथ एते स्युः ॥ इणं णं इमं वा पेक्ख ॥

शल् इति ॥ शसाधन्तस्येदम. इमेणे एतौ स्तः ॥ णं वेक्ख । इमे वा खेण कळं । इमेण वा योहिं कळ । इमेहिं वा [= एमि. कृतम् ॥५१६॥

२५१ भिस्सिप्-स्सास्सिषु वा अथ ङसाभ्यां वास्य से-सिमौ ।

क्यन्तस्य त्विह न त्थो डेः हिं च नास्येदमेतदोः ॥५१७॥

१० भिसिति ॥ त् इत् । एहि । आहि । पक्षे योहि । इमेहि ॥

ङसेति । ङसा अमा च सहितस्येदम क्रमात्से-सि इत्यादेशौ स्तः । से गुणा तस्येत्यर्थः ॥ सिं सील = एषामित्यर्थः ॥

केचिदामपि सह से-आदेशमाहुः स्त्रियामपि ॥ पक्षे अस्स । इमस्स । इमेसि । इमार्यं ॥

१५ क्यन्तेति । सप्तम्येकवचनान्तस्य इदम इह आदेशो वा स्यात् । इह संस्कृत-समम् । पक्षे इमस्सि ॥

न त्थो इति । इदमो डेः स्थाने ङेस्तु-स्सि-म्मि-त्थ-हि-वत् इति प्राप्तः त्थो न स्यात् ॥

हिं चेति । अनयोर्ङे स्थाने हिं-आदेशश्च न स्यात् । तेन इदम स्सि-म्मि

२० एव । अस्सि । इमस्सि । इमग्भि । एसु । इमेसु ॥५१७॥

२५६ सिना सहैतदोक्तीवे स्यादिमो इणमो इण ।

तदैतदोश्च वा स्यातां ङसाभ्या सह से-सिमौ ॥५१८॥

सिना इति । इणमो राजा [= अयम् राजा] । इण [= अयम्] ।

सैवयोर्वा इति वा डो ॥ एसो । एसो संस्कृतवदेव । एस इति सिङ्गे एसावेष्टकरण

२५ क्रीवार्यम् । एस सिर [= एतत् शिर] ॥

स्त्रियामपि । पक्षे आपोभावार्ये च (?) । सवस्स वि एस गई [= सर्वस्यापि एषा गति] । सम्वाण वि पत्थिवाण एस मही [= सर्वेषामपि पार्थिवानामेषा मही] ॥ पक्षे संस्कृतवत् । एषा चत्थिआ [= एषा चतुरिका ॥ एसो पुरिसो [= क्व पुण्यः] । एस राठल [= एतद् राजकुलम्] ॥

३० तदैतदोस्तस्य सौवकीवे सन्ति तु नास्ते तदो सः सावन्त्ययोः इति संस्कृतवदेव सिङ्गेः ॥ क्रीवे तु सोलुंका लुसत्वात् सत्त्वं न भविष्यति ।

जसि—एए धण्णा [= एते धन्याः] ॥ एआओ महिलाओ [= एता महिला.] ॥

एवाहं वखाहं [एतानि वनानि ॥

अमि । एदं । एअ एदं । [एतम्] ॥

असि । एए [= एताम्] ॥

टायाम् । किंयत्तदिहमेतद्व्योदन्तेभ्यष्टा तु वा ङिणा इति ङिणा वा ॥

एविणा । एदेण [एतेन] ॥ भिसि-एदेहि । एएहि । [= एभि] ॥ ५

चतुर्था षष्ठी ॥

तदेतेति ॥ एतयोराभ्या सह क्रमात् से-सि एतौ वा स्त । सेअ हिअं=एतस्य हितम् इत्यर्थः । पक्षे एअस्स । एएसिं राअणं = एतेषां राज्ञाम् ॥५।१८॥

२५३ वैतदो ङसिना एत्तो एत्ताहे त्थे त-शब्द-लुक् ।

म्मौ त्वेरदीद्वा काले ङेस्त्वेत्ताहे एकतस्त्विआ ॥५।१९॥ १०

वैतदो इति । ङसिना सहैतद् एतावादेशौ वा स्त ॥ [एतस्मात् ग्रामात् =]

एत्तो ग्रामादो ॥ एत्ताहे वा । पक्षे एआओ । एआउ । एआहिन्तो । एआहिं ।

एआ ॥ म्यसि—एअत्तो । एआओ । एआड । एआहिन्तो । एआहि । एआसुन्तो ॥

षष्ठी तृप्ता ॥

त्थे इति । ङेस्तु स्ति-म्मि-त्थ-हि-तत इति विहिते त्थे परे एतदस्त-शब्दस्य १५ लुक् स्यात् ॥ एतस्मिन् इति एत्थ । एअस्सिं । एअम्मि ।

म्मौ इति ॥ एतद् एकारस्य अत् ईद्वय वा स्तो म्मिशब्दे परे ॥ अअम्मि । ईअम्मि । पक्षे एअम्मि ॥

हिं च नास्येदमतदोः [प्रा च. ५।१७] इति हिं न भवति ॥

काले इति । काले वाच्ये ङ्यन्तस्य एतद् एत्ताहे इत्यादेशो वा निपात्यते ॥ २० एतस्मिन्काले एत्ताहे । पक्षे स्ति-म्मि-त्था ॥

एकेति ॥ एकशब्दात् ङे-इआ-आदेश-स्यात् । एकस्मिन् = एकइआ । पक्षे एक्कस्सिं । एक्कम्मि । एक्कत्थ । एक्कहिं ॥

[शेषं सर्वत्र ॥५।१९॥

२५४ वादसोह सिना नान्यत् स्यादौ मुम्मोवएअ वा ॥ २५

युष्मदस्तु सिना साकं तु-तुव-त-तुह-तुमं ॥५।२०॥

वादसो इति । सिना संहितस्यादस अह इत्यादेशो वा स्यात् ॥ तत्र च कृते सर्गे तो-डो स्त्रियामाप् । क्लीबे त्वम्-स्पोरिण्डु-किन्दू इति एतन्न भवति ॥

[असौ पुरुषः =] अह पुरिसो । [असौ युवती =] अह जुवई ॥ [अद. वनम् =]

अह वर्या ॥ असौ=अद. ॥ पक्षे ॥

२०

स्यादविति । स्यादौ परे अक्सौ जु. स्यात् । स्याम्-अस्-शस्-लुक्-हि-सुप्-स्वपि

इति दीर्घं ॥ अमू पुरिसो । अमू साला । अमुं वयं ॥

शेष गुरुधेनुमधुवत् ।

म्माव इति । कथादेशे म्मिशब्दे परे अदस अअ इअ इत्यादेशौ वा स्तः ॥

अमुम्मिन् इति अअम्मि । इअम्मि । पक्षे अमुम्मि । संग्रहश्च ॥

५ सौ अह अमू जसि अमुओ अमओ अमुवो

अमवो अमुउ अमूओ । अमुयो अमू ॥

स्त्रिया तु—अमू । अमूउ । अमूओ ॥

अमि-अमु ॥

शसि-अमुयो । अमू ॥

१० स्त्रियां तु—अमूओ । अमूउ । अमू ॥

टायाम्—अमुणा ।

स्त्रियां तु—अमूअ । अमूआ । अमूए । अमूइ । अमूहि । अमूहिँ ॥

हस् टावत् ।

अमूण । अमूणँ ।

१५ हसरिपि टावत् । पक्षे अमुत्तो । अमूओ । अमूउ । अमूहिन्तो ॥

भ्यसि-अमूसुन्तो इत्यधिकम् ।

हस् —अमुणो । अमुस्स । अमूण ।

डि —अअम्मि । इअम्मि । अमुम्मि । अमूसु ॥

युष्मद इति ॥ अस्य एतं पञ्चादेशा स्युः । त तुव तु तुह तुमं

२० दिट्ठो ॥५१२०॥

२५५ तुम्मे-तुम्हे-तुम्भे-तुम्भ च भे जसा ।

तुए तुमे-तुमं-तं-तुं-तुव-तुह , भवेदमा ॥५१२१॥

तुज्ज इति । जसा सहितस्य युष्मद एते अष्टौ स्युः । तुज्जे राआणो । तुम्हे ।

तुम्ह । तुम्भे । तुम्भ । चोनुदसमुच्चयार्थः । तेन तुम्हे । ते भे यूयमित्यर्थः ॥

२५ तुए इति ॥ अमा सहितस्य सप्तैते स्युः ॥ तुए ँदामि । [= त्वा वन्दे]

तुमे तुमं तु तं तुवं तुह त्वामित्यर्थः ॥५१२१॥

२५६ वो-तुम्भ-तुम्भे-तुम्हे-भे-उम्हे-तुम्मे-तुम्हे-शसा ।

भे-दे-दि-त्ते-तइ-तए-तुमए-तुमाइ कार्यास्तुमे तुमह

टासहिते तुमं च ॥५१२२॥

२३ वो इति ॥ शसा सहितस्यैते अष्टौ स्युः । वो पेच्छामि । युष्मान् पश्यामि ।

तुम्भ-तुम्भे तुम्हे भे उम्हे तुम्हे तुम्हे युष्मान् इत्यर्थः ॥

मे-दे इति । दासहिता एते आदेशाः स्युः ॥ मे भविष्यं । दे दि ते तद् तद्
तुमए तुमाइ तुमे तुमइ तुमं त्वयेत्यर्थः ॥५॥२२॥

२५७ तुम्मेहि तुज्जेहि तुम्हेहि तम्हेह्युम्मेहि-उम्हेहि-तुअं मिसा ते ।
तइ-तुव-तुम-तुह-तुम्मास्तुज्जस्तुम्हश्च जायतेस्य ङसौ ॥५॥२३॥
तुम्मेहीति । मिसा सहितस्य युष्मदोद्यौ आदेशाः स्युः । तुम्मेहि मन्तिअ । ५
तुज्जेहि । तुम्हेहि । तम्हेहि । उम्मेहि । उम्हेहि । तुअ । ते । तुम्माभिर्मन्त्रित-
मित्यर्थः ॥

तद् इति । ङसौ परेस्य युष्मद ससैते स्युः ॥ ङसेस्तु यथाप्राप्ताः चो-दो-
प्रभृतय स्युः । पक्षे तद्विज्ञो प्रभृतयश्चत्वारो ङसिना सहितस्य स्युः । तद्गतो ।
तद्गदो । दन्तलोपे तद्गो । तद्गदु । तद्गड । तद्गिन्तो ॥ १०

नादन्तादेरिति हिलुकोरभाव । एवं तुवादेरपि ङङ्गम् ॥ वलोपे तुअन्तो ।
ङस्यन्तस्यादेशपक्षे तु तद्विज्ञो । तुम्मे । तुज्ज । तुम्ह । त्वदित्यर्थः ॥ ङस्यन्तस्य
आदेशपक्षे तुद्विज्ञो ॥५॥२३॥

२५८ तुम्हस्तुज्जश्च तुम्हश्चेति भ्यसीह चत्वारः ।

प्रागुक्तास्तोदो दु-हि-हिन्तो-सुन्तो भ्यसोपि संयोज्याः ॥५॥२४॥ ११

तुम्मेति । पञ्चम्या भ्यसि परे युष्मद स्तुम्मादयः स्युः । भ्यसश्च स्थाने तो-दो
प्रभृतय सामान्येनोक्ता आदेशा प्रयोक्तव्या इति सौकर्यार्थं स्मार्थन्ते ॥ तुम्हन्तो ।
तुज्जन्तो । तुम्हन्तो । तुम्हन्तो ॥ एव दो-द्वादिष्वपि तुम्मादो इत्याद्यदा
हार्यम् ॥५॥२४॥

२५९ ङसा तइ-तु-ते-तुम्ह-तुहं-तुह-तुमे-तुम । २०

तुमाइ-तुव-तुम्भो-म्भो-म्हो-म्ह-तुज्ज-दे-देइए ॥५॥२५॥

ङसा इति । ङसा सहितस्य युष्मद एकीनविंशतिरेते स्युः ॥ [तव धनम् =]
तइ धन । तु ते तुम्ह तुहं तुह तुमे तुमे तुमाइ तुव तुम्भ उम्भ उव उम्ह तुज्ज
दि देइए तवेत्यर्थः ॥५॥२५॥

२६० तुम्हाण-तुम्हाण-तुवाण-तुम्भं तुम्हं च तुज्जं तुमाण तुम्भं । २५

तुज्जाण-उम्हाण-उहाण-मे-वो तु-तुज्ज-तुम्हाः सहितस्य

आमा ॥५॥२६॥

तुम्भाणेति । आमा सहितस्यैते षोडश स्युः । तुम्भाण कलहो । तुम्हाण
तुवाण तुम्भ तुम्ह तुज्ज तुमाण तुम्भ तुज्जाण उम्हाण उहाण मे वो तु तुज्ज
तुम्ह युष्माकमित्यर्थः ॥ ३०

टामोषेस्य इति पक्षे बिन्दु ॥ तुम्माणं । तुम्हाणं । तुवाणं । तुज्जाणं ।

तुमासं तुमासं तुमासं—एवं प्रयोगितिः स्थापि ॥५१२१॥

२६१ तुमे तुमाइ तुमए तए तइ डिमा सह ।

तुम्मे-तुम्हो तुम्मे-तुमो तु-तुमो तुह डी परे ॥५१२७॥

तुमे इति । डिमा सहितस्य पञ्चैते स्युः ॥ तुमे डिमं । तुमाइ तुमए तए

५ तइ । त्वचि [स्थितम्] इत्यर्थः ॥

तुम्मेति । तुम्मेवो डी पर एते सप्त स्युः । केसु यवाप्राप्तं मिम-प्रमृष्टि ॥

तुम्मेमि । तुम्हमि । तुज्जमि । तुवमि । तुमि । तुममि । तुहमि । पक्षे

तुम्मे इत्यादि ॥५१२७॥

२६२ सुण्येसे तु-तुव-तुम्मे-तुज्ज-तुम्हान्तिमस्य वैत ।

१० सिना सहास्मदोहं मिम अम्म्यमिह अह्वं अहं ॥५१२८॥

तुण्यपि परे एते तुम्हादयः स्युः ॥ एतेषु च परेषु अतः अभिस्तुपो. इत्युक्त-

मेत्वं वा स्यात् । तुम्हादिप्रयोगाणां त्वन्तस्यात्वं च वा स्यात् ॥ तुम्मेसु । तुम्मेसु

तुम्हसु तुम्हेसु तुज्जसु । तुज्जेसु ॥ आत्वपक्षे तुम्हासु । तुज्जासु । तुम्हासु ॥

तुवासु । तुवसु । तुबेसु ॥ एवं परेषामपि ॥

१५ सिनेति । सिना सहितस्यास्मद एते षष्ठादेशाः स्युः । हे बम्हणो वम्मि

अम्मि अहि मि अहय अहं ॥५१२८॥

२६३ जसा सह त्वम्ह-अम्हे-अम्हो मे भो वयन्तया ।

ममं मिममहं मं मि णोयं मम्हाम्हम-अम्मयमा ॥५१२९॥

जसेति ॥ जसा सहितस्यैते षट् स्युः । अम्ह मणामो । अम्हे अम्हो मो

२० मे वयं ॥

ममम् इति । अमासहितस्यैते दश आदेशाः स्युः । मम पेच्छ । मिम ।

अहं । मं । मि । खेवं । मम्हा । अम्ह । अम्मि । मामित्यर्थः ॥५१२९॥

२६४ अम्हे-अम्हो-अम्हणो च चत्वारः स्युः शसा सह ॥

ममाइ-ममए-मेमि ममं-मइ-मया-इणो ॥५१३०॥

२५ २६५ मए टान्तस्य अम्हेहि अम्हाम्हेम्ह-यो भिसा ॥

उत्तो मइ-ममो मउममहो अम्हममो इयसि ॥५१३१॥

अम्हे इति । अम्हे रक्ख । अम्हो । अम्ह । यो । अस्मान् रक्खेत्यर्थः ॥

ममाइ इति ॥ टान्तस्यास्मदो नवीते स्युः ॥ ममाइ कर्त्त । ममए । मे ।

मि । ममं । मइ । मया । इणो । मइ । मया [कृतम्] इत्यर्थः ॥५१३०॥

२६० अम्हे हीति ॥ मिसा सहितस्य पञ्चैते स्युः । अम्हेहि कर्त्त । अम्हाहि ।

अम्हे । अम्हो । अस्माभिः [कृतम्] इत्यर्थः ॥

ऊसी इति । पञ्चम्येकवचने ऊसी परे अस्मद् एते चत्वारः स्युः ॥ ऊसेस्तु यथाप्राप्ताः सौदी प्रभुतयः । महेत्तो गदो । ममत्तो । मज्जत्तो । महत्तो ॥ अङ्गुत्तो इत्यर्थः ॥ एवं दोप्रभृतिष्वप्युदाहार्यम् ॥

अङ्गेति ॥ म्यसि परे एतौ स्तः ॥ म्यसस्तु यथाप्राप्ताः ॥ अङ्गुत्तो । ममत्तो । एव दो-दु-हिन्तो हि-सुन्तोष्वप्युदाहार्यम् ॥५॥३१॥

२६६ ऊसाम्हामहंमज्जमज्जं महं मह च मे मइ ।

आमा सह त्वम्ह अम्ह अम्हे अम्हो महाण च ॥५॥३२॥

२६७ अम्हाण-मज्जम-मज्जाण-णो च गो च ममाण च ।

डिन्ना सह मए मे मि म माइ मइ पञ्चकम् ॥५॥३३॥

ऊसा इति । षष्ठ्येकवचनेन सहितस्यास्मद् एते अष्टौ स्युः । चकार उत्कृष्ट-सुखार्थः । तेन मम इत्यपि । अम्ह धन । अम्ह मज्जं मज्ज मह मह मे मइ = मम [घनम्] इत्यर्थः ॥

आमा इति । अम्ह सुभो [= मम सुतः] ॥ अम्ह अम्हे अम्हो महाण अम्हाण मज्ज मज्जाण णो णे ममाण [= अस्माकमित्यर्थः] ॥

टामोर्णस्य इति विन्दुपक्षे ममाण ॥

महाब्धं अम्हाण मज्जाणं एव पञ्चदश रूपाणि ॥

डिन्नेति ॥ मए ठिअ [= मयि स्थितम्] । मे मि म माइ मइ मभो-त्यर्थः ॥५॥३२-३॥

२६८ मह मज्ज ममाम्हा डौ सुप्येद्वा म्हस्य अच्च वा ॥

अन आणः पुंसि वा सौ त्वाद्वा नित्यं तु-जश्-शसोः ॥५॥३४॥ २०

महेति । डौ तु परे अस्मद् एते चत्वारः स्युः । ऊसेस्तु यथाप्राप्ता ॥ महम्मि ठिअ [= मयि स्थितम्] ॥ मज्जमि । ममम्मि । अम्हम्मि ॥ पञ्चे महे मज्जी ममे अम्हे ॥

सुप्येद्वेति ॥ सुपि च परे अस्मदो महादयः स्युः । तेषु च कृतेषु अत एभिस्तुपौ इति प्राप्तमेत्वं च वा स्यात् । महेसु । महसु । मज्जोसु । मज्जसु । २५ ममेसु । ममसु ॥

अम्हेति ॥ सुपि परे अस्मदादेशस्य अम्ह-शब्दस्य आत्वं च वा स्यात् ॥ अम्हासु । अम्हेसु । अम्हसु ॥

अन इति । अङ्गन्तेष्वङ्-शब्दस्य आत्वं इत्यादेशो वा स्यात् । अदन्तत्वात्सर्गे तोडो इत्यादि कार्थ्यम् ॥ अङ्गञ् - वम्हाणो । हे वम्हाण । हे वम्हाणा ॥ लसि ३० वम्हाणा । वम्हाण । वम्हाणेण वम्हाणेय । वम्हाणेहि । वम्हाणेहि । वम्हाणत्तो । वम्हाणाओ । वम्हाणाड । वम्हाणाहिन्तो । वम्हाणाहि । वम्हाणा ॥

अवस्थपि-बम्हाणेहिन्तो । बम्हाणोसुन्तो । बम्हाणोहि । एत्वाभावे बम्हाणहिन्तो
इत्यादि ॥ बम्हाणस्स । बम्हाणास्स । बम्हाणम्मि । बम्हाणो । बम्हाणोसुं बम्हासु ॥
एवं युवन्मववन्श्चादयः ॥

पुंसि किम् । शर्मन् = सम्म । [कर्मन् =] कम्म ॥ आणामावपक्षे ॥

६ सौ इति ॥ अन सौ परे आत्वं वा स्यात् । डोपवाद । सिद्धोपः ।
वाहा । पक्षे डो । बम्हो ॥

नित्यमिति ॥ अनयोरन. परयो आत्वं नित्यं स्यात् ॥ बम्हा चिट्ठति ॥ १।१४॥

२६६ जश् शस्-डसि-डसां स्थाने णो वा टायास्तु णा स्मृतः ।

णो-णा-डौ राइ राज्ञो वा अमाम्भ्यां राइण च वा ॥१।१५॥

१० जसिति । एवा स्थाने णो वा स्यात् । आत्वंम् । बम्हाणो चिट्ठन्ति ।
बम्हाणो पेच्छ [= ब्राह्मणा. तिष्ठन्ति । ब्राह्मणान् प्रेक्षस्व] ॥ अमि सिद्धरूपाश्रयेण
बम्हाण । बम्हाणो । बम्हे । बम्हा [= ब्राह्मणम्] ॥

टाया इति ॥ अनन्तात्परस्य टाप्रत्ययस्य णा-आदेश । बम्हणा । [= ब्रह्मणा] ॥

राभणा [= राज्ञा] ॥ बम्हेहिं । बम्हेहि [ब्रह्मभिः ॥ बम्हणो [= ब्रह्मण] ॥

१५ बम्हत्तो । बम्हाओ । बम्हाड । बम्हाहिन्तो । बम्हाहि । बम्हा [ब्रह्मण] ॥ न्यस्यपि
तद्वत् ॥ बम्हासुन्तो = [ब्रह्मभ्य] ॥ ब्रह्मणो । बम्हणस्स [= ब्रह्मण] ॥
बम्हाणं [= ब्रह्मणाम्] ॥ बम्हम्मि [= ब्रह्मणि] । बम्हेसु । बम्हेसु [= ब्रह्मसु] ॥

एव जुवा [= युवा] ॥ जुवाणो । जुवाण । [अर्वा =] अम्वा ॥

अम्वाणो ॥ उच्छा । उच्छाणो ॥ पूसा । पूसाणो ॥ तक्खा । तक्खाणो । श्वन्-सा ।

२० साणो [= आ । श्वानः] । सुकम्मा । सुकम्माणो [= सुकर्मा । सुकर्माण] ॥
गावा । गावाणो [= प्रावा । प्रावाण] ॥ राजन्-राआणो । ॥ राआण । हे
राआणा । अदन्तत्वाद्गामवद्रूपम् ॥ आणामावपक्षे सौ त्वाद्वा । हे राआ । हे राअ
[= हे राजन्] ॥

जसि—णोणा इति ॥ राओ राइ इत्यादेशो वा स्यात् णो-णा-डिबु परेषु ॥

२५ राइणो । पक्षे राआणो । राआ ॥

अमामिति ॥ अमा आमा च सहितस्य राज्ञो राज्ञं इत्यादेशो वा स्यात् ॥

राइया पेच्छ [= राजान प्रेक्षस्व] ॥ पक्षे राअ । शसि राए । राआ ॥ ५।१५॥

२७० रण्ण् णाणोष्टा-डसि-डस्सु राई वा भिस्म्यसाम्-सुपि ॥

आत्मनः स्यादप्प-अत्त टाया वा णइ-आणि आ ॥१।१६॥

३० रणिति । टादिष्वयादेशयोः णाणो इत्येतयोः परतो राज्ञो रण्ण् इत्यन-
देशो वा ॥ रण्णा । राणा । राइणा । रापण । राआणेण = [राज्ञा] ॥

राई इति । भित्तादिषु चतुर्षु परतो राज्ञो राई इत्यादेशो वा स्यात् ॥
 राईहि । राईहि [= राजभिः] ॥ पक्षे राएहि राएहि राआयेहि । राआयेहि ॥
 चतुर्धा. षष्ठी । [राज्ञो धनम् =] राइणो धण । रण्णो । राअस्स ।
 राआयस्स ॥ आभि-[राज्ञं धनम् =] राइज धण । राईण । राआण । राआणायां ॥
 राआण ॥

५

कसौ राइणो । रण्णो । राअओ । रामाड । राआहिन्तो । राआहि । राआ ।
 राआणत्तो इत्याद्यपि । भ्यसि-राइत्तो राईओ । राईड । राईहिन्तो । राइहि ।
 राईसुन्तो । पक्षे राअत्तो । राआहिन्तो । राआसुन्तो । राएहिन्तो । राएसुन्तो ॥
 एव राआणोसुन्तो राआणासुन्तो [= राजभ्यः] इत्याद्यप्युह्यम् ॥
 षष्ठी तूष्ठा ॥ राअम्मि । राइम्मि ॥ राआणम्मि । राए । राआणे । राईसु । १०
 राएसु । राआणेषु [= राजसु] ॥

आत्मेति ॥ आत्मन्-शब्दस्य अप्-अत्त इत्यादेशौ स्याताम् ॥ अप्पा ।
 अप्पो ॥ हे अप्पा । हे अप्प । जसि-अप्पाणो । अप्पा । अप्पाय । अप्पाणो ।
 अण्ये । अप्पा । अप्पाणा ॥

टाया इति ॥ आत्मन परस्य टा इत्यस्यैतौ वा स्तः ॥ अप्पणइआ । १५
 अप्पणिआ कअ । पक्षे अप्पणा अप्पाणेण । अप्पेहि । अप्पेहि । अप्पणो । अप्पस्स
 अप्पाण ॥

ढसौ—अप्पणो । अप्पाओ । अप्पाड । अप्पाहिन्तो । अप्पाहि । अप्पा ॥
 भ्यस्यप्येवम् ॥ विशेषस्तु अप्पासुन्तो ॥ हिन्तोसुन्तोहिप्वेत्वविकल्पश्च ॥
 अप्पम्मि । अप्पेसु । अप्पेसु ॥ आणादेशपक्षे तु अप्पाणो । अप्पाणा इत्यादि २०
 रामवत् ।

एव अत्ता । अत्तो अत्ताणो इत्याद्यप्युह्यम् ॥ ५।३६ ॥

[इति सुबन्तसंज्ञकः पञ्चमः प्रकाशः]

षष्ठः प्रकाशः अथ संख्या-प्रकाशः

अथ संख्या निरूप्यते ॥

२७१ एकस्मिन्कस्य गत्वद्विर्लोपाः शेषन्तु सर्ववत् ॥

जशशस्भ्यां सहितस्य द्वे दुवे दो-दोणि-बेणिण वे ॥६॥१॥

एकस्मिन्निति ॥ एगो एङ्गो एङ्गो ॥ हे एगो । हे एग । हे एगा । हे एआ ।

हे एङ्गो । हे इङ्गो ॥

५ जसि सभ्वादिच्वात्-एगो । एग । एगो । एगा । एगेण । एगेब् । एगेहि ।

एगेहिं ॥ एगस्स ॥

वात्सर्वादिङ्सिम्मा.—एगेसिं । एगाण । एगाण । एगत्तो । एगाओ ।

एगाड । [एकस्मात्] ॥

शौरसेन्यां तु एगादो । एगादु इत्यादि ।

१० भ्यस्यप्येवम् ऊह्यम् ॥

एगस्सि । एगम्मि । एगत्थ । एगाह । एगेसुं । एगेसु ॥ एव एङ्—

एअयोरपि रूपमुन्नेयम् ॥

द्विशब्दे एकवचनाभावः ॥ द्विवचनस्य बहुवचनमेव ॥

जसिति । पञ्चैते स्युः ॥ दो । दोणिण । बेणिण चिट्ठन्ति पेच्छ वा [= द्वौ द्वे

१५ वा तिष्ठत प्रेक्षस्व वा] ॥

बे सयोगे ह्रस्वता इति ह्रस्वत्वे दुणिण । बिणिण ॥ उच्चारणसामर्थ्यादुभयम्

इत्येके । तदेव सप्त रूपाणि ॥६॥१॥

२७२ तृतीयादौ तु दो-बे द्व्यादेस्त्वामो ण्ह-ण्हमिष्यते ।

जशशस्भ्यां सह तिणिण त्रेस्तृतीयादिषु ती स्मृतः ॥६॥२॥

२० तृतीयेति । मिसादेस्तु यथाप्राप्तमादेशः । दोहि । दोहिं । बेहि । बेहिं

[= द्वाभ्याम्] ॥

द्वधेति । द्व्यादे सभ्याया परस्यामो ण्ह-ण्हं इत्यादेशौ स्तः । दोण्ह ।

दोण्हं । बेण्ह । बेण्हं । ह्रस्वत्वपक्षे दुण्हं । दुण्ह । बिण्हं बिण्ह उभयमपीष्यते ॥

भ्यसि-दोत्तो-दुत्तो दोओ दोड ॥

२५ शौरसेन्यां दोदो । दोदु । दोहिन्तो । दोसुन्तो ॥

षष्ठो तूक्ता ॥ दोसुं दोसु ॥ एवं वेत्तो । वित्तो । वेओ । वेउ इत्याद्युच्चेयम् ॥
त्रिशाब्दो बहुवचनान्त एव ॥ अस्ति ॥
तिणि चिट्ठि । पेच्छ वा ॥ [= चय चिञ्च, श्रीयि वा तिष्ठन्ति श्रीन् श्रीणि
वा प्रेक्षस्व] ॥

तृतीयेति ॥ मिसो हिः । तीहिं । तीहि ॥ ५
चतुर्थाः चतुष्पाद्—आम्-अह-अह ह्रस्व । तिण्ह । तिण्हं ॥
असि-सित्तो । तीओ । तीउ ॥
छौरछेन्यां—सीदो । तीडु । तीहिन्यो । तीसुन्तो । षष्ठी तूक्ता ॥ तीसुं ।
तीसु ॥ १।२॥

२७३ चतुरशब्दस्य चत्तारि चत्तारो चत्तरो तथा ॥ १०

दीर्घो वा चतुरोनामि पञ्चादेराशताम्न होत् ॥ ६।३॥

चतुरिति । तथेति जङ्-जस्म्यां सहितस्य चतुर एते जय. स्युः ॥ चत्तारि
चिट्ठन्ति पेच्छवा । [= चत्वार चत्तस्व, चत्वारि तिष्ठन्ति । चतुर, चत्तस्व चत्वारि
प्रेक्षस्व वा] ॥ भिसादिषु लोपोन्त्यहल । क ग च—इति तत्त्वोप । मिसो हिः ॥
दीर्घेति ॥ आम्-वर्जेषु श्यादिषु परेषु चतुरोन्त्यस्य दीर्घो वा ॥ चउहिं । १५
चउहि । चउहि । चउहिं ॥ चउहिन्यो । चउहिन्यो । चउसुन्तो । चउसुन्तो ।
चउसु । चउसु ॥ चउसु चउसु ॥

अनामि किम् ॥ चउण्ह । चउण्ह ॥

पञ्चादिषु जङ्गशस्त्रे. संस्कृतवच्च ॥

पञ्चेति ॥ अत एमिस्सुपो. इति विहितमेव पञ्चादिषु शतपर्यन्तेषु न स्यात् ॥ २०
अनदन्तत्वादेव सिद्धे. पञ्च-षट्-सप्तसु अनुवादोयम् स्पष्टार्थः ॥ दशादौ तु
विध्यर्थः ॥ पंचहिं । पंचहि ॥ पंचत्तो । पचाओ । पचाउ । पचाहिन्यो । पंचा-
सुन्तो ॥ पचण्ह । पचण्ह ॥ पचसुं । पचसु ॥

षट्शब्दस्य छान्दो अन्त्यलोप । छ चिट्ठन्ति पेच्छ वा [षट् तिष्ठन्ति प्रेक्षस्व
वा] ॥ छण्हं । छण्ह ॥ छत्तो । छओ । छाउ । छासुन्तो ॥ छण्ह । छण्हं । छसु । २५
छसु ॥

सप्त-शब्दस्य युक्ताद्या. इति पलोपे तस्य द्वित्वम् । सप्त चिट्ठन्ति पेच्छ वा +
[= सप्त तिष्ठन्ति प्रेक्षस्व वा] ॥ सप्तहिं । सप्ताओ । सप्ताउ । सप्ताहिन्यो ।
सप्तासुन्तो । सप्तण्ह । सप्तण्ह । सप्तसु । सप्तसुं ॥

अष्टनो नलोपे ह्रस्व ङ. । अष्टादिषु द्वित्वम् । अष्ट चिट्ठन्ति पेच्छ वा ॥ ३०
अष्टहिं । अष्टहि ॥ अष्टण्ह । अष्टण्ह ॥ अष्टसु । अष्टसुं ॥

एव नव ॥६।३॥

२७४ दशनो दह वा प्रायः सख्यादेस्तु रहः स्मृतः ।

द्वेर्धा ते त्रयसः पञ्चपञ्चाशद्विंश पण्यच ॥६।४॥

दशेति ॥ दह । दस ॥ दसमुहो दहमुहो [= दशमुख] ॥ दहरहो ।

८ [= दशरथ] ॥

दसहिं । दहहिं । दहतो । दहामो । दहादो दहाउ । दहामुन्तो । दहणह ।

दहणहं । दहसु ॥

प्रायोग्रहणात् कश्चिन्न स्यात् ॥ दसमी अवस्था । [= दक्षमी अवस्था] ॥

दससु विसासु [= दक्षसु विष्णु] ॥

१० सख्येति । संख्यापूर्वस्य दशनो रह इत्यादेशः स्यात् ॥ एगारह । षुआरह ॥

[= एकादश] ॥

द्वेर्वेति ॥ पूर्वपदस्य द्विशब्दस्य वा इति पवर्गीयादेशः स्यात् ॥ बारह

विट्ठिति ऐच्छ वा ॥

पूर्वपदस्येति बाहुलकाकलयते ॥

१५ ते इति ॥ पूर्वपदभूतस्य त्रयस् इत्यस्य ते इत्यादेशः स्यात् ॥ तेरह ॥

पञ्चेति । पञ्चन्-शब्दस्य पण्य इत्यादेशः स्यात्पञ्चाशच्छब्दे दशन्-शब्दे च

परे ॥ पण्यरह । पञ्चदशेत्यर्थः ॥६।४॥

२७५ चतुरश्रो-चउ ततो दशनो हहः सोलहः ॥

स्युर्वासत्तीसचालीसा विशत्यादित्रयः क्रमात् ॥६।५॥

२० चतुरशब्दस्य चो-चउ इत्यादेशौ स्त संख्यायां परपदे ॥ चतुरशब्दात्परस्य

दशन्-शब्दस्य द्विदकारादिर्दह इत्यादेशः स्यात् ॥ चोहह । चउहहे ॥

सोलहेति । षोडशेत्यस्य निपातनमेतत् । दशनो रहामावे दस्य लत्वं

सस्य हत्व षष क्त्वाभावश्च निपातनात्सिद्धम् । सोलह राआणो [षोडश राजानः ॥]

२५ सप्तनः पक्षोप-तद्वित्वे दशनो रहः दशविंश-इत्यात्वं सप्तरह [सप्तदश] ॥

ष्टस्य ट् । द्वित्वम् । अष्टारह [= अष्टादश] ॥

स्युरिति ॥ विंशतित्रिंशच्छत्वारिंशदित्येषां क्रमात् बीस-तीस चाळीस-इत्यादेशाः

स्यु ॥ एओणवीसा । एगोणवीसा । ऊणवीसा ऊनविंशतेः ॥ बीसा-[विंशतिः] ॥

वावीसा [= द्वाविंशतिः] । तेवीसा [= त्रयोविंशतिः] ॥ षोवीसा [= षट्त्रिंशतिः] ॥

३० [= चतुर्विंशतिः] ॥ पंचवीसा [= पञ्चविंशतिः] ॥ छम्बीसा [= षट्त्रिंशतिः] ॥

युक्तायः इति पतोपे शेषादेश इति तस्य द्वित्वम् । अट्टावीसा [अष्टाविंशतिः] ॥

एकोनचत्तीसा [= एकोनत्रिंशत्] । ऊनत्रिंशत् ॥ तीसा = [त्रिंशत्] ॥ एकत्तीसा
एकत्तीसा [= एकत्रिंशत्] ॥ ढात्रिंशत् । हेर्वा चीसादेशे कृते इत्येकः वत्तीसा ॥
तेत्तीसा [= त्रयस्त्रिंशत्] ॥ चोत्तीसा । चउत्तीसा [= चतुस्त्रिंशत्] ॥
पंचत्तीसा [= पञ्चत्रिंशत्] ॥ छत्तीसा [= षट्त्रिंशत्] ॥ सत्तत्तीसा
[= सप्तत्रिंशत्] ॥ अट्टत्तीसा [= अष्टत्रिंशत्] ॥ ५

वत्तीसातिरिक्तेषु पृथक्पदविवक्षया तकारस्य द्वित्वम् न इत्येके ॥ एओण-
चालीसा [= एकोनचत्वारिंशत्] ॥ चालीसा [= चत्वारिंशत्] ॥ एगचालीसा ।
एगचालीसा । चलोपोपीत्येके एगचालीसा [= एकचत्वारिंशत् ॥ ६।५॥

द्विचत्वारिंशे—

२५६ द्विमुखश्च द्विकृत्वश्च द्विवारं द्विविधो द्विपात् । १०

द्विमात्रं च द्विवचनं द्विजातिश्च द्विवार्षिकः ॥ ६।६॥

२७७ द्रथादिः कलः पदः पादश्चत्वारिंशो गुरुर्लघुः ॥

पञ्चाशत्सप्ततिः षष्टिर्नवतिर्द्विसहस्रपात् ॥ ६।७॥

२७८ सद्विरेफ-द्विजिह्व इस्तादौ-द्वेर्दुरिष्यते ॥

द्विधा-द्वितीय-द्विगुणा-द्विदलेषु तु वा भवेत् । ६।८॥

द्विमुखेति ॥ चलोपः । दुआलीसा [= द्विचत्वारिंशत्] । तेआलीसा
[= त्रिचत्वारिंशत्] । चोआलीसा । चउआलीसा [= चतुश्चत्वारिंशत्] ॥ पंच
आलीसा [= पञ्चचत्वारिंशत्] । छआलीसा [= षट्चत्वारिंशत्] ॥ सत्तआलीसा
[= सप्तचत्वारिंशत्] ॥ अट्टआलीसा [= अष्टचत्वारिंशत्] ॥ अष्टाचत्वारिंशोऽप्येत-
देव ॥ दीर्घइस्वौ समासेचाम् इति वचनात् ॥ २०

एकोनपञ्चाशत् । लोप्योऽन्त्यहल् इति तलोपः । शषो स स्त्रियामाप् ॥ पञ्चः
पञ्चाशदक्षिण पण्य च इति पण्णादेशः । एओणपण्णासा [= एकोनपञ्चाशत् ।
पण्णासा [= पञ्चाशत्] ॥

२७९ दशवर्षे सप्तन आ पञ्चाशे त्वेकपञ्चनोः ।

सप्ताष्टनोश्च पञ्चो वा पण्यो दीर्घान्तु पस्य वः ॥ ६।९॥ २५

दशेति । सप्तनः अन्त्य स्याद्दशवर्षसिद्धिर्वाच्यो परयोः । पञ्चाशच्छब्दे तु परे
एकपञ्चसप्ताष्टानामन्त्यं स्यात् ॥

पञ्चो इति । पञ्चाशति परे पञ्चाशब्दस्य पण्णादेशो वा स्यात् ॥

दीर्घादिति ॥ दीर्घात्परस्य पण्णादेशस्य पस्य वः स्यात् । एआवण्णा ।

एकपण्णासा [= एकपञ्चाशत्] ॥ ६।९॥ ३०

पञ्चाशतो वा संख्यादेः शस्य लुक् सप्ततौ रितेः ।

संख्यादेः सप्त तेः सस्य ह्रस्वमिच्छन्ति केचन ॥६॥१८॥

पञ्चाशोति । बावण्या सा । द्विपञ्चाशस्तु दुपण्यासा । दुपण्या ॥

तेवण्यासा । तेवण्या ॥ चोवण्यासा । चवण्यासा । चोवण्या । चवण्या ॥

५ पचावण्यासा । पचावण्या । पचणवण्यासा । पणपण्या ॥ छपण्यासा ।

छपण्या ॥ सचावण्यासा । सचावण्या । अष्टापञ्चाशोप्येवम् ॥ अष्टावण्यासा ।

अष्टावण्या [= अष्टापञ्चाशत्] ॥

षष छः । छस्य छ् । द्वित्वम् ॥ एओणछट्टी [= एकोनषष्टि] ॥ छट्टी

[= षष्टि.] ॥ एक्छट्टी [= एकषष्टि] ॥ द्विषष्टि = दुछट्टी ॥ तेछट्टी

१० [= त्रिषष्टि.] ॥ चोछट्टी । चवछट्टी [= चतुषष्टि.] ॥ पचछट्टी [= पञ्च-

षष्टि] ॥ पंचछट्टी [पञ्चषष्टि] ॥ छचछट्टी [= षट्षष्टि.] ॥ सत्तछट्टी

[= सप्तषष्टि.] ॥ अट्टछट्टी [= अष्टषष्टिः] ॥

एकोनसप्ततौ—सप्तैति । सप्तति-शब्देतिशब्दस्य रि-आदेशः स्यात् ॥

एओणसत्तरी [एकोनसप्तति] ॥ सत्तरी [= सप्तति] ॥ एअसत्तरी

१५ [= एकसप्तति] ॥ दुसत्तरी । बासत्तरी [= द्वासप्तति.] ॥ तेसत्तरी

[= त्रिसप्तति] ॥ चोसत्तरी । चवसत्तरी [= चतुसप्तति] ॥ अट्टसत्तरी

[= अष्टसप्तति] ॥

सख्यादेरिति ॥ तेन एकहचारी [= एकसप्तति.] । बाहचारी [द्वासप्तति]

इत्याद्युदाहरन्ति ॥

२० अशीतेः सत्वे क ग च—इति तलोपे वोद्बृत्ते इति नित्यम् इकारयो सम्भौ

सवर्णे एगासी [एकाशीति] । वासी [द्व्यशीति] दीर्घह्रस्वौ समासेचाम् इति

अकारस्य दीर्घः ॥ तिआसी [= त्र्यशीति] । चोआसी । चउआसी [= चतुर-

शीति] ॥ पंचासी [= पञ्चाशीतिः] ॥ छासी [= षडशीति] ॥ सत्तासी

[= सप्ताशीति] ॥ अट्टासी [= अष्टाशीति] ॥

२५ एओणणवई [= एकोननवतिः] ॥ णवई [= नवति.] ॥ नवतेस्तलोपे

अन्येषां स्वास्-जश्-शस्-लुक् हि सु... इति दीर्घः ॥ दीर्घह्रस्वौ समासेचाम्

इति पूर्वपदान्तस्य दीर्घः ॥ एगाणणवई । एकाणणवई [एकनवति] ॥ बायावई

[द्विनवति] ॥ तेणवई [त्रिणवति] ॥ चोणवई ॥ पंचाणवई [= पञ्चनवतिः] ॥

छाणवई [= षण्णवतिः] ॥ सत्ताणवई [= सप्तनवति.] ॥ अट्टाणवई

३० [= अष्टानवति] ॥ एओणसअ [= एकोनशतम्] ॥ सअ [= शतम् ॥

शतस्य तलोपे वनवद्रूपम् ॥ एव सहस्रादेरप्युक्तम् ॥६॥१०॥

- २८१ इह सामान्यतः सिद्धा अपि केचिन्निपातितः ॥
 निपातनप्रसिद्धाश्च विशेषेणोपलक्षिताः ॥६।१०॥
- २८२ सकृदुक्तौ मन्दधिया सन्देहो मा स्म भूदिति ॥
 सामान्यतः सिद्धमपि पर्यायेण समुच्चितम् ॥६।११॥
- २८३ निपातनेषु पर्याय-सौकर्यप्रतिपत्तये ॥
 एवमुच्चावचमिह समाधेयं सुधीवरैः ॥६।१५॥
- [इति सख्यासजक षष्ठ प्रकाश]

५

— ० —

**मममः प्रकाशः
अथ तिङन्ता निरूप्यन्ते**

२८४ धातोर्हलन्तस्यादन्तो लोप्या विकरणाः कचित् ।

अद्वा तिङ्यनदन्तेभ्यो गुणः सर्वत्र न कचित् ॥७१॥

धातेरिति । हलन्तस्य धातेरभ्यते अकार प्रयोक्तव्यः । भमइ [= भ्राम्यति] ॥

उच्चममइ [= उपशाभ्यति] ॥ रुधइ [= रुणद्धि] ॥ कुणइ [= करोति] ॥

५५ किणइ [= क्रीणाति] ॥ हणइ [= हन्ति] ॥ हलन्तस्य किम् । होइ [= भवति] ॥

जंभाइ [= जम्भते] ॥

लोप्या इति ॥ सस्कृते सिद्धरूपे प्राकृता शब्दादयो विकरणा निवर्त्या ॥

होइ [= भवति] ॥ रुंधइ [= रुणद्धि] ॥ सुणइ [= शृणोति] ॥ करइ [= करोति] ॥

क्वचिदिति किम् । जयइ [= जयति] ॥

१० अद्वेति । अदन्तमिहानजन्तेभ्यो धातुभ्यः अकारागमो वा स्यात्तिङि परे ॥

पाइ । पाअइ [= प्राप्नोति] ॥ धाइ । धाअइ [= धावति] ॥ जमाइ । जभा-

अइ [= जम्भते] ॥ विक्रेइ । विक्रेअइ [= विक्रीणाति] ॥ होइ । होअइ ।

[= भवति] ॥

अनदन्तेभ्य किम् । हसइ [= हसति] ॥ भमइ [= भ्राम्यति] ॥

१५ गुण इति सर्वत्र प्रत्ययमात्रेऽपि अजन्तस्य गुण स्यात् । नेइ

[= नयति] । नेभि [= नयन्ति] ॥ नेऊण [= नीत्वा] ॥ जेऊण [जिन्वा] ॥

सोऊण [= सुपित्वा] ॥ मोइस्स [= मोदित्वे] ॥

नेति ॥ णीओ [= नीत] ॥ उड्डीणो [= उड्डीन] ॥७१॥

२८५ ऋतस्त्वरः वृषादीनामरि दीर्घो रुषादिषु ॥

२० चि जि श्रु हु स्तु-लू-पू-धू-भ्यो णो ह्रस्वश्च वा कचित् ॥७२॥

ऋत इति ॥ ऋकारस्य अर् इत्यादेश स्यात् । तकार उच्चारणार्थं ॥

करइ [= करोति] ॥ धरइ [= धरति] ॥ हरइ [= हरति] ॥ तरइ [= तरति] ॥

वृषेति ॥ वृषादीनामृकारस्य अरि इत्यादेश स्यात् । वरिमइ [= वर्षति] ॥

मरिसइ [= मर्षति] ॥ हरिसइ [= हृष्यति] ॥

२५ दीर्घ इति ॥ रूसइ [= रूयति] ॥ तूसइ [= तुप्यति] ॥ मूसइ

[= सुप्याति] ॥ वृसइ [वृष्यति] । पृसइ [= पृष्णाति] ॥ इत्यादि-
स्वदशाः रुषादयः ॥

चिजीति ॥ चिञ् चयने इत्यादिभ्यो ण इत्यागमः स्यात् । धातोश्चाचो इस्वः ।
चिणइ [= चिनोति] ॥ जिणइ [= जिनाति] ॥ सुणइ [= शृणोति] ।
हुणइ [= जुहोति] ॥ धुणइ [= स्तौति] ॥ लुणइ [लुनाति] ॥ पुणइ ५
[= पुनाति] ॥ धुणइ [= धुनोति] ॥

वेति ॥ एषु केषाचित् वा स्यात् ॥ उचिणइ । उच्चेइ [= उचिनोति] ॥
जयइ । जिणइ [जयति] ॥ जेऊण । जिणिऊण [= जित्वा] ॥ सोऊण ।
सुणिऊण [श्रुत्वा] ॥७।२॥

२८६ श्रीरवः स्याद् धातोस्तु खा-धैकत्वे सृजेः सिरः ॥ १०

द्वित्वमन्त्यस्य शक्-जिम्-लग्-मग्-कुप्-नश् पट्-लट्
त्रुटामटः ॥७।३॥

२८७ तुद् नट्-सिजादेश्च प्रादेर्वा मीलेर्वा चल-स्फुटोः ॥

दि दे स्तः प्रथमाद्यस्य वचनस्य कचिन्त्विरे ॥७।४॥

ओ इति ॥ धातोर्बर्णस्यावादेशः स्यात् । निहृते [= नण्ववइ] ॥ १५
व्यवते [= चवइ] ॥ रौति = रवइ ॥ प्रसूते = पसवइ ॥

खा-धेति ॥ खाट् मङ्गणे । धा गतिशुद्ध्यो । अनयोः । क्रमात् खा धा
इत्यादेशौ स्तः एकवचने परं ॥ खाइ [= खादति] । खाउ [= खादतु] ॥
खाहिइ [= खादिष्यति] ॥ धाइ [= धावति] । धाउ [= धावतु] ।
धाहिइ [धास्यति] ॥ २०

एकत्वे किम् । [खादन्ति =] खादति ॥ [धावन्ति =] धावन्ति ॥

बाहुलकात्कचिन्म ॥ धावइ ॥

सृजेरिति । सृजधातो सिर इत्यादेशः । निसिरइ । वोसिरइ [= व्यवसृजति] ॥
द्वित्वमिति । सक्कइ [= शक्नोति] ॥ जिम्मइ [= जेमति] ॥ लग्गइ
[= लगति] ॥ २५

प्रादेरिति ॥ पमिल्लाइ । पमीलइ [= प्रमिलति] ॥

प्रादे किम् । मीलइ [= मिलति] ॥

वेति ॥ अनयोरन्यस्य वा द्वित्वं वा स्यात् ॥ चवलइ । चलइ [= चलति] ॥

फुटइ । फुटइ । [= स्फुटति] ॥

दिदे इति । तिडा प्रथमपुरुषैकवचनस्य स्थाने दि-दे इत्यादेशौ स्तः । हसइ ३०
[हसति] । वेवइ [= वेपते] ॥ होइ [भवति] ॥ क ग च-इति दलोपः ।
हसए । वेवए ॥

दकारोच्चारण शौरसेन्यादौ श्रवणार्थम् ॥ यथा
चित्ते चिहुट्टदि ण खुट्टदि सा गुणेषु
सेज्जासु लोट्टदि विसट्टदि दिम्मुहेसु ।
बोलम्मि वट्टदि पवट्टदि कव्ववन्धे
प्राणेषु तुट्टदि चिर तरुणा तरट्टी ॥

५

क्वचिदिति । प्रथमेकवचनस्य क्वचित् इरे इत्यादेश स्यात् ॥
सूसहरे गामचिक्खल्लो = शुष्यति ग्रामकर्दम ॥७।१॥

२८८ अदन्तादेव देसे स्तः इरे-न्ति-न्ते बहुष्विह ॥

सिसेस्तो मध्यमस्यादेरिस्था हच्च बहुष्विह ॥७।१॥

१० अदन्तेति । योयमुक्तः प्रथमाद्यस्य दे-आदेशो यश्च मध्यमाद्यस्य मे आदेशो
वक्ष्यते तौ द्वावपि अदन्तादेव धातो स्त नान्यत इति नियम्यते ॥ हसप् ॥
हससे ॥

अदन्तादेव किम् । होइ । होसि ॥ ठाइ । ठासि [= तिष्ठति । तिष्ठसि] ॥

इरे इति ॥ प्रथमपुरुष बहुवचनस्यैते त्रय स्युः ॥ दोण्णि वि ण पट्टप्पिरे बाहू =

१५ द्वावपि न प्रभवतो बाहू ॥ विच्छुहिरे विक्षुभ्यन्ति इत्यर्थः । हौति [= भवन्ति] ॥
वेवति [= वेपन्ते] ॥ गज्जति ॥

गज्जन्ते स्वे मेहा वीहन्ते रक्खसाण च ।

उप्पज्जन्ते कइहिअसाअरे कव्वरअणाइ ॥ =

गज्जन्ति रवे मेघा विध्यन्ते राक्षसाना च ।

२० उत्पद्यन्ते कविहृदयसागरे काव्यरत्नानि ॥

मिसेरिति । म यमपुरुषेकवचनस्य सि से एषौ स्त ॥ हससि । हससे ।

वेवमि । वेवसे ॥ अदन्तादेव दे से स्त इति नियमान्न हसे । होसि । ठासि ॥

इत्येति ॥ इह मध्यमवहुवचनस्येतौ स्त । हमित्था । हमह । वेवित्था ।

वेवह ॥

२५ सूत्रद्वय-सदश-पाठात् इत्या प्रथमैकवचनस्यापीष्यते । ज ज तं रोइत्या =
यद्यत्ते रोचन्ते ।

हचश्चकारो विशेषणार्थ ॥७।५॥

२८९ मि-बिन्दू उत्तमस्यादेः बहुष्वस्य तु मो मुमाः ॥

मौ परे त्वत् आत्व वा इत्वा स्वे मो-मु मेषु वा ॥७।६॥

३० मीति ॥ उत्तमपुरुषैकवचनस्येतौ स्त । होमि । हसामि । वेवामि ।

बहुजाणुअ रुसिउ सकरु शक्नोमि इत्यर्थः । न मर = न त्रिये
इत्यर्थः ॥

वह्निः । अरयोत्तमस्य बहुषचनस्य एते स्युः ॥ हसामो । हसामु ।
हसाम । = [हसाम.] ॥ तुवरामो । तुरामु । तुराम = त्वराम* ॥

माविति । उत्तमैकवचनादेशे मि-शब्दे परे आवं वा स्यात् । हसमि ।
हसामि ॥ जाणमि । जाणामि [= जानामि] ॥ लटलोडोस्तु पृथ्वमपि वक्ष्यते ॥
हसेमि । जाणेमि ॥ अत किम् । होमि ॥

इत्येति । एषु परेषु अत इत्वमात्रं च वा स्यात् । पक्षे दन्तत्वमौत्सगिकम् ।
भणिसो । मणामो । भणमो ॥ पढसु । पढासु । हसिम । हसाम । हसम ॥

अत इत्येव । होमो । ठामो ॥७॥६॥

२६० लट्-लोट शतृषु वा एत्वं कचिच्चात्व कचिच्च न ।

लट्-लिङ्-लोट्-लुट्-लृट् ज्ञ-ज्ञा वा स्तत एच्च तयोरतः ॥७७॥ १०

लटिति । एषु परेष्वात् एत्वा वा श्यात् । हसइ । हसेइ । हसति । हसमि ।
हसेसि । हसमि । हमेमि । हम्भो । हसेमो । हसामो । हसिसु । हमेसु ।
हसामु ॥ एवं हसेम इत्यादि ॥

लोट्—हसउ । हसेउ ॥ एव सर्वत्र ॥

शतृ—हसतो । हसेतो ॥

क्वचिदिति ॥ लडादौ अत आत्वमपि क्वचित्स्यात् । सुणाउ । सुणादु भव
[शृणोतु भवान्] । पचे सुणेदु । सुणदु ॥

कचिदिति ॥ एवमात्र च क्वचिन्न स्यात् ॥ जअह । जअउ । जअतो ॥

लङ्गिदि ॥ वर्तमानार्थलट विध्याद्यर्थयोश्च लिङ्-लोटोर्भवित्यर्थयोः लुट्-
लुटोश्च स्थाने ज-जा इत्यादेशौ स्तो वा तयोश्च परयोस्त एव च स्यात् । २०
हसेजा । सुणेजा । सुणेज । एव सर्वपुरुषेषु सर्ववचनेषु च उदाहार्यम् ॥

पक्षे हसइ । सुणइ । हमति । हससि । हसिन्था । हममि । हसामि ।
हसिमो । हसामो । हममो । हसिमु । हसमु । हमामु ॥ हसिम । हमम ।
हसाम । इत्यादि प्रागुक्तम् ।

एव लिङादावपि ॥ हसेजा । हपेज्ज । हसेत् । हसतु । हसिता । हसिष्यति २५
इत्यर्थ ॥

अन्ये पुनः अहसत् । अहासीत् । जहास । हस्यात् । अहसिष्यत् ।

इति लङ्-लुङ्-लिट्-लिङ्-लृङामस्यर्थे अविशेषेणादेशा बाहु ॥७७॥

२६१ अजन्तानां तु मध्येपि उज उजा वास्तो लडादिषु ॥

लिङ्गलोदोरेकवचमां क्रमात् उ सु सु हिश्च सौ ॥७८॥ ३०

अजन्तेति । अजन्तानां धातूनां लडादिषु परेषु ज्ञ-ज्ञा इत्येतौ विकरणवन्मध्ये

वा स्तः ॥ अपि शब्दालङ्कारादीनां स्थानेषु वा स्तः ॥ लटि— होजइ । होजाइ । होज । होजा । पक्षे होइ । होजसि । होजासि । होज । होजा ॥ पक्षे होसि । होजमि । होजामि । होज । होजा ॥ पक्षे होमि ॥

एवं बहुवचनेऽप्युदाहाय्यम् ॥

५. लिङ्लोटो—होजउ । होजाउ । होज्ज । होज्जा । पक्षे होउ । भवतु । भवेद्वा इत्यर्थः ॥

एवं पुरुषान्तरे वचनान्तरेपि ॥

लुट्-लोटो—होजहिइ । होजाहिइ । होज । होजा । पक्षे होहिइ ॥

भविता भविष्यति वा इत्यर्थः ॥

१०. एव पुरुषान्तरे वचनान्तरेपि ॥

अजन्तानां किम् । हसेज । हसेजा । तुवरेज्ज । तुवरेज्जा ॥

लिङिति ॥ प्रथमपुरुषाद्येकवचनानां क्रमादेतं त्रयं स्युः ॥ दि-दे-सि-से

मो-सु-मानामपवादः ॥ कगच—इत्यादिना द-लोपः ॥ होउ । हसउ ॥ एव

हसेत् भवत् इत्यर्थः । दकारोच्चारण शौरसेन्याद्यर्थम् ॥ एदु एदु पिअसखी

१५. [= एतु एतु प्रियमर्त्ता] ॥ हससु तुम [= हस त्वम्] ॥

इत्वात्वे मो-सु-मे-पु वा ॥ हसिसु । हसामु अह [= अह तमेम्] ॥

हिङ्चेति ॥ मध्यमकवचनादेशस्य सोर्विषये हि स्यात् । चकारात्सुरपि ॥

होहि । होसु । वंहि । वेसु ॥७८॥

२६२ अतः परस्य सेस्विज्जस्विज्जहीज्जेलुकस्तु वा ॥

२०. बहुवचनानां तु वचसां लिङ्लोटोन्तुहमो क्रमात् ॥७९॥

अदन्तात्परस्य मध्यमैकवचनस्य स्थाने इज्जसु-इज्जहि-इज्जे लुक् चादेशः

वा स्युः ॥ तुम हसेज्जसु [= त्वं हसे] हसेज्जेहि । हसेज्जे । हसअइए ।

इत्येव पक्षे हससु ॥

अतः किम् । होसु । ठासु ॥

२५. बह्विति । लिङ्लोटोर्बहुवचनानां स्थाने क्रमात् न्तु-ह-मो इत्यादेशः स्युः ॥

हसतु । हसह । हसामो । हसिमो । हसेयुः । हसेत । हसेम इत्यर्थः ॥ एव

तुवरतु । तुवरह । तुवरामो । तुवरिमो ॥

लोटोप्येतान्येव रूपाणि ॥ किन्तु लट्-लोट्-शतृषु वा एत्वम् इत्येत्वं

विशेषः ॥ तद्यथा । हसेउ । हसउ । हसेतु । हसतु ॥

३०. मध्यमस्यैकत्वे हसेसु । हससु । हसेहि । हसहि । हसेज्जसु ।

हसेज्जहि । हसेज्जे । हसे ॥

बहुत्वे हसेह । हसह ॥

उत्तमैकत्वे—हसेमु । हसमु ॥

इत्वात्वे मो-मु-मेषु वा इत्यावेत्वम् अपि—हसिमु । हसामु । हसेमा ।
हसिमो । हसमो । हसामो ॥

यदा तु लट्-लिट्-लोट्-लृट्-लृटा उज्ज उजा वा स्त एच्च तयोरतः इति ५
प्रवर्तते तत्र पक्षे हसेज्ज । हमेज्जा ॥

एव सर्वपुरुषवचनेषु ॥

अजन्तानां तु मध्येपि उजे उजा वा स्तो लडादिषु इति पक्षे होज्जउ ।
होज्जाउ । होज्ज । होज्जा । होज्ज तु जा-पक्षेपि सयोगे हस्वता इति हस्व ॥
होज्सु । होज्जासु । होजहि । होज्जाहि । होज्ज । होजा । होज्जह । होज्जाह । १०
होज्ज । होजा । होज्जमो । होज्जामो । होज्ज । होज्जा ॥७।६॥

२६१ लिङादेशस्य उजस्याग्रे इकारो वा प्रयुज्यते ॥

स्वरात्लङ् लुङ्-लिट्-सी-ही हीञ्च ईञ्च हलन्ततः ॥७।१०॥

लिङेति ॥ होज्जइ । होज्ज ॥ भवेदित्यर्थः ॥ एव सर्वपुरुषवचनेषु ॥

स्वरादिति । स्वराद्वातो परेषामेषामैकस्य त्रयः स्यु सर्वपुरुषवचनेषु १५
अविशेषात् ॥ कार्मा । कार्ही । कार्हीअ । अकरोत् ॥ अकार्षीत् । चकार इत्यर्थः ।
ठार्मा । ठार्ही । ठार्हीअ ॥ होही । होहीअ सा तुम अह वा ॥

ईअ इति ॥ हलन्तात्तु लडादे ईअ इत्यादेश स्यात् । हुवीअ । अभवत् ।
अभूत् । बभूव इत्यर्थः ।

एव हसीअ । गण्हीअ ॥७।१०॥

२०

२६४ धातोरत इदेच्च स्याल्लुट्-लृट्-क्त्वा-तव्य तुमुषु च ।

धातोर्हि लुट्-लृटोर्वा तु स्साहास्तोभि भमोमुषु ॥७।११॥

धातोरिति । लुडादिषु परेषु अत इत्त्वमत्त्व च पर्यायेण स्यात् ॥ हसिहिअ ।
हसेहिअ । हसिऊण । हसेऊण । हसिअव्य । हसेअव्य । हसिउं । हसेउ ॥

अतः किम् । होहिइ । काहिइ । काऊण ॥

२५

धातोर्हीति ॥ लुट्-लृटोः परयोर्वातो परो हि-विकरण स्यात् । होहिइ ।
भविता । भविष्यति ॥ होहिति । होहिसि । होहित्या ॥ एव हसिहिइ ।
हसेहिइ । काहिइ ॥

उत्तमे तु—वा खिति ॥ उत्तमादेशेषु एषु परत स्सा-हा इत्येतौ स्त ॥ पक्षे
हिरपि ॥ होस्मामि । होहामि । होस्साम । होहाम । होस्मामो । होहामो । ३०
होस्सामु । होहो ॥ पक्षे होहिमि इत्यादि [= भविष्यामि] ॥७।११॥

२६५ मेः स्सं वा वा कृदो हं वा हिस्सा-हित्या म-मो-मुषु ।

उज्जजा लृङः सर्वपुरुषवचनेष्वत एत्तयोः ॥७१२॥

मेरिति । लृट्-लृटोरुत्तमैकवचनादेशस्य मे स्थाने स्सं इत्यादेश स्याद्वा ॥

अह होस्स । हसिस्स । हसेस्स [= हसिष्यामि] ॥ कित्तइस्सं कीर्तयिष्या-
५ मीत्यर्थः । पक्षे होहिमि । होस्सामि । होहामि । कित्तइहिमि ॥

वेति । कृजो दाजश्च परस्य लृट्-लृटोऽदेशस्य मे हं इत्यादेश स्याद्वा ।

काहं । दाह । करिष्यामि । दास्यामि इत्यर्थः । पक्षे काहिमि । काहिस्सामि ।
काहामि । दाहिमि । दास्सामि । दाहामि ॥

वा हीति ॥ षष्ठ्यर्थं सप्तमी । लृट्-लृटोरुत्तमपुरुषबहुवचनादेशानामेषा-
१० मंतौ वा स्त । होहिस्सा । होहित्या ॥ पक्षे होहिम । होस्साम । होहाम ॥ एव
हसिहिस्सा । हसेहिस्सा । हसिहित्या । हसेहित्या ॥

उज्ज-उजादेशपक्षे तु हमेज्ज । हसेज्जा ॥ सो दे तुम तुम्हे । अह अम्हे
वा । एव पठेज्ज पठेज्जा ॥ अजन्तानान्तु होज्जहिइ । होज्जाहिइ । होज्जा ।
होज्ज ॥ पक्षे हसिहिइ । हसेहिइ । होहिइ । इत्यादि ॥

१५ उज्जजेति ॥ लृङः सर्वपुरुषवचनानां स्थाने उज्जजा इत्यादेशो स्त ॥ तयोश्च
परयोरत एव वा स्यात् । होज्ज । होज्जा । अभविष्यदित्यर्थः ॥ हसेज्ज ।
हसेज्जा ॥७१२॥

२६६ न्तमाणावपि तस्य स्तोस्तेः स्यादत्थि तिवादिभिः ॥

सिर्वा सि सेभ्या म्हि-म्हो-म्हा वा भिमो सा क्रमान्न मुः ॥७१३॥

२० न्तमाणाति ॥ तस्य लृङः स्थाने सर्वत्र न्तमाण इत्येतावादेशा स्त ॥ होन्तो ।
होमाणो ॥ अभविष्यत् । अहसिष्यदित्यर्थः ॥

अस्तेरिति ॥ तिवादिभिर्विभक्तिभि सहितस्यास्ते स्थाने अत्थि इत्यादेश
स्यात् ॥ अत्थि सो राजा [= अस्ति स राजा] ॥ अत्थि राआणो [= सन्ति
राजान्] ॥ अत्थि तुम तुम्हे ॥ [= अस्मि त्वम् । स्थ यूयम्] ॥ अह अम्हे वा

२५ [अहम् वयम् वा] ॥

सिर्वेति ॥ मध्यमपुरुषैकवचनादेशाभ्यां सि-पेभ्या सहितस्यास्ते स्थाने
सिरादेशो वा स्यात् ॥ णिञ्चितो दाणि मि तुम=निश्चिन्त इदानीमसि त्वम् ॥ पक्षे
अत्थि तुम ॥

म्हीति ॥ उत्तमैकवचनादेशेन मिना सहितस्यास्ते मिह बहुवचनस्यादेशेन
३० मो इत्यनेन सहितस्य म्हो इत्यनेन सहितस्य तु म्ह इत्यादेशो वा स्यात् ॥
एसमिह ॥ एवास्मि ॥ गअम्हो = गता स्म ॥ अत्थि अह । अत्थि अम्हे ॥

न मुरिति ॥ उत्तमबहुवचनस्य विहितो मु. अस्तेर्न प्रयोक्तव्यः ॥ तथा
नोदाहृतम् ॥

एव लिङ्लोटो लुट् लृट्-लेट्-लृट्त्वपि रूपाणि ज्ञेयानि ॥७१३॥

२६७ लङ्-लुङ् लिङ्भिस्तु सहितस्यास्तेरासि अहेसि च ।

श्रुवः सोऽच्छ गमेर्गच्छ रुदेर्गेच्छ दृशेर्दच्छ ॥७१४॥ ५

२६८ विदेर्वच्छ मुचेर्मोच्छ वचेर्वोच्छ च लुट्-लृटोः ।

छिदेर्छेच्छ भिदेर्भेच्छ भुजेर्भोच्छ हि लुकू च वा ॥७१५॥

लङिति ॥ लिङाद्यन्तस्यास्तेरेतां स्त । आसि सो राआ राआणो तुम तुम्हे
अह अम्हे वा आसीत् ॥ अभूत बभूवेत्यर्थः ॥ एवम् आसम् । आसी । आस्त ।
आमम् । आस्म इत्याद्यर्थेपि योज्यम् ॥

१०

अहेसि सो ते तुम तुम्हे अह अम्हे इत्यादि ॥

शेष लङवत् ॥

शृणोते लटि सुणइ । सुणेइ । सुणए । सुणति ॥ सुणते । सुणिरे ।

सुणसि । सुणेसि । सुणित्था । सुणह । सुण । सुणेमि । सुणामि । सुणमि ।

सुणिमो । सुणामो । सुणेमो । सुणिसु । सुणसु । सुणिसु । सुणिस । सुणाम ॥ १५
सुणेम ॥

उज उजादेशपक्षे तु सुणेउज । सुणेउजइ । सुणेउजा ॥

एव सर्वपुरुषवचनेषु । लिङि मृणउ सा । लिङ्लोटोरेकवचसा क्रमाद् दु-सु सु
हिश्च सो इति सूत्रेण यात् इत्यस्य उ-आदेश ॥ मृणउ सा = शृणुयात्सा
इत्यर्थः ॥

२०

क्वचिदात्वम् मृणाउ । मृणतु । मृणसु । मृणेज्जसु ॥ मृणेज्जहि । मृणेज्जे
सण वा तुम ॥ मृणह तुम्हे । मृणिसु । मृणामो मृणिमो ॥

लोटोप्येवम् । ए-य विशेष । मृणउ । मृणाउ । मृणेतु मृणेतु ॥ इत्यादि ॥

उभयत्र उज-उजादेशपक्षे सुणेउज सुणेउजा इत्यवशिष्टम् ॥ सर्वपुरुष-
वचनेषु । लङ्-लुङ्लिटसु ईअ हलन्तत सुणीअ सो = अशृणोत् । अश्रौषीत् २५
शुश्राव वा ॥ एव सर्वपुरुषवचनेषु ॥

लुट्-लृटोस्तु—सुणिहिइ । सुणिहिति । सुणिहिमि । सुणिहित्था । सुणिहिइ ।
सुणिहिमि । सुणिस्सं । सुणिस्सामि । सुणिहामि ॥

बहुवचने तु सुणिहिमो । सुणिस्सामो । सुणिहामो । सुणिहिस्सा । सुणिहित्था ॥

दि दे स्त प्रथमाद्यस्य इति सूत्रेण ता इत्यस्य स्थाने दि इत्यादेश । सोच्छिइ ३०
श्रोता इत्यर्थः । एवमुभयोरप्युक्तम् ॥

पृथ्वपक्षे सुणोहिह इत्यादि ॥

उज-ज्जादेश-पक्षे तु सुणेज्ज सुणेज्जा ॥

इत्थेव सर्वत्र । लुङ्प्येवम् ॥ न्तमाणयो पक्षे सुणतो । सुणमाखो अखो-
ष्यत् इत्यर्थः ॥

५ लुट्लुटोरपरो विशेषः ॥

श्रुव इति ॥ लुट्लुटो परयो शृणोत्यादीना सोच्छादय आदेशा वा स्युः ।
तेषु कृतेषु लुट्-लुटोर्हि इति विहितस्य हेर्लोपश्च वा स्यात् ॥ सोच्छिह । सोच्छि-
हिह । सोच्छिति । सोच्छिहिति । सोच्छिसि । सोच्छिहिसि । सोच्छित्था ।
सोच्छिहित्था । सोच्छिह । सोच्छिहिह । सोच्छिमि । सोच्छिहिमि । सोच्छिस्सामि ।
१० सोच्छिहित्था ॥

एवमुभयोरपि ॥ गच्छिह । गच्छिहिह ॥ गच्छिति । गच्छिहिति । गच्छिसि ।
गच्छिहिसि । गच्छित्था । गच्छिहित्था । गच्छिहिह । गच्छिमि । गच्छिहिमि ।
गच्छिस्सामि । गच्छिहामि । गच्छिस्स । बिन्द्वादेशे गच्छ । गच्छिमो । गच्छिहिमो ।
गच्छिस्सामो । गच्छिहामो । गच्छिस्सा । गच्छित्था ॥ एवमुभयोरपि ।

१५ एव रुदादीनामप्युज्जेयम् ॥

पक्षे सुणिहि इत्यादि प्रागेवोदाहृतम् ॥ ७ । १५ ॥)

२९६ नामधातुषु तु प्रायः क्यङ्-ऋषोर्वा य-शब्द-लुक् ॥

शोः स्याददेदावभ्रावे न ज्ञादेरेत् कचिच्च नाव ॥ ७।१६॥

नामेति । अनयोर्थ शब्दलोपः स्यात् । गुरुकायते = गुरुआड ॥ पक्षे यमा-

२० लोपः । गुरुआअह ॥ क्यप्—लोहिआह । लोहिआअह [=लोहितायते ॥

णेरिति । धातोणि प्रेरण इति विहितस्य शो स्थाने चत्वार एत आदेशा
स्युः ॥ दरिप्पह । दरिप्पेह । दरिप्पावह । दरिप्पावेह [= दर्शयति] ॥ कारह ।

कारेह । करावद् करावेह । [= कारयति] ॥ सुणह । सुणेह । सुणावह । सुणावेह ।
[= श्रावयति] ॥ कारति । करेति । करावति । करावेति इत्यादि पूर्वप्रक्रियोन्नेया ॥

२५ नेति । ज्ञा अवबोधने । इत्यादे परस्यणरेत्वं न स्यात् ॥ जाणह । जाणावह ।
[= जानाति । ज्ञापयति] ॥

क्वचिदिति ॥ क्वचित् खेराव न स्यात् ॥ पावह । पावेदु । प्रापयति ।
[प्रापयतु] ॥ भावह । भावेह [= भावयति] ॥ ७।१६॥

३०० गुब्वादेशस्त्वविर्वा स्यात् भ्रमेर्यन्ते भमाड वा ।

१० भावकर्माथेषु तिङ्क्षु क्ते च स्यादावि लुक् च शोः ॥ ६।१७॥

गुब्वादेशेति ॥ सोमविअ । सोसिअ = शोषितम् ॥ तोसविअ । तोसिअ =
तोषितम् ॥

अमेरिति ॥ ण्यन्तस्य अमे. स्थाने वा ममाङ् इत्यादेशः स्यात् । ममाङ् ।
ममाङ् । पक्षे मामेङ् । ममाङ् । ममावङ् ॥

मावेति ॥ जे आवि इत्यादेशः स्यात् । पक्षे लुक् । कारीअङ् । करावीअङ् ।
कारिज्जङ् । कराविज्जङ् ॥ हासीअङ् । हसावीअङ् । हासिज्जङ् । हसाविज्जङ् ॥

क्ते — कारिअ । कराविअं [= कारितम्] ॥ खामिअ । खमाविअं [= क्षमा- ५
पितम्] ॥ ६ । १७ ॥

३०१ अत आत्वमदेर्लुलु आतोच्चावादिषु क्वचित् ।

ईअ-इज्जौ यको वास्तो डीस-वुच्चौतु दृश्वचोः ॥ ७ । १८ ॥

अत इति ॥ यो स्थाने विहितेषु अत्-एत्-लुक् एषु कृतेषु धातोरत आत्वं
स्यात् ॥ कारङ् । कारेङ् । कारिअ । हासङ् । हासेङ् । हासिअ । मसामङ् । १०
ससामिअं ॥

आतो इति । आव आवे आवि इत्येषु तु परेषु धातोरत आत्वं च स्यात् । क्वचि-
प्रहरणं प्रयोगानुसारार्थम् । तेन अवादेशे नित्यम् ॥ करावङ् । उवसमावङ् ॥ आवे-
आव्योस्तु वेच्छन्ति ॥ करावेङ् । कारावेङ् । कराविअ काराविअ ॥ हसावङ् ।
हामावङ् । हसाविओ । हासाविओ ॥ सिद्धरूपापेक्षयोपधाकारस्यात्वं विधीयते ॥ १५

आत. किम् । तोसवङ् [= तोषयति] ॥ दूमवङ् [= दूषयति] ॥

ईएति ॥ भावकर्मणोविहितस्य यक. स्थाने एतावादेशौ वा स्तः ॥ हसीअङ् ।
हसिज्जङ् । हस्यते ॥ करीअङ् । करिज्जङ् ॥

पक्षे मए नवेज्ज न वजेज्ज । तण लहेज्ज । लहेहिज्ज ॥

डीसेति ॥ अनयोरेतौ क्रमास्तः । डित्वात् टिलोपः ॥ दीसङ् [= दृश्यते] । २०
वुच्चङ् [= उच्यते] ॥

ईअ-इज्जयोरपवादः ॥ ७ । १८ ॥

३०२ द्विरुक्तो वो जि-श्रु-हु स्तु-धू-पू ल्वा वात्र लुक् यकः ॥

चेठ्ठा म्म व्वश्च खन्हन्योम्मोन्त्यस्य बहुल हनः ॥ ७ । १९ ॥

द्विरुक्तो इति । ज्यादीना द्विरुक्तो वकारोन्त आगमो वा । तत्र च कृते यको २५
लुक् स्यात् । यक्-प्रकरणाद् भावकर्मणोरिति गम्यते ॥ पक्षे यथाप्राप्तौ ईअ-
इज्जौ । जिव्वङ् । जिणीअङ् । जिणिज्जङ् ॥ [= जीयते] सुव्वङ् । सुणीअङ् ।
सुणिज्जङ् ॥ [= श्रूयते] ॥ हुव्वङ् । हुणीअङ् । हुणिज्जङ् ॥ [= हूयते] ॥ धुव्वङ् ।
धुणीअङ् । धुणिज्जङ् ॥ [= स्तूयते] ॥ धुव्वङ् । धुणीअङ् । धुणिज्जङ् [= धूयते] ॥
पुव्वङ् । पुणीअङ् । पुणिज्जङ् [= पूयते] ॥ लुव्वङ् । लुणीअङ् । लुणिज्जङ् ३०
[= लूयते] ॥

लिङ्-लोटो जिब्बउ । जिब्बेड । जिब्बेज्ज । जिब्बेज्जा ॥

लङ्-लुङ्-लिट्सु तु जिब्बीअ ।

लुट्-लोटोस्तु जिब्बिहड् । इत्यादि ॥

पुरुषान्तरे वचनान्तरे चोह्यम् ॥

- ५ चेवेति ॥ चिञ् चक्षने इत्यस्य द्विरुक्तौ मकारवकारावागमौ वा स्तः । तत्र यको लुक् च ॥ चिम्मड । चिब्बड । पक्षे चिणीअड । चिणिज्जड् ॥

खञ्जित । अनयोरन्त्यस्य द्विरुक्तौ मो वा स्यात् यको लुक्च ॥ हम्मड् [= हन्त्यते] ॥ खम्मड् [= खन्यत] ॥ पक्षे - हणीअड । हणिज्जड् ॥ खणीअड । खणिज्जड् ॥ खनिहिड् । खणिहिड् ॥

- १० बहुलमिति । हन्तेर्मान्तादेशो बहुल स्यात् । भावकर्मणोरुक्त ॥ क्वचित्क-संयपि ॥ हम्मड् । हन्तीत्यर्थ ॥ क्वचित्क भवति ॥ हतव्व । हतूण्हओ ॥ ७११ ॥

३०३ दुहेदुम्भ लिहेलिम्भ वहेवुम्भ निपात्यते ।

हस्य ङभः अत उत्त्व च वा वहेर्वा निपात्यते ॥ ७२० ॥

दुहेरिति । भावकर्मणोर्वा यको लुक् इत्याप्रकारणान्तमनुसन्धेयम् । अनेक-

- १५ वर्णादेशादन्यत्रान्यस्य च इति ॥ दुब्बड । दुह्यत इत्यर्थ ॥ पक्षे--दुहिज्जड् [दुह्यते ।

लिहरिति । लिब्बड । लिहिज्जड् [लिह्यते] ॥

वहेरिति ॥ वुब्बड । वहिज्जड् [उह्यते] ॥ ७२० ॥

३०४ रुधे रुढभाथ समुपानुभयो रुड्मेत्यपीष्यते ॥

- २० वन्धेवज्जम् दहेर्ज्जम् वाहिण्य व्याह्वयः स्मृतः ॥ ७२१ ॥

रुधेरिति ॥ रुब्बड । रुहिज्जड् ॥

अथेति ॥ मरज्जड् ॥ उवज्जड् । अणुरज्जड् ॥ पक्षे मरुब्बड । सरुधिज्जड् ॥ इत्यादि ॥

बन्धेरिति । वज्जड् । बधिज्जड् ॥

- २५ दहेरिति । डज्जड् । डहिज्जड् ॥

वाहिण्येति । वाहिण्यड् । वाहरिज्जड् । व्याह्वयत इत्यर्थः ॥ ७२२ ॥

३०४ द्विरन्त्यो गम-हस-रुव भण्-लभ्-कथ-मुज्-स्पृशाम् ।

वृ जृ-हृ-कृ-श्रुताभीरः सिण्पः स्निह्-सिचोः स्मृतः । ७२२ ॥

द्विरन्त्येति ॥ गमादीनामन्त्यो वर्णौ द्विरुच्यत ॥ वा यको लुक् च ॥ गम्मड् ।

- ३० हस्सड् ॥

रुवेति कृतवान्तादेशो रुदिर्निदिश्यते ॥ रुब्बड् । [= रुद्यते] भण्णड् ।

[=मण्यते] । लब्धम् [लभ्यते] ॥ कथम् [कथ्यते] ॥ भुज्जम् [=भुज्यते] ॥

छुप्पम् । छिप्पम् [= स्पृश्यते] ॥

पक्षे गमिज्जम् इत्यादि ॥

तु इति । एषामृकारस्य ईर स्याद्वा यको लुक् च ॥ तीरम् । तरिज्जम् ।
[= तीर्यते] ॥ जीरम् । जरिज्जम् [= जीर्यते] ॥ हीरम् । हरिज्जम् [=हिर्यते] ॥ ५
कीरम् । करिज्जम् [= क्रियते] ॥

सिप्पम् इति ॥ मिप्पम् । सिन्हाते । सिध्यते वेत्यर्थः ॥ ७ । २२ ॥

३०६ अजेव्विदप्प आदप्प आरभेर्धेप्प तु ग्रहेः ।

जानातेर्गण्व-गज्जौ स्तः स्पृशतेः छिप्प इत्यपि ॥७।२३॥

अजेरिति । विदप्पम् । विदविज्जम् ॥

१०

आदेति आदप्पम् । आदवीअम् ।

आदविज्जम् ॥

धेप्पेति । धेप्पम् । गेण्हिज्जम् ।

जानेति ॥ णव्वम् । णज्जम् । पक्षे ॥

जाणिज्जम् । मुणिज्जम् । [= ज्ञायते] ॥

१५

स्पृशेति । छिप्पम् । पक्षे छिविज्जम् ॥७।२३॥

इति भाव-कर्मसिद्धिः ।

३०७ इषुगमास्यमा छोन्तः छिद्धिदोस्तु नुमागमः ।

बुधयुधक्रुधसिधमुहां मोन्तस्य स्याद्द्विधोदितः ॥७।२४॥

इच्छति । एषा च्छान्तादेशः स्यात् । इच्छम् [=इच्छति] । इच्छिहम् ॥ इच्छिडं ॥ २०

गच्छम् [=गच्छति] । गच्छिहम् [गमिष्यति] ॥ जच्छम् [= यच्छति] ॥ आसि

उपवेशने । सयोगे हस्वता ॥ अच्छम् । अच्छिहम् ॥

छिविति । अन्त इत्यधिकार कथेर्वा इति यावत् ॥ छिदम् [= छिनन्ति] ॥

मिदम् [= भिनन्ति] ॥ छिन्दिहम् [= छेत्स्यति] । भिन्दिहम् [= भेत्स्यति] ॥

बुधेति । एषामन्त्यस्य द्विरुक्तो ज्ञ स्यात् । बुज्जम् [= बुध्यते] ॥ जुज्जम् २५

[बुध्यति] ॥ कुज्जम् [= क्रुध्यति] ॥ सिज्जम् [= सिद्ध्यति] ॥ मुज्जम्

[= मुह्यति] ॥ ७ । २४ ॥

३०८ गृधेर्गिज्जो रुधे रुंध रुब्ध रुज्जाः ड सद्पतोः ।

वेष्टेर्वेढः समो वेल्ल उत्पूर्वस्य तावुभौ ॥७।२५॥

गृधेरिति । अस्याय निपात्यते ॥ गिज्जम् ॥

३०

रुधेरिति । रुधम् । रुब्धम् । रुज्जम् । रुंधिहम् ॥

इति । अनयो ङान्तादेशः स्यात् ॥

सडइ [= सीदति] ॥ पडइ [= पतति] ॥

वेष्टेरिति । वेडइ । [= वेष्टयति]

सम्-पूर्वस्य वेष्टेर्वेल्ल स्यात् । सवेल्लइ ॥

५० उदिति । उत्पूर्वस्य वेष्टे वेड—वेल्ल इति द्वावपि स्तः ॥ उदोदलोपे षोषादेश इति वस्य द्वित्वम् ॥ उव्वेल्लइ । उव्वेडइ ॥ ७।२४॥

३०८ उद्विजेरुच्चिबो व्रजन्तु मदा चो द्विर्व रुदनमोः ।

संपद्यति स्विदादीना द्विरुक्तो जोत्तिमो भवेत् ॥ ७।२६॥

उद्विजेरिति । उच्चिबइ । उच्चवेडइ ॥

१० व्रजति ॥ एषा द्विरुक्तश्चोन्तादेशः । वच्चइ । [व्रजति] । वच्चइ [=व्रजति] । णच्चइ [= नृत्यति] ॥ मच्चइ [= माद्यति] ॥

व इति । अनयोर्वोन्तादेशः स्यात् । रुवइ [=रोदति] ॥ णवइ [=नमति] ॥

सपद्येति ॥ संपज्जइ । [= सपद्यते] ॥ सिज्जइ [=स्विद्यति] ॥ सर्वत्र

कवराम् [स्विद्यति] इति वलोप ॥ सव्वंगं सिज्जिरीए [= सर्वाङ्गं स्वेद-

१५ शीलाया इत्यर्थः ॥ ७।२६॥

३१० कथेस्तु वज्जरोप्पालपज्जराः पिसुणो वचः ।

बोल्ल सघोच्चुक-जपसीह-साहा भवन्ति वा ॥ ७।२७॥

कथेरेकादेशादेशा वा स्यु ॥ वज्जरइ । उप्पालइ । पज्जरइ । पिसुणइ ।

वच्चइ । बोल्लइ । संघइ । उच्चुक्कइ । जपइ । सीहइ । सीहइ । साहइ ॥ पचे

२० कहइ । कहंइ ॥ ७।२७॥

१११ शिंभवो दुःखकथने ज्ञस्तु जाणमुणौ क्वचित् ॥

दुगुच्छश्च दुगुच्छश्च ज्जुणश्च स्याज्जुगुप्सतेः ॥ ७।२८॥

णिंभ्वरेति । णिंभ्वरइ । दु ख कथयति इत्यर्थः ॥

ज्ञ इति । जानातेरेतौ प्रायेण स्तः । जाणइ । मुणइ । [= जानाति] ॥

२५ प्रायोमिधानात् मनजोषा इति णादेशोपि ।

जाणिअ । जाअ [= ज्ञातम्] ॥ जाणिऊण । याऊण [= ज्ञात्वा] ॥

जाणं । णाण [ज्ञानम्] ॥

दु इति । दुगुच्छइ । दुगुच्छइ । ज्जुणइ [जुगुप्सते] ॥ गलोपे—दुउळइ ।

पणे जुगुच्छइ । जुउळइ ॥ ७।२७॥

१० ३१२ बुभुत्ते र्णीरवो बीजे बीज आचार जक्किपः ॥

ध्यागोर्मागौ उदोष्मस्तु घूमा अद्भस्तु सदहं ॥ ७।२१॥

बुभुक्षेरिति । गीरवइ । बुभुक्षवइ ॥

बीजेरिति । आचारक्किवन्तस्य बीजे बीज्ज इत्यादेश । बीजवदाचरति = बीज्जइ । बीजइ ॥

ध्यागोरिति ॥ ध्यायतेर्गायतेश्च धमादेतौ स्तः ॥ अद्वा तिङ्यनदन्तेभ्य इति अकारागमः ॥ झाइ । झाअइ । झाण [= ध्यायति । ध्यानम्] ॥ गाइ । गाअइ ५ [= गायति] । गाणं [गानम्] ॥

उदो इति ॥ उत्पूर्वस्य ध्मायतेर्धूमा इत्यादेश स्यात् । उद्धुमाइ । उद्धुमा-अइ [उद्धुमायते] ॥

अद्ध इति । अत्पूर्वस्य धाज सद्धह इति स्यात् । सद्धहइ अद्धाति इत्यर्थं ॥ जीर्भन्ति ण सद्धहिअ । [जीवन्ति न अद्धितम्] । सद्धहमाणो जीवो अद्धधानो १० जीव ॥७।२९॥

३१३ पिबतेः स्युः पिज्ज-डल्ल-पट्ट-घोट्टा विभाषया ॥

उद्धातेर्वसुआओरुम्मा समः स्त्यायतेस्तु खा ॥७।३०॥

पिबेति ॥ पिज्जइ । डल्लइ । पट्टइ । घोट्टइ । पक्षे पिअइ ॥

उद्धेति ॥ उत्पूर्वस्य वा गतिगन्धनयोरित्यस्य एतौ स्त । वसुआइ । ओरुम्माइ ॥ १५

सम इति । सम परस्य ध्यै-स्थै-शब्द-संधातयोरित्यस्य खा इत्यादेश ॥

संखाइ [= संधायति] ॥ सखाअ [= सस्यानम् ॥७।३०॥

३१४ निद्रातेरुंध-ओहीरौ आइग्घो जिघ्रतेस्तु वा ॥

निरप्प-चिट्ठ-ठा-थक्काः स्थः उदः कुक्कुरोट्ट च ॥७।३१॥

निर्पूर्वस्य ऋते उध-ओहीर एतौ स्त । उग्घइ । ओहीरइ ॥

२०

आइ इति ॥ आइग्घइ । आग्घाअइ ॥

निरप्पेति । तिष्ठतेरेते चत्वार स्युः ॥ निरप्पइ ॥ चिट्ठइ । ठाइ । ठाअइ ।

पट्टाविओ = प्रस्थापितः ॥ थक्कइ ॥ बाहुलकात् क्वचिन्म । थाण [= स्थानम्] ॥

पत्थिओ [= प्रस्थितः] ॥ उत्थिओ [= उत्थितः] ॥

[उद इति] । उद. परस्य तिष्ठतेरेतौ स्त । उक्कुक्कुरइ । उट्टइ [= उत्ति- २५ छति] ॥७।३१॥

३१५ वाप-व्वापौ म्त्तायते स्तः स्नातेरब्भुत्त इत्यपि ॥

क्षयतेर्भिज्जनिज्जरौ निर्मोनिम्माण शिम्मवौ ॥७।३२॥

वापेति ॥ वाइ । पग्घापइ । मिलाइ [= म्लायति] ॥

स्नातेरिति ॥ अब्भुत्तइ । गहाइ [= स्नाति] ॥

३०

क्षयेति ॥ शिज्जइ । शिज्जरइ ।

निर्मो इति । निर्-पूर्वस्य माळ माने इत्यस्य एतौ स्त ॥ जिम्माणइ ।
जिम्मवइ ॥ [निर्माति] ॥७।३२॥

३१६ छादेर्णुमोवाल-णूम-ढक्क-पण्वाल संणुमाः ।

निवारि-पाण्योर्निहोडो मिश्रेर्वीसालमेलवौ ॥७।३३॥

५ छादेरिति । छद अपवारणे इत्यस्य ण्यन्तस्यैतै षडादेशाः स्युः । णुमइ । उवालइ । णूमइ । ढक्कइ । पण्वालइ । संणुमइ । छाअइ [=छादयति] ॥

निवारीति । निपूर्वस्य वृळ पतेश्च ण्यन्तयोरय स्यात् । निहोडइ । पक्षे
निवारेइ । पाडेइ [निपातयति । निवारयति] ॥

मिश्रेरिति ॥ वीसालइ । मेलवइ । पक्षे मिस्सेइ । मिश्रयति

१० इदंस्तु ॥३३॥

३१७ दूडस्तु दुमो धवलेर्दुमदूमौ विभाषया ।

विहोडाहोडौ तु ताडेस्तुलेरोहाम इत्यपि ॥७।३४॥

दूड इति । दूड व्यथने इत्यस्य दुम इत्यादेशः । दुमइ । दूयत इत्यर्थः ।

पक्षे दवइ ॥

१५ धवेति । ण्यन्तस्य धवल्यतेरेतौ वा स्त ॥ दुमइ । दूमई । दूमिअ । पक्षे
धवलइ ॥

विहांडेति । विहोडइ । आहोडइ । पञ्च ताडेइ ॥

तुलेति ॥ ओहामइ । तुलइ ॥७।३४॥

३१८ ओलडोल्लुंड-पल्लत्था विरचेश्च स्पृहेः सिहः ।

२० तालिअट-भमाडौ स्तः भ्रमेरुगस्तु उदूघटेः ॥७।३५॥

ओ इति । विपूर्वस्य रिचिर पृथग्भावे इत्यस्य ण्यन्तस्यैते स्युः ॥ ओलडइ ।

उल्लंडइ । पल्लत्थइ । पक्षे विरेअइ ॥

स्पृहंरिति । मिहइ । पक्षे फहेइ ॥

तालीति ॥ तालिअटइ । भमाडइ । पक्षे भमाडेइ । भामेइ । ममावेइ ॥

२५ उगग इति । उत्पूर्वस्य घटेण्यन्तस्य उगग इत्यादेशो वा स्यात् । उगगइ ।
उगगाडेइ ॥

३१९ विप्पगालः पलावश्च हारवो नासवो नशेः ।

विउडश्च दशोर्दाव दस देक्खव इत्यपि ॥७।३६॥

विप्पेति । ण्यन्तस्य नशे पञ्चैते स्युः ॥ विप्पगालइ । पलावइ । हारवइ ।

३० नासवइ । विउडइ । पक्षे नाशइ ॥

दशोर्ण्यन्तस्यैते त्रयः स्युः । दावेइ । दसेइ । देक्खवइ । पक्षे दरिसइ ॥

३२० उद्भूलेगुंठ आसंघः संभावेयौ अपेर्जवः ॥

उत्सर्गधोलाल-उत्पेल-गुलुगुंठाः स्युःकमेः ॥७३७॥

उद्भू इति । गुंठ इ । पक्षे उद्भूल इ ॥ आसंघ इ । संभाव इ ॥

गौ इति । ण्यन्तस्य अपतेः जव इत्यादेशः । जव इ । पक्षे आवे इ ॥

उत्पूर्वस्य नमेर्ण्यन्तस्यैते चत्वारः स्युः ।

उत्सर्ग इ । उत्सर्ग इ । उत्पेल इ । गुलुगुंठ इ ॥ पक्षे उत्सर्ग इ ॥७३७॥

३२१ वोक्काचुकौ विज्ञापेः प्रस्थापेः पट्टवपेडवौ ।

अर्प्येरलिलव-चचुप्य-पणामाः शिहुवः कमेः ॥७३८॥

वोक्क इति । विपूर्वस्य ज्ञा इत्यस्य ण्यन्तस्यैते स्त । वोक्क इ । आचुक इ ।

पक्षे विज्ञाप इ । [= विज्ञापयति] ॥

[प्रस्थापे] पट्टव इ । पेंडव इ । पक्ष पट्टाव इ । [= प्रस्थापयति] ॥

अर्प्येरलिल । अलिलव इ । चचुप्य इ । पणाम इ । पक्षे अर्प्ये इ [= अर्पयति] ॥

शिहुव इति । स्वार्थे णिङ्गन्तस्य कमे शिहुव इत्यादेशः । णिहुव इ । पक्षे

कामे इ ॥ [= कामयते] ॥७३८॥

३२२ लावेरोवाल-पन्वाली कम्पेर्विच्छोल इत्यपि ॥

प्रकाशे गुण्य आरोपे वलः रञ्जेस्तु राव च ॥३७३९॥

प्लावेरिति ॥ ओवाल इ । पन्वाल इ । पक्षे ललोपे पावे इ ॥

विच्छोल इ । पक्षे कपे इ [= कम्पते] ॥

प्रेति । गुण्य इ । पञ्चास इ ॥ [= प्रकाशयति] ॥

आरो इति ॥ वल इ । आरोवे इ ॥ [= आरोपयति] ॥

रञ्जेरिति । रावे इ । रंज इ ॥ ७३९ ॥

३२३ स्यातामोग्गाल-वग्गोलौ वा रोमन्थयत्तेरपि ।

विकोरोः स्यात्तु पक्खोडः परिवाडो घटेरपि ॥७४०॥

स्यातामिति ॥ ओग्गाल इ । वग्गोल इ । रोमथ इ ॥

विकोरोरिति ॥ पक्खोड इ । विकोड इ ॥ उभावेतौ नामधात् ॥

परोति । परिवाडे इ ॥ घटे इ [= घटते] ॥७४०॥

३२४ वेष्टेस्तु परिआलः स्यादोले रंखोल इत्यपि ।

क्रीणः कियः स्याद्वेर्वा क्रेः भियो भावीह-भीति वा ॥७४१॥

वेष्टेरिति । परिआले इ । वेडे इ ॥ [= वेष्टयति] ॥

दोलेरिति ॥ रंखोल इ । दोल इ [= दोलयति] ॥

क्रीण इति ॥ किय इ । कियिण इ [= क्रीणाति] ॥

वेरिति । वे० परस्य तु क्रीव० कके इत्यादेशो वा वा स्यात् ॥ विककेइ ।
विककिणइ । [= विक्रीणाति] ॥

मियो इति ॥ माइ । माइअं । बीहइ । [= बिभ्यति] ॥

बीहिअं । भीइ । भीओ ॥७१३॥

५ ३२५ लुक-लिक-लिहक गिरिगघ-गिवुकका गिलीअ च ।

निलीड षड् विलीडस्तु विरा अल्लीअ आलीड ॥७१४२॥

लुकेति ॥ निपूर्वस्य लीड श्लेषणे इत्यस्यैते षडादेशा स्युः ॥ लुककइ ॥

लिककइ । लिहकइ । गिरिगघइ । गिवुकइ । गिलीअइ । पचे गिलिज्जइ ॥

विलीति ॥ वि-पूर्वस्य लीडो विरा इति स्यात् । विराइ ॥ विलिज्जइ ॥

१० अल्लीति ॥ आहपूर्वस्य लीड अल्लीअ इति स्यात् ॥ अल्लीअइ ॥

अल्लीओ । आलिज्जइ ॥७१४२॥

३२६ रुञ्ज-रुण्टौ तु वा रौतेः श्रुवः सुणहणावपि ॥

भवतेर्हो-हुव-हवा उद्भवस्तूब्भुअः कचित् ॥७१४३॥

रुञ्जेति ॥ रौतेरेते स्युः । रुञ्जइ । रुण्टइ । रवइ ॥

१५ अवेति ॥ श्रु अवणे इत्यस्य एतौ स्तः ॥ सुणइ । हणइ ॥

अवेति च ॥ अस्यैते त्रयो वा स्युः ॥ होइ । होंति ॥ हुवइ । हुवति ।

हवइ । हवति । पचे भवइ ॥

उदिति ॥ उत्पूर्वस्य भवते । उब्भुअ इत्यप्यादेश स्यात् ॥ उब्भुअइ

भत्तं ॥७१४३॥

२० ३२७ प्रभौ प्रभवतेर्हुप्पो दिदेभ्यामितरत्र हुः ॥

निव्वडः स्यात्पृथक्स्पष्टे कर्त्तरि क्ते तु हरपि ॥७१४४॥

प्रेति ॥ प्रपूर्वस्य भवते हुप्प स्यात्प्रभौ कर्त्तरि ॥ अंगे छिअ ण पडुप्पइ ।

न प्रभवतीत्यर्थः ॥ दोवि ण प्रहुप्पिरे वाहु ॥ [= द्वावपि न प्रभवत वाहु] ॥

पचे पडवेइ ॥

२५ दीति ॥ आभ्यामन्यत्र भवतेर्हुः स्यात्ता ॥ हुंति । होंति ॥ हुवंति ॥ इतरअ

किम् । होइ । हुवइ । हवइ । भवइ ॥

निव्वेति ॥ पृथग्भूते स्पष्टे वा कर्त्तरि सति भवतेर्निव्वड स्यात् ॥

निव्वडइ = पृथग्भवति स्पष्टो वा भवति ॥

क्ते इति ॥ हूअ । अणुहूअ । पडूअ ॥ पचे अणुभूअं ॥७१४४॥

३० ३२८ कृवः कुणो भूतभविष्यत्त्वा-तन्य-तुमज्जसु का ।

काणेक्षिते णिआरोस्य श्रमेर्वावम्फ इत्यपि ॥७१४५॥

कृ इति ॥ करोतेः कुणो वा स्यात् । कुण्ड । पञ्चे करइ ॥

भूतार्थेषु लङ्-लुङ्-लिट्-लुट् मविध्यर्थयोश्च लुट्-लुटोः क्त्वादिषु च परेषु कृञ्. का इत्यादेशः स्याद्वा ॥ कासी । काही । काहीअ । अकरोत् । अकार्षीत् । चकार वा ॥ स्वरात् लङ्-लुङ्-लिट्-लुट् लो-ही-हीइ ॥ काहिअ । कर्त्ता । कस्मिन्ति ॥

वा धातोर्हि लुट्-लुटो. क्त्वा । काङ्कण । तद्व्य-काद्व्य । गुमुनिति । ५ पाणिनीय-प्रसिद्ध्या गृह्यते । काउ ॥

काणेति ॥ अस्य कृञ्. काणेक्षितविषयस्य णिआर इत्यादेशः स्यात् ॥ णिआरइ ॥ काणेक्षितं करोतीत्यर्थः ॥

श्रमेरिति ॥ वाक्स्फुट् । श्रम करोतीत्यर्थः ॥७१४५॥

३२६ अवष्टम्भे तु संदाणः निष्टम्भे णिट्ठहः स्मृतः । १०

मन्युनौष्ठस्य मालिन्यं तत्र णिबोल ईरितः ॥७१४६॥

अवेति ॥ सदाणइ । अवष्टम्भ करोति इत्यर्थः ।

नीति ॥ णिट्ठहइ । निष्टम्भं करोति ॥

मन्यु इति । णिबोलइ । मन्युनौष्ठं मलिनं करोतीत्यर्थः ॥७१४७॥

३३० निष्पातोच्छोटयोर्णीलुङ्गः कम्मः क्षुरकर्मणी । १५

शौथिल्ये लम्बने वापि पयल्लः गुल्ललक्ष्णो ॥७१४७॥

निष्पेति । णीलुङ्गइ । निष्पातनमुच्छोटनं वा करोतीत्यर्थः ॥

कम्मति । क्षुरसाध्ये कर्मणि वर्तमानस्य कृञ्, कम्म. स्यात् । कम्मइ । क्षुरकर्म करोति ।

शौथिल्येति । पयल्लइ । शौथिल्यं लम्बनं वा करोतीत्यर्थः ॥ २०

गुलेति । चट्ट-चाट्ट प्रिये वाक्ये । तत्र विषये कृजोय स्यात् । गुल्लइ ॥ चाट्ट करोतीत्यर्थः ॥७१४७॥

३३१ स्मरतेः स्युर्करो भूरो भर-विह्वर-पह्वराः ॥

भलो लढश्च सुमरः पयरश्च सरो दश ॥७१४८॥

स्मरति ॥ झरइ । झरइ । झरइ । बिम्हरइ । पम्हरइ । भलइ । लढइ । २५ सुमरइ । पयरइ । सरइ ॥७१४८॥

३३२ विस्मरेर्विसरः पम्हुसश्च बिम्हर-वीसरौ ॥

कोकपोकौ व्वाहरतेः पञ्चे सोल्लः पउल्ल च ॥७१४९॥

विस्मंति । विपूर्वस्य स्मरतेरेते चत्वार. स्युः ॥ विसरइ । पम्हुसइ । विह्वरइ । वीसरइ ॥ ३०

कोकक इति । कोककइ । पोक्कइ । पञ्चे वाहरइ ॥

- पथेरिति । सोल्लह । पडल्लह । पक्षे पणइ ॥७।४६॥
- ३३३ पयल्लोवेल्लो प्रसरेगन्वे महमहस्तु वा ।
निःसरेणीहरो णीलो वरहाडश्च धाड च ॥७।४७॥
पथेति । पयल्लह । उवेल्लह । पक्षे पसरह ॥
- ५ गन्धेति । गन्धविषयस्य प्रसरे महमह इत्यादेशः स्यात् ॥
महमहह मालई ॥ पक्षे पसरह मालईगंधो ॥ गन्धे किम् । पसरह धूमो ॥
निःसरेति ॥ णीहरह । णीलह । वरहाडह । धाडह ॥ पक्षे णीसरह ॥७।४८॥
- ३३४ जाग्रोर्जगाः व्याप्रियतेराअड्डः पच्छ पृच्छतेः ।
संवृणोतेस्तु साहट्टः साहरः संवरस्तथा ॥७।४९॥
- १० जाग्रोति ॥ जगह । पक्षे जागरह ॥
व्याप्नोति ॥ आअड्डह ॥ वावरेह ॥
पुच्छेति । पुच्छह ॥
संवृ इति ॥ साहट्टह । साहरह ॥ संवरह ॥७।५०॥
- ३३५ थक्कः फक्कः प्रहरतेः सारः सन्नाम आटक्कः ।
- १५ सिच्चसिंपौ सिच्चतेश्चवातरेरारोह-ओरसौ ॥७।५१॥
थक्केति ॥ थक्कह ॥
प्रेति ॥ सारह । पक्षे पहरह ॥
सन्नेति ॥ सनामह । पक्षे आदरह ॥
सिच्चतेति । सिच्चह । सिंपह । पक्षे सेअह [सिच्चति] ॥
- २० अवेति । ओहह । ओरसह । पक्षे ओअरह [अवतरति] ॥७।५२॥
- ३३६ शकेअयस्तोरः पारः सक इतीरिताः ॥
त्यजेरपि चयः पारेरपि पारस्तरेस्तरः ॥७।५३॥
शक्केरिति ॥ चयह । तीरह ॥ पारह । सकह ॥
त्यजेरिति ॥ एषामेते सामान्यप्रक्रियासिद्धा ज्ञातव्या इति श्रुत्या-
- २५ घन्ते ॥७।५३॥
- ३३७ अघतेः सलहो गज्जेर्लुक्को ठिक्को वृषारवे ॥
मुञ्जेरच छड्ढोवहेडरच मेरल-उस्सिक्क-रेअवौ ॥७।५४॥
- ३३८ णिलुंछ-असाड मुअ सप्त दुःखे लु खिण्वत्तः ॥
वेहवोवेल्लवो जूरवश्चोमच्छरच वञ्चतेः ॥७।५५॥
- ३० इकाधेति । सलहह । पक्षे सकाहह ॥
गज्जेरिति ॥ गज्जह । लुक्कह ॥
ठिक्केति ॥ वृषमगर्जिते ठिक्क इत्यादेशः

किञ्च ॥ वृषभो गज्जति इत्यर्थः ॥

मुञ्जेरिति ॥ छद्मइ । अवहेदइ ॥ मेल्लइ । उस्सिक्कइ । रेभवइ ॥७१५४॥

गिर्लुळइ । घंसावइ । मुअइ ॥

दुःखेति ॥ दुःखविषयस्य मुञ्जते निम्बलः स्यात् ॥ गिम्बलइ = दुःखं
मुञ्जतीत्यर्थः ॥

५

वेहेति ॥ वेहवइ ॥ वेलवइ ॥ जूरवइ ॥ उमच्छइ ॥ पक्षे वंचइ ॥७१५५॥

३३९ रचतेर्विडविडुश्च उगाहश्चावहस्तथा ॥

उवहत्थः सारवश्च समारः केलअस्तथा ॥७१५६॥

३४० समारचेर्भवन्त्येते यद्धर्वाड्ढो वृधेर्वठः ।

अग्घः छज्जः सहो रीरो रेहो राअश्च राजतेः ॥७१५७॥

१०

रवेति । विडविडुइ ॥ उगाहइ । अवहइ । पक्षे रपइ ॥

उवहत्थेति । उवहत्थइ । सारवइ । केलअइ । समारइ ॥ पक्षे

समारअइ ॥

वद्धेरिति । वडुइ ।

वृधेरिति । वठइ ॥

१५

अग्घेति । अग्घइ । छज्जइ । सहइ । रेहइ । रीरइ । राअइ ॥७१५७॥

३४१ मज्जेणिउडु आउडुो वुडुः खुप्पश्च मज्जवत् ।

जीहो लज्जतेः पुञ्जेर्वमालो आरोल इत्यपि ॥७१५८॥

मज्जेरिति । णिउडुइ । आउडुइ । वुडुइ । खुप्पइ ॥ मज्जइ ।

जीहेति । जीहइ । लज्जइ ॥

२०

पुञ्जेरिति । वमालइ । आरोलइ । पुंजइ ॥७१५८॥

३४२ तिजेरोसुक्क इति च पडिअग्गोप्यनुज्जेः ॥

मृजेस्तु उग्घुसो लुछः पुंछः पुंसः पुसः फुसः ॥७१५९॥

३४३ लुहो हुलश्च रोसाणो मिज्जश्चेति दश स्मृताः ॥

भज्जेस्तु वेमयः सूरः सूडो मूरश्च नीरजः ॥७१६०॥

२५

३४४ मुसुमूरः करंजश्च पक्खिरंजो विरस्तथा ।

अर्जतेर्विडवो जुंज-जुज्ज-जुप्पा युजेः स्मृताः ॥७१६१॥

तिजेरिति ॥ ओसुक्कइ । तेअइ ॥

पडीति । पडिअग्गइ । अणुवज्जइ । [= अनुवज्जति] ॥

मृजेरिति ॥ मृजेः एते आदेशा स्युः । उग्घुसइ । लुंछइ । पुसइ । पुंसइ । ३०

पुंछइ । फुसइ । लुहइ । हुलइ । रोसाणइ । मिज्जइ ॥

भञ्जेरिति । वेमयइ । सूरइ । सूडइ । मूरइ । नीरजइ । सुसुमूरइ ।
करंजइ । पविरंजइ । विरइ ॥

अञ्जेरिति ॥ विडवइ । पञ्जे अज्जइ ॥

जुंजेति । जुजइ । जुजइ । जुप्पइ ॥६॥१॥

५ ३४५ भुजोर्भुजो जिमो जेमः समाणः कम्म अणहच ॥

चड्डश्च चमढश्चापि बोपभुज्जेस्तु कम्मवः ॥७॥६२॥

भुजेरिति । भुजइ ॥ जेमइ । जिमइ । समाणइ । कम्मइ । अणहइ । चड्डइ ।

चमढइ ॥

बोपेति । भुज्जेरिति आगन्तुकेनोकारेण निर्दिशति ॥ उपपूर्वस्य भुज्जे-

१० कम्मव इत्यादेश स्याद्वा ॥ कम्मवइ । उवहुजइ ॥७॥३२॥

३४६ घटेर्गढः सपरस्य गलो हासे स्फुटेर्मुखः ।

मण्डेस्तु चिचअश्चिचश्चिचिल्लो रीड इत्यपि ॥७॥६३॥

३४७ टिविडिकश्च मन्थेस्तु विरोलो घुसलस्तथा ।

तुडेस्तु तोडस्तुट्टश्च खुट्टश्चापि खुडोकखुडौ ॥७॥६४॥

१५ ३४८ णिलुक्कोल्लुक लुक्काश्च उल्लूरश्चापि वा नव ॥

घूर्णघोलो घुलोघुम्मः पहल्लो घुण्ण इत्यपि ॥७॥६५॥

घटेरिति । गढइ । घडइ ॥

सभिति । मम्-परस्य घटेर्गल स्याद्वा ॥ सगलइ । मंघडइ ॥

हासेति ॥ हासे करणतया विवक्षिते स्फुटेर्मुख इति स्याद्वा ॥ मुरइ । हासेन

२० स्फुटतीत्यर्थ ॥

मण्डेरिति ॥ चिचअइ । चिचइ । चिचिल्लइ ॥ रीडइ । टिविडिकइ ॥

मडइ ॥

मन्थेरिति ॥ विरोलइ । घुसलइ । पञ्जे मथइ ॥

तुडेरिति ॥ तोडइ । तुट्टइ । खुट्टइ । खुडइ । उक्खुडइ । णिलुकइ ।

२५ उल्लुकइ । लुकइ । उल्लूरइ ॥ पञ्जे तुडइ ॥

घूर्णेरिति ॥ घूर्णतेरेते चत्वार स्युः ॥ घोलइ । घुलइ । घुम्मइ । पहल्लइ ।

घुण्णइ ॥७॥६५॥

३४९ ढंसस्तु विवृतेरट्टः कढश्च कथतेर्भवेत् ।

ग्रन्थेर्गठोवअच्छो ह्वादे गुमज्जो निपीदतेः ॥७॥६६॥

३० ढसेति । विपूर्वस्य वृणोः ढस इति स्यात् ॥ ढसइ । विवट्टइ ॥

अट्ट इति ॥ अट्टइ । कढइ ॥

ग्रन्थेरिति । गंडइ । गंठी ॥

अवेति ॥ अवअच्छइ । ह्वावते ह्वावयति च ण्यन्ताण्यन्तयोः स्वतन्त्रेण निर्देशात् ॥

णु इति ॥ अत्ता एत्थ णुमज्जइ = [इवअरुअ निषीदति] ॥१।६६॥

३५० छिदेर्दुहाव-णिच्छल्ल-लूर-णिल्लूर-णिंवराः ॥

णिज्झोडश्चाप्याच्छिदेस्त्वोअंद-उद्दाल इत्यपि ॥७।६७॥

छिदेरिति ॥ दुहावइ । णिच्छल्लइ । लूरइ । णिल्लूरइ । णिंववरइ । णिज्झोडइ ॥

आच्छिदेरिति । आढूर्वस्य छिदेरेतौ वा स्त ॥ ओअंदइ । उद्दालइ । पक्षे आच्छिंदइ ॥७।६७॥

३५१ मृदेर्मलो मढो मडुश्चडुः पन्नाड इत्यपि ।

खडुश्च परिहट्टश्च स्पन्देश्चुलुचुलस्तथा ॥७।६८॥

मृदेरिति ॥ मजइ । मडइ । मडुइ । चडुइ । पन्नाडइ । खडुइ । परिहट्टइ । पक्षे । मडुइ ॥

स्पन्देरिति ॥ चुलुचुलइ ॥ फंदइ ॥७।६८॥

३५२ निष्पद्यतेणिंवलः स्याच्छिदेस्तु ऋडपक्खडौ ।

विसंवदेर्विअट्टः स्याद्विलोट्टः फंस इत्यपि ॥७।६९॥

निष्पेति । णिंवलइ । णिप्फज्जइ ॥ [शदेरिति । ऋडइ । पक्खडइ] ॥

विसमिति । विअट्टइ । विलोट्टइ । फंसइ । विसवअइ ॥७।६९॥

३५३ खिदेजूर-विसूरौ च आक्रन्देर्णीहरोपि च ॥

क्रुधेस्तु जूरः कुज्झश्च रुधेरुत्थभ इत्यपि ॥७।७०॥

खिदेरिति ॥ जूरइ । विसूरइ ॥

आक्रन्देति ॥ णीहरइ । अक्कदइ ॥

क्रुधेरिति ॥ जूरइ । कुज्झइ ॥ रुधेरिति । उत्थभइ । रुधइ ॥७।७०॥

३५४ हक्को निषेधेर्जाजम्मौ जनेः थिप्पस्तु तृप्यतेः ॥

तनोतेस्तु विरल्लः स्यात्तडस्तडुश्च तडुवः ॥७।७१॥

हक्को इति ॥ हक्कइ । निमहइ ॥

जा इति । जाअइ । जम्मइ ॥

थिप्पेति । थिप्पइ ॥

तनोतेरिति ॥ विरल्लइ । तडइ । तडुइ । तडुवइ । तणइ ॥७।७१॥

३५५ उपसर्पेरल्लिअः स्यात् सन्तपेभंख इत्यपि ।

समाप्नोतेः समाणः स्याद् व्यापेस्त्वोअगग इत्यपि ॥७।७२॥

उपेति । अल्लिअइ ॥ उवसप्पइ ॥

सन्त इति । संत्तइ । संतप्पइ ॥

समा इति ॥ समाअइ । समावेइ ॥

व्यापेरिति ॥ ओअगइ । वावेइ ॥ ७।७२॥

५ ३५६ क्षिपेर्गलत्थः सोल्लश्च पेल्लो णोल्लश्छुहो दुलः ॥

अडक्खअ परीघत्तः खिव इत्यमी दश ॥ ७।७३॥

क्षिपेरिति ॥ गलत्थइ । सोल्लइ । पेल्लइ । णोल्लइ । इस्वत्वपक्षे णुल्लइ ।

छुहइ । दुलइ । अडक्खइ ॥ परीघत्तइ । खिवइ ॥ ७।७३॥

३५७ उत्तिपेर्गुल्लगुंछअ उत्थंघोल्लत्थ-हक्खुपाः ।

१० उब्भुत्तअ उल्लिअ उक्खिवअ इति कीर्तिताः ॥ ७।७४॥

उल्लिपेरिति । गुल्लगुंछइ । उत्थंघवइ । उल्लत्थइ । हक्खुपइ । उब्भुत्तइ ॥

उल्लिअ ॥ उक्खिवइ ॥ ७।७४॥

३५८ स्वपेल्लिसः कमवसो लोट्टः सुव इतीरिताः ॥

वेपेरायंव-आयज्झा आक्षिपेर्णीरवः स्मृतः ॥ ७।७५॥

५ स्वपेरिति ॥ लिसइ । कमवमइ । लोट्टइ । सुवइ ॥

वेपेरिति ॥ आयवइ । आयज्झइ ॥ वेवइ ॥

आक्षीति ॥ णीरवइ ॥ अक्खिवइ ॥ ७।७५॥

३५९ लिपेर्लिपो विलपतेर्मांखो बडवडस्तथा ॥

अयन्तोवहः कृपयतेर्गुप्यतेस्तु विरो णडः ॥ ७।७६॥

२० लिपेरिति । लिपइ ॥

विलपेति ॥ मांखइ । बडवडइ । विलवइ ॥

अयन्तो इति ॥ कृपा शब्दस्य करोत्यर्थविहितस्य अयन्तस्य अयन्त अवह

इत्यादेशः स्यात् ॥ अवहावेइ । कृपां करोतीत्यर्थ ॥

गुप्येति ॥ गुप व्याकुलत्वे इति दैवादिकस्यैतौ स्त । विरइ । णडइ ।

३५ गुप्पइ ॥ ७।७६॥

३६० प्रदीपेस्तेअवः संधुक्कअाब्भुत्तअ संदुमः ।

लुभेः संभाव इत्युक्तः लुभेः खउर-पड्डुहौ ॥ ७।७७॥

प्रदीपेति । तेअवइ । संधुक्कइ । अब्भुत्तइ । संदुमइ । पलीवइ । प्रदीप्यते ।

लुभेरिति ॥ संभावइ । लुभइ ॥

३० लुभेरिति । खउरइ । पड्डुहइ । लुभइ ॥ ७।७७॥

३६१ आडो रभे रंभडवौ जम्भेर्जभा च वेस्तु न ।

उपालभेस्तु पञ्चारो मांखो वेस्तव इत्यपि ॥ ७।७८॥

आढः परस्य रमेः रंभ-उव इत्यादेशौ स्तः ॥ आरंभइ । आढवइ । आरइइ =
[आरभते] ॥

जृम्भेरिति । जभाइ । जंभअइ । जंभइ ।

वेरिति । वेरुपसर्गात्परस्य तु जृम्भेर्जभा न स्यात् । विजंभइ मभणो
[= विजृम्भते मदन.] ॥

उपेति ॥ पञ्चारइ । झखइ । वेलवइ । उवालइइ ॥७।७८।

३६२ भाराक्रान्तो विनमतीत्यर्थे स्यात् शिसुढो नमेः ।

छुंद-ओहाव-उत्थार आक्रमेर्विश्रमेणिवा ॥७।७९॥

भारेति । शिसुइइ ।

छुंदेति । छुवइ । ओहावइ । उत्थारइ । अक्कमइ = [आक्रमते] ॥ १०

विश्रमेरिति । गिवाइ पक्षे वीसमइ ॥७।८०॥

३६३ भ्रमतेः स्यात् टिरिटिल्लो दुंदुल्लश्चापि ढंढल्लः ।

चक्कम्म-भमड-भमाडा भम्मंडश्चापि तलअट ॥७।८०॥

३६४ हंडो कुपो-भुभ-गुम फुम फुस-ठुस-दुसपरीपराः ।

गमेस्त्वई अइच्छश्च अणुवज्जोप्यवज्जसः ॥७।८१॥

३६५ उक्कुसः पच्छडः पच्छंदश्च गिम्महाणीण-णी ॥

णिलुक्कः पदअश्चाप्यवसेहोवहरस्तथा ॥७।८२॥

३६६ परिअल्लः परिअलो रंभो बोल्लस्तथेव च ॥

गिरिणासश्च गिवह अक्कुसश्चैकविशतिः ॥७।८३॥

भ्रमतेरिति ॥ टिरिटिल्लइ । दुंदुल्लइ । ढंढल्लइ । चक्कम्मइ । भमडइ । २०

भमाडइ । भम्मडइ । तलअटइ ॥ रंढइ । कुपइ । भुमइ । गुमइ । फुमइ ।

फुसइ । दुसइ । ठुसइ । परीइ । परइ ॥

गमेरिति । गमेरेकोनविशतिरेते स्यु ॥ अईइ । अइच्छइ । अणुवज्जइ ।

अवज्जसइ । उक्कुसइ । पच्छडइ । पच्छइ । गिम्मइ । णीणइ । णीइ ॥

णोलुक्कइ । पदअइ । अवसेइ । अवहरइ । परिअल्लइ । परिअलइ । रंभइ । २५

बोल्लइ । गिरिणासइ । गिवइ । अक्कुसइ ॥

आहम्मइ । पहम्मइ इत्यादि तु हम्म गतावित्यस्य भविष्यति । पक्षे
गच्छइ ॥७।८३॥

३६७ संगमेस्त्वब्भिडः प्रोक्तः आगमेस्त्वहिपच्चुअः ॥

प्रत्यागमेः पक्षोट्टः स्यादुम्मत्थोभ्यागमेः स्मृतः ॥७।८४॥

संगमेरिति । अभिडइ । संगच्छइ ॥

६

१५

३०

आगमेरिति । अहिपञ्चुअइ । आअञ्छइ ॥

प्रत्येति । पलोट्टइ । पञ्चागञ्छइ ॥

उम्मेति ॥ उम्मत्थइ । अम्माअञ्छइ ॥ ७१८४ ॥

३६८ पडिसा-पडिसामश्च शमोः उत्थल्ल उच्छलेः ॥

५ रमेरुम्भावसंखुडु-खेडु-मोट्टाअ कोट्टमाः ॥

णीसरः किलकिञ्चश्च वेल्लाश्चेत्यष्ट कीर्तिताः ॥ ७१८५ ॥

पडिसेति ॥ पडिसाइ । पडिसामइ । समइ [= शाम्यति] ॥

उच्छेति ॥ उत्थल्लइ ॥ पक्षे ऊमलड ॥

रमेरिति ॥ उम्भावइ । संखुडुइ । खेडुइ । मोट्टाअइ । कोट्टमइ । णीसरइ ।

१० किलकिञ्च । वेल्लइ । रमइ ॥ ७१८५ ॥

३६९ पूरेरग्घाड अग्धाव अहिरेमागुमोद्धुमाः ॥

त्वरेस्तुवरजअडौ तूरोपि त्यादिशतपु ॥ ७१८६ ॥

पूरेरिति ॥ सन्ध्यकरणमसन्देहार्थम् ।

अग्घाडइ । अग्धावइ । अहिरमइ । अगुमइ । उद्धुमइ । पूरइ ॥

१५ त्वरेरिति । तुवरइ । जअडइ ॥ त्यादिषु शतरि च तूर इति । तूरइ ।

तूरतो ॥ पक्षे प्रागुक्तौ ॥ ७१८६ ॥

३७० तूरोपि स्यात्त्यादिवर्ज विगलेः थिप्पणिट्टुहौ ।

क्षरेर्क्षरः खिरश्चैव पञ्जरः पञ्चडस्तथा ॥ ७१८७ ॥

३७१ णिञ्चलो णिट्टुअश्चैव दलेर्विसट्ट इत्यपि ॥

२० अशेर्मुल्ल-चुक्क-फुट्ट-फिट्टाः फिड फुडौ तथा ॥ ७१८८ ॥

तूरोपीति । तुरिओ । तुरतो । पक्षे प्रागुक्तौ ॥

विगेति ॥ थिप्पइ । णिट्टुहइ ॥ विगलइ ॥

क्षरेरिति ॥ क्षरइ । खिरइ । पञ्जरइ । पञ्चडइ । णिञ्चलइ ॥ णिट्टुअइ ।

त्वरइ ॥

२५ दलेरिति । विसट्टइ । दलइ ॥

अंशेरिति ॥ मुल्लइ । चुक्कइ । फुट्टइ ॥ फिट्टइ । फिडइ । फुडइ ॥ पक्षे

अंसइ ॥ ७१८८ ॥

३७२ नशेस्तु गिरणासः स्यात् णिवहोवहरस्तथा ।

सेहोवसेहः पडिसा णस्सश्चेति प्रकीर्तिताः ॥ ७१८९ ॥

३० नशेरिति । गिरणासइ ॥ णिवहइ । अवहरइ । सेहइ । अवसेहइ ।

पडिसाइ । णस्सइ ॥ ७१८९ ॥

३७३ अवकासेस्तु ओवासः अप्पाहः संदिशेरपि ।

दशेरिञ्चच्छः पेच्छश्च अवञ्चच्छः सववस्तथा ॥७।६०॥

३७४ वज्जोवञ्जोओअक्खो देक्खोवक्खोवअक्ख च ॥

अवआसश्च पामश्च शिआव पुलञ्चः पुलो ॥७।६१॥

अवेति । ओवासइ ॥

अप्पाह इति । अप्पाहइ । मदिसइ ॥

दशेरिति । शिअक्खइ । पेच्छइ । अवअक्खइ । सववइ । वज्जइ । अवअज्जइ ॥

ओअक्खइ । देक्खइ । अवक्खइ । अवअक्खइ ॥ अवआसइ । पासइ । शिआवइ ।

पुलइ । पुलोइ ॥

णिज्जाअइ इति तु निध्यायते ॥७।६२॥

३७५ स्पृशतेः फरिसः पसः फास आलुक्ख आलिहः ।

छिवः छिहश्चेति भषेर्मुक्कः प्रविशते रिञ्चः ॥७।६२॥

स्पृशेति । फरिमइ । फंसइ । फासइ । आलुक्खइ । आलिहइ । छिवइ ।

छिहइ ।

भषेरिवि । मुक्कइ । भसइ ॥

प्रविशतेरिति । रिअइ । पविमइ ॥७।६२॥

३७६ म्हुसः प्रान्मृषि-मुण्णात्योः अक्षेचोप्पड इत्यपि ।

पिषेस्तु गिरिणासः स्याणिवह चड्ड एव च ॥७।६३॥

३७७ रौचश्च गिरिणज्जश्च पञ्च वफो बल्लेरपि ॥

कृपेरञ्चोप्यणल्लश्च आइल्लश्च अञ्चल्ल च ॥७।६४॥ २०

३७८ साअट्ठ कट्ठ इति पट् अक्खोडस्त्वसिकर्षणे ॥

गवेषेर्घत्तदुल्ल-ढढोलाः स्युर्गमेस च ॥७।६५॥

म्हुस इति । पम्हुसइ । प्रमृशति । प्रमुण्णाति वा ॥

प्राक्किम् । मरिसइ । मूसइ ॥

अक्षेरिति । चोप्पडइ । मक्खइ ॥

पिषेरिति ॥ गिरिणासइ । गिवहइ । चड्डइ । रोचइ । गिरिणज्जइ । पीसइ ।

वफो इति । वफइ । पक्षे बलइ ।

कृषेरिति । अचइ । अणल्लइ । आइल्लइ । अञ्चल्लइ । साअट्ठइ । कट्ठइ ।

पक्षे करिसइ ॥

अक्खोडेति । खड्गविषयाकर्षणवाचिनः कृषेः अक्खोड इति स्यात् ।

अक्खोडइ । कोशादसि कर्षतीत्यर्थः ।

- गवेधेरिति ॥ बसह । वृङ्गुलह । ढङ्गोलह । गमेसह । गवेसह ॥ ७।१५॥
- ३७६ इल्लवेः सामग्गावआस-परिअताः सिल्लेस च ॥
कांसेराहश्चाहिल्लघो बंफो वच्चो महः सिंहः ॥ ७।१६॥
- ३८० विल्लुपोहिल्लखश्चैव असेडिंभो ल्हस्सतथा ॥
प्रतीक्षेर्विरमालः स्यात् विहीरः सामअस्तथा ॥ ७।१७॥
रिल्लधेरिति ॥ सामग्गाह । अवआसह ॥ परिअंतह । सिल्लेसह ॥
कांक्षेरिति ॥ आहह । अहिल्लवह । बंफह । वच्चह । महह । सिंहह । विल्लु-
पह । अहिल्लखह ।
असेरिति ॥ डिंभह । परिल्लहसह । पससह ।
- १० प्रतीक्षेरिति ॥ विरमालह । विहीरह ॥ सामअह । पक्षे पडिक्खह ॥ ७।१७॥
- ३८१ हसेगुंजः तच्छ चच्छ-रं-प-रं-फास्तक्षतेः ।
विकसेः कोआस-बोसट्टौ बोज्ज-बज्ज-डराखसेः ॥ ७।१८॥
हसेरिति । गुंजह । हसह ॥
तक्षेति । तच्छह । चच्छह । २पह । २फह ।
- १५ विकसेरिति । कोआसह । बोसट्टह । विकसह ॥
बोज्जेति । बोज्जह । बज्जह । डरह ॥ ७।१८॥
- ३८२ उल्लसेणिल्लसो गुंजोल्लो गुजुल्लश्च ऊसलः ॥
उसुंभः पुलअश्चापि आरोअश्चेति कीर्तिताः ॥ ७।१९॥
उल्लसेरिति ॥ णिल्लसह । गुजोल्लह । गुजुल्लह ॥
- २० ऊसलह । पुलअह । आरोअह ॥ ७।१९॥
- ३८३ पर्यस्यतेस्तु पल्लत्थः पलोट्टः पलट्टस्तथा ।
णिमो गुमो णिस्स इति न्यस्यतेस्त्रय ईरिताः ॥ ७।१००॥
पर्येति । पल्लत्थह । पलोट्टह । पल्लट्टह । पक्षे पज्जसह ॥
णिम इति ॥ णिमह । गुमह । णिस्सह । न्यस्यतीत्यर्थः ॥ ७।१००॥
- २५ ३८४ निश्वसेर्णससो मंखो भिसो भासेअसेधिसः ।
अवात्तुगाहतेर्वाहो वलग्गाश्चड आरुहेः ॥ ७।१०१॥
निश्वसेरिति । णीससह । मंखह ।
भिसो इति । भिसह । भासह [भासते] ॥
असेरिति । विसह । गसह ॥
- ३० अवेति । ओवाहह । ओगाहह । [= अवगाहते] ॥
वलेति । वलग्गाह । चडह । आरुहह [= आरोहति] ॥ ७।१०१॥

३८५ मुहेर्गुम्भङ्गुम्भौ दहेरालुंखोहिऊल च ।
 महेः पंगो बलो गेण्हो निरुवारो हरस्तथा ॥७१०१॥
 ३८६ अहिपञ्चुअ इत्येते ॥
 वच्चेस्तु वोदथान्त्यस्य तकारो रुदमुजमुचाम् ॥७१०२॥

मुहेरिति । गुम्भङ्ग । गुम्भङ्ग । पञ्चे मुजङ्ग ॥
 दहेरिति । आलुंखङ्ग । अहिऊलङ्ग । पञ्चे ङङ्ग ।
 महेरिति ॥ पंगङ्ग । बलङ्ग । गेण्हङ्ग । निरुवारङ्ग । हरङ्ग । अहिपञ्चु-
 अङ्ग ॥७१०३॥

[इति तिङन्तप्रकाशः ॥]

अष्टमः प्रकाशः अथ कृदन्तप्रकाशः

१८७ क्त्वातुमुनव्ययेषु घेद्यहेर्वचेस्तु वोत् ।

अथान्तस्य तकारो रुद्-भुज्-मुचाम् ॥८१॥

क्त्वा इति ॥ क्त्वादिषु परेषु ग्रहेर्वत् इत्यादेश स्यात् । वोत्तूण ।

वोत्तूभाण ॥

॥ कचिम्न - रोणिह ।

तुम्—घेत्तु ॥

वचेरिति ॥ क्त्वादिषु वचेर्वत् स्यात् । वोत्तूण । वोत्तूभाण [=वक्तुम्] ॥

वोत्तू' [= वक्तुम्] ॥ वोत्तव्य [वक्तव्यम्] ॥

अथेति । एषामन्त्यस्य तः स्यात् क्त्वादौ प्रत्यये परे ॥ रोत्तूण [रुदित्वा] ।

१० रोत्तव्वं ॥

रोत्तूण [=भुक्त्वा] ॥ रोत्तू [=भोक्तुम्] । रोत्तव्वं [=भोक्तव्यम्] ॥

भोक्तूण [=भुक्त्वा] रोत्तू ॥ रोत्तव्वं ॥८१॥

३८८ दृशोः क्त्वादितकारेण सह ददृठ इतीष्यते ॥

क्त्वायाः स्युरत्तु तु-तूण तु-आणेत्ता यथागमम् ॥८२॥

१५ दृशेरिति । ददृहण । ददृहभाण । [= दृष्ट्वा] । ददृडु [=दृष्टुम्] । ददृह्वं
[= दृष्टव्यम्] ॥ भूतमविष्यत्-क्त्वातव्यतुम्सु का इति कृज कादेश । काऊण ।

काअव्वं । काऊ [= कृत्वा । कर्तव्यम् । कर्तुम्] । धातोरत इदेव स्याल्लुट्कृट्-

क्त्वा-तव्य-तुम्सु तु इतीत्वमेत्वं च ॥ हसिऊण । हसेऊण ॥ हसिअव्व । हसे-

अव्व ॥ हसिडं । हसेडं ॥ [=हसित्वा । हसितव्यम् । हसितुम्] ॥

२० अतः किम् । काऊण । होऊण ॥ [= कृत्वा । भूत्वा] ।

क्त्वाया इति । क्त्वा-प्रत्ययस्यैते षडादेशा यथाप्रयोग स्युः । अत्-अमित्वा=

अमिअ । रमिअ ॥ वदिअ= वन्दित्वा । तुम्-वन्दिदु । [दृष्टुम् =] ददृडु ॥ भोत्तु

[=भोक्तुम्] ॥ तूण—घेत्तूण [गृहीत्वा] । काऊण [=कृत्वा] । तुभाण-भोत्तूभाण

[भुक्त्वा] । सोडभाण ॥ इत्ता-वदित्ता । ममिता [= अमित्वा] ॥ कत्तू इति

३५ त्वाव्वं ॥ ॥८२॥

३८६ कृयस्य जो द्विरुक्तो वा आशिर्जं वा अशीधरः ।

शत्रानशोस्तु न्तमाणौ ई च पक्षे स्त्रियान्तयोः ॥८१३॥

कृयस्येति । कृयप्रत्ययस्य सर्वन्विधौ यकारस्य द्विभूतो ज इत्यादेशः स्यात् ।
येया=येजा ॥ पेया ॥ सेजा । मेया ॥

अशीति । भावकर्मणोरनीयर् विहितस्तस्य अणिज् ह्रस्वादेशः स्यात् । ५
करणिजं । करणोअं [= करणीयम्] ॥ सभररिजं । संभरणीअं [= संभरणीयम्] ।

शत्रेति ॥ अनयोरेतौ प्रत्येक स्त्वः ॥ हसन्तो । हसमाणो [=हसन्] ॥
वेवन्तो । वेपमाणो [=वेपमान] ॥

ई चेति । स्त्रियां वर्तमानयो शत्रानशो स्थाने पक्षे ईत्वं च स्यात् । पक्षे
न्त-माणौ च ॥ हसई । हसन्ती । हसमाणी । [=हसन्ती] ॥ वेवई । वेवन्ती । १०
वेवमाणी [=वेपमाना] ॥

आर्वाणौ बहुम् ॥ इतीप् ॥८१३॥

३८७ तृनर्थप्रत्ययस्येरः क्ते तु स्यादत इत् कचित् ।

क्तान्तेषु दत्तादिषु तु दिङ्गाद्याः स्युनिपातनात् ॥८१४॥

तृनेति । तच्छील तद्धर्म-तत्साधुकारिषु तृन् विहितः । तत्समानार्थानां १५
प्रत्ययानामिह स्यात् ॥ हसनशील हसिरो । [लजाशील] लजिरो ॥ जम्पिरो
[=जम्पक] । [नञ्] = गमिरो । [कञ्] = [कमिरो] ॥

क्ते इति ॥ हसिअं । पठिअ । लविअं ।

हासिअ । पाठिअ ॥

कचित् किम् । गअ [= गतम्] । गअ [= नतम्] ॥

२०

अत किम् । झाअ [= ध्यातम्] । लूअं । भूअ ॥ क्ते तु हूरपि । अणुहूअ

[अनुभूतम्] ॥

क्तान्तेषु इति । दत्तं दिङ्गां । क्षीणं । क्षीणं [= क्षीणम्] । रुदितम् =
रुणं । जीर्णम् = जिङ्गा ॥८१५॥

तथाहि

२५

३८१ आक्रान्तेस्त्वप्पुण्णो बोलीणोतिक्रान्तः स्फुटं फुडं ॥

स्यादुत्कृष्टन्तु उक्कोस्स निसुट्ठं त निपातितम् ॥८१५॥

३८२ स्याद् बोसट्ट विकसितं विढत्तं त्वर्जितं स्मृतम् ॥

पम्हुट्ठोपि प्रमृष्टे स्यात् स्थापितं णिमिअं स्मृतम् ॥८१६॥

३८३ आस्वादितं चक्खिअं स्यात् हेपे हीसमणं मतम् ।

३०

स्यात्पल्लहत्थं पर्यस्त पल्लोट्टं च तथाविधम् ॥८१७॥

३६४ जडं त्यक्तं क्षुब्धं सूक्ष्ममित्याद्युक्तं प्रयोगतः ॥
अनेकाध्यास्तु घातुना योज्या अर्थान्तरेष्वपि ॥२॥

आक्रान्तेत्यादि स्पष्टम् । अष्टपुणो = आक्रान्तः ॥

अनेकेति । यथा कलिः संख्याने पठितः । कलहः ज्ञापनेपि वर्तते ॥ रिगिर्मातौ
५. प्रवेशेपि वर्तते ॥ काक्षेर्बक आदेशः स्वादनेपि वर्तते ॥ इत्यादि ॥८॥८॥

॥ इति कृदन्तप्रकाशः ॥

[इति अष्टमः प्रकाशः]

अथ विविध-भाषा-संज्ञकः

नवमः प्रकाशः

३६५ सैषा भाषातिमृद्बङ्गी महाराष्ट्राश्रया मया ।

लक्षिता सर्वभाषाणां बीजं शृङ्गारजीवितम् ॥६।१॥

३६६ शौरसेन्यामयुक्तस्य तस्य दोनादिवर्तिनः ॥

क्वचिद्योगनिमित्तस्यापि वा त्वादेरपि तावति ॥६।२॥

[शौरिति] शौरसेन्यां भाषायामसंयुक्तस्यानादेस्तस्य दः स्यात् ॥ क ग च इति ५
लोपापवादः ॥ तद्वा परिदपदिन्नेन मारुतिना मंतिदो एदु एदु भवं [= तत
परितप्रतिज्ञेन मारुतिना मन्त्रित आगच्छतु आगच्छतु भवान्] ॥

अयुक्तस्य किम् । हला सउतले [=शकुन्तले] ॥ संतावेइ [=सन्तापयति] ॥

अनादे किम् । तेण तया मणिअ = [तेन तया भणितम्] ॥

क्वचिदिति । संयोगान्तिमस्यापि तस्य क्वचिद्वत्त्वं स्यात् शौरसेन्यामित्या- १०
प्रकरणान्तमनुसन्धेयम् ॥ महंदो । जिखिंदो । अदेउरं [= महान्धः । निश्चिन्तः ।
अन्तःपुरम्] ।

वा त्वादेरिति ॥ तावच्छब्दे त्वादेरपि तस्य दत्व वा स्यात् ॥ दाव । ताव
[= तावत्] ॥९।१॥

३६७ भगवद्भवदादीना सौ नकारस्य मो भवेत् ॥

१५

धौ तु वा मो न-मात्रस्य नेन्नन्तस्य आ तु वा ॥६।३॥

भवेति । एदु भव [आगच्छतु भवान्] । भभव कुसुमाउदो [= भगवान्
कुसुमायुधः] । मभव पागसासनो [मभवा पाकशासन] ॥

धौ इति । संबुद्धिरूपे सौ तु परे भवदाद्यन्यसम्बन्धिनोपि नकारस्य मो
स्यात् । मो राजं [मो राजन्] । मो बम्हं [=भो ब्रह्मन्] । सुकम्मं [=सुकर्मन्] । २०
मभव हुतवह [भगवन् हुतवह] ॥

पक्षे लोपोन्त्यस्य हळ इति न-लोपः ॥ मो राज । मो बम्ह । मभव
हुदवह । इत्यादि ॥

ने इति । इन्नन्ते नकारस्य मो न स्यात् आत्वं तु वा स्यात् धौ परे ॥
मो कंचुइआ । मो तवस्सिआ । पक्षे भो कंचुइ । भो तवस्सि [= भो कम्पु किन्] । २५
तपस्विन् ॥९।३॥

न प्रा० च०

३८८ यस्य न्यो वा यस्य धो वा हस्यापीह ह्रस्वाः सत्रा ।

भवतेह्रस्व भो वा स्यात् पूर्वस्य पुरषोपि वा । ८। ॥

यस्येति । अय्यर्था इति योगस्य ज उक्तस्तस्यापवादः ॥ पक्षे यस्य न्यो विधीयते शौरसंज्ञाम् ॥ अय्यउक्त पञ्चाडलोकदाह [= आर्यपुत्र पर्वाकुली-
१ कृवास्मि] ॥ सुन्यो [= सूयः] । कय्यपरवपो [= कार्यपरवग-] ॥ पक्षे अजडच पञ्जाकुलीकदम्भि ॥ इत्यादि ॥

यस्येति । कवेहि । कहेहि । [= कथय] ॥ नाधो । नाहो [= नाथः ॥]
राधपधो । राजपधो [राजपथः] ॥

अनादावित्येव । धामो [स्थामन्] । धेओ [स्थेयः] ॥

१० हस्येति । इह शब्दे कोणमध्यमपुरुषबहुवचनादेशे हचि च स्थितस्य हस्य
षो वा स्यात् ॥ इध । होध । [इह । भव ॥ परित्ताभ । पभे इह । होह ।
हरित्ताभ [= परित्रायध्वम्] ॥

भवतेरिति । भवतोहोहुहवाः दिदेश्वामितरत्र हुः इत्यद्यक्तादेशसम्ब-
न्धिनो हस्य भो वा स्यात् ॥ होदि । भोदि । हुवदि । भुवदि । हवदि । भवदि ॥

१५ पवेति ॥ अपुरषं नाड्यं [= अपूर्वं नाटकम्] । पभे अपुष्यं । ७। ॥

३९६ कन्वायास्तु इन्द्राणी वा कृष्णामोर्द्धुभ्रः स्मृतः ।

भविष्यदर्थविहिते प्रत्यये स्मिर्न हिंस्रहाः ॥ ८। ॥

कन्वाया इति । भविभ । भोदूय । हविभ । होडय । [भत्वा] । रमिभ ।

रंवृण । पक्षे रंतृण । रंतृमाण [रमित्वा] इत्यादि ॥

१० कृजिति । किरवाटिलोप । कडुभ [= कृत्वा] ॥ गडुभ [= गत्वा] ॥

पक्षे करिभ । करिरृण ॥ गच्छिभ । गच्छिरृण [= गत्वा] ॥

भविष्येति ॥ भविस्सिद्धि । करिस्मिदि ॥ [भविष्यति । करिष्यति ॥ ९। ५ ॥

४०० इदेतोः परयोर्मस्य वा एकारागमो भवेत् ।

इदानीमित्यस्य दाणीं तस्मादित्यस्य ता स्मृतः ॥ ९। ६ ॥

१५ इदिति । दाणिं करेभिः ।

तस्मादिति ॥ ता सखि सजेसु करणिज्जं [तस्मात् सखि शय्यासु
करणीयम्] ॥ १॥ १॥

अथ निपाताः

४०१ एवार्थे वजेव हीमाणहे इत्याश्चर्यखेदयोः ।

१० यं नन्वर्थम्महे हर्षं हो ही विदूषकोक्तिषु ॥ ९। ७ ॥

द्वेति ॥ मम ज्ञेय बन्धयस्त [= ममैव बाधयस्त] । सो ज्ञेय दसो
[= स एव एवः] ॥

हीमाणहे । ह माणहे जीवतवच्छा मे जणणी [= हन्त जीवत्वच्छा मम
जणणी] ॥ हीमाणहे पुओवि पुओइस्सं [= भावर्थ पुनरपि प्रलोकयिष्यामि ।] ॥

ममिति । मं मगमि [= मनु मयामि] ॥ मं मं मे भगवो कलदि ५
[= मनु भवान् ममाग्रतःकलति] ॥

अग्नेति ॥ अग्नेह एदाए सुम्मिलाए सुपल्लिगदिशे मवं ।

हीति । विपकस्य वाशयेषु हवै शोत्ये हीहीति निपातः । हां ही भो संपन्था
मयोरथा पिबवचस्सस्स [= संपन्ना मनोरथा पिबवचस्यस्य ॥१८॥

४०२ शोपं प्राकृतवज्र ज्ञेयं मागध्यां तु निरूप्यते ॥ १०

रस्य सः सस्य शो ग्रीष्मे संयोगाद्योः सयोस्तु सः ॥१८॥

शेषमिति ॥ शौरसेन्यामनुक्तविषयेषु महाराट्प्रयोगेषु प्राकृतवदेव काव्यं
दृष्टव्यम् । यथा अन्तावेदी [= अन्तर्वेदि] । सामिदी [= समृद्धिः] ॥ बट्टदि
[= वर्तते] ॥

मागध्यामिति ॥ रस्येति ॥ नर. = नले ॥ करः = कले ॥

१५

सस्येति । हंसः = हंसे ॥ पुरुषः = पुलिसे ॥

अग्रीष्मति ॥ ग्रीष्मशब्दादग्न्यत्र सयोगादिस्थयोः सकारणकारयोः सः स्यात् ।

कूर्ध्वलोपाद्यपवादः ॥ प्रस्तकदि [= प्रस्तकलति] ॥ बहसदी [= बृहस्पतिः]

मस्कली [= मस्करी] ॥ शुस् [= शुष्कम्] ॥ कस्टं [= कष्टम्] ॥

विस्फलं [= विवकलम्] ॥ धमुस्त्वर्ह [= धनुजगङ्गम्] ॥ २०

ग्रीष्मे तु गिग्हाले [= ग्रीष्मकाले] ॥ १८॥

४०३ दृष्टयोः स्तः स्थर्थयोः स्तो जग्यां यः न यस्य जः ।

न्यत्य-ज्ञ-ज्ञां ऋत्रो ब्रजेश्च जस्य अश्वस्य नादितः ॥१९॥

द्विक्रत्वस्य टस्य छसब्दस्य च स्त इति स्यात् । पस्ते = स्पष्टः ॥ अस्तिणी

पट्टिणी = ॥ सुप्तु कृतम् = सुप्तु कर्म । [कोष्ठागारः] = कोष्ठागात्रं ॥ २५

स्थेति ॥ स्थ—[उस्थितः =] उवर्गितदे ॥ [सुस्थितः =] सुरितदे ॥

र्थ—[अर्थपतिः =] अस्तवद्दी ॥ [अर्थवाहः =] अस्तवाहे ॥

जघेति । ज—[जानाति =] याणादि । [जनपदे =] जनवदे ॥

[अजुनः =] अज्युणे ॥ [गजति =] गज्यदि ॥

य—[मयम् =] मय्यं ॥ [अय किल विद्याधर आगतः =] अय किल १०

विद्याहले आगदे ॥

येति ॥ आदेशो जः इति विहितो जो मागध्या न स्यात् ॥ यदि । यथा
[= यथा] । याण [= यानम्] । यवणो [= यवनः] ॥

न्येति । एषां द्विरुक्तो लकारः स्यात् । अञ्जदेशे = [अञ्जदेशः ॥ अहिमञ्जू
[= अहिमन्जुः] । कञ्जका [= कञ्जका] ॥

५" ण्य—पुञ्ज [= पुण्यम्] ॥ पुञ्जवते [= पुण्यवन्तः] ॥ अबञ्ज
[= अब्रजययम्] ॥

ञ—पञ्जवते [= प्रज्ञावन्तः] ॥ शब्जञ्जे = [सर्वज्ञः] । अबञ्जा
[= अवज्ञा] ॥

अञ्जली [= अञ्जलि] ॥ घणञ्जए [= घनञ्जय] । पञ्जले [= पञ्जरः] ॥
१० वजेरिति ॥ ञ्ज स्यात् । वञ्जदि [= वजति] ॥ अश्च इति ॥ गश्च
[= गच्छ] ॥ पिश्चिले [= पिच्छिलः] । तिरश्चि पेश्चदि [= तिर्यक् प्रेक्षते] ॥
आदीति ॥ आदौ स्थितस्य छस्य श्चो न स्यात् ॥ छाले [= क्षारः] । छिदह
[= छिनत्ति] ॥ १॥१॥

४०४ क्षस्य षकः प्रेक्षित्याचक्षयोः स्कः म्यान्निचष्टु तिष्ठतेः ।

१५ शेषं तु शौरसेनीवत् स्यादि-कार्यं पुरोदितम् ॥ १॥१०॥

क्षस्येति ॥ यक्ष = यक्षे ॥ लक्षमणः = लक्षणे ॥

नादित इत्येव । त्वयजलहला [= क्षयजलधराः] ॥

प्रेक्षेति ॥ पेस्कदि [= प्रेक्षते] । आचस्कदि [= आचक्षते] ॥

चिष्टदि ॥ चिष्टइ [= तिष्ठति] ॥

२० शेषमिति । मागध्या यद्विशिष्य न लक्षितं तत् शौरसेनीवत् ज्ञेयम् । यथा
तस्य दः । एदे राउले [एतत् राजकुलम्] । भो लाश्रं [= भो राजन्] । मो
कञ्चुकिआ [= मो कञ्चुकिन्] ॥ इत्यादि ॥

तन्नाविशेषं प्राकृतवदनुवर्तत एव ॥

स्यादिति ।

२५ स्यादिषु विशेषकार्यं स्यादिप्रकरण एवोक्तम् इति अत्र न निरूपणीयम्
अवशिष्यत इत्यर्थः ॥ १॥१०॥

मागध्यामत एत्वं सौ पुंसि डाहस्तु वा डसः ।

आमो वा ठाहँ नासिक्यः स्यादहं-वयमोर्हणे ॥

४१५ पैशाचिकेपि जो ञ्जः स्याद् राजस्तु क्षस्य वा चिञः ।

३० न्यएययोर्ञ्जः णम्य नः तस्तु तदयोः टोस्तु वात्र तुः ॥ १॥११॥

पैशाचीति । मागध्याणुक्त पैशाच्यामपि स्यादित्यर्थः ॥ पञ्जा [= प्रज्ञा] ।

सञ्जा [= संज्ञा] ॥ ञ्ज्राणं [= ज्ञानम्] ॥

राज्ञ इति । राञ्जिना लुपितं [= राज्ञा लुपितम्] रञ्ज्या वा ॥ राञ्जिनी धनं
[= राज्ञो धनम्] रञ्ज्यो वा ॥

ज्ञस्य किम् । राजा ॥

न्येति । कञ्ज का [= कन्यका] ॥ अहिमञ्जू [= अभिमन्युः । पुञ्जकम्मो
[= पुण्यकर्मा] ॥ पुञ्जाह [= पुण्याहः] ॥ णस्येति । गुनगनयुक्तो [= गुणगणयुक्तः] ॥ ५

तस्त्विति । भगवती पञ्चती [= भगवती पार्वती] । दस्य — मतनो [= मदनः] ।
सत्तनं [= सदनम्] ॥ सोतरो [सोदरः] । होद [= होदुः] ॥ रमतु [रमदु =
रमताम्] ॥ तकारस्य तकारविधानं त्रिकारवाचनार्थम् ॥ तेन पताका वेतसो
पतिपक्षो इत्यादौ इत्वादि न भवति ॥

दोरिति । पैशाख्या दुशब्दस्य तु-शब्दो वा स्यात् । कुटुम्बकम् = १०
कुतुम्बकं ॥०।१॥

४१६ हृदये यस्य पः प्रोक्तो यादृशादौ दृशस्तिसः ।

क्त्वायास्तु तूनः प्याया टूटून-स्थून इताड्यते ॥९।१२॥

४१७ रियो र्यस्य सिनः स्नस्य सटः ष्टस्य कचित्तु न ।

यक इत्यः क्वो डीरः देशोरेय्यो भविष्यति ॥९।१३॥ १५

हृदये इत । हितपक । हितय [= हृदयकम् । हृदयम्] ॥

यादृशेति । यातिसो । तातिसो । भवातिसो भम्हातिसो [यादृशस्तदृशो
भवादृश अस्मादृश] ॥

क्त्वाया इति ॥ गत्तून । रत्तून । हभित्तून [= गत्त्वा । रमि त्वा । हसित्वा]

प्याया इति । क्त्वाप्रत्ययसम्बन्धिन प्याशब्दस्यैतौ स्त । तूनस्यापवादः ॥ २०
नष्टा = नटूतून । नत्थून ॥९।१२॥

रिय इति । र्यशब्दस्य रिय इत्यादेशः । आर्या = भारिया ॥

सीति । [स्नानम् =] सिनान ।

सेति । कष्टम् = कसटं ॥

क्वेति ॥ सुजो [= सूर्यः] । सुनुसा [= स्नुषा] । तिद्वो [= द्वे] ॥ २५

यक इति । शय्यते = सिध्यते । दीयते = दिध्यते । रमिध्यते = रम्यते ।

[पठ्यते =] पठिध्यते ॥

कृ इति । कृञ परस्य यको डीरः स्यात् । पुष्टुमतंसने सम्बन्धे व्येव
सम्मानं कीरद् [= प्रथमशंसने सर्वस्यैव सम्मानं क्रियते] ॥

दे इति ॥ भविष्यति काके विहितयो दिदे इत्येतयोः । पृथ्य इत्यादेशः ॥ ३०
हुवेध्य भविष्यति इत्यर्थः ॥९।१३॥

४१८ न कणादिप्रकाशोक्तं न वे ह ह-ठ-दादयः ॥

नानीय-तीय-हृदोक्तं सप्ततावपि तेन रिः ॥९१४॥

मेति ॥ कणा-इत्याद्युक्तं लं पादि पैशाच्यां न स्यात् ॥ मकरकैटू [=मकर-
कैटुः] ॥ विजयसेनो [= विजयसेनः] ॥ सत्तं [= सत्त्वम्] । पार्श्वं [= पार्श्वम्]
१ चत्स्य इत्थं न [आयुधम् =] आयुधं ॥ टो ङी न । नटो । भटो ॥ ङो न मटो सटो
इत्यादि ॥

ना इति । अणिउजं वा अनीयर. तीयस्य इजं वा कृशस्य ङो द्विकृशो वा
इत्यादि कार्थं पैशाच्यां न स्यात् ॥ करणीभं [= करणीयम्] विईभं [= द्वितीयम्]
पेया [= पेया] ॥

१० [सत्तेरिति ।] सत्तती = सप्तति । ९१५॥

४१९ चूलिकापैशाचिके तु रम्य लत्वं विभायया ॥

तृतीयतुर्ययोस्त्वाद्यद्वितीयौ वादिषतिनोः ॥ ९१५॥

चूलीति ॥ नरो । नली [= नरः] ॥ पुरिमो । पुलिसो [= पुरुषः] ॥

तृतीयेति ॥ वर्ययोरेतयोरेतौ श्रुत्वात्तः । नगरं नकर [= नगरम्] ॥ मार्गणः =

१५ मकहनो ॥ मेघ = मेखो । व्याघ्र. = वक्खो । राजा = राचा । निर्झरः = निञ्जरो ।
तडाग = तटाकं ॥ दामोदर = दामोतरो ॥ । मधुरम् =] मधुः ॥ दाढा ।
दाढा [= दंढा] ॥

वादीति । पदादौ णितयोरेतयोरेतौ वा सत् ॥ गिरितटं । किरितट । [धर्मः =]
धम्मो । धम्मो ॥ धूर्जो । धूर्ली ॥ बालको = पालकः । [जीमूतः =] जीमूतो

१० जीमूतो ॥ ९१५॥

४२० शेषं तु पैचाचिकवत् शौरसेनीयवच्च तत् ॥

चूलिकापैशाचिके यदनुक्तं तत्पैशाचीवदनुनेयम् ॥ ९१६॥

शौरेति ॥ पैशाचिकेऽपि यदनुक्तं तच्चौरसनः यवदृष्टम् ॥ ९१६॥

४२१ तदेवं प्राकृतं प्रायो लक्षितं लक्ष्यसम्भवम् ॥

११ आर्षं तु स्वल्पभेदत्वाद् बहुलोक्त्यैव लक्षितम् ॥ ९१७॥

४२२ अपभ्रंशस्तु यो भेदः षष्ठः सोऽत्र न लक्ष्यते ।

देशभाषादितुल्यत्वाद्भाटकादावदर्शनात् ॥ ९१८॥

४२३ अनत्यन्तोपयोगाच्चातिप्रसंगभयादपि ।

एवमन्येपि ये भेदा लक्षिताः पूर्वसूरभिः ॥ ९१९ ॥

१० ४२४ नेष्टोक्ताः किन्तु नाम्नैव कीर्त्यन्ते स्पष्टबुद्धये ।

सप्तविंशत्यपभ्रंशा वैद्यालादिप्रभेदतः ॥ ९२०॥

- ४२४ काञ्चीदेशीय पाण्डये च पाञ्चाल मौडमागधम् ।
 प्राचडं दक्षिणात्यं च शौरसेनं च कैकयम् ॥६१२१॥
- ४२५ शावरं द्राविडं चैव एकादश पिशाचजाः ।
 एवमार्धभनार्धं च सकीर्णं चोपजायते ॥६१२२॥
- ४२७ देवानां भूपतीनां च सचिवानां पुरोधसाम् ।
 अमात्यवणिजादीनां पाठ्यामिच्छन्ति संस्कृतम् ॥६१२३॥
- ४२८ संस्कृतेनैव केप्याहुः प्राकृतेनैव केचने ।
 साधारण्यादिभिः केपि केचन म्लेच्छभाषया ॥६१२४॥
- ४२९ न म्लेच्छितव्यं यज्ञादौ स्त्रीषु ना प्राकृतं पठेत् ॥
 संकीर्णं नाभिजातेषु न प्रबुद्धेषु संस्कृतम् ॥६१२५॥ १०
- ४३० पवित्राण्यमुनिविप्राणां संस्कृतान्नान्यदिष्यते ॥
 अन्येषामुत्तमानां च प्रतीपं कापि दृश्यते ॥६१२६॥
- ४३१ बालस्त्रीवृद्धवैश्यानां कितवाप्सरसां तथा ॥
 वैदग्ध्यार्थं प्रदातव्यं संस्कृतं चान्तरा ॥६१२७॥
- ४३२ ऐश्वर्यादिप्रमत्तस्य दारिद्र्योप्लुतस्य च ॥
 वृत्तमस्यापि पठतः प्राकृतं नैव दुष्यति ॥६१२८॥
- ४३३ क्रीडार्थं नृपतेरिष्टं प्राकृतं च द्विजन्मनाम् ।
 भरतेनोदितं प्राह्यमबाधितमिदं वचः ॥६१२९॥
 विशेषमाह भरद्वाजः —
- ४३४ गाथासु तु महाराष्ट्री अन्या नाट्याश्रया मता ।
 बालस्त्रीवृद्धभिक्षूणां श्रावकव्याजलिङ्गिनाम् ॥६१३०॥ १०
- ४३५ प्रहोपसृष्टमत्तानां प्राकृतं खण्डरूपिच ।
 नायिकानां सखीनां च शौरसेन्यविरोधिनी ॥६१३१॥
- ४३६ प्राच्या बिदूषकादीनां धूर्तानामप्यवन्तिका ॥
 मागधी राजसादीनामन्तःपुरनिवासिनाम् ॥६१३२॥ १५
- ४३७ चेटानां राजपुत्राणां श्रेष्ठिनां चार्द्रमागधी ॥ —→
 शकाराणां तु शाकारी बाह्लीकादिन्यभाविनाम् ॥६१३३॥
- ४३८ योधानां भारिशादीनां शावरी च प्रशस्यते ॥
 द्राविडी द्रविडादीनामोडो खनकरक्षमाम् ॥६१३४॥
- ४३९ काव्ये वैयालिकादीनां वेतालादीनां मुभाषितम् ॥
 किरातवर्बराजदानां न भाषा नैव लक्षणम् ॥६१३५॥ १०

४४० तदिमां पदचन्द्रिकानुजाता
 प्रगुणां प्राकृतचन्द्रिकां विदग्धाः ॥
 परिशिल्पच्चिरादपास्ततापाः
 कविगोष्ठीषुविहारमातनुष्वम् ॥६॥३६॥

५

४४१ इति कृतिपरितोषप्रार्थनालम्पटेन
 प्रकटितपरभागाशेषकृष्णेन सेयम् ॥
 रचयतु गुरुतोषं शेषवंशावतंस
 गुरुमिह नरसिंहं प्रापिता तत्पदाब्जे ॥६॥३७॥

१०

इति श्रीकृष्णपण्डितविरचिता
 प्राकृतचन्द्रिका समाप्ता ॥

-- आहुतचमिह्कान्तःपाति-
विशिष्टशब्दानुक्रमणिका

अकुल्ल	१६	अ इ वच्चामि	४८
अकोल्लो	१६	अइसरिय	३८
अंकोल्लत्तेल्ल	१६, ४१	अईइ	९७
अंगअगम्मि	४४	अए	५
अंगमगम्मि	४४	अक्कदइ	९५
अगुअ	३३	अक्कमइ	९७
अगुमइ	९८	अक्कुसइ	९७
अच्चइ	९९	अक्को	१०, १२
अत्तग्गअ	२६	अक्खिवइ	९६
अत्तप्पाओ	८	अक्खोडइ	९९
अत्तरइ	३	अगणी	२८
अत्तव्वास	२६	अगिणी	२८
अत्ताउरिआ	६	अगिगिहि	५३
अत्तेआरो	२६	अगगी	२८
अत्तेउरं	२६	अगगीहि	५३
अंतो	२६	अग्घइ	९३
अदेउर	१०५	अग्घाडइ	९८
अंधआर विअ	४५	अग्घावइ	९८
अधलो	४२	अघाणा	४७
अब्बं	२६	अच्छअरं	२६
असू	७	अच्छइ	८५
अहियुगे	२	अच्छरसा	६
अअं	५	अच्छरा	६, २३
अअंछइ	९९	अच्छरिअ	५, २६
अअम्मि	६१, ६२	अच्छरिज्ज	२६
अईउत्तओ	१९	अच्छरोअ	२६
अईउत्तओ	१९	अच्छि	५४, २४
अइच्छइ	९७	अच्छिहइ	८५
अइ वीहराई	५५	अच्छी	४
अइमुत्तओ	१९	अच्छीइ	४

अच्छेरं	२६	अङ्घो	२५, २६
अज्ज	५, १५, १०७	अण	३६
अज्जइ	९४	अणछइ	९९
अज्जमा	८	अणचित्तिअं	४६
अज्जा	२१, ३३	अणित्तअ	१९
अज्जु	३३	अणिमुत्ताअ	७
अज्जो	८	अणुअ	९०
अज्जली	१०८	अणुरुज्जइ	८४
अज्जदेसे	१०८	अणुवज्जइ	९७
अटइ	१३	अणुहअ	९०, १०३
अट्टइ	९४	अणुहोमि	४८
अट्ट	६९	अण्णण	३८
अट्टालीसा	७१	अणत्तो	४१, ५८
अट्टछट्टी	७२	अणत्थ	४२, ५८
अट्टण्ह	६६	अणदो	४१
अट्टण्ह	६९	अणाम्म	५८
अट्टतीसा	७१	अणस्सि	५८
अट्टसत्तरी	७२	अणह	३२, ४२
अट्टसु	६९	अणहि	५८
अट्टसु	६९	अणहि	४२
अट्टहि	६९	अण्णा	२१
अट्टहि	६९	अण्णाअ-	७
अट्टाणवई	७२	अण्णारिसो	३६
अट्टावण्णा	७२	अण्णुण	३८
अट्टावण्णासा	७२	अण्णे	४७, ५८
अट्टावीसा	७०	अण्णेसि	५८
अट्टारह	७०	अण्णो	७, २१, ४७
अट्टासी	७२	अण्णोण	३८
अट्टी	२५	अण्हइ	९४
अट्टो	२५	अत्तमाणो	२२
अट्टवसाइ	९६	अत्ताणो	६७
अट्टं	२६	अत्तो	६७

अत्यवक	४४	अप्पाहि	६७
अत्थि	८०	अप्पाहिन्तो	६७
अत्थिओ	४२	अप्पिअ	३२
अत्थो	२५	अप्पुणो	१०४
अदसण	४५	अप्पुल्ल	४२
अहं	२८	अप्पे	६७
अनया	५६	अप्पेइ	८९
अनुवच्चइ	९३	अप्पेसु	६७
अन्तरप्पा	६	अप्पेसु	६७
अन्तावेदी	१०७	अप्पेहि	६७
अन्तावेई	४	अप्पेहि	६७
अन्तेउरम्मि	३	अप्पो	६७
अपारिआअ	१०	अफसो	३१
अपुव्व	१०६	अबुद्धवइल्लाण	४३
अपुरव	१०६	अब्बम्हञ्ज	१०९
अप्प-	७	अब्भाअच्छइ	९८
अप्पइ	३२	अब्भाण	८
अप्पणइआ	६७	अब्भिडइ	९७
अप्पणओ	४१	अब्भुत्तइ	८७, ९६
अप्पणा	६७	अमओ	६२
अप्पणिआ	६७	अमच्चो	२३
अप्पणो	४७, ६७	अमरिसो	२८
अप्पम्मि	६७	अमवो	६२
अप्पम्स	६७	अमु	६२
अप्पा	१३, ६७	अमु वण	६२
अप्पाउ	६७	अमुउ	६२
अप्पाओ	६७	अमुओ	६२
अप्पाण	६७	अमुणा	६२
अप्पाणा	६७	अमुणो	६२
अप्पाणेण	६७	अमुत्तो	६२
अप्पाणो	६७	अमुद्ध	१०
अप्पाहइ	९९	अमुम्मि	६२

असुवो	६२	अम्ह भणामो	६५
अभुस्स	६२	अम्ह सुओ	६५
अमू	६२	अम्हाण	३५, ६५
अमूअ	६२	अम्हाण	६५
अमूआ	६२	अम्हातिमो	१०९
अमूइ	६२	अम्हारिसो	२७, ३६
अमूउ	६२	अम्हासु	६५
अमूए	६२	अम्हाह	५२
अमूओ	६२	अम्हाहि	६४
अमूणै	६२	अम्हे	६४, ६५
अमूण	६२	अम्हेच्चय	४०, ४१
अमू पुरिसो	६२	अम्हे रक्ख	६४
अमू साला	६२	अम्हेसु	६५
अमूसु	६२	अम्हेहि	४६
अमूसुन्नो	६२	अम्हेहि कअ	६४
अमूहिँ	६२	अम्हो घम्मो	६४, ६५
अमूहि	६२	अयि मअणिए	३०
अमूहिल्लो	६२	अय्युणे	१०७
अम्भो	४७, ५५	अरिहइ	२८
अम्महे	१०७	अरिहो	२८
अम्मि	६४	अल किआ	३
अम्ह	६५	अलच्चउर	२९
अम्ह	६४	अलाऊ	३२
अम्हकेर	११	अलाऊ	३२
अम्हकेरो	४०	अलावू	१४
अम्हक्केर	११	अलाहि	४५
अम्हम्मि	४०	अलिअ	३४
अम्हम्मि	६५	अलीअ	३४
अम्हसु	६५	अल्ल	२८, ४४
अम्हणे	६४	अल्लिअइ	८९
अम्हत्तो	६५	अल्लोअइ	९०, ९६
अम्ह षण	६५	अल्लीणो	९०

अवयवकक्षइ	९९	असोअस्त	४२
अवयवच्छइ	९५, ९९	असौ	६१
अवयवजइ	९९	अस्तवदी	१०७
अवयरइ	४०	अस्तवाहे	१०७
अवयासइ	९९, १००	अस्त	६०
अवयवइ	९९	अरिस	६०
अवगम	४०	अस्तो	७
अवज्जसइ	९७	अह	६४
अवञ्जा	१०८	अह	६१
अवट्टिअ-	७	अह जुवई	६१
अविणीद	४७	अहय	६४
अवमिच्छू	४०	अहव	३२
अवम्हइ	४०	अह वण	६१
अवम्हारो	४०, ४३	अहवा	३२
अवरण्हो	२७	अहवाय	५९
अवरद्धस्स	२१	अहिआई	३१
अवराजिओ	४०	अहिऊलइ	१०१
अवरि	७, ३५	अहिज्जो	२१
अवसहो	४०	अहिणू	२१
अवसरइ	४०	अहिपच्छुअइ	९८, १०१
अवसाओ	४०	अहिमज्जू	१९
अवसारित-	७	अहिमञ्जू	१०८, १०९
अवसेहइ	९७, ९८	अहिमणू	२०
अवहं	३०	अहिरेमई	९८
अवहइ	९३	अहिलखइ	१००
अवहुरइ	९७, ९८	अहिलघइ	१००
अवहावेइ	९६	अहिवज्जू	१९
अवहेहइ	९३	अहिवञ्जू	१९
अव्वा	६६	अहिवणू	१९
अव्वाणो	६६	आह्वसामि	३
अव्वो	४८	अहेसि	८१
असी	७२	अहि	६४

आविर	२६	आफसो	३१
आवसो	२७	आम	४५
आवओ	२२	आमेडो	२०
आवच्छइ	९८	आमेलो	२०
आवच्छति	५५	आयवइ	९६
आवद्धइ	९२	आयज्झइ	९६
आवमण्णू	२१	आयासं	४६
आवरसिओ	११	आयुषो	११०
आवरिओ	२७, २९	आरभइ	९७
आवासओ	२९	आरद्धो	३०
आइछइ	९९	आरहइ	९७
आइग्घइ	८७	आरुहइ	१००
आइरिओ	२७	आरोअइ	१००
आउज्ज	३८	आरोलइ	९३
आउड्डइ	९३	आरोवेड	८९
आओ	२२	आर्ष	१
आकासओ	२९	आलक्खिमो	५
आगओ	१२, ५१	आलिज्जइ	९०
आगरिसओ	२९	आलिड्ढो	२६
आग्घाअइ	८७	आलिहइ	९९
आचस्कदि	१०८	आलुअइ	९९, १०१
आच्छिदइ	९५	आलेट्ठ	४३
आद्धसो	३०	आलेट्ठअ	४३
आढप्पइ	८५	आलेट्ठु	४३
आढवइ	९७	आलेट्ठुअ	४३
आढविज्जइ	८५	आवज्ज	३८
आढवीअइ	८५	आवत्तआ	२४
आढिओ	३६	आवत्तण	२४
आणत्ता	५	आवत्तमाणो	२२
आणा	१०	आनुक्कइ	८९
आणाल	२९	आवेडो	२०
आप्परइ	९२	आवेलो	२०

आसंघइ	८८	इद वणं	६०
आसि	८९	इद्धी	२६
आसीसा	४४	इय	१०६
आसो	११	इम	४५
आहइ	१००	इमम्मि	६०
आ, म्मइ	९७	इमस्स	६०
आहि	६०	इमस्सि	६०
आहिआई	३१	इमा	५९
आहोडेइ	८८	इमाच्च	५९
		इमाओ	५९
इवहणू	१५	इमाण	६०
इघ	२६	इमाडु	५६
इअ	२०, ३१	इमा बम्हणी	५९
इअम्मि	६२	इमिआ	५९
इअरह	३२	इमिणा	५५
इअरहा	४८	इमीए	५६
इअरे	५८	इमे चिट्ठन्ति	५९
इआणि	४०	इमेण	५८
इएण	४६	इमेण कअ	६०
इक्खइ	४६	इमेसि	५८, ६०
इक्खू	२४	इमेसु	६०
इच्छइ	८५	इमेहि कअ	६०
इच्छिउ	८५	इमेहि	६०
इच्छिहइ	८५	इमो	५९
इट्ठा	२५	इमो राओ	५९
इट्ठो	२५	इसी	३६
इद्धी	२५, २६	इस्सालु	४२
इण	६०	इह	१०६
इणमो राअकुल	६०	इहरा	४७
इणमो राअ	६०		
इणे	६४	ईअम्मि	६१
इतिक	४२	ईअरो	१०

ईति	३०	उच्छाहो	२३, २६
उगधइ	८७	उच्छिचइ	३३
उंबरो	२२	उच्छुओ	२३
उभ	४५	उच्छू	२४
उभगच्छइ	४०	उच्छेअओ	३३
उभागओ	३	उजू	३६
उउंबरो	२२	उज्जलं	४४
उऊ	३६, ३७	उज्जू	१०
उऊहल	४०	उज्जोओ	२८
उक्कठा	७	उज्झाओ	२७
उक्का	९	उट्टो	२५
उक्कुक्कुइ	८७	उट्ठइ	८७
उक्कुसइ	९७	उट्ठ	१४
उक्खअ	३२	उट्ठीणो	७४
उक्खल	३९, ४०	उण	४७
उक्खाअ	३२	उणअ	६
उक्खिअइ	९६	उण्हो	२७
उक्खुठइ	९४	उत्ता	१०
उगअ	६	उत्तारिज्ज	२०
उगइ	८८	उत्तारीअ	२०
उगघाडेइ	८८	उत्तिअ	३१
उगघुसइ	९३	उत्थअइ	८९
उच्चअ	३८	उत्थअअइ	९६
उच्चिअइ	७५	उत्थअअ	९५
उच्चिअअइ	८६	उत्थल्लइ	९८
उच्चुअअइ	८६	उत्थाअइ	९७
उच्चैइ	७५	उत्थारो	२६
उच्चैअइ	८६	उत्थिओ	८७
उच्छओ	२३	उट्ठ	३६
उच्छा	६६	उट्ठालइ	९५
उच्छाणो	६६	उट्ठिणो	९
		उट्ठिणो	९

विशिष्टशब्दानुक्रमिका

१२१

उद्य	२६	उल्लूख	२४
उद्युमइ	९८	उवजोओ	२८
उद्युमाअइ	८७	उवज्जमाओ	२८
उद्युमाइ	८७	उवणिअ	३४
उद्युलइ	८९	उवणीअ	३४
उन्नमइ	८९	उवरि	३५
उपकुभ	४०	उवरुज्जइ	८४
उप्पल	९	उववई	४०
उप्पवं	१	उवसप्पइ	९६
उप्पाओ	९	उवसमइ	७४
उप्पालइ	८६	उवसमवाइ	८३
उप्पेलइ	८९	उवस्तिदे	१०७
उप्फे	६२	उवह	३०
उब	६३	उवहत्यइ	९३
उब्भ	२६	उवहसिओ	४०
उब्भ	६३	उवहुजइ	९४
उब्भावइ	९८	उवालइ	८८
उब्भुअइ	९०	उवालहइ	९७
उब्भुत्तइ	९६	उवेल्लइ	९२
उब्भेहि	६३	उव्वहइ	४३
उमच्छइ	९३	उव्विण्णो	९
उम्मत्थइ	९८	उव्वीढ	३५
उम्ह	६३	उव्वूढ	३५
उम्हा	२७	उव्वेढइ	८६
उम्हाणं	६४	उव्वेल्लइ	८६
उम्हाण	६३	उसहो	३५, ३६
उम्मेहि	६३	उसिक्कइ	९६
उर	१०	उसिक्कइ	९३
उल्लुहल	४०	उहअ	३०
उल्लडइ	८८	उहाण	६३
उल्लत्यइ	९६	ऊम हइ	९३
उल्लालइ	८९	ऊणवीसा	७०
उल्लुक्कइ	९४		

अस्यो	११, २३	एए	४, ५८, ६१
अस्यलइ	९८, १००	एए वण्णा	६०
अस्यसइ	११	एएसि	६१
अस्तारिओ	२३	एएहि	६१
अस्तारो	३३	एओ	४३, ५८
अस्तासो	११	एओणचालीसा	७१
असितो	११	एओणछट्ठी	७२
असिचइ	३३	एओणणवई	७२
अस्यो	२३	एओणत्तीसा	७१
असेवओ	३३	एओणपञ्चासा	७१
अहसिओ	४०	एओणवीसा	७०
एअं	४, ४७ ६१	एओणसअ	७२
एअ	६८	एओणसत्तारी	७२
एअगुणा	५	एकआ	३३
एअगुणा	५	एकइ	३३
एअचालीसा	७१	एकत्तीसा	७१
एअत्तो	६१	एकमेक्क	४४
एअम्मि	६१	एकहत्तरी	७२
एअसत्तारी	७२	एक्क	६८
एअस्स	६१	एक्कइआ	४२, ६१
एअस्सि	६१	एक्कछट्ठी	७२
एआ	६१	एक्कत्तीसा	७१
एआई वणाइ	६१	एक्कत्तो	४१
एआउ	६१	एक्कत्थ	६१
एआओ	६१	एक्कमेक्केण	४४
एआओ महिलाओ	६०	एक्कम्मि	६१
एआरह	७०	एक्कल्लो	४३
एआवण्णा	७१	एक्कसरिअं	४७
एआसुत्तो	६१	एकरिस्स	४२, ६१
एआहि	६१	एक्काहि	६१
एआहि	६१	एक्काणणवई	७२
एआहिन्तो	६१	एक्कारो	३९

एककावणासा	७१	एगो	६८
एकके	५८	एगोणबीसा	७०
एकको	४३, ६८	एणिह	५, ५०
एगं	६८	एत्ताहे	४५, ६१
एगबालीसा	७१	एत्तिअ	२६
एगइआ	४२	एत्तो	६१
एगबालीसा	७१	एत्थ	६१
एगत्तो	६८	एदं	४७, ६१
एगत्थ	६८	एदिणा	५८, ६१
एगदो	४१	एदु	७८
एगम्मि	६८	एदे	४९, १०८
एगस्स	६८	एदेण	६१
एगस्सि	६८	एदेण	५८
एगा	६८	एदेहि	६१
एगाउ	६८	एइह	२६, ४२
एगाओ	६८	एइहमेसत्थणिआ	२६
एगाण	६८	एमेव	२२
एगाण	६८	एरिसो	३४, ३६
एगाणणवई	७२	एवमेव	२२
एगादु	६८	एशे पुल्लिसे	५२
एगादो	६८	एस	४
एगारह	७०	एस गई	६०
एगासी	७२	एस बही	६०
एगाह	६८	एसम्हि	८०
एगे	६८	एस राउल	६०
एगेण	६८	एस रामो	५०
एगेण	६८	एम सिर	६०
एगेसि	६८	एमा	४, ४७, ५५
एगेसु	६८	एस। चउरिआ	६०
एगेसु	६८	एसु	६०
एगेहि	६८	एसो	३, ७, ३, ४७
एगेहि	६८	एसो पुरिसो	६०

एहि	६०	ओहामइ	८८
		ओहावइ	४७
ओवाकइ	८९	ओहीरइ	८७
ओ	४७		
ओअंदइ	९५	कं	५८, ५९
ओअक्सइ	९९	कचुअ	७
ओअगइ	९६	कडुओ	३५
ओअरइ	४०, ९२	कथा	१५
ओगच्छइ	४०	कदो	२१
ओगाहइ	१००	कदोट	१
ओगालइ	८९	कपइ	७
ओजओ	२८	कपेइ	८९
ओजभाओ	२८	कभरो	२६
ओतुणमुहि	२१	कभारो	२६
ओइ	२८	कअ	३५, ४८, ४९
ओपाइ	३२	कअवो	१९
ओपाअ	३२	कअकजओ	५९
ओमाल	३०	कअणू	२१
ओरसइ	९२	कअत्थअ	४८
ओरम्माइ	८७	कअरे	५८
ओलडइ	८८	कअल	३९
ओली	३३	कइ	२५, ५६
ओल्ल	२८	कइअव	२०
ओवासइ	९९	कइआ	५९
ओवाहइ	१००	कइमो	३१
ओसठ	१६	कइवाह	२०
ओसरइ	४०	कई	१३, ४९
ओसह	१६	कईण	४९
ओसाओ	४०	कईण	४९
ओसुक्कइ	९३	कईदु	४९
ओहइ	९२	कईदो	४९
ओहसिओ	४०	कईसु	४९

कइहिन्यो	४९	कत्तारा	५६, ५७
कउरवो	३९	कत्ताराउँ	५६
कउहल्ल	३४	कत्ताराउ	५३
कउहा	६	कत्ताराओ	५६
कउहो	१८	कत्ताराओ	५६
कओ	५९	कत्ताराणं	५६
ककुष	४४	कत्तारासुन्तो	५६
कउअं	८	कत्ताराहि	५६
कउजे	४५	कत्ताराहिन्तो	५६
कउनुअं	७	कत्तारे	५६
कउअ का	१०८, १०९	कत्तारेण	५६
कडुअ	१०६	कत्तारेण	५६
कडेल्ल	४१	कत्तारेसुँ	५६
कड्डइ	९९	कत्तारेसु	५६
कडइ	९४	कत्तारेसुन्तो	५६
कणअ	१३	कत्तारेहिँ	५६
कणवीरो	२०	कत्तारेहिँ	५६
कणिआरो	४०	कत्तारेहि	५६
कणीरो	४०	कत्तारेहिन्तो	५६
कणेरु	२९	कत्तारो	५६, ५७
कणेरो	४०	कत्तुणा	५७
कणिआरो	४०	कत्तुणा	५७
कण्णेरो	४०	कत्तुत्तो	५७
कण्हो	२७, २८	कत्तुदु	५७
कत्ताउ	५७	कत्तुम्मि	५७
कत्ताओ	५७	कत्तुस्स	५७
कत्तवो	५७	कत्तू	५७, १०२
कत्ता	५६, ५७	कत्तूणँ	५७
कत्तार	५६, ५७	कत्तूण	५७
कत्तारत्तो	५६	कत्तूदो	५७
कत्तारम्मि	५६	कत्तूवुं	५७
कत्तारस्स	५६	कत्तूसु	५७

कत्तूहि	५७	करावइ	८२, ८३
कत्तूहि	५७	कराविअं	८३
कत्तूहि	५७	कराविज्जइ	८३
कत्तूहिन्तो	५७	करावेति	८२
कत्तो	५९	करावेइ	८२, ८३
कत्थइ	४३, ८५	करिअ	१०६
कत्थ	५९	करिज्जइ	८३, ८५
कदो	५९	करिदूण	१०६
कद्दहं	२६	करिसइ	९९
कप्फल	९	करिस्सदि	१०६
कमधो	१९	करीअइ	८३
कमल	४५	करीसो	३४
कमलवण	४५	करेति	८२
कमलाइ	४७, ५९	करेसि	४६
कमवसइ	९६	करोमि	४८
कमिरो	१०३	कलवो	१९
कम्पइ	७, १३	कलो	३२
कम्म	६६	कलारो	९३
कम्मइ	९१, ९४	कले	१०७
कम्मवइ	९४	कल्ल	४६
कम्मि	५९	कलहारो	२७
कम्मो	३	कवइत्तो	४२
कम्हा	५९	कवट्ठिओ	२०
कयधो	१९	कवट्ठिदो	२०
कया	५६	कवड्डओ	२५
कय्यपरवसो	१०६	कव्व	९
करजइ	९४	कसट	१०९
करइ	७४, ९१	कमण फणी	१४
करणिज्ज	४७, १०३, १०६	कसणो	२८
करणीअ	१०३, ११०	कसिणो	२८
करसो	४४	कसट	१०७
करावन्ति	८२	कस्स	५२, ५८

कस्सि	५९	कालो	१२
कहं	४७	कास	५८, ५९
कहइ	८६	कासइ	११
कहावणो	२६	कासओ	११
कहि	५९	कासवो	११
कहेइ	८६	कासा	३६
काँउओ	१९	कासी	७९, ९१
काअव्वं	१०२	काह	५२, ८०
काउं	९१	काहलो	१८
काऊ	१०२	काहामि	८०
काऊण	९१, १०२	काहावणो	२६
काए	५८	काहिइ	५, ७९, ९१
काण	५८, ५९	काहिमि	८०
कादव्य	९१	काहिस्सामि	८०
कादो	५९	कही	५, ७९, ९१
कामाओ	२१	काहीअ	४६, ७९, ९१
कामेइ	८९	काहे	५९
कामो	२१	कि खु	४७
कारति	८२	कि ति	३०
कारइ	८२, ८३	कि पि	३०
काराविअ	८३	किआ	२८
कारावीअइ	८३	किच्छ	३७
कारावेइ	८३	किणइ	७४, ८९
कारिअ	८३	किणा	५८
कारिज्जइ	८३	किणिअइ	८९
कारीअइ	८३	किणो	४८, ५८, ५९
कारेइ	८२, ८३	कित्तइस्स	८०
कालओ	३२	कित्तइहिमि	८०
काला	५९	कित्तिमो	३३
कालाअसं	२२	कित्तिल	४२
कालास	२२	कित्ती	२४
कालेण	३	किमवि	३०

किमिषं	४८	कुप्पल	८
किर	४६	कुप्पासो	३३
किराज	१५	कुप्पिसो	३३
किरिआ	२८	कुमरी	३२
किलंतो	२८	कुमरो	३२
किलकिवइ	९८	कुमारी	३२
किलरां	३६	कुमारो	३२
किलिरां	३६	कुमुअमिव	४५
किलिराकुसुमोवहा२सु	३६	कुम्हाणो	२७
किवा	३७	कुरुचरा	५६
किविणो	३१	कुरुचरी	५६
किसर	३५	कुल	३
किसल	२२	कुलाइ	३
किसलअ	२०	कुलो	३
किसा	३६	कुल्ला	९
किसुअं	३३	कुसुमप्पअरेण	५२
किस्सा	५८	कसुमप्पअरो	१०
कीअ	५६	कुसुमीरो	२६
कीए	५८	कूरपिक्का	३०
कीरइ	५५, १०९	के	५८, ५९
कीस	५९	केढवो	१६
कुभआरो	५	केण	३०, ५८
कुभारो	५	केणपि	३०
कुऊहल	३४	केत्तिय	२६
कुच्छी	४	केत्तिअ	४२
कुञ्जअ	१५	केद्दह	४२
कुञ्जइ	८५, ९५	केरिसो	३४, ३६
कुड्ड	९	केल	३९
कुडारो	१३	केलअइ	९३
कुणइ	७४, ९१	केलासो	३८
कुतुबक	१०९	केवट्टो	२४
कुबो	५०	केसरं	२५

विशिष्टशब्दानुक्रमणिका

१२६

केसवासो	३	खट्टा	१३
केसि	५८, ५९	खडरइ	९६
केसुअ	३३	खड्डइ	९५
केहि	५८	खणमेत्त	२६
कैअव	२	खणिज्जइ	८४
को	४७, ५८, ५९	खणिहिइ	८४
कोआसइ	१००	खणीअइ	८४
कोउहल	१०, ३४	खण्डिओ	३१
कोऊहल्ल	३४	खणू	११
कोक्कइ	९१	खत्तिआण	४६
कोट्टमइ	९८	खत्तिओ	१५
कोड्ड	३४	खनिहिइ	८४
कोण्ड	१३	खप्पर	१५
कोत्थुह	१०	खमा	२२
कोत्थुहो	३८	खम्मइ	८४
कोप्पर	३५	खमाविअ	८३
कोमुइ	३८	खयजलहला	१०८
कोरवो	३९	खरइ	९८
कोवि	४७	खराहिअओ	४६
कोस्टागाल	१०७	खलबुघर	५५
कोहडी	२७	खलबुणा	५५
कोहल	३४	खलबुणो	५५
कोहलो	२७	खल्लिडो	२८
क्खदो	२१	खसिअ	१५
		खाइ	७५
खघो	८	खाइर	३२
खभो	१०, २१	खाउ	७५
खइओ	१६	खाणू	११, २१
खओ	८	खामिअ	८३
खइर	३२	खासिअ	१५
खग्गो	९, १३	खाहिइ	७५
खज्जए	८	खित्त	४०

खिरह	९८	गगगरो	१७
खिवह	९६	गच्छ	८२
खीण	८	गच्छइ	८५, ९७
खोर	२४	गच्छति	८२
खीलओ	१५	गच्छिअ	१०६
खीलो	१४	गच्छिइ	८२
खु	४६, ७५	गच्छित्था	८२
खुज्जो	१५	गच्छिदूण	१०६
खुट्टइ	९४	गच्छिमि	८२
खुट्टिदि	७६	गच्छिमो	८२
खुडइ	९४	गच्छिसि	८२
खुडिओ	३१	गच्छिस्म	८२
खुडडओ	४४	गच्छिस्सा	८२
खुप्पइ	९३	गच्छिस्सामि	८२
खुम्मइ	९६	गच्छिस्सामो	८२
खेडइ	४४	गच्छिहइ	८५
खेडइ	९८	गच्छिहामि	८२
		गच्छिहामो	८२
गगाधरस्स	२	गच्छिहिति	८२
गठइ	९५	गच्छिहिइ	८२
गठी	९५	गच्छिहित्था	८२
गंतून	१०९	गच्छिहिमि	८२
गभीरिअ	२९	गच्छिहिमि	८२
गअं	१०३	गच्छिहिमो	८२
गअण	१०	गच्छिहिसि	८२
गअणअ	४३	गच्छिहिह	८२
गअम्हो	८०	गज्जति	७६
गइए	४५	गज्जते	७६
गईए	४५	गज्जइ	९२
गउआ	३१, ३२, ३९	गहुअ	१०६
गउओ	३१, ३९	गहुहो	२५
गउरअ	३९	गड्ढा	२५

गड्ढो	२५	गामणिकुल	५५
गड्ड	९४	गामणिणा	५५
गण्ठी	४	गामणिणो	५५
गह्गो	२५	गामांके	४९
गविमणी	१७	गामांजो	४९
गमेसइ	१००	गामादु	४९
गम्मइ	८४	गामादो	४९, ६१
गयण	१३	गामालू	४२
गव्यद्धि	१०७	गामालो	४२
गरिमा	४	गामासुन्तो	४९
गरुई	३४	गामाहि	४९
गरुओ	३५	गामाहिन्तो	४९
गरुलो	१३	गामिलिआ	४२
गरू	३५	गामिल्लो	४२
गलत्थइ	९६	गामेसुन्तो	४९
गलोई	३४	गामे	३
गवयी	३१ ३२	गामेद्धि	४९
गवेसइ	१००	गामेहिन्तो	४९
गविवरो	४२	गामो	५२
गव्वो	१२	गारव	३९
गसइ	१००	गावा	६६
गह्वई	२३	गावाणो	६६
-गहिर	७	गावी	४३
गहीरिअ	२९	गावीओ	४३
गहो	९	गावो	३९
गाअइ	८७	गिज्झइ	८५
गाइ	८७	गिम्हकाले	१०७
गाई	३९, ४३	गिम्हो	२७
गाईओ	४३	गिरा	६
गाढेमालिट्ठो	४७	गिरिआ	४३
गार्णो	८७	गिरी	४३
गार्मैणि	५५	गिर्लो	५२

गुछो	२८	गुरूहि	५०
गुजइ	१००	गुललइ	९१
गुजुललइ	१००	गुलुगुंछइ	८९, ९६
गुजोललइ	१००	गुलो	१३
गुंठइ	८९	गुहइ	१४
गुज्झ	८, ३१	गूढोअर	५
गुणा	५९	गेण्हइ	१०१
गुणाइ	४	गेण्हिअ	१०२
गुणो	४	गेण्हिज्जइ	८५
गुत्तो	९	गेण्हिअ	७९
गुनगनयुत्तो	१०९	गोछो	२८
गुं पइ	९६	गोट्ठी	८
गुमइ	१४	गोडो	१४
गुमइ	९७	गोणा	४३
गुम्फइ	१४	गोणी	४३
गुम्मडइ	१०१	गोरिह	४
गुम्मइ	१०१	गोरीआ	५५
गुय्ह	३१	गोरीहर	४
गुरु	५३	गोला	४४
गुरुआअइ	८२		
गुरुआइ	८२	घटा	१३
गुरुओ	३५	घंसाडइ	९३
गुरुणा	५३	घअ	३५
गुरुणो	५३	घडेइ	८९
गुरुम्मि	५०	घडइ	९४
गुरुस्स	५०, ५३	घत्तइ	१००
गुरुहि	५३	घर	२३
गुरू	५२, ५३	घरे	४३
गुरूजणवक्को	३५	घरेण	३
गुरूण	५३	घरो	२२
गुरूण	५३	घिसइ	१००
गुरूहि	५०, ५३	घुण्णइ	१४

धुम्मइ	९४	धउसु	६९
धुलइ	९४	धउसुन्तो	६९
धुसलइ	९४	धउहि	६९
धुसुमरो	२९	धउहिन्तो	६९
धेतु	१०२	धऊसुं	६९
धेतुआण	१०२	धऊसु	६९
धेतूण	१०२	धऊसुन्तो	६९
धेप्पति	५९	धऊहि	६९
धेप्पइ	८५	धऊहि	६९
धोट्टइ	८७	धऊहिन्तो	६९
धोलइ	४९	धक्क	९
		धक्कमइ	९७
धदं	१०	धक्काओ	५
धदिमा	१५	धक्खू	४
धदो	७, ९, १८, ४३, ४५	धक्खुइ	४
धइत्तं	२३	धच्चिक्क	४३
धउआसी	७२	धच्चुप्पइ	८९
धउछट्ठी	७२	धच्छइ	१००
धउट्ठी	२५	धइओ	२८
धउण्ह	६९	धडइ	१००
धउण्ह	६९	धइ	३३
धउत्तीसा	७१	धड्डइ	९४-९६
धउत्थो	३९	धतुत्थो	२५
धउदह	७०	धत्तारि	४९
धउरत	३१	धन्दओ	४३
धउरद्धी	३१	धन्दो	७
धउवण्णा	७२	धन्द्रो	९
धउवीस	३	धमठइ	९४
धउवीसा	७०	धमरो	३२
धउव्वारो	४०	धयइ	९२
धउसत्तरी	७२	धलइ	७५
धउसु	६९		

चलणे	४५	चुविमाइ	३०
चलणो	१४	चुकइ	९८
चल्लइ	७५	चुच्छ	१७
चवइ	७५	चुल्लुचुलइ	९५
चाँउण्डा	१९	चेअ	४५, ४७
चाउरेंत	३१	चेअइ	२८
चाउरद्धी	३१	चेओ	३
चाओ	२८, ३३	चोआलीसा	७१
चाहु	३३	चोआसी	७२
चायरो	३२	चोग्गुणो	३९, ४०
चार	१	चोछट्ठी	६३
चालीसा	७१	चोणवई	७२
चिचअइ	९४	चोसीसा	७१
चिचइ	९४	चोत्थो	३९
चिचव्व	३०	चोइह	७०
चिचिल्लइ	९४	चोप्पडइ	९९
चिध	२६	चोरस्स	२
चिट्ठइ	१३, ८७	चोरिअ	४, २९
चिट्ठिदि	५३	चोरिआ	४
चिट्ठन्ति	४९, ५५	चोरेण	३
चिणइ	७५	चोरो	१२
चिणिज्जइ	८४	चोवण्णा	७२
चिणीअइ	८४	चोवण्णःसा	७२
चिण्ह	२६	चोवीसा	७०
चिन्तइ	२	चोव्वारा	३९, ४०
चिम्मइ	८४	चोसत्तारी	७२
चिलाओ	१५		
चिव्वइ	८४		
चिष्ठइ	१०८	छ	६९
चिहुँट्टिदि	७६	छआलीसा	७१
चिहुरी	१५	छइअ	२४
चोमूत्ती	११०	छच्छट्ठी	७२

विशिष्टाक्षरानुक्रमिका

१३५

छज्जइ	९३	छाही	५६
छज्जो	९	छिछई	३५
छट्टी	८, ७२	छिदइ	८०८
छट्टो	२३	छिदिहिइ	८५
छट्टइ	९३	छिक्को	३०
छडी	२५	छि छि	४६
छण्ह	६९	छिप्पइ	८५
छण्ह	६९	छिवइ	९९
छत्तवण्णो	३१	छिविज्जइ	८५
छत्तिवण्णो	३१	छिहइ	९९
छत्तीसा	७१	छीअ	३५
छत्तो	६९	छीण	८, १०३
छप्पओ	९, २३	छुदइ	९७
छप्पण्णा	७२	छुच्छ	१७
छप्पण्णासा	७२	छुत्तो	३०
छब्बीसा	७०	छुप्पइ	८५
छमा	२३	छुरो	२४
छमी	२३	छुहइ	९६
छम्मुहो	२३	छुहा	६, २३, २४
छसु	६९	छूढ	४०
छसु	६९		
छाअइ	८८	जंउणा	१९
छाउ	६९	ज	२१, ४५
छाओ	६९	जपइ	८६
छाणवई	७२	जपेइ	५
छाली	१६	जमइ	९७
छाले	१०८	जम्मइ	९७
छालो	१६	जभाअइ	७४
छावो	२३	जसइ	७४, ९७
छासी	७२	जअतो	७७
छासुन्तो	६९	जअइ	७७
छाहा	५६	जअउ	७७

जवडइ	९८	जा	२२
जइआ	५९	जाअति	५९
जउणजल	४	जाअइ	९५
जउणाजल	४	जाआ	५६
जगइ	९२	जाइ	५६
जळइ	८५	जाउ	५९
जजो	८	जाए	५८
जढालो	४२	जाओ	५८
जडिलो	१६	जागरइ	९२
जणवदे	१०७	जाणं	२१, ८६
जणो	४६	जाण	५८
जणह्वी	२७	जाणइ	८२, ८६
जइह	२६	जाणमि	७७
जतथ	४२	जाणावइ	८२
जप्प	४३	जाणिऊण	८६
जमो	१५	जाणिजइ	८५
जम्परो	१०३	जाणेमि	७७
जम्मइ	९५	जामइल्लो	४१
जम्मण	४४	जामाअरो	५७
जम्मो	३, ८	जामाआ	५७
जम्हा	५८	जामाउणो	५७
जयइ	७४, ७५	जामाउहर	३७
जया	५६	जामि	३
जरिजइ	८५	जारिसो	३६
जल	६, ५२	जारो	१२
जवइ	८९	जाला	५९
जसो	३, ५, १५	जाव	२२
जस्स	५८	जावेइ	८९
जह	३२, ४२	जास	५८
जहण	१४	जाहे	५९
जहा	३२	जिअइ	३४
जहि	४२	जिअउ	३४

विशिष्टशब्दानुक्रमणिका

१३७

जिअइ	७५	जुग	८
जिअवरा	३	जुजइ	९४
जिआ	५८	जुजइ	८५
जिणिऊण	७५	जुणो	३४
जिणिजइ	८३	जुप्पइ	९४
जिणीअइ	८३	जुम्म	८
जिण्णं	१०३	जुवइ-	२१
जिण्णे	३४	जुवइओ	५९
जित्तिअं	४२	जुवइजणो	४
जित्तिल	४२	जुवा	६६
जिमइ	९४	जुवाण	६६
जिम्मइ	७५	जुवाणो	६६
जिउवइ	८३	जुहिहुलो	२७
जिउवउ	८४	जुहुहुलो	२७
जिउविहइ	८४	जूरइ	९५
जिउवीअ	८४	जूरवइ	९३
जिउवेउ	८४	जे	४८, ५८
जिउवेज	८४	जेउण	७५
जिउवेज्जा	८४	जेऊण	७४
जीअ	२२, ४८	जेण	४५, ५८
जीअ	५६	जेत्तिअ	२६, ४२
जीअइ	३४	जेहइ	४२
जीअन्ति	८७	जेमइ	९४
जीआ	२९	जेसि	५८
जीए	५८	जेहि	५८
जीमूतो	११०	जोणहालो	४२
जीरइ	८५	जोव्वण	१०, ३८
जीविअ	२२	जुजुणइ	८६
जीहइ	९३	ज्जेव	१०७
जुंजइ	९४		
जुउच्छइ	८६		
जुगुच्छइ	२३, ८६	झलइ	२, ९६, ९७, १००

कओ	२५	ठासि	७६
कडइ	९५	ठासी	७९
कडिलो	१६	ठासु	७८
करइ	९१, ९८	ठाही	७९
काअ	१०३	ठाहीअ	७९
काअइ	८७	ठिण	२५
काइ	८७	ठीण	२५
काण	८७	ठेरो	१३, २७
भिज्जइ	८७		
भीण	८, १०३	डडो	१८
मुणी	३१	डक्को	१८, २३
मुपइ	९७	डउमइ	८४
मूरइ	९८	डट्ठो	१८, २३
		डड्ठो	१८
ज्जण	१०१	डरइ	१००
		डरो	१८
टक्को	१३	डल्लइ	८७
टगरो	१७	डसइ	१८
टसरो	१७	डहइ	१८, १०१
टिरिटिल्लइ	९७	डहिण्जइ	८४
टिविडिक्कइ	९४	डाहो	१८
टूबरो	१७	डिभइ	१००
-ट्ठिअ-	२१	डिम्भो	१३
ठभिज्जइ	२१	ठडल्लइ	९७
ठभो	२१	ठडोलइ	१००
ठड्डो	२५	ठसइ	९४
ठविओ	३२	ठक्कइ	८८
ठाअइ	८७	ठिक्कइ	९३
ठाइ	७६, ८७	ठुडुल्लइ	९७, १००
ठामो	७७		
ठाविओ	३२	ण	५९, १०७

विशिष्टशब्दावुक्रमणिका

१३६

णगल	१९	णगगो	१
णंगूलं	१९	णञ्चइ	८, ८६
ण पेच्छ	५९, ६०	ण जुसाति	३०
ण	४७	णज्जइ	८५
णअ	१०३	णङइ	९६
णअणसुहं	४८	णणदा	५६
णअणा	४	णत्तिओ	३६
णअणाइ	४, १२	—णद	७
णअर	१२, १३	णम	४७
णइ	५५	णमह	७
णइगामो	१०	णमिमो	१५
णइगामो	१०	णमिरो	१०३
णइत्ति	३०	णरो	१३
णइसोत्त	४	णवइ	८६
णई	१३, ४५, ५५	णवई	७२
णईअ	५६	णवरं	४६
णईआ	५६	णवर	४६, ४७
णईइ	५६	णवरि	४६
णईउ	५५	णवि	४५
णईए	५६	णव्वइ	८५
णईओ	५५	णस्सइ	९८
णईणो	५६	णह	३, ५, १०, १५
णईण	५६	णहुअले	४७
णईम्मि	५६	णाइ	४६
णईसोत्त	४	णाऊण	८६
णउण	३२	णाण	२१, ८६
णउणा	३२	णाधो	१०६
णउणाइ	३२	णाहल	१९
णउणो	३२	णाहि कअ	५९
णए	५९	णाही	१४, १०६
णओ	४५	णिअच्छइ	९९
णक्ख	१०	णिअडो	१४

निआरइ	९१	निरुविअ	२५
निआवइ	९९	निलिज्जइ	९०
निउब्बइ	९३	निलीअइ	९०
निलत्त	३६	निलुंछइ	९३
निच्चं	८, २१	निलुक्कइ	९४
निच्चलइ	९८	निल्लज्जो	४७
निच्चलणिक्फदा	४५	निल्लसइ	१००
निच्चलो	८, २३	निल्लूरइ	९५
निच्चिदो	१०५	निवहइ	९७, ९८, ९९
निक्कल्लइ	९५	निवाइ	९७
निक्करइ	८७	निवासी	५२
निज्झाअइ	९९	निबुक्कइ	९०
निज्झोडइ	९५	निवुत्त	३६
निट्ठअइ	९८	निवेज्ज	२
निट्ठइ	९१	निव्वरइ	९५
निप्पहो	८	निव्वलइ	९३, ९५
निप्फदो	८	निव्वाइ	४७
निप्फज्जइ	९५	निव्वोलइ	९१
निप्फेपो	८	निसाअरो	३३
निमइ	१००	निसासुसासा	५
निम्बो	२०	निसिअरो	३३
निम्मवइ	८८	निस्फल	१०७
निम्महइ	९७	निस्सइ	१००
निम्माणइ	८८	निस्सह	६
निम्मोओ	४५	निहिओ	१०
निरत्तर	६	निहित्तो	१०
निरणासइ	९८	निही	४
निरप्पइ	८७	निहुवइ	८९
निरवआस	६	णीइ	९७
निरिण्वइ	९०	णीओ	७४
निरिणज्जइ	९९	णीड	३३
निरिणसइ	९७, ९९	णीणइ	९७

विशिष्टशब्दानुक्रमणिका

१४१

णीमो	२०	णेहि कअ	५९
णीरेवइ	८७, ९६	णेहि	६०
णीरसाण	४७	णेहो	८, २८
णीलइ	९२	णो	२१, ६५
णीलुछइ	९१	णोमालिआ	३९
णीलुक्कइ	९७	णोल्लइ	९६
णीलुप्पलमाला इव	४५	णोहलिआ	३९
णीवो	२०	ण्हाइ	८७
णीसरइ	९२, ६८	ण्हाओ	२७
णीससइ	१००		
णीसह	६	त	४५, ५९, ६२
णीसहो	११	तपि	३०
णीसासो	१०	तब	२६
णीसो	११	तबिर	२६
णीहरइ	९२, ९५	तबो	८
णुगगहिआइ	५९	तबुल	३५
णुमइ	१००	तबोल	३५
णुमज्जइ	३४, ९५	तआ	३३
णुमण्णो	३४	तइ	३३, ६३, ६४
णुल्लइ	९६	तइआ	५९
णुळवइ	८९	तइत्तो	६३
णुसण्णो	३९	तइ धण	६३
णुमइ	८८	तईउ	६३
णूमइ	८८	तईओ	६३
णे	६४, ६५	तईदु	६३
णेउर	३५	तईदो	६३
णेङ्क	३३	तईहिन्तो	६३
णेण	५९, ६०	तउ	५९
णेलच्छो	४४	तए	६३, ६४
णेवच्छ	८	तक्खा	६६
णेहभरिआण	४७	तक्खाणो	६६
णेहालू	४२	तगुणा	३

तग्गुणा	५	तलवेण्ट	३२
तच्छइ	१००	तलवोण्ट	३२
तटाक	११०	तलाओ	२८
तट्ट	४०	तविओ	२८
तडइ	९५	तस्स	४६, ५८
तड्डइ	९५	तह	३२, ४२
तड्डवइ	९५	तहा	३२
तडाओ	२८	तहि	४२
तडी	१४	तहितो	६३
तण	३५	तहेत्ति	३०
तणइ	९५	ताव्वल	३५
तत्तो	२८	ता	२२
तत्थ	४०	ताइ	५६
तत्थ	४२, ४८	ताए	५८
तद्दह	२६	ताओ	५९
तमवि	३०	ताडेइ	८८
तमो	३, ५	ताण	५८
तम्बोल्	४५	तातिसो	१०६
तम्मअ	८	तामरसानुसारिणी	५
तम्मि	२१	तारिसो	३६
तम्हा	५९	तालवेण्ट	३२
तम्हेहि	६३	तालवोण्ट	३२
तया	५६	ताला	५९
तरइ	७४	तालिअटइ	८८
तरणी	३	ताव	२२, २०५
तरिज्जइ	८५	तास	५८, ५९
तरीउ	४७	ताहे	५९
तरुच्छाहा	१९	तिगिच्छ	४४
तरुच्छाही	१९	तिअडा	५९
तरुणीआ	५५	तिअसीसो	५
तरू	१२	तिआसी	७२
तलअटइ	९७	तिअस्स	२१

तिग्ग	८	तीहि	६९
तिष्ठो	१०९	तीहि	६९
तिणा	५८	तीहिन्तो	६९
तिणि	६९	तुं	६२
तिण्ह	२१, २७, ६९	तुग	७
तिण्ह	६९	तु	६३
तित्तिअ	४२	तुम	६३
तित्तिरो	३३	तुअत्तो	६३
तित्तिरु	४२	तुए	६२
तित्तो	६९	तुच्छ	१७
तित्थ	२६	तुज्झ	६३
-तित्थ-	५२	तुज्झ	६३
तिप्प	३७	तुज्झत्तो	६३
तिम्म	८	तुज्झम्मि	६४
तिरश्चि	१०८	तुज्झसु	६४
तिरिआ	३०	तुज्झाण	६३
तिलेत्तु	४१	तुज्झाण	६३
तिसु	३	तुज्झासु	६४
तीअ	५८	तुज्झे	६२
तीआ	५८	तुज्झेसु	६४
तीइ	५८	तुज्झेहि	६३
तीउ	६९	तुट्ठइ	९४
तीए	५, ५६, ५८	तुट्ठदि	७६
तीओ	६९	तुडइ	९४
तीदु	६९	तुण्हओ	११
तीदो	६९	तुण्हक्को	१२
तीरइ	८५, ९२	तुब्भ	६३
तीसा	७१	तुब्भ	६२, ६३
तीसु	६९	तुब्भत्तो	६३
तीसु	६९	तुब्भम्मि	६४
तीसुन्तो	६९	तुब्भसु	६४
तीसे	५८	तुब्भाण	६३

तुम्भाण	६३	तुराम	७७
तुम्भासु	६४	तुरामु	७७
तुम्भे	६२, ६३, ६४	तुल्लह	८८
तुम्भेसु	६४	तुव	६२
तुम्भेहि	६३	तुव	६३
तुम्हत्तो	६३	तुवम्मि	६४
तुम	६२, ६३	तुवरतु	७८
तुमह	६३	तुवरह	९८
तुमए	६३, ६४	तुवरह	७८
तुमम्मि	६४	तुवरामो	७७, ६८
तुमाह	६३, ६४	तुवरिमो	७८
तुमाण	६४	तुवरेज्ज	७८
तुमाण	६३	तुवरेज्जा	७८
तुमातु	५२	तुवसु	६४
तुमातो	५२	तुवाण	६३
तुमे	६२, ६३, ६४	तुवाण	६३
तुम्मि	६४	तुवासु	६४
तुम्ह	५३	तुवेसु	६४
तुम्ह	६२, ६३	तुह	६२, ६३
तुम्हकेरो	४०	तुह	४५, ६२, ६३
तुम्हत्तो	६३	तुहम्मि	६५
तुम्हम्मि	६४	तुहाण	६४
तुम्हसु	६४	तुहित्तो	६५
तुम्हाण	६३	तुर	२७
तुम्हाण	५५, ६३	तुरतो	९८
तुम्हासु	६४	तुरह	९८
तुम्हाह	५२	तुरसइ	७४
तुम्हे	६२	ते	५८, ५९, ६३
तुम्हेच्चय	४०, ४१	तेअइ	९३
तुम्हेसु	६४	तेअवइ	९६
तुम्हेहि	६३	तेआलीसा	७१
तुम्हे	६२	तेण	३

तेग	२१, ४६, ५८	यामो	१०६
तेणवई	७२	यिण	२५
ते बिअ	४६	यि णं	११
ते ऋवेअ	४६	यिप्पइ	९५
तेछट्ठी	७३	यीण	११, २५
तेत्तिअं	२६, ४२	थुइ	८
तेत्तीसा	७१	थुई	१०
तेरह	७०	थुणइ	७५
तेल्लं	१०	थुवओ	३३
तेल्लोक	१०	थुविज्जइ	८३
तेल्लोक्कं	१०	थुवीअइ	८३
ते ण्णा	७२	थुव्वइ	८३
तेवण्णासा	७२	थू	४७
तेवीसा	७०	थूगा	३५
तेसत्तरी	७२	थूणो	३५
तेसि	५९	थूली	११०
तेपु	३	थेओ	१०६
तेहिं	५८	थेणो	३५
तेहि	५८	थेरिअ	२९
तो	५९	थेरो	२७
तोइइ	९४	थोअ	२९
तोण	३५	थोक्क	२९
तोसवइ	८३	थोणी	३५
तोसविअं	८२	थोर	२०, २९
तोसिअ	८२	थोल्ल	१०
त्ता	६२	थोव	२९
थओ	२१	दं गाम	४८
थक्कइ	८७	दडो	१८
थम्मो	११०	दसण	१०, २९
थाण	८७	दसणीअ	२९
थाणू	२१	दंसिओ	२६

दंसेइ	८८	दवग्गी	३३
दइण्णो	३८	दसहुत्तं	४१
दइण्णं	३८	दस	७०
दइव	११	दसमुहो	७०
दक्खिणो	२१	दससिरो	४७
दट्ठव	१०२	दसहि	७०
दट्ठु	१०२	दसारो	९
दट्ठुआण	१०२	दह	७०
दट्ठूण	४९	दहण्ह	७०
दट्ठूण	४९, १०२	दहण्ह	७०
दट्ठो	२३	दहतो	७०
दह्हो	२५	दहमुहो	७०
दणुअवहो	२२	दहरहो	७०
दणुइदो	५	दहसु	७०
दणुराओ	२२	दहहि	७०
दणुवहो	२२	दहाउ	७०
दत्तं	३१	दहाओ	७०
दप्पुल्लो	४२	दहादो	७०
दयालू	४२	दहासुन्तो	७०
दरिअसिहेण	३६	दहिँ	५४
दरिओ	३६	दहि	५३, ५४
दरदल्लिअकेसराइ	१८	दहिणा	५४
दरिसइ	८२, ८८	दहिणो	५४
दरिसण	२९	दहित्तो	५४
दरिसणीअ	२९	दहिम्मि	५४
दरिसावइ	८२	दहिस्स	५४
दरिसावेइ	८२	दहीइ	५४
दरिसिओ	२९	दहीइ	५४
दरिसेइ	८२	दहीउ	५४
दरिसो	२८	दहीओ	५४
दल्लि	४८	दहीणं	५४
दल्लइ	९८	दहीणि	५४

दहीडु	५४	दिट्टो	२५, ४६
दहीदो	५४	दिण्णं	३१, १०३
दहीसुं	५४	दिय्यते	१०९
दहीसु	५४	दिसा	६
दहीहि	५४	दिहागळ	३४
दहीहि	५४	दिही	२४
दहीहिन्तो	५४	दीओ	९, १३
दहो	२९	दीसति	५५
दाओ	१८	दीसइ	८३
दाठा	११०	दीहं	४३
दाढा	२९, ११०	दीहर	४३
-दाण-	५२	दीहरो	४२
दाणि	१०६	दीहाउसो	६
दामोतरो	११२	दीहाऊ	६
दारं	९, २९	दीहो	४२
दारुणो	१२	दुअल्ल	३५
दालिम	१३	दुआइ	९
दाव	१०५	दुआर	२९
दावगी	३३	दुआलीसा	७१
दावेइ	८८	दुउछइ	८६
दासत्तण	४१	दुऊल्ल	३५
दासो	४७	दुक्कर	८
दास्सामि	८०	दुक्ख	८, २६
दाहं	८०	दुक्खाइ	४
दाहामि	८०	दुक्खिओ	६
दाहिणो	२६	दुक्खो	४
दाहिमि	८०	दुगुछइ	८६
दि	६३	दुगुछइ	८६
दिअरो	३५	दुगुल्ल	३५
दिअहो	२०	दुग्गाई	२२
दिट्टन्ति	३०	दुग्गादेवी	२२
दिट्ठिआ	२८	दुग्गावी	२२

दुलही	७२	दूहओ	१६
दुणिण	६८	दे	४६, ६३
दुण्ह	६८	देइए	६३
दुण्ह	६८	देउल	२२
दुत्तो	६८	देमसइ	९९
दुय	९, १०	देमसवइ	८८
दुपण्णा	७२	देण	१५
दुपण्णासा	७२	देमि	२७
दुमइ	८४	देर	२९
दुमओ	१६	देव	११
दुमइ	८८	देवर	४६
दुमेइ	८८	देवस्स	२
दुरवगाहं	६	देवाअ	२
दुस्तर	६	देवाण	४९
दुवारिओ	२९	देवाण	४९
दुमइ	९७	देवेण	४९
दुसत्तरी	७२	देवेण	४९
दुस्सइ	६	देव्व	११
दुह	२६	देव्वेण	४८
दुहा	३४	देवेम्	४९
दुहाइअं	३४	देवेमु	४९
दुहाकिज्जइ	३४	देवेहि	४९
दुहावइ	९५	देवेहि	४९
दुहावेसो	३४	देशी	१
दुहिआ	२९, ५६	देसु	७८
दुहिओ	६	देहि	७८
दुहिज्जइ	८४	दो	६८
दूमई	८८	दोउ	६८
दूमिअं	८८	दोओ	६८
दूसइ	७५	दोणिण	६८
दूसवइ	८३	दोहं	६८
दूसइ	६, १०	दोण्ह	६८

दोत्तो	६८	घरइ	७४
दोदु	६८	घराहं	५२
दोदो	६८	घवलइ	८८
दोलइ	८९	घाअइ	७४
दोसु	६९	घाइ	७४, ७५
दोसु	६९	घाइहि	७५
दोमुन्तो	६८	घाई	९
दोहा	३४	घाउ	७५
दोहाइअ	३४	घाडइ	९२
दोहाकिअइ	३४	घायणो	४४
दोहि	६८	घारी	९
दोहि	६८	घावइ	९५
दोहिन्तो	६८	घाह	४६
		घिई	२४
घओ	२५	घिकि	४६
घटो	२८	घिअ	२७
घण	५३	घिटुजुणो	४०
घणजयो	४६	घिटो	२८
घणञ्जए	१०८	घिरत्थु	४६
घणमणो	४२	घोर	२७
घणव.तो	४२	घोरिअ	२९
घगरस	२	घोवले	५२
घणी	४२	धुगइ	७५
घणुखड	१०३	धुणिअइ	८३
घणू	६	धुगोअइ	८३
घण्णा	४६	धुत्तिमा	४
घटयो	९	धुत्तो	२४
घनुहो	६	धुरा	६
घम्मिअ	१५	धुवसि	४८
घम्मिल्ह	३३	धुवइ	८३
घम्मेत्त	३३	धूआ	२९
घम्भो	११०	धूयो	४७

खेणु	५४	नलो	११०
खेणुम्मि	५५	न व	३२
खेणू	५४	नव	७०
खेणूअ	५४	नवल्लो	४३
खेणूआ	५४	नवो	४३
खेणूइ	५४	नाए	५२
खेणूउ	५४	नाओ	१३
खेणूए	५४	नाण	३२
खेणूओ	५४	नाणा	३२
खेणूणं	५५	नामिअमुहो	५६
खेणूसुं	५५	नाराओ	३२
खेणूसु	५५	नाली	१३
खेणूहि	५४	नावा	३९
खेणूहि	५४	नवाए	३९
		नासइ	८८
न	४५	नासवइ	८८
नई	१३	निउर	३५
नकरं	११०	निच्छिहो	२३
नक्खरं	१५	निज्जिअ	४२
नख	१०	निज्जकरो	११०
नटो	११०	निण्हवइ	७५
नट्टई	२४	निप्पहो	२३
नट्ठून	१०९	निम्मल	३०
नढी	१३	निरुवारइ	१०१
नट्थून	१०९	निलेहण	४३
नमोक्कारो	३१	निवडइ	३४
नम्मो	३	निवत्तमाणो	२४
नराओ	३२	निवारेइ	८८
नरो	१३, ११०	निविडं	१४
नलं	१३	निबो	३७
नली	१४	निव्वत्तमाणो	२४
वळे	१०७	निष्ठीहो	१८

विशिष्टशब्दानुक्रमिका

१५१

निसङ्गो	१८	पञ्चहि	६९
निसृण्णो	३९	पञ्चाउ	६९
निसिरइ	७५	पञ्चाओ	६९
निसीङ्गो	१८	पञ्चाणवई	७६
निसेहइ	९५	पञ्चावण्णा	७२
निहसो	१५	पञ्चावण्णासा	७२
निहोडइ	८८	पञ्चासी	७२
नीचअ	३८	पञ्चासुन्तो	६९
नीड	१०, ३३	पञ्चाहिन्तो	६९
नीमी	२०	पङ्गरा	५५
नीरजइ	९४	पत्ती	७
नीवी	२०	पअअ	३६, ३७
नुमो	१	पअइ	९२
नूउर	३५	पअट्ट	२४
नेइ	७४	पअट्टो	३४
नेऊण	७४	पअड	३१
नेइड	१०	पअरो	३३
नेन कअ	५२	पआइ	३०
नेन्ति	७४	पआरो	३३
		पआसइ	८९
पगइ	१०१	पइट्ठा	१७
पगुरण	२१	पइट्ठाण	१७
पञ्चआलीसा	७१	पइट्ठिआ	१७
पञ्चछट्ठी	७२	पइणा	१७
पञ्चह	१९	पइसमअ	१७
पञ्चह	६९	पइहर	४
पञ्चत्तीसा	७१	पई	५
पञ्चतो	६९	पईव	१७
पञ्चवीसा	७०	पईहरं	४
पञ्चसु	६९	पउअ	३६, ३७
पञ्चसु	६९	पउट्ठो	३८
पञ्चहि	६९	पउत्तं	२४

पउत्तो	२४, ३७	पट्टावह	८९
पउरिसं	३५	पट्टाविओ	८७
पउरो	३९	पठिअं	१०३
पउल्लह	९२	पठिम्यते	१०९
पओ	३	पठेज्ज	८०
पक्कं	९, २७	पठेज्जा	८०
पक्कलो	४४	पडसुओ	३३
पक्खडइ	९५	पडइ	८६
पक्खो	२४	पउम	२९
पक्खोडइ	८९	पडाआ	१७
पक्खओ	८३	पडायाण	२०
पक्खडइ	९७, ९८	पडिअग्गइ	९३
पक्खागच्छइ	९८	पडिऊलो	१७
पक्खुमो	२३	पडिक्खइ	१००
पक्खुहो	२३	पडिष्फढी	३१
पक्खं	८, २३	पडिमा	१७
पक्खदइ	९७	पडिवाआ	६, १७, ३१
पक्खठा	२३	पडिमाइ	९८
पक्खिमं	२३	पडिसामइ	९७
पज्जतो	२६	पडिसिढी	३१, ४४
पज्जरइ	८६	पडिहारो	१७
पज्जलइ	४७	पड्डुइ	९६
पज्जसइ	१००	पड्डिओ	१८
पज्झरइ	९८	पडइ	१३
पज्झमो	२	पडमु	७७
पज्झारइ	९७	पडमो	१८
पज्झले	१०८	पडामु	७७
पज्झवते	१०८	पडुमो	१८
पज्झा	१०८	पणामइ	८९
पट्टइ	८७	पण्डिओ	४४
पट्टण	२८	पणपण्णा	७२
पट्टवइ	८९	पणपण्णासा	७२

पणरह	७०	परोमुदो	३७
पणसा	७१	परिअंतइ	१००
पणो	२१	परिअलइ	९७
पण्हो	२७	परिअल्लइ	९७
पण्हो	४, २७	परिआलेइ	८९
पत्त	४२	परिट्ठिआ	१७
पत्तलं	४२	परित्ताअह	१०६
पत्थरो	१५	परिलहसइ	१००
पत्थवो	२७	परिधाडेइ	८९
पत्थावो	२७	परिसण्ह	७
पत्थिओ	८७	परिहट्टइ	९५
पत्थिवाण	६०	परीइ	९७
पदअइ	९७	परीइघत्ताइ	९६
पन्ती	७	परेवओ	३२
पन्नाडइ	९५	परोप्पर	३१
पन्हा	४	परोहो	३१
पओ	८	पलअघणो	१५
पमिल्लाइ	७५	पलक्खो	२४
पम्हलच्छी	२७	पलावइ	८८
पम्हरइ	९१	पलिअ	१८
पम्हलो	२७	पलिअको	२६
पम्हुसइ	९१, ९९	पलिल	१८
पय	४७	पलीवइ	९६
पयल्लइ	९२	पलोएसि	४६
पयरइ	९१	पलोएसु	४५
पय्याकुलिओ	१०६	पलोट्टइ	९८, १००
परमुहो	७	पल्लट्टइ	१००
परइ	९७	पल्लट्टो	२६
परकेर	३१	पल्लत्थइ	८८
परमत्थ	७	पल्लत्थो	२६
परम्मुहो	७	पल्लवित्थेण	४२
पगमरिसो	२८	पल्लाणं	३०

पम्हत्त्वह	१००	पहावो	२७
पम्हाओ	२७	पहिओ	४१
पववणं	३१	पहीणपरिअणा	३४
पवट्टवि	७६	पहुडि	१७
पवट्टो	३८	पहुप्पइ	९०
पवसामाओ	२४	पहुप्पिरे	७६, ९०
पवरसेणविरइअे	३१	पहूअ	९०
पवहो	३३	पहो	१४, ३३
पवासु	३१, ३४	पाअअ	३६, ३७
पवाहो	३३	पाअड	७, ३१
पविरंअइ	९४	पाअवअण	२२
पविसइ	९९	पाअवीड	२२
पव्वसी	१०९	पाआरो	२२, ४१
पव्वापइ	८७	पाइक्को	३०
पव्वालइ	८८, ८९	पाउअ	३६, ३७
पव्हो	८	पाउरण	२१
पक्कालहु	२	पाउसो	३, ६, ३७
पससइ	१००	पाओ	३३
पसरइ	९२	पाडलिपुत्तो	२१
पसवइ	७५	पाडिएक्क	४७
पसार्अंठा	२१	पाडिक्क	४७
पसिअ	४६	पाडिप्फडी	८, ४१
पसिदी	३१	पाडिवअा	३१
पसुरो	३१	पाडिसिदी	३१, ४४
पस्सलवि	१०७	पाडेइ	८८
पस्से	१०७	पाडिअ	१०३
पहुम्मइ	९७	पाणिअ	३४
पहुरइ	९२	पाणीअ	३४, ४६
पहुरो	३३	पाणिनीअ	४१
पहुत्तइ	९४	पापं	११०
पह्वो	२७	पारइ	९२
पहाओ	३३	पारअो	२२

विशिष्टशब्दानुक्रमिका

१४३

पारकरं	३१, ४१	पिआरो	५७
पारकक	३१, ४१	पिउच्छा	३०
पारदी	१०	पिउणो	५७
पारावओ	३३	पिउल्लओ	४३
पारिककं	४१	पिउवण	३७
पारेवओ	३२, ३३	पिउमिआ	३०
पारो	२२	पिउहर	३७
पारोहो	३१	पिओत्ति	३०
पालको	११०	पिकक	२७
पावअण	३१	पिच्छी	३७
पावइ	८२	पिज्जइ	८७
पावडण	२२	पिट्टस्स	३
पाव रण	२१	पिट्ठी	४
पावारओ	२२	पिठरो	१६
पावासू	३१	पिण्ड	३३
पावीढ	२२	पिम्मो	३
पावेइ	८९	पिवि	४७
पावेहु	८२	पिञ्चिणे	१०८
पासइ	११, ९९	पिसल्लो	१६
पासाणो	२०, ३५	पिसाओ	१६
पासिद्धी	३१	पिसुणइ	८६
पासुत्तो	३१	पीअ	१७
पाट्टडो	१७	पीअल	१७
पिअ	२१	पीडिअ	१४
पिअअण	४८	पीढ	४३
पिअइ	८७	पीणआ	४१
पिअर	५६, ५७	पीणता	४१
पिअरा	५६, ५७	पीणत्ता	४१
पिअरो	५६, ५७	पीणत्तण	४१
पिअवअसो	४६	पीणिमा	४१
पिअसहि	४६	पीसइ	९९
पिअहुत्त	४१	पुच्छइ	६३
पिआ	५६, ५७		

पुञ्ज	९३	पुञ्जण्हो	२७, ३३
पुञ्ज	९३	पुञ्जण्हो	३२
पुञ्ज	९२	पुञ्जो	२७
पुञ्जो	३७	पुञ्ज	९३
पुञ्ज न म्मो	१०९	पुञ्जी	३, १८
पुञ्ज हं	१०९	पुञ्जीसो	५
पुञ्ज	४	पूजितो	५२
पुञ्जो	४, ५५	पूरइ	९८
पुञ्जो	१८	पूसइ	७५
पुञ्जी	१८	पूसा	६६
पुणइ	७५	पूसाणो	६६
पुणिज्जइ	८३	पेडवह	८९
पुणीमइ	८३	पेआ	१०३, ११०
पुणगाइ	१६	पेऊसो	३४
पुणमन्तो	४२	पेवस	५०, ५३
पुणाओ	१६	पेवसामि	४८
पुत मणो	४२	पेच्छ	४७, ४९, ५५
पुप्फ	८, १४	पेच्छइ	९९
पुरा	६, ४२	पेच्छसि	४६
पुरिमो	२७	पेज्जा	१०३
पुरिल्ल	४२	पेढ	३४
पुरिसं	१३	पेण्ड	३३
पुरिसे	४३	पेम्म	१०, ५३
पुरिसो	१२, ३५, ४६, ६१, ११०	पेरतो	२६
पुरिसोत्ति	३०	पेल्लइ	९६
पुटो	३, ४२	पेवचदि	१०८
पुलमइ	१००	पेस्कदि	१०८
पुलएइ	९९	पोक्कई	९१
पुल्लिसे	१०७	पोप्फल	३९
पुल्लिसो	११०	पोप्फली	३९
पुकोएइ	९९	पोम्म	२९
पुणवइ	८३	पोम्मराओ	२९

विशिष्टशब्दानुक्रमिका

१५७

पोरो	३९	बत्तीसा	७१
		बप्फो	२६
फंदइ	९५	बम्मि	६४
फंसइ	९५, ९९	बम्हावरिअ	२६
फसो	२९	बम्हवेर	२६
फणी	४१	बम्हणस्स	६६
फरिसइ	९९	बम्हणा	६६
फरिसो	२९	बम्हणेण	६५
फल्ही	४४	बम्हणो	२७, ३२, ६६
फलिहो	१६	बम्हत्तो	६६
फहेइ	८८	बम्हम्मि	६६
फाडेइ	१८	बम्हा	२७, ६६
फालिहो	१६	बम्हाउ	६६
फालेइ	१८	बम्हाओ	६६
फासइ	९९	बम्हाण	६५, ६६
फासो	१०	बम्हाणत्तो	६५
फिट्टइ	९८	बम्हाणम्मि	६६
फिडइ	९८	बम्हाणस्स	६६
फुट्टइ	९८	बम्हाणा	६५
फुडइ	९८	बम्हाणाउ	६५
फुमइ	९७	बम्हाणाओ	६५
फुसइ	९३, ९७	बम्हाणाण	६६
		बम्हाणाहि	६५
बंक	१०	बम्हाणाहिन्तो	६५, ६६
बजरो	२७	बम्हाणेण	६५
बधिजइ	८४	बम्हाणेषु	६६
बफइ	९९, १००	बम्हाणेषु	६६
बज्जइ	१००	बम्हाणेषुन्तो	६५
बज्जइ	८४	बम्हाणेहि	६५
बडबडइ	९६	बम्हाणेहि	६५, ६६
बणप्फइ	२६	बम्हाणेहिन्तो	६६
बणप्फइ	२६	बम्हाणो	६५, ६६

बम्हासुन्तो	६६	बालाओ	५५
बम्हाहि	६६	बालाण	५६
बम्हाहिन्तो	६६	बालाण	५६
बम्हे	६६	बावड	१७
बम्हेसु	६६	बावण्णासा	७२
बम्हेसु	६६	बावीसा	७०
बम्हेहि	६६	बासत्तरी	७२
बम्हेहि	६६	बासी	७२
बम्हो	६६	बाहत्तरी	७२
बरिसइ	७४	बाहुओ	११
बलइ	९९, १०१	बाहुत्तो	११
बहस्पदी	१०७	बाहो	२६
बहस्सई	२६	बिह्दी	२५
बहिणी	२९	बिह्दो	२५
बहिसो	३०	बिण्णि	६८
बहुअरो	१२	बिण्ह	६८
बहुजाणुअ	२१	बिण्ह	६८
बहुजाणुणफुड	२१	बित्तो	६९
बहुज्जाणुओ	२१	बिहीणो	३४
बहुत्त	१०	बिहूणो	३४
बहुदरो	१२	बीजइ	८७
बहुअअं	४३	बीहइ	२, ३, ९०
बहेडओ	१७	बीहिअ	९०
बाणवई	७२	बुक्कइ	९२
बाम्हणो	३२	बुज्झइ	८५
बारं	९	बुड्दी	२५
बारह	७०	बुड्दो	२५
बाल	५५	बुद्धि	५४
बालको	११०	बुद्धित्तो	५५
बालम्म	५६	बुद्धिम्मि	५५
बाळा	५५, ५६	बुद्धी	५४
बाळास	५५	बुद्धोअ	५४

विशिष्टराश्यानुक्रमिका

१५६

बुद्धीभा	५४	भइणी	२९
बुद्धीह कबं	५४	भइरव	३८
बुद्धीउ	५४, ५५	भटो	११०
बुद्धीए	५४	भट्टिओ	४४
बुद्धीओ	५४, ५५	भडो	१३
बुद्धीणं	५५	भड्डइ	९५
बुद्धीपु	५५	भणप्फई	२६
बुद्धीदो	५५	भणमो	७७
बुद्धीसुं	५५	भणस्सई	२६
बुद्धीसु	५५	भणामि	५५
बुद्धीसुन्तो	५५	भणामो	७७
बुद्धीहिं	५४	भणिअं	४६, १०५
बुद्धीहि	५४	भणिए	५५
बुद्धीहिनतो	५५	भणिदि	४५
बुधुक्खइ	८७	भणिमो	७७
बेउ	६९	भणिरी	४५
बेओ	६९	भणइ	८४
बेण्हं	६८	भत्तार-	५६
बेण्ह	६८	भत्तिवन्तो	४२
बेसो	६९	भट्ठो	९
बेली	२६	भट्ठो	९
बेलु	१७	भभया	३५
बेलु	१७	भम	१५
बेल्लइ	९८	भमइ	७४
बेहि	६८	भमडइ	९७
बेहि	६८	भमरुअ	४५
बोण्णइ	८७, १००	भमस्सई	२६
बोस्लइ	८६, ९७	भमाडइ	८८, ९७
बोसट्टइ	१००	भमाडेइ	८३, ८८
		भमावइ	८३
बंसइ	९८	भमावेइ	८८
भणव	१०५	भमिअ	१०२

भमिसा	१०२	भावइ	६२
भम्मइइ	९७	भावेइ	६२
भयप्पई	२६	भासइ	१००
भयप्फई	२६	भिडिपालो	२७
भरइ	९१	भिमइ	८५
भरहो	१८	भितडी	३५
भलइ	९१	भिन्दिहिइ	८५
भवं	१०५	भिप्फो	२६
भवतो	४४	भिम्भलो	२६
भवइ	९०	भिसइ	१००
भवदि	१०६	भिसओ	६
भवातिसो	१०९	भिसिणी	१९
भविअं	२८	भीइ	९०
भविअ	१०६	भीओ	९०
भविस्साइ	१०६	भुजइ	९४
भव्व	२८	भुअगो	१८
भव्वो	२६	भुअअन्त	४
भसइ	९९	भुअणाणि	४६
भस्तिणी	१०७	भुअअन्त	४
भस्सो	२६	भुइ	३७
भाअण	२२	भुक्कइ	९९
भाअरो	५७	भुज्जइ	८५
भाआ	५७	भुत्त	८, १०
भाइ	९०	भुभया	३५
भाइअ	९०	भुमइ	१७
भाइणी	१६	भुल्लइ	९८
भाउणो	५७	भुवदि	१०६
भाणं	२२	भुअं	१०३
भामिनी	१६	भुअल	१२
भामेइ	८३, ८८	भे	६२, ६३
भारिआ	२९	भे भणिअं	६३
भारिया	१०९	भेडो	२०

विशिष्टराजदानुक्रमणिका

१६१

भोअणमत्तो	३४	मइ	६४, ६५
भो कञ्जुइअ	१०५	मइओ	३१
भो कचुकिया	१०८	मइत्तो गदो	६५
भो तवस्सि	१०५	मइल	३०
भो तवस्सिअ	१०५	मईघ	४१
भोत्तव्व	१०२	मउअ	३६
भोत्तु	१०२	मउओ	३१
भोत्तुआण	१०२	मउत्तण	३६
भोत्तूण	१०२	मउत्तणइल्ल	४२
भोदि	१०६	मउरो	३५, ३९
भोदूण	१०६	मउली	३९
भो बम्ह	१०५	मउलो	३५
भो ब्रह्म	१०५	मउहो	३९
भो राअ	१०५	मए	६४
भो राअ	१०५	मए ठिअ	६५
भो लाअ	१०८	मओ	२८
		मकरकेतू	११०
म	६४	मक्कनो	११०
मजरो	२७	मक्खइ	९९
मजारो	२७	मगहो	३२
मडइ	९४	मग्गुरो	९
मडुक्को	१०	मग्गो	१०
मतिदो	१०५	मघव	१०५
मथइ	९४	मघदा	४४
—मदाल—	२	मघोणो	४४
मस	७	मच्चइ	८६
मसलो	७	मच्चू	३६
मसुल्लो	४२	मच्छलो	२३
म	६५	मज्जं	८
मअको	३६	मज्जइ	९३
मअगलो	१५	मज्झ	६५
मअणो	१	मज्झ	६५

मणमस्तो	६५	ममम्मि	६५
मणममि	६५	ममसु	६५
मणमसु	६५	ममाइ कअ	६५
मणकाण	६५	ममाणं	६५
मणकाण	६५	ममाण	६५
मणिकमो	१०	ममातु	५२
मणोसु	६५	ममातो	५२
मट्टिआ	२४	ममेसु	६५
मठो	११०	मम्मण	८
मड्डइ	९५	मम्हा	६४
मड्डिओ	२५	महं	६५
मडइ	९५	महंती	४४
मढो	१३	महदो	१०५
मणंसिणी	३१	मह	२, ४२, ६५
मणसिला	७	महइ	१००
मणसी	३१	महणपुरओ	१०
मणअ	४२	महत्तो	६२
मणहर	३८	महमहइ	९२
मणा	४२	महरट्टो	२७
मणिअं	२१, ४२	महसु	६५
- मणुक्कं	२१	महाकव्वे	३१
मणूसो	११	महाण	६५
मणे	४७	महाण	६५
मणोज्जं	२१	महीईसरो	४
मणोण्ण	२१	महीवट्ठ	२५
मणोहरं	३८	महीसरो	४
मतनो	१०९	महु	५३
मथुरं	११०	महु	५४
मन्तिअ	६३	महुअ	३५
ममं	६४	महुमहण	७
ममए	६४	महुमहणो	१०
ममत्तो	६२	महुमहो	९

विशिष्टशब्दानुक्रमणिका

१६३

महुरव्व	४१	माइहरं	३७
महुरा	४१	माई	५७
महूअ	३५	माईए	५७
महूणि	५४	माईण	५७
महूहिं	५४	माउअ	११
महूहि	५४	माउक्क	११, ३६
महेसु	६५	माउच्छा	३०
मया	६४	माउत्तणं	३६
मय्यं	१०७	माउसिया	३०
मरं	७६	माउहर	३७
मरगअ	१५	माऊ	५७
मरघमा	४३	माऊए	५७
मरणं	४५	माऊण	५७
मरहट्ठो	२७	मागहो	३३
मरिसइ	७४, ९९	माणसिणी	७, ३१
मलइ	९५	माणसी	३१
मल्ल	९	माणइत्तो	४२
मसण	३६	माणिओ	४५
मसाण	४४	माणिणी	१३
मसिण	३६	मामि	४६, ४७
मस्कली	१९७	मारिओ	१५
माअ	५७	मास	७
माअरं	५७	मासलो	७
माअराण	५७	माहुलिंग	१८
माआ	५७	माहो	१४
माआउ	५७	मि	६४, ६५
माआओ	५७	मिअको	३६
माआरा	५७	मिअगो	२८
माइ	४६	—मिअ—	२
माइ	६५	मिइ गो	२८
माइगणो	५७	मिओ	२८
माइसेवो	५७	मिक्कू	३६

मिच्छा	२३	मुषा	४६
मिच्छइ	९३	मुरइ	९४
मिठ्ठं	३७	मुरले	४६
मिमं	६४	मुखखो	२८
मिरिअं	३१	मुल्लं	३५
मिलाइ	८७	मुव्वहइ	४३
मिलाण	२८	मुसइ	९९
मिलिच्छो	२८	मुसल	३५
मिस्सेइ	८८	मुसा	२४
मिहुण	१४	मुसावाओ	२४
मीलइ	७५	मुसुमूरइ	९४
मीसं	११, ४२	मुहच्छाआ	१९
मीसालिअं	४२	मूओ	११
मुषा	७	मूरइ	९४
मुअंगो	२८	मूसइ	७४
मुअइ	९३	मूसओ	३३
मुइगो	८२	मूसल	३५
मुक्को	११, २३	मूसावाओ	२४
मुक्खो	२८	मे	६४, ६५
मुच्चइ	४७	मेढी	१८
मुज्झइ	८५, १०१	मेत्त	२६
मुञ्जाअणो	३९	मेरवो	११०
मुट्ठी	२५	मेरा	३३
मुट्ठा	२५, २६	मेलवइ	८८
मुणइ	८६	मेल्लइ	९३
मुणसि	१७	मेसो	७
मुणिज्जइ	८५	मेहला	१४
मुत्त	९	मेहो	१४, ४७
मुत्ताहल	१४	मो	६४
मुत्तो	२३	मोगगरो	९
मुद्धं	९	मोट्टाअइ	९८
मुद्धाए	५	मोणइ	१३

विशिष्टशब्दानुक्रमशिका

१६५

मोक्षध्वं	१०२	रञ्जा	१०९
मोक्षु	१०२	रञ्जो धनं	१०९
मोरउल्ला	४६	रण्य	३२
मोरो	३९	रण्या	६६
मोली	३९	रत्ति	३
मोर्ल्ल	३५	रत्ती	९
मोसा	२४	रत्तो	२३
मोसावाओ	२४	रमइ	९८
मोहो	३९	रमणिज्ज	४३
म्हि	६४	रमतु	१०९
—यंबाल	२	रमतु	१०९
यवणो	१०८	रमिअ	१०२, १०६
यष्के	१०८	रमिग्यते	१०९
याण	१०८	रम्ही	४
याणादि	१०७	रयण	२८
यातिसो	१०९	रवइ	७५, ९०
युग्गं	९	रविकिरणा--	५९
रखोलइ	८९	रसालो	४२
रअइ	८९	रस्सी	२७
रतुआण	१०६	रहुवइणो	४६
रतूण	१०६	राअ	६६
रतून	१०९	रामइ	९३
रदूण	१०६	राअओ	६७
रपइ	१००	राअकेर	४१
रफइ	१००	राअकुल	२२
रभइ	९७	राअक्क	४१
—रअणाओ	२१	राअण	६१
रअणीअरो	५	राअणा	६६
रणइ	९३	राअतो	६७
रणो	२३	राअम्मि	६७
रञ्जा	८	राआ	३, १२, ६६, ६७
		राआउ	६७

राकाण	६७	राईहिन्तो	६७
राकाण	६७	राउळ	२२
राकाणत्तो	६७	राए	६६, ६७
राकाणम्मि	६७	राएण	६६
राकाणाण	६७	राएसु	६७
राकाणासुन्तो	६७	राएसुन्तो	६७
राकाणे	६७	राएहि	६७
राकाणेण	६६	राएहि	६७
राकाणेषु	६७	राएहिन्	६७
राकाणेहि	६७	राओ	३३
राकाणेहि	६७	राआ	११०
राकाणो	६६, ७०	राचिआ	१०९
राकाणोसुन्तो	६७	राचिओ घन	१०९
राआसुन्तो	६७	राजपहो	१०६
राआहि	६७	राजसिरि--	३१
राआहिन्तो	६७	राजा	१०९
राइक्क	४१	राणा	६६
राइत्तो	६७	राधपधो	१०६
राइण पेच्छ	६६	राम	५०
राइणा	६६	रामचन्द्रो	९
राइणो	६६, ६७	रामत्तो	५१
राइम्मि	६७	रामभदो	१५
राइहि	६७	रामम्मि	५०, ५१
राई	९	रामस्म	५०
राईउ	६७	रामा	५०, ५१
राईओ	६७	रामाअ	५०
राईण	६७	रामाउ	५१
राईव	१३	रामाओ	५१
राईसु	६७	रामाण	५०
राईसुन्तो	६७	रामाण	५०
राईहि	६७	रामादु	५१
राइहि	६७	रामादो	५१

विशिष्टशब्दानुक्रमणिका

१६७

रामासुन्तो	५१	रुण्टइ	९०
रामाहि	५१	रुण्णं	१७, १०३
रामाहिन्तो	५१	रुहो	९
रामे	५०, ५१	रुद्रो	९
रामेण	५०	रुप्पिणी	८
रामेसु	५१	रुबभइ	८४, ८५
रामेसु	५१	रुवइ	८६
रामेसुन्तो	५१	रुव्वइ	८४
रामेहि	५०	रुहिज्जइ	८४
रामेहि	५०, ५१	रुसइ	७४
रामेहिन्तो	५१	रुसिड	२१
रामो	५०	रेअवइ	९३
रावणवहे	३१	रेभो	१४
रावेइ	८९	रेहुइ	९३
रिअइ	९९	रोचइ	९९
रिऊ	१२, १३	रोइत्था	७६
रिक्खो	२३	रोत्तव्व	१०२
रिच्छो	३५	रोत्तूण	१०२
रिदू	३६	रोमथइ	८९
रिद्धी	३५	रोस	४६
रिसहो	३६	रोसभरिअ ण	४७
रिसी	३६	रोसाणइ	९३
रीढइ	९४	रोहिरो	४२
रीरइ	९३		
रु ढइ	९७	लगल	१९
रुधइ	७४, ८५, ९५	लगूल	१९
रु धिहिइ	८५	लअण	३९
रुक्खाइ	४	लक्खणं	८
रुक्खो	४, २४	लगगइ	७५
रुग्गो	२२	-लघुअ-	७
रुज्झइ	८५	लच्छिविरहिअ	१०
रुज्जइ	९०	लच्छी	२४

लज्ज	९३	लुणिज्ज	८३
लज्जाकुडणी	४४	लुणीज्ज	८३
लज्जालू	४२	लुडो	२
लज्जिरो	१०३	लुम्भ	९६
लट्ठी	१९	लुम्ब	८३
लड्ड	९१	लुह	९३
लण्ड	८	लूअं	१०३
लम्भ	८५	लूर	९५
लविअ	१०३	लेहेण	४६
लष्कणे	१०८	लोअण	१२, १३
लहृष-	२	लोअणाण	४५
लहुअ	२९	लोओ	१२, ४७
लहेज्ज	८३	लोट्ट	९-
लहेहिज्ज	८३	लोट्टि	७६
लाअण्णं	१२	लोण	३९
-लाइअ	२	लोहिआअ	८२
लाऊं	३२	लोहिआइ	८२
लाऊ	३२	ल्लिक्कइ	९०
लाहलं	१९		
लिप	९६	वक	७
लिबो	२०	वच्चइ	९३
लिवकइ	९०	वंदामि	५
लिच्छइ	२३	वदारओ	३६
लिब्भइ	८४	वदिअ	१०२
लिसइ	९६	वदितु	१०२
लिहइ	१४	वदिता	१०२
लिहिज्जइ	८४	वदे	२
लुछइ	९३	वब्भणो	२७
लुक्कइ	९०, ९४	वंसपप्ताई	५५
लुक्को	२२	व	३२
लुगो	१४	वअ	३
लुणइ	७५	वइण्णाणिओ	२१

विशिष्टशब्दानुक्रमशिका

१६३

वहरै	२८	वणा	५४
वहल्लो	४३	वणाई	५४
वक्कल्ल	९	वणाइं	५४
वक्खो	११०	वणाउ	५४
वग्गो	१२	वणाओ	५४
वग्गोल्लइ	८९	वणार्ण	५४
वच्चइ	८६	वणाण	५४
वक्खइ	८६, १००	वणामि	५४
वच्छाओ	५	वणाडु	५४
वच्छो	२४	वणादो	५४
वज्ज	२८	वणालो	४५
वज्जइ	९९	वणासुन्तो	५४
वज्जरइ	८६	वणाहि	५४
वज्जेज्ज	८३	वणाहिन्तो	५४
वज्झदि	१०८	वणिअवुआ	५९
वट्ट	२४	वणे	४५, ४७, ५४
वट्टइ	१३	वणेण	५४
वट्टदि	७६, १०७	वणेण	५४
वट्ठी	२४	वणेषुं	५४
वट्ठुल	२४	वणेषु	५४
वट्ठो	२४	वणेषुन्तो	५४
वडो	४४	वणेहिं	५४
वडअर	४४	वणेहि	४४
वड्ढडो	४४	वणेहि	५४
वड्ढइ	९३	वणेहिन्तो	५४
वड्ढ	९३	वण्डो	३१
वणो	५४	वणसअ	३१
वणं	६, १२, ५३, ५४	वणही	२७
वणमि	६	वमालइ	९३
वणत्तो	५४	वम्मं	३
वणम्मि	६, ५४	वम्महसरा	२०
वणस्स	५४	वम्महो	२०

बम्हलो	४३	बहूअ	५६
बम्महसिण्णे	४७	बहूआ	५६
बयं	६४	बहूइ	५६
बरहाडइ	९२	बहूउ	५५
वरिओ	२९	बहूए	५६
वरिस	२९	बहूओ	५५
वरिसा	२९	बहूणै	५६
वलआ	१३, ३२	बहूणं	५६
वलइ	८९	बहूमुह	४
वलगइ	१००	वा	३२
वलाआ	३२	वाअरण	२२
वलिम	१३	वाइ	८७
वली	४	वाउलो	१०, ३५
वले	४६	वाउल्लो	१०
वले सोहो	४६	वाणसअ	३१
-वषण-	२	वाणारसी	२९
वसते	१६	वार	२९
वसई	१८	वारण	२२
वसही	१८	वाराणसिब्ब	४१
वसहो	३५, ३६	वारिमइ	४
वसुआइ	८७	वारिमई	४
वहूप्पई	२६	वावम्फइ	९१
वहूप्फई	२६	वावरेइ	९२
वहूला	४५	वावेइ	९६
वहूसि	४६	वास	२९
वहिज्जइ	८४	वासइसी	४
वहिरो	१५	वासा	११, २९
वहु	५५	-वासिआण	२६
वहुअं	४३	वासुल्लो	४३
वहुमुह	४	वासिसी	४
वहुम्मि	५६	वाह	३०
वहू	५५	वाहरइ	९१

विशिष्टशब्दानुक्रमणिका

१७१

वाहुरिज्जइ	८४	विककओ	९
वाहिं	३०	विककेअइ	७४
वाहिप्पइ	८४	विककेइ	७४, ९०
वाहिर	३०	विछट्ठी	२५
विहो	७, ८	विच्छिओ	२७
विट	२४	विच्छुहिरे	७६
विट्ठ	३	विच्छोलइ	८९
विट्ठइ	३	विज्जा	१०
वि	३	विज्जाहले	१०७
विअभइ	९७	विज्जुओ	३
विअइल्ल	१०, ३९	विज्जुणा	४
विअट्ठइ	९५	विज्जु	४, ६
विअइडी	२५	विज्जुए	४
विअइढो	२५	विज्जुओ	२७
विअण	३१	विज्जुओ	७
विअणा	३६	विट्ठ	३६
विअत्थि	४७	विट्ठी	३६
-विअलिअ-	२	विडविट्ठइ	९३
विअसति	४७	विइडा	१०
विआरुल्लो	४२	विइड-	९५
विइज्ज	४१	विइढो	३७
विइण्हो	३७	विट्ठप्पइ	८५
विईअ	११०	विट्ठवइ	९४
विउडइ	८८	विट्ठविज्जइ	८५
विउणो	९	विण्हुदे	२१
विउढो	१२	विण्णवइ	८९
विउसग्गवाक्	४३	विण्णाण	२१
विउसग्गो	४३	विण्णाणगुणमहरवे	४३
विकसइ	१००	विण्णो	१०, २१
विकासरो	११	विण्हू	२७
विकोशइ	८९	वित्थअ	७
विकिकणइ	९०	विदुरो	१२

विमलो	२६	विसढो	१९
विष्णुगालइ	८८	विसतसुपेलवाण	१९
विम्हळो	२७	विसमइओ	३१
विम्हूरइ	९१	विसमउओ	३१
विरइ	९४, ९६	विसमो	१९
विरण्मि	४७	विसरइ	९१
विरमालइ	१००	विसी	३७
विरल्लइ	९५	विसुं	३१
विराइ	९०	विसूरइ	९५
विरेअइ	८८	विसेसो	४७
विरोलइ	९४	वीइओ	५
विळया	२९	वीओ	५, ९
विलवइ	९६	वीरिअ	२९
विलिअं	३१	वीलघिणेष	२
विलिज्जइ	९०	वीस	११
विलुंणइ	१००	वीसभो	२६
विलोट्टइ	९५	वीसत्थो	१५
विल्ल	३३	वीसमइ	९७
विवट्टइ	९४	वीसरइ	९१
विहत्थी	१८	वीसलइ	८८
विहृप्पइ	२६	वीसा	७०
विहृप्फइ	२६	वीसाणी	११
विहलो	१०, २६	वीसामो	११
विहस्सई	२६	वीसासो	११
विहिअ	५६	वीसेसरो	९
विही	४	वीहते	७६
विहीरइ	१००	वुदाराओ	३६
विहोडेइ	८८	वुच्चइ	८३
विसठुल	२५	वुट्ठ	३६
विसंणइ	९५	वुट्ठी	३६
विसट्टि	७६	वुड्डइ	९३
विष्णुइ	९८	वुण्णो	३१

विशिष्टशब्दानुक्रमशिका

१७३

वृत्त	२४	वेव्व	४६
वृत्तो	२४	वेव्वे	४६
वृग्मइ	८४	वेसुमं	२९
वृसस्सई	२६	वेसो	९
वृहफ्फई	२६	वेहवइ	९३
वेटं	२४	वोट	२४
वेअणा	३६	वो	६२, ६३
वेअसो	१७	वोक्कइ	८९
वेइल्ल	३९	वोढालु	४३
वेकुठो	१३	वोढालो	४३
वेज्जो	३-	वोत्तव्य	१०२
वेडिसो	१७	वोत्तु	१०२
वेढइ	८६	वोत्तुआण	१०२
वेढेइ	८९	वोत्तूण	१०२
वेण्णि	६८	वोर	३९
वेमयइ	९४	वोरी	३९
वेहलिअ	२९	वोसिरइ	७५
वेलवइ	९३, ९७	वोसिरण	४३
वेलुवणं	४		
वेलुवण	४	शअल	२
वेल्ल	३३	शक्काल	५२
वेवत्ति	७६	शणिअ	४३
वेवइ	३, ७५, ९६	शयणाह	५२
वेवई	१०३	शव्वञ्जे	१०८
वेवए	३, ७५	शिरोविअणा	३८
वेवन्ती	१०३	-शिल-	२
वेवन्तो	१०३	शिविलो	१४
वेवमाणी	१०३	-शुल-	२
वेवमाणो	१०३		
वेवह	७६	सकरो	१२
वेवामि	७६	सखसुत्तिअ	१७
वेविहवा	७६	सख्खायं	८७

सखाइ	८७	समड्डो	२५
सखुड्डइ	९८	संरुज्झइ	४
सखो	१५	सरुघिज्जइ	८४
सर्ग	३६	सरुभइ	८४
सगच्छइ	९७	सवच्छलो	२३
सगमो	१२	सवत्तामाणो	२४
सगलइ	९४	सवरइ	९२
सगहिआ	४७	सवेल्लइ	८६
सघइ	८६	ससामइ	८३
सघडइ	९४	संसाभिअ	८३
सघारो	१८	समरो	२१
सघो	१५	सस्मारिअ	२७
सजमो	१५	सअ	४७, ७२
संजोओ	१५	सअड	१२
संभा	८	सअढो	१६
सठविओ	३२	सअहत्ता	४१
संठाविओ	३२	सइ	३३
सणुमइ	८८	सइणिओ	३८
सतप्पइ	९६	सइण्ण	३५
सतावेइ	१०५	सडर	३८
सदट्टो	२५	सई	११
संदाणइ	९१	सउण	१३
संदिसइ	९९	सउणिए	४७
सदुमइ	९६	सउम	२९
सधुकइ	९६	सउन्तले	१०५
सनामइ	९२	सक्क	२१, ७६
सपआ	६	सक्कइ	७५, ९२
सपइ	१७	सक्कालो	१४
सपज्जइ	८६	सक्को	२३
सभरणिज्जं	१०३	सक्खिणो	४४
सभरणीअं	१०३	सग्ग	१०
सभावइ	८९, ९६	सच्च	३३

विशिष्टशब्दानुक्रमिका

१७५

सञ्चलीलेन	४५	सत्तासी	७२
सञ्जणो	५, २९	सत्तासुस्तो	६९
सञ्जणो	५	सत्ताहिन्तो	६६
सञ्ज	८	सत्तो	२३
सञ्जस्ता	८	सत्थि	८
सञ्जो	३१	सद्दहमाणो	८७
सञ्जा	१०८	सद्धल्लो	४२
सठो	११०	सद्धहइ	८७
सडइ	८९	सद्धहिअ	६, ८७
सड्ढा	२५	सद्धा	६
सढा	१६	सपङ्क	२
सडिल	१८	सपिवासो	१०
सणिच्छरो	३५	सप्पिवासो	१०
सणेहो	२८	सफल	१४
सण्ह	२७	सबहो	१३
सत्त	११०	सब्बदो	४१
सत्ताआलीसा	७१	सभरी	१४
सत्ताछट्ठी	७२	समइ	९८
सत्तण्ह	६९	समएण	३
सत्ताण्ह	६९	समत्तो	८
सत्तती	११०	समरो	१९
सत्तत्तीसा	७१	समलो	१९
सत्तरी	७२	समवाओ	१२
सत्तासु	६९	समाणइ	९४, ९६
सत्त सु	६९	समारअइ	९३
सत्ताहि	६९	समावेइ	९६
सत्ताउ	६९	समिद्धी	३१
सत्ताओ	६६	समिणो	२०
सत्ताणवई	७२	समुद्धो	९
सत्तारह	७०	समुद्धो	९
सत्तावण्णा	७२	सम्बुओ	१४
सत्तावण्णासा	७२	सम्म	३, ९, ६६

सग्दो	३१	सव्वस्सि	५८
सरह	१९	सव्वह	३२
सरओ	३, ६	सव्वहा	३२
सररहं	३८	सव्वहि	५८
सरसाण	४७	सव्वाओ	४८
सरि	३६	सव्वाण	५८, ६०
सरिआ	६	सव्वे	५८
सरिआहं	५२	सव्वेण	५८
सरिच्छं	३१	सव्वेसि	५८
सरिदेवाणं	३६	सव्वेहिं	५८
सरिरूपो	३६	सव्वो	५८
सरिसक्खराणा	४७	ससा	५६
सरिसो	३६	ससो	७
सरो	९, २७	सहइ	९३
सरोरहं	३८	सहरी	१४
सलहइ	९२	सहल	१४
सलाहइ	९२	सहा	१४
सलाहा	२८	सहाओ	४७
सवरो	१९	सहाओ	१५
सवलो	१४, १९	सहि	४७
सव्वं	९	महिअएहि	५९
सव्वगिओ	४१	सहीआ	५५
सव्वआ	३३	सा	३१, ३२, ४५, ६६
सव्वइ	३३	साअड्ढइ	९९
सव्वओ	४१, ५०	साअरो	४५
सव्वज्जो	२१	साणो	३१, ३२, ६६
सव्वणू	२१	सामअड	१००
सव्वत्तो	४१, ५८	सामओ	३३
सव्वत्थ	५८	सामग्गइ	१००
सव्वम्मि	५८	सामच्छ	२३
सव्ववइ	९९	सामत्थं	२३
सव्वस्स	५८, ६०	सामिणी	४३

विशिष्टशब्दानुक्रमिका

१७७

साबो	१३	सिद्धिलं	१८
सामिद्धी	३१, १०७	सिद्धिलो	१४, १८
सारं	२१	सिणेहो	२८
सारंगं	२८	सिष्णं	३५
सारइ	६२	सिष्णो	२७
सारवइ	९३	सिनानं	१०९
सारिक्खं	२४	सिन्धवं	३५
सारिच्छ	३१	सिप्पइ	८५
सालबाहुणो	१७	सिप्पी	३०
सालाहुणो	५, १७	सिभा	१४
सासं	११	सिम्प्यते	१०९
साहइ	८६	सिरं	३, ५
साहट्टइ	९२	सिरविअणा	३८
साहणा	५६	गिरी	२८
साहणी	५६	सिलिट्ठो	२८
साहरइ	९२	सिलेसइ	१००
साहुली	४४	सिवणिए	४६
साहू	१५	सिविणो	२०
सिग	३६	मिहइ	८८, १००
सिघदत्तो	३५	सीस	१०
सिघराओ	३५	सीसे	५५
सिघो	१८, ३५	सीसो	११
सिच्चइ	९२	सीहइ	८६
सिष्ठुर	३३	सीहो	३५
सिपइ	९२	सुंग	२३
सि सील	६०	सुडीरं	२७
सिहो	१८	सुद्धरिअ	१०, २७, २९
सि	८०	सुद्धेरं	१०, २७
सिआ	३०	सुउमालं	३९
सिज्जइ	४५, ८६	सुउरिसा	४६
सिज्जइ	८५	सुउरिसो	५
सिद्धिरो	१८	सुऐ कअ	२९

सुकम्म	१०५	सुणिम	८१
सुकम्मा	६६	सुणिमु	८१
सुकम्माणो	६६	सुणिमो	८१
सुक्क	८, २१, २३	सुणिरे	८१
सुक्को	९	सुणिस्तं	८१
सुक्ख	२१	सुणिस्सामि	८१
सुज्जो	८, ४५, १०९	सुणिहामि	८१
सुण	८१	सुणिहामो	८१
सुणति	८१	सुणिहिति	८१
सुणतु	८१	सुणिहि	८२
सुणते	८१	सुणिहिइ	८१
सुणतो	८२	सुणिहित्था	८१
सुण	८१	सुणिहिमि	८१
सुणइ ७४, ७५, ७७, ८१, ८२, ९०		सुणिहिसि	८१
सुणउ	८१	सुणिहिस्सा	८१
सुणए	८१	सुणीअ	८१
सुणदु	७७	सुणीअइ	८३
सुणमाणो	८२	सुणेत्तु	८१
सुणमि	८१	सुणेइ	८१, ८२
सुणमु	८१	सुणेज्ज	७७, ८१, ८२
सुणसि	८१	सुणेज्जहि	८१
सुणह	८१	सुणेज्जा	७७, ८१, ८२
सुणहो	१५	सुणेज्जे	८
सुणाउ	७७, ८१	सुणेदु	७७
सुणाम	८१	सुणेम	८१
सुणामि	८१	सुणेमि	८१
सुणामो	८१	सुणेमु	८१
सुणावइ	८२	सुणेमो	८१
सुणावेइ	८२	सुणेतिसि	८१
सुणिऊण	७५	सुणेहिइ	८२
सुणिज्जइ	८३	सुण्डो	३९
सुणित्था	८१	सुण्ह	२७

सुण्हा	२०, ३३	सूरिसो	५
सुत्ती	३०	सूरो	४७
सुत्ती	९	सूसइरे	७६
सुनुसा	१०९	सूसासो	३९
सुमण	३	सूहओ	१६
सुप्पजलो	३३	सेद्वरं	३३
सुप्पणहा	५६	सेअ	३
सुप्पणही	५६	सेअइ	९२
सुप्पिजलो	३३	सेअ हिअं	६१
सुमरइ	९१	सेआ	१०३
सुमरामि	१०	से गुणा	६०
सुम्हा	२७	सेजजा	२६, १०३
सुय्यो	१०६	सेण्ण	३५
सुरट्ठो	३९	सेप्फो	२६
सुरवहसत्थो	३४	सेभालिआ	१४
सुवइ	३७, ९६	सेलिम्हो	२६
सुबिउ	३२	सेलो	३८
सुवे जणा	२९	सेवा	१०
सुव्व	९	सेव्वा	१०
सुव्वइ	८३	सेसस्स	४५
सुसा	२०	सेहइ	९८
सुस्कं	१०७	सेहालिआ	१४
सुसुठु	१०७	सो	१५, ४५, ५९
सुस्तिदे	१०७	सोअइ	३२
सुह	१४	सोअमल्ल	२७
सुहअरो	१२	सोइर	४६
सुहओ	१६	सोउआण	१०२
सुहकरो	१२	सोऊग	७५
सुहुम	२७	सोच्छित्ति	८२
सूडइ	९४	सोच्छिइ	८१, ८२
सूरइ	९४	सोच्छिन्था	८२
सूरिओ	२९	सोच्छिमि	८२

सोच्छिसि	८२	हृइ	२१
सोच्छिस्सामि	८२	हृओ	८४
सोच्छिहृ	८२	हृक्कइ	९५
सोच्छिहृति	८२	हृक्खुपइ	९६
सोच्छिहृइ	८२	हृगे	५२
सोच्छिहृत्था	८२	हृणई	७४, ९०
सोच्छिहृमि	८२	हृणिज्जइ	८४
सोच्छिहृसि	८२	हृणीअइ	८४
सोच्छिहृम	८२	हृणूमन्तो	४२
सोतरो	१०९	हृणूमा	४२
सोसं	१०	हृत्थुल्लो	४३
सो देवो	५०	हृणूमन्तो	३५
सोमपा पेक्ख	५२	हृत्थो	८
सोमाल	३९	हृम्मइ	८४
सोलहृ	७०	हर	१५
सोल्लइ	९२, ९६	हरति	४८
सोविड	३२	हरइ	७४, १०१
सोसविअ	८२	हरउ	५३
सोसिअ	८२	हरए	५०
सोहइ	१५	हरज्ज।पक्खार	१०
सोहिल्लो	४१	हरओ	५२
सोअरिअ	२	हरवो	५३
		हरि	४१
हतव्व	३३	हरिअदो	९
हतु	५९	हरिआलो	२९
हतूण	८४	हरिउ	५३
हंद	४५	हरिओ	४९, ५२
हदि	४५	हरिज्जइ	८५
हसे	१०७	हरित्तो	५३
हसो	४५	हरिणा	५३
ह	३२	हरिणो	४९, ५३
हथासस्स	४७	हरिम्मि	५०, ५३

हरिबो	५२, ५४	हवति	९०
हरिसह	७४	हवइ	९०
हरिसो	२८	हवाधि	१०६
हस्ति	५०, ५३	हबिअ	१०६
हरी	५२, ५३	हसंति	७७
हरीउ	५३	हसंतु	७८
हरीओ	५३	हसती	७७ १०३
हरीणं	५३	हसअइए	७८
हरीण	५३	हसइ ३, ४७, ७४, ७५, ७७, १००	
हरीदु	५३	हसई	१०३
हरीदो	५३	हसउ	७७, ७८
हरीसु	५३	हसए	३, ७५, ७६
हरीसु	५३	हसन्ती	१०३
हरीसुन्तो	५३	हसन्तीआ	५५
हरीहि	५०	हसम	७७
हरीहि	५०	हसमाणा	५६
हरीहिन्तो	५३	हसमाणी	५६, १०३
हरे बहुवल्लह	४७	हसमाणी	१०३
हरे णित्सज्ज	४७	हसमि	७७
हरो	२७	हसमु	७७
हल	१	हसमो	७७, ७९
हलहा	५६	हमसि	७६, ७७
हलही	१४, ५६	हमसु	७८
हलहो	३२	हससे	७६
हला	४७	हसह	७६, ७८, ७९
हलिआरो	२९	हसहि	७८
हलिओ	३२	हसाम	७७
हलिदी	१४	हसामि	७६, ७७
हलुअ	२९	हसामु	७७, ७८, ७९
हले	४७	हसामो	७७, ७८, ७९
हल्लो	१	हसावइ	८३
		हसाविज्जइ	८३

हसावीअइ	८३	हसेमि	७७
हसिअ	१०३	हसेमु	७७
हसिअअ	७९, १०२	हसेमो	७७, ७८
हसिउ	७९, १०२	हसेसि	७७
हसिऊण	७९, १०२	हसेसु	७८
हसिज्जइ	८३	हसेस्स	८०
हसितून	१०९	हसेह	७९
हमित्था	७६, ७७	हसेहि	७८
हसिम	७७	हसेहिअ	७९
हसिमु	७७, ७८, ७९	हसेहिइ	७९
हसिमो	७७, ७८, ७९	हसेहित्था	८०
हसिरो	१०३	हसेहिस्सा	८०
हसिस्स	८०	हस्सइ	८४
हसिहिअ	७९	हा	३२, ४५, ६६
हसिहिइ	७९	हारवइ	८८
हसिहित्था	८०	हालहो	३२
हसिहिस्सा	८०	हालिओ	३२
हसीअ	७९	हाओ	१७
हसीअइ	८३	हासइ	८३
हसेंतु	७८	हासावइ	८३
हसेंतो	७७	हासाविओ	८३
हसे	७८	हासिअ	८३
हसेअअ	७९, १०२	हासिज्जइ	८३
हसेइ	७७	हासीअ	८३
हसेउ	७९, १०२	हासेइ	८३
हसेउ	७७, ७८	हाहत्तो	५३
हसेऊण	७९, १०२	हाहम्मि	५१
हसेज्ज	७७, ७९, ८०	हाहस्स	५१
हसेज्जसु	७८	हाहा	५१, ५२
हसेज्जहि	७८	हाहाउ	५१
हसेज्जा	७७, ७८, ७९, ८०	हाहाओ	५१
हसेम	७७, ७८	हाहाण	५१

विशिष्टशब्दानुक्रमणिका

१८३

हाहाण	५०, ५१	हुवइ	९०
हाहादु	५१	हुवोअ	७९
हाहादो	५१	हुव्वइ	८३
हाहासु	५१	हुलइ	९३, ९६
हाहासु	५१	हुवदि	१०६
हाहासुन्तो	५१	हुवेय्य	१०९
हाहाहि	५१	हुसइ	९७
हाहाहि	५१	हुअ	६०
हाहाहिनो	५१	हे अत्ता	५५
हिअ	२२	हे अप्प	६७
हिहअ	२२, ३७ ४८	हे अप्पा	६७
हिअअ-	२४	हे इक्को	६८
हिअअ	४७	हे एआ	६८
हितयं	१०९	हे एक्को	६८
हितपक	१०९	हे एग	६८
हित्थ	४०	हे एगा	६८
हिर	४६	हे कत्त	५७
हिरी	२८	हे कत्तार	५७
हीरओ	२७	हे खलपु	५५
हीरइ	८५	हे गामणि	५५
हीमाणहे	१०७	हे गुरु	५०
ही ही भो	१०७	हे गुरू	५०
हुं	४८	हेट्ठ	३०
हुंति	९०	हेट्ठिल	४२
हु	४५, ५७	हे णइ	५५
हुअ	११	हे दहि	५२, ५३, ५४
हुज्ज	४५	हे दाम	५७
हुणइ	७५	हे दामार	५७
हुणिज्जइ	८३	हे घण	५३
हुणीअइ	८३	हे घेणु	५४
हुत्त	११	हे घेणू	५४
हुवन्ति	९०	हे पिअ	५७

हे पिअर	५७	होड	७८
हे पिअर	५७	होऊण	१०२, १०६
हे पिअरा	५७	होच्छा	४३
हे पिअच्छा	५५	होज्ज	७९
हे बम्हणो	६४	होज्ज	७८, ७९, ८०
हे बम्हाण	६५	होज्जइ	७८, ७९
हे बम्हाणा	६५	होज्जउ	७८, ७९
हे बाला	५५	होज्जमि	७८
हे बाले	५५	होज्जमो	७९
हे भाअ	५७	होज्जसि	७८
हे भाअर	५७	होज्जसु	७९
हे महु	५२, ५३	होज्जह	७९
हे माअच्छा	५५	होज्जहि	७९
हे राअ	६६	होज्जा	७८, ७९, ८०
हे राआ	६६	होज्जाइ	७८
हे राआण	६६	होज्जाउ	७८, ७९
हे राआणा	६६	होज्जामि	७८
हे राम	५०	होज्जामो	७९
हे रामा	५०	होज्जासि	७८
हे रामो	५०	होज्जासु	७९
हे लच्छि	५५	होज्जाह	७९
हे वण	५३, ५४	होज्जाहि	७९
हे वहु	५५	होज्जाहिइ	८०
हे सव्व	५८	होतु	१०९
हे सव्वा	५८	होदि	१०६
हे सव्वो	५८	होष	१०६
हे हरि	५०	होन्ति	५९
हे हरी	५०	होन्तो	८९
होति	७६, ९०	होमाणो	८०
होअइ	७४	होमि	७६
होइ	५, ४७, ७६, ७५, ७६, ७८, ९०	होमु	७९
		होमो	८७

विशिष्टशब्दानुक्रमिका

१८५

होसि	७६, ७८	होहि	१९
होसु	७८	होहि	४५, ७८
होस्स	८०	होहिद्	७८, ७९
होस्साम	७९, ८०	होहिथा	७९, ८०
होस्सामि	७९, ८०	होहिम	८०
होम्सामु	७९	होहिमि	७९, ८०
होस्सामो	७९	होहिसि	७९
होह	८०६	होहिस्सा	८०
होहाम	७९, ८०	होही	७९
होहामि	७९, ८०	होहीअ	७९
होहामो	७९		

शुद्धिपत्रम्

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धिः	शुद्धिः
१	२	देवें	देव
२	३१	इत्यथ	इत्यर्थ
॥	॥	चोरस्स	चोरस्स
३	१७	अय	अये
४	९	प्रत्यय	प्रत्यय
४	१२	एष बलि	एषा बलि
४	३०	पदयोद्वयो	पदयोद्वयो
६	२४	अप्सर.	अप्सर
६	२५	स्त्रीत्वात्	स्त्रीत्वात्
७	१	० तुग	० तुग ।
७	१२	पराङ्मुख	पराङ्मुख
७	१७	-मूढं सु	मूढं सु
७	१८	ममश्नु	ममश्नु
७	२१	द्वितीया	द्वितीयात्
७	२८	अतिमुक्तकम्	अविमुक्तकम्
८	२	पुष्फ	पुष्फ
८	३	बाहुलकात्	बाहुलकात्
८	१९	ममस्म	ममस्य
८	३१	मुक्तम् ।	मुक्तम्
९	९	मक राणा	मकाराणा
९	१५	विउणो	विउणो
९	२५	समुद्रा	समुद्रो
१०	१	मधुमथन	मधुमथन
१०	५	० चन्द्र	० चन्द्र
११	९	विष्वक्	विष्वक्

(क)

पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धिः	शुद्धि
१२	१३	लाअण्ण	लाअण्णं
१५	१४	वर्ग्योधि	वर्ग्योधि
१४	२५	पवर्गीयस्य	पवर्गीयस्य
१६	१८	पिसाओ	पिसाओ
१६	२६	दक्षेरिच्छो	० दक्षे रिच्छो
२५	१८	विछड्डी	विछड्डी
२७	७	मजरिइति	Delete
२८	११	मुक्खो	मुक्खो
२९	२४	हत्तिआरो	हलिआरो
३०	२१	०शब्दस्य	शब्दस्य
३१	३	वासमृद्धि-	वा समृद्धि-
३१	२१	सय्हो	सय्हो
३२	२३	बोटर वाते	बोत्ताते
३५	१७	सिहदत्त	सिहदत्त
३६	१८	दरिअसिहेण	दरिअसिहेण
३९	२१	पोप्फल	पोप्फल
४०	३१	अस्माके म्हेच्चय	अस्माके म्हेच्चय
४१	१	हत्थुल्लो	हत्थुल्लो
४३	३	बाहुलकात्	बाहुलकात्
४३	४	आलेट्ठअ	आलेट्ठअ
४७	१७	हरे	हरे
५०	२६	Add after रामस्य	रामस्स
५१	२६	हाहाह्मिन्तो	हाहाह्मिन्तो
५७	२४	डेसिम्-	डेसिम्
५८	५	सर्वस्मिन्	सर्वेषाम्
"	"	अन्यस्मिन्	अन्येषाम्
"	"	यस्मिन्	येषा
"	१०	कस्मिन्	केषा
"	"	सर्वस्याम्	सर्वासाम्
"	"	अन्यस्याम्	अन्येषाम्

(क)

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धिः	शुद्धिः
६१	१५	विहते	विहिते
६२	२४	चोनुक-	चोनुक्त
६४	३०	होति	हीति
६६	११	ब्राह्मणा	ब्रह्माण
"	"	ब्राह्मणान्	ब्रह्माण
"	"	ब्राह्मणम्	ब्रह्माणम्
६८	२२	दोण्ह	दोण्ह
७०	२१	चउद्दे	चउद्दे
७	२२	सा	वावण्णासो
७२	२१	Add after सवण	असी ।
७७	१९	भविष्यद्-	भविष्यद्
८१	२५	हलन्तत	हलन्तत
८२	२०	लोहिआइ	लोहिआइ
८५	२	छुप्पइ	छुप्पइ
१२०	२०	होऊण	होऊण

वीर सेवा मन्दिर

पुस्तकालय

काल न० २४.०१ भा —
लेखक मा. सी. प्रसाद
शीर्षक प्राकृत चान्द्रिका
खण्ड ४ क्रम मख्या ८७५
